III

A MAGYAR BÜNTETŐJOG
KÉZIKÖNYVE

12.

VAGYONRONGÁLÁS ÉS GYUJTOGATÁS

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE

ÍRTA:

DR. ANGYAL PÁL
EGYETEMI PROFESSZOR,
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ÉS A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA RENDES TAGJA

12.

VAGYONRONGÁLÁS ÉS GYUJTOGATÁS

BUDAPEST
ATTILA-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA

VAGYONRONGÁLÁS ÉS GYUJTOGATÁS

ÍRTA:

DR. ANGYAL PÁL
EGYETEMI PROFESSZOR,
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ÉS A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA RENDES TAGJA

BUDAPEST
ATTILA-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA

8618 Attila-nyomda részvénytársaság Budapest
I. kerület, Szent János-tér 1/a. — Telefon: Automata 53-3-77.
Igazgató: KULCSÁR RICHÁRD.

ELŐSZÓ.

Utra bocsátom jelen tizenkettedik kötetemet, melyben a többé-kevésbbé egybetartozó bűncselekményeket tárgyalom. Az összefoglalást a törvényi sorrend igazolja.

Örömmel állapíthatom meg, hogy az 1927-ben megindított sorozat kedvező fogadtatásra talált az elméleti és gyakorlati jogászok részéről egyaránt, amely körülmény arra indít, hogy a kiadó-változás alkalmát a még visszalevő kötetek megjelentetésének gyorsítására használjam fel.

Az anyag feldolgozásának módja, tekintettel a cél változatlanságára, nem kivánt módosítást jelen kötetemben sem.

Budapest, 1935. évi április 5.

Angyal Pál.

GYAKRABBAN ELŐFORDULÓ RÖVIDITÉSEK JEGYZÉKE.

Bv. = 1914: XLI. t.-c. a becsület védelméről.
Btk. = 1878: V. t.-c. a büntettekről és vétségekről.
Kbtk. = 1879: XL. t.-c. a kihágásokról.
Bp. = 1896: XXXIII. t.-c. a bűnvádi perrendtartásról.
Bn. = a Büntető Novellának nevezett 1908: XXXVI. t.-c.
II. Bn. = 1928: X. t.-c.
Fb. = 1913: VII. t.-c. a fiatalkorúak bíróságáról.
Bpn. = 1914: XIII. t.-c. az esküdtbíróság előtti eljárásra és semmiségi panaszra vonatkozó rendelkezések módosításáról.
St. = 1914: XIV. t.-c. a sajtóról.
Hv. = 1914: XL. t.-c. a hatóságok büntetőjogi védelméről.
Tvt. = 1923: V. t.-c. a tisztességtelen versenyről.
Bjt. = Büntető Jog Tára.
Bjogi Hat. Tára = Büntetőjogi határozatok Tára
Btjogi dtár = Büntetőjogi Döntvénytár.
Jogt. K. = Jogtudományi Közlöny.
Jogi H. = Jogi Hirlap.
M. i. = Miniszteri indokolás.
Tank. = Angyal: A magyar büntetőjog tankönyve.
Kézik. = Angyal: A magyar büntetőjog kézikönyve.
Vt. = 1925: XXVI. t.-c. az országgyűlési képviselők választásáról.

BIBLIOGRÁFIA.

VAGYONRONGÁLÁS:

Alexander—Staub
Der Verbrecher, 1929. (pszichoanalitikus vonatkozásokra).
Angyal
Az 1909. évi osztrák büntetőjavaslat, 1911.
Angyal
Babona a büntetőjogban. Magyar Jogászujság, V. évf. 303.
Angyal
Idegen ingó vagyon rongálása. Bjt. XLII. k., 242. l.
Apel
Leges in delicto circa arbores, 1796.
Badin
Diss. de prohib. viol. sepult. 1752.
Balás Elemér
Gondozásra bízott marha elpusztítása. Bjt. XXXII. k., 92. l.
Balás Elemér
A megsemmisítés mint eltulajdonítás. Bjt. XXXII. k., 113. l.
Balogh Jenő
Dologrongálásnál halmazat. Bjt. 12. k. 336.
Borsos Endre
Vagyonrongálás esetén felmentés. Bjt. XLVII. k., 414. l.
Böhmeker
Die Haftung des Staates und der Kommunalverbände für Diebstähle fremder Sachen in Dienstraumen. (1920.)
Crusen
Der strafr. Schutz des Rechtsgutes der Pietät. 1890.
Daubenspeck
Die Haftpflicht des Bergwerkbesitzer, 1882.
Degré Lajos
Jegyzetek a holttest és a sír büntetőjogi védelmének kérdéséhez. Bünügyi Szemle, II. évf. 208.
Dochow
Sachbeschädigung. Allg. Strafrechtszeitung, 1868. 82.
Dombóváry
Közös ingatlan rongálása. Bjt. 46. k. 197.
Finger
Sachbeschädigung Ger. Saal, 78. k. 411.
Finkey Ferenc
A szándék az idegen ingó vagyon rongálásánál. Bjt. XXXVI. k., 221. l.
Finkey Ferenc
Vagyoni rongálásnál szándék fogalma. Bjt. XXXVIII. k., 151. l.
Finkey Ferenc
Anyagi halmazat vagyoni rongálásnál. Bjt. XL. k., 297. l.
Fockema
Ond-nederlansch burgerl. recht, II. 112.
Gilles
Die Elektrizität und ihre Stellung im Strafrecht, 1908.
Glaser
Österr. Gerichtszeitung, 1867. 83. sz.
Grolman
Grundriss der Criminalrechtswissenschaft, 1798.
Hegler
Arch. f. Rechts- und Wirtschaftphil. X. 27—39.
Heimberger
Strafrecht und Medizin, 1899, 46. l.
Helfert
Denkmalpflege. Preussisches Fischereigesetz vom 11. Mai 1916 nebst Ausführungsanweisung und Polizeiverordnung. (1916)
Heller
Dolus specialis, mint a vagyonrongálás eleme, Bjt. 65. k. 19.
Herzog
Ger. Saal 26. k. 209.
Hodászy Antal
A megsemmisítés kizárja az eltulajdonítási szándékot. Bjt. XXXII. k., 265. l.
Hoegel
Gerichtsh. 1887. 47—48. sz.

Holzmann
Die Jagdwilderei im geltenden Strafrecht und in dem Entwürfen. (1928.)
Honig
Die Einwilligung, 1919. 138.
Hotz
Strafrechtlicher Schutz der Energie, 1902.
Jacobi
Die mittelbare Täterschaft als konstitutives Tatsbestandselement bei d. Vermögenschädigungensdelikten d. Strafgesetzbuches u. d. Strafgesetzentwürfen. (1928.)
Kacubler
Das Forst- und Feldstrafgesetz 30 April 1873 und 24 April 1894.
Kacubler
Das Gesetz des Verfahren in Rorst- und Feldrügensachen betr. 10 März 1879 und 24 April 1894. (Meinhold's jurist. Handbibliothek).
Kecskeméty
Vádindítvány határideje a Btk. 421. §-a esetén. Bjt. 30. k. 15.
Kessler
Die Einwilligung des Verletzten. 1884.
Knaak
Das Delikt der einfachen Sachbeschädigung, 1902.
Kohler
Sachbeschädigung Goltd. Arch. 54. k. 11.
Kolosváry
Magánjog III. kiad. 1930.
Köstlin
Abhandlungen, 1858. 169.
Kronecker
Abschnitt 21 bis 25. Aschrott-Reform, 1926. 329.
Krzymuski
Prawo karne, II. 226.
Kulenkampff
Das Rechtsgut der elektrischen Arbeit im geltenden Strafrecht, 1905.
Kún Sándor
Hulla bántalmazás. Bjt. VIII. 369.
Lammasch
Gerichtsz. 1899. 9. sz.
Lehmann
Zur Lehre vom Obj. Tatbestand der Sachbeschädigung, 1910.
Leutz
Sachbeschädigung, 1914.
Löwenstein
Sachbeschädigung Aschrott-Reform, II. 423.
Löwenstimm
Aberglaube und Strafrecht, 1897.
Lueder
Die Verbrechen gegen das Vermögen, 1867.
Mammen
Was ist gegenüber den zunehmenden Waldverboten zu tun? (1910.)
Marton Géza
A vagyon elleni deliktumok rendszere a büntetőtörvénykönyvben. 1916.
Mán Tivadar
Hulla bántalmazás. Bjt. VIII. 352.
Merkel
Sachbeschädigung. Holtz. Handb. 3. k. 848., 4. k. 463.
Merkel
Sachbeschädigung Holtz. Rechtslex. III. 504.
Moll
Die strafr. Behandlung der Sachbeschädigung, 1924.
Nagy Sándor
Terménykészlet felgyujtása. Bjt. XV. k. 51.
Nispen
Diss. de sepulchro violato, 1724.
Paalzow
Comps. juris criminalis Romano-Germanico forensis, 1789.
Pauler
Büntetőjogtan. 1872. II. 254.
Pernice
Die Sachbeschädigung nach röm. Recht, 1867.
Pfleghart
Die Elektrizität als Rechtsobjekt, 1901.
Phleps
Pénzbüntetés vagyonrongálásnál. Bjt. XXII. k. 193.
Polgár József
Közhivatalnok ingatlan vagyon rongálása hivatali eljárás miatt. Bjt. XIII. k., 230. l.
Pradzynski
Sachbeschädigung, 1908 .
Rippel
Zeitschrift Iurist, IV. 414.
Roffhack
Der Wildschadenersatz nach altem und neuem Recht. (1907.)
Rommel
Zur einfachen Sachbeschädigung, 1914.
Rotering
Arch. Krim. Anthr. 53. k. 235.

Rotering
Ger. Saal, 47. k. 222.
Sauer
Schliessen sich Diebstahl und Sachbeschädigung begrifflich aus? 1908.
Sauer
Kriminalsoziologie, 1933.
Schmoller
Sachbeschädigung Vergl. Darst. Bes. Teil, VI. k. 143.
Schulhof Géza
Közös ingatlan rongálása és egyes részeinek elvitele. Bjt. XLVI. k., 147. l.
Stein
Dissert. de sepulchro violato. 1653.
Szentkereszty Zsigmond
Közhivatalnok ingatlan vagyonának rongálása. Bjt. XIII. k. 153.
Szladits
Dologi jog, 1930.
Taubenschlag
Das Strafrecht im Rechte der Papyri, 1916.
Tittmann
Handbuch der Strafrechtswissenschaft, 1803.
Uhlman
Zur einfachen Sachbeschädigung, 1843.
V.
Idegen dolog rongálása. Magyar Jogi Lexikon, IV. 271.
Vadászati jog lexikona
A vadászatról szóló 1883:XX. t.-c., valamint a vadászatra vonatkozó összes egyéb törvények és rendeletek ismertetése. Szerk.: *Vidiczky János*, Bp. 1930.
Wahlberg
Ger. Zeitung 1878. 37. sz.
Waser
Haimlers Magazin, III. 85.
Weiss
Kodex Hammurabi, 1915.
Wenzel
A magyar és erdélyi magánjog rendszere, 1864.
Wertheimer
Mischgesetze des Deutsch. Strafgb. 1903.
Wesenberger
Der strafr. Schutz der geheiligten Gegenstände, 1912.
Wetthof
Das preusische Jagdrecht und die nach Reichsrecht strafbare Jagdausübung. (1918.)
W. K.
Pénzbüntetés vagyonrongálásnál. Bjt. XIX. k. 390.
Zehery Lajos
Vagyonrongálás. Bjt. LXXIV. k., 236. l.
Zehery Lajos
Vagyonrongálás temetőben. Bjt. LXXVI. k., 37. l.
Zehery Lajos
Vagyonrongálás és magáninditvány. Bjt. LXXIX. k., 137. l.
Ziebarth
Das Forstrecht, 1887—1889.

VESZÉLY-FOGALOM:

Binding
Die Gefährdungshandlung. Ger. S. 86. k. 353.
Busch
Gefahr und Gefährdungsvorsatz, 1897.
Celichowski
Der Begriff der Gemeingefährlichkeit im Strafrecht. 1897.
Cottier
Der Begriff der Gemeingefahr. 1918.
Dochow
Gemeingefährlichkeit Holtz. Rechtslex. II. 69.
Finger
Begriff der Gefahr und Gemeingefahr im Strafrecht. Frank-Festgabe 1930. I. 230.
Finger
Der Begriff der Gefahr. Iur. Vierteljahrschrift, 1889. 52.
Galperin
Der heutige Stand der Gefährdungstheorie, 1924.
Kisch
Über die verschiedene Bedeutung des Wortes Gefahr. Zeitschr. f. d. ges. Vers.-Wissensch. 17. évf. 488.
Kitzinger
Vergl. Darst. Bes. Teil, 9. k. 1.
Kries
Über den Begriff der objektiven Möglichkeit. Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie, 1888.
Lammasch
Das Moment objektiver Gefährlichkeit, 1874.
Liszt E.
Die Gefährdung im Strafrecht. Arch. f. krim. Anthr. 51. k. 393.

Mezger
Die gemeingefährlichen Handlungen im Strafgesetzentwurf von 1925. G. S. 93. 136. l.
Preiser
Reform, II. 222.
Radbruch
Die Lehre von der adäquaten Verursachung, 1902.
Remund
Über die medizinische Bedeutung der Gefährdungsgesetzgebung, 1916.
Rohland
Die Kausallehre des Strafrechts, 1903.
Rohland
Die Gefahr im Strafrecht. 1886.
Rotering
Gefahr und Gefährdung im Strafgesetzbuch Golt. Arch. 31. k. 266.
Sauer
Grundlagen des Strafrechts. 1921. 406.
Schulz
Der Begriff der Gefahr. 1905.
Siebenhaar
Der Begriff der Gemeingefährlichkeit. Zeitschr. IV. 245.
Stübel
Die gefährlichen Handlungen. Neues Arch. f. Krim. Recht, 6. k. 1825. 236.
Thon
Festrede in academicis Jenensibus 1894. (über den Begriff der Verursachung und der Gefahr.)
Warhanek
Reform (1926), 297.
Weiss
Die gemeingefährlichen Delikte. 1902.

GYUJTOGATÁS:

Aschrott
Reform des Strafrechts. Des bes. Teil d. Entw. 1925.
v. Bar
Die Kausalität und ihre strafrechtliche Beziehungen. Stuttgart, 1885.
Barthold
Diss. de incend. famosis. 1719.
Baumgarten Izidor
Gyujtogatás fogalma. Bjt. LII. k., 58. l.
Bechmann
Dissert. de incendio doloso et culposo. 1659.
Berner
Beitrag zur Lehre v. d. Brandstiftung Strafrechtszeitung 1868. 1. füz.
Binding
Kulpose Verbrechen im gem. röm. Rechte? 1877.
Bocer
De crim. praedat. et incend. 1625.
Bonis
A magyar btk. első javaslata 1712-ben. 1934.
Cuche
Du crime de l'incendie, 1890.
Fleischmann
Die Brandstiftung nach dem geltenden Recht und nach dem Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch. Erlangen, 1912.
Galli
Brandstiftung Deutsche Iur. Zeitung. 13. k. 681.
Gautier
Etude sur le crime de l'incendie. 1884.
Gerland
Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Allgem. Teil. Bd. 2.
Gessler
Über Brandstiftung Verhandlungen des 9. Iuristentages I. 61.
Giese
Das Wesen der Brandstiftung in geschictlicher Entwickelung. Rostocker Diss. 1912.
Glaser
Dissert. de incendiis. 1667.
Goltdammer
Goltd. Arch. 6. k. 307.
Gretener
Übersetzung, Lieferung, III. 2.
Gruber
Gyujtogatás. Magyar Jogi Lexikon III. 831.
Hacker Ervin
Gondatlanságból okozott tűzvész és emberhalál. Bjt. LXXII. k., 113. l.
Hacker Ervin
Gyujtogatás. Bjt. LXXXIV. k., 129. l.
Hafsenstein
Goltd. Arch. 19. k. 153.
Hamberger
Diss. de incendiis, 1712.
Hartz
De crimine incendii, 1820.
Henke
Lehrbuch, 1830. III. k. 628.

Hertz
Unrecht und die allgemeinen Lehren des Strafrechts. 1888.
Hofacker
Über das Verbrechen der Brandstiftung N. Arch. des Crim. R. V. 74—137.
Jendrassék Jenő
A gyujtogatás bűnténynek beszámíthatására vonatkozó felülvizsgálati orvosi vélemény. Jogtud. Közlöny, V. k. 4. l.
Jessen
Brandstiftung in Affekt und Geistesstörung, 1860.
John
Brandstiftung. Holtz. Rechts-Lexikon, I. 159.
Kitzinger
Vergl. Darst. Bes. Teil, IX. 32.
K. Nagy Sándor
Gyujtogatás és ingó vagyonrongálás. Bjt. XV. k., 51. l.
Kohler
Studien, IV. 410.
Kosjek
Brandstiftung. Gerichtshalle, 1886. 31. sz.
Krzymuski
Prawo karne, II. 465.
Kánfalvy István
Biztosított vagyon felgyujtására irányult szövetség előkészületi cselekménnyel, a Btk. 428. §-a alá esik. Bjt. XXXII. k. 79. l.
Lauhn
Capita quaedam de civis aedes suas incend. impunit, 1826.
Mittermaier
Über die Grundfehler der Behandlung des Kriminalrechts, 1919.
Mittermaier
Die Brandstiftung. Arch. d. Crim. Recht. Neue Folge, 1843. évf. 494.
Moegling
Diss. de incendiis e causis improvisis, 1743.
Mönkemöller
Archiv für Kriminalantropologie, begründet von Gross. Bd. 48, 193.
Muralt
Die Brandstiftung im schweizer Strafrecht. 1906.
K. Nagy Sándor
Gyujtogatás és ingó vagyonrongálás. Bjt. XV. k., 51. l.
Näf
Über den Eintritt der Vollendung bei dem Verbrechen der Brandstiftung. Diss. Zürich, 1851.
Osenbrüggen
Dei Brandstiftung in den Strafgesetzbüchern Deutschlands und der deutschen Schweiz. Leipzig, 1854.
Paluggay
Megyerendszer. III. 59., 192., IV. 61., 147.
Pape
Versuch und Vollendung bei der Brandstiftung. Diss. Halle, 1889.
Passy
Brandstiftung. Wagners Zeitschr. 1830. évf. 145.
Pauler
Büntetőjogtan, 1872. II. 246.
Pawlovitz
Brandstiftung. Haimlers Mag. 1857. 16. k. 46.
Preiser
Gemeingefährliche Verbrechen Aschrott-Reform, II. 22.
Reichard
De incendiis, 1667.
Remund
Über die medizinische Bedeutung der Geförderungsgesetzgebung 1916.
R. Gy.
Saját biztosított vagyonának felgyujtása esetén, ha az másra tűzveszéllyel jár, csak gyujtogatás állapítandó meg. Bjt. XXVII. k., 280. l.
Rosenfeld
Zeitschrift 29. k. 810.
Schaper
Brandstiftung. Holtz. Handb. III. 859.
Schmidt
Zur Psychologie der Brandstiftung. Psych. Abh. Iung. I. k. 1914.
Schrötensack
V. D. Allgem. Teil. Bd. 2. 442.
Schwarze
Brandstiftung. Schletter's Annaler 25. k. 217.
Schwerin
Zu den Leges Saxonum. Sav. Z. 33. k. 411.
Siebs
Brandstiftung. Golt. Arch. 66. k. 290.
Sincerus
Több gyujtogatás. Bjt. VII. k. 378.
Slevogt
Diss. de incendiis, 1713.

Spesshardt
Versicherungsbetrug, 1885.
S. S.
Adalékok annak meghatározásához, vajjon a Btk. némely helyén használt több kifejezés alatt kettő is értendő, vagy nem; rövid időköz a több gyujtogatás között. Károszeg befolyása a szabadságvesztés nemére. Bjt. VII. k., 153. l.
Strecker
Diss. de incendiis, 1735.
Stryck
Dissert. de incendio casuali, 1667.
Stübel
Anhang zu Mittermaier, 1825.
Sundström
Suomen Rikoslaki, 1933.
Szász Béla
Emberek lakával szomszédos gazdasági épületek felgyujtása tettestársaság és segély nyujtásnál. Bjt. XXVII. k., 332. l.
Ullmann
Zur Lehre von der Anzündung der eigenen Sache des Täters. G. S. 30.
Ullmann
Die Brandstiftung. V. D. Bes. Teil, 9. k. 53.
Vries
De crimine incend. 1830.
Wanjek
Ein Beitrag zur Lehre von der Brandstiftung und Überschwemmung. G. S. 31. 1896. 1.
Warhanek
Gemeingefährliche Handlungen. Aschritt-Reform, 1926. 297.
Wächter
De crimine incendii. 1833.
Weck
Brandstiftung und Versicherungsbetrug, évsz. nélkül.
Weiss Ignác dr.
Tulajdonjog felett itélő esküdtszék gyujtogatás vádja esetén, midőn vádlott e pont alapján büntetlenséget igényel. Bjt. XLI. k., 169. l.
Willerstorf
Brandstiftung. Zeitschrift für Gesetzkunde, I. évf. 40. sz.
Woringen
Beitrag zur Theorie der Brandstiftung. Archiv d. Kriminalrechts. N. F. 1843. 205.
X. X.
Több gyujtogatás fogalma. Bjt. VII. k., 188.
Zehery
A Btk. 422. §-ának 1. és 423. §-ának 1. pontjában meghatározott gyujtogatás bűntettének a Btk. 65. §-a szerinti kisérlete. Bjt. LXIX. k., 273. l.
Zehery
A biztosított saját vagyonának kisérlete. Bjt. LXIX. k., 273. l.
Zucker
Brandstiftung. Gerichtszeit. 1882. 18. sz.

ROBBANÓSZEREKKEL ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEK:

Biberstein
Das Reichsgesetzt vom 9 Mai 1884. 1885.
Denninger
Der strafbare Verkehr mit Schusswaffen und Munition. (1932)
Garraud
L'anarchie et la répresson, 1895.
Hälschner
Ger. Saal, 38. k. 161.
Hecker
Goltd. Arch. 1868. 529.
Hoffmann
Eine systematische Darstellung der nach dem Sprengstoffgesetze strafbaren Handlungen, 1897.
Jousseaume
Etude sur les lois contre les menées anarchistes, 1894.
Lenz
Sprengstoffgesetze Zeitschr. 16. k. 1.
Loubat
Code de legislation contre les anarchistes, 1895.
Ommelmann
Das Dynamitgesetz und seine Folgen, 1887.
Scheiff
Das Dynamitgesetz, 1886.
Stenglein
Nebengesetze 4. kiad. (Galli) 324.
Ullmann
Vergl. Darst. Bes. Teil, 9. k., 67.

VIZÁRADÁS OKOZÁSA:

Hacker Ervin
A mentés közben bekövetkezett emberhalál a vádlottnak beszámítandó. Bjt. LXXII. k., 113. l.
Herzfeld
Preussischer Wasserstrafrecht. Kommentar z. d. Strafbestimmungen d. preuss. Wassergesetzes. 1930.

John
Überschwemmung. Holtz. Rechtslex. III. 919.
Kirchner
Die Herbeiführung einer Überschwemmung nach §§ 312. bis 314. Rechtsstrafgesetzbuch. Diss. Tübingen. 1901.
Meves
Ger. Saal, 1874. 188.
Schaper
Holtz. Handb. III. 889.
Wanjek
Ein Betrug zur Lehre von der Brandstiftung und Überschwemmung. G. S. 31. 1879. 1—32. l.

KÖZVESZÉLYŰ CSELEKMÉNYEK:

v. Bar
Das Gesetz über das Telegraphenwesen. Berlin, 1912.
Belmonte
Ger. Saal, 1879. 499.
Beschorner
Das deutsche Eisenbahnrecht, 1858.
Birkmeyer
Strafrecht in der von ihm herausgegebenen Encyklopädie der Rechtswissenschaft. 2. Aufl. 1904.
Bodmer
Wesen und Begriff der Verkehrsdelikte nach dem Vorentwurf zu einem schweiz. Strafgesetzbuch. Diss. Leipzig, 1913.
Burl
Über den Begriff der Gefahr und seine Anwendung auf den Versuch im Gerichtssal. Band XL. Seite 503. ff.
Caesar
Die Reichgesetzgebung betr. Seeunfälle, 1882.
Csergő Hugó
A telefon titka. Jogtud. Közlöny, XXXVII. k., 377. l.
Dambach
Das Telegraphenstrafrecht nach der deutschen Gesetzgebung. II. Aufl. Berlin, 1897.
Degré Lajos
Halmazat kérdésének fejtegetése vasuti alkalmazott figyelmetlensége által okozott vasutrongálás és testi sértés esetén. Bjt. LXIII. k. 133. l.
Eckstein
Begriff der Eisenbahn. Archiv für Strafrecht. Bd. LX. 216. l.
Eger
Eisenbahnrechtliche Entscheidungen und Abhandlungen. Handbuch des preussischen Eisenbahnrechts. Breslau, 1896.
Endemann
Das Recht der Eisenbahnen, Leipzig, 1886.
Fekete Gábor
A vasuti forgalom veszélyeztetésének minősítése, midőn a veszélyeztetés nem a vasuti alkalmazottak cselekményéből származik. Bjt. LXVIII. k., 137. l.
Fekete Gábor
A vasuti forgalom veszélyeztetésének minősítése, midőn a veszélyeztetés a vasuti alkalmazottak cselekményéből származik. Bjt. LVIII. k., 121. l.
Fischer
Die Post- und Telegraphengesetzgebung. 3. Aufl. 1886.
Fuld
Ger. Saal, 1884. 202.
Garai János
A távirdai büntetőjog. Jogtudományi Közlöny, XI. k. 371. l.
Hagemann
Zeitschrift für die Strafrechtwissenschaft. Band XXXI. 1911.
Hauptmann
Die Hinderung und die Gefährdung des Telegraphenbetriebes. Rostocker Diss.
Hessel
Die Amtsdelikte der Post- und Telegraphenbeamten gegen Post- und Telegraphen verkehr. Diss. Leipzig, 1913.
Hilse
Schutzbedürfnis der Pferdbahnen im Strafgebiete. 1890.
Hippel
V. D. des deutschen und ausländischen Strafrechts. Allgemeiner Teil. Band III.
Holtzendorff
Rechtslexikon, Art. Gemeingefährliche Verbrechen. Leipzig, 1881.
Höpfner
V. D. des deutschen und ausländischen Strafrechts. Besonderer Teil. Band II. Berlin, 1906.
Kander
Die Gefährdung des Eisenbahnbetriebes. Heidelberger Diss. 1908.

Kitzinger
Gemeingefährliche Verbrechen und Vergehen in Band IX. der vergleichenden Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Seite 1. ff.
Klemm
Über die Stellung des Eisenbahnen in deutschen Strafgesetzbuch. 1908. (Diss. Leipzig.)
Lautenbach
Die Strafbarkeit der Beschädigung unterseeischer Telegraphenkabel auf hoher See. 1889. (Diss. Halle.)
Loock
Der strafrechtliche Schutz der Eisenbahnen im deutschen Reich. Berlin, 1893.
Meili
Das Telephonrecht. II. Auflage, 1888.
Meili
Dei rechtliche Stellung der Automobile. Zürich, 1902.
Meili
Die Fälschung einer telegraphischen Depesche. 1889.
Meves
Über die Stellung des Reichsstrafrechts zum Eisenbahnwesen im Gerichtssaal. Bd. XXVI. Seite 167.
Müller
Das Verbrechen gegen die materielle Integrität der Eisenbahnen, 1846.
Németh Péter
Villamosvasut kocsija által okozott elgázolás. Bjt. XXXIX. k., 28. l.
Perels
Das allg. öff. Seerecht im Deutschen Reiche, 1901. 161.
Perels
Das internat. öff. Seerecht der Gegenwart, II. kiad. 1903. 117.
Perjéssy Mihály
Adalékok a villamos berendezések tekintetében elkövethető bűncselekményekről. Bjt. LXXXII. k., 93. l.
Prittwitz—Gaffron
Goltd. A. 30. k. 165.
Reich Ernő
Közveszélyű cselekmény. Bjt. L. k., 80. l.
Reinitz József
Vaspálya által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősség alapokáról. Ügyv. Lapja, 1887. évf. 49—51., 1888. évf. 40—41. sz.
Schaper
Gefährdung von Trägern des Weltverkehrs. Holtz. Handb. III. 893.
Scheffler
Archiv für Strafrecht. Bd. XXXII. 481. ff.
Schletter
Hitzigs Annalen Neue Folge, 38. k. 205.
Schrötter
Das preuss. Eisenbahnrecht. 1883.
Siebenhaar
Der Begriff der Gemeingefährlichkeit und die gemeingefährlichen Delikte nach dem Reichsstrafgesetzbuch in der Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Band IV. Seite 245. ff.
Sparr
Die telegraphische Depesche als Gegenstand der Urkundefälschung. Herausgegeben durch v. Lilienthal. Heft 142., 1912.
Supper
Das deutsche Eisenbahnstrafrecht. Stuttgart, 1893.
Ullmann
Dei Gefährdung der Eisenbahnbetriebes in Band IX. der vergleichenden Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Seite 85. ff.
Vargha Ferenc
Kötelességmulasztás által elkövetett közveszélyű bűncselekmény. Bjt. XXI. k. 359. l.
Weiss
Die gemeingefährlichen Delikte des Reichsstrafgesetzbuchs. Rostock, 1902.
Weiss
Die Pferdebahnen im öffentl. Rechte. 1897.
Wettstein
Das Telegraphenstrafrecht des Entwurfs zu einem schweiz. Strafgesetzbuch unter Berücksichtigung des Telegraphenstrafrechts anderer Staaten. 1903. (Berner Diss.)
Wolcke
Telegraphenrecht. 2. Bände. Sammlung Goschen 1911.

FOGOLYSZÖKTETÉS:

Abegg
Gefangenbefreiung Archiv, 1834.
Baumgarten Izidor
Fogolyszöktetés és vesztegetés. Bjt. XI. k. 217.

Brehm
De crimine violati carceris, 1789.
Bröcker
Dissert. maleficus ob fugam e carcere graviter puniendus, 1827.
Brügger
Die Befreiung von Gefangenen, 1908.
Daehne
De poena malefici e carcere profugi, 1829.
Ebermayer
Holtz. Rechtslex. II. 612.
Gratama
Bijdrage tot de leer der Zelfbevrijding, 1871.
Geyer
Holtz. Handb. IV. 171.
Geyer
Zeitschr. II. 315.
Günther
Idee der Wiedervergeltung, III. 53., 475.
Herzog
Selbsbefreiung. Ger. Saal 1883. 81.
Hesz
Beiträge zur Lehre von der Gefangenbefreiung. 1904.
Hoffmann
Die Gefangenbefreiung. 1904.
Hurlebusch
Über die Selbstbefreiung der Gefangenen. Beiträge zur Civil- und Crim. Gesetzgbg.
John
Holtz Handb. III. 142.
Kräwel
Die Strafbarkeit der Selbstbefreiung. Ger. Saal 1882. 504.
Kries
Zeitschrift, 7. k. 521.
Lambach
Die Gefangenbefreiung. 1917.
Mathaeus
Dissert. de carcerum effractione. 1604.
M. E. Mayer
Die Befreiung von Gefangenen. 1906.
Roitzsch
Die Gefangenenbefreiung. 1906.
Stenglein
Zeitschrift, IV. 487.
Stzyck
De carcere ad custodiam, 1667.
Swalmius
De carcerum effractionibus, 1741.
Török Árpád
Tolonczöktetés. Bjt. II. k., 303.
Wächter
Lehrbuch, II. 480.

SZAKASZMUTATÓ.

NÉVMUTATÓ.

TÁRGYMUTATÓ.

MÁS VAGYONÁNAK MEGRONGÁLÁSA

(BTK. MÁSODIK RÉSZ, XXXVI. FEJEZET, 418—421. §-OK.)

HATÁSKÖR: A XXXVI. FEJEZETNEK 418. ÉS 420. §-AIBAN MEGHATÁROZOTT VÉTSÉGEK: AMENNYIBEN EGY ÉVI IDŐTARTAMOT MEGHALADÓ FOGHÁZBÜNTETÉS ALKALMAZÁSÁNAK ESETE FOROG FENN ÉS A 419. §-BAN MEGHATÁROZOTT BÜNTETT: A TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK, — A 418. ÉS 420. §-OKBAN MEGHATÁROZOTT VÉTSÉGEK, AMENNYIBEN EGY ÉVI IDŐTARTAMOT MEGHALADÓ FOGHÁZBÜNTETÉS ALKALMAZÁSÁNAK ESETE NEM FOROG FENN VALAMINT A 421. §-BAN MEGHATÁROZOTT VÉTSÉG: A JÁRÁSBIRÓSÁG HATÁSKÖRÉHEZ TARTOZIK (1897:XXXIV. T.-C. 17. §. 1., 4. P., 18. §. I. 1. ÉS G. P.).—

1. §. Bevezetés.

A Btk. Második Részének XXXVI. fejezete a megelőző (XXVI—XXXV.) fejezetekben meghatározott s a vagyon ellen irányuló típusos bűntettek és vétségek után a *„Más vagyonának megrongálása"* cím alatt oly bűncselekményeket foglal össze, melyek mint a magánjogi jellegű kártétel súlyosabb esetei kívánnak büntetőjogi értékelést s ennyiben vagyon ellen irányuló bűncselekmények, de a típusos vagyon elleni bűntettektől és vétségektől mégis abban különböznek, hogy „sem az eltulajdonítás, sem másnemű vagyoni haszon" azoknak nem ismérve, és hogy elkövetésük eredményeként beálló „jogellenes károsítás által a különös hűségi kötelék nem sértetik meg" (Min. Ind. Lőw II. 813.). Büntetés alá esik az *idegen ingó dolog* (Btk. 418—419. §§.), *a közbecsülésben álló tárgyak* (Btk. 420. §.) *megrongálása* és az ingatlan vagyon elfoglalása, megrongálása s a földtől el nem választott termékeinek felhasználása, azaz az *ingatlan vagyon sérelmére elkövetett bűncselekmény* (Btk. 421. §.). — Kiegészül a materia több a vagyonrongálás most említett deliktumaival rokon kihágást meghatározó jogszabállyal (ilyenek a Kbtk. 127. §-a, az 1874:XXXI. t.-c. — erdőtörvény —, az 1894:XII. t.-c. — mezőrendőri törvény — vonatkozó rendelkezései, az 1914:XIV. t.-c. 29. §. 5. p., — az 1907:III. t.-c. 2. §-ának 3. bek.-e, illetve az 1931:XVI. t.-c. 72. §. 3. bek.-e).

A fent említett három rendbeli bűncselekményt érdeklő jogszabályok dogmatikai tárgyalását megelőzően rövid vázlatban a *történeti adalékokat* közlöm s a *jogösszehasonlító* bemutatást nyujtom.

I. CÍM.

TÖRTÉNETI VÁZLAT ÉS JOGÖSSZEHASONLÍTÁS.

2. §. Jogtörténet.

A vagyonrongálás bizonyos eseteinek büntetendő cselekménnyé átfejlődése érdekes bizonyítéka annak a tételnek, mely szerint a büntetőjogi és magánjogi jogellenesség nem minőségileg, hanem mennyiségileg különbözik egymástól (*Anggal* Tankönyv VI. kiad. I. 22.). A vagyonrongálás eredetileg mindenütt csak magánjogi következményeket vont maga után s csak kivételesen — majd a megrongált tárgy nagyobb értéke, majd a tevékenység súlyosabb volta címén — került annak egyik-másik neme büntetés alá.

1. *Hammurabi* törvénykönyve már megemlékezik a legeltetéssel okozott kárról. Az 57. §. szerint: „a pásztor, aki a szántóföld gazdájának tudtán kívül a szántóföldet aprómarhával legeltette, ráadásul I Gan föld után XX Kur gabonát ad a szántóföld gazdájának". Büntetésszerű kártérítéssel tartozik, aki „ökröt bérel és hanyagság avagy ütés következtében annak halálát okozza, vagy annak lábát töri, szemét kiüti, szarvát eltöri, farkát levágja stb. (244—248. §§.). Az ily kártokozó cselekmények alig vagy éppen nem esnek a büntetendők körébe, mert a következmény csupán kártérítésre kötelezés (v. ö. *Kmoskó*, Hammurabi törvényei 1911. 34., 58.; *Weiss*, Kodex Hammurabi, 1915. 17., 21.).

2. Az *egyptomiaknál* külön kiemelt vagyonrongálási esetek a szomszéd terület kiszárítása, házi állatokon ejtett kártétel, adóslevél megsemmisítése, amikor is a károsult különleges című kártérítési keresettel léphetett fel s ebben némelykor az előbbi állapot helyreállítását is követelhette (v. ö. *Taubenschlag*, Das Strafrecht im Rechte der Papyri, 1916. 30—32.). A büntetőjogi értékelés tehát még hiányzik.

3. *Manu* törvénykönyvében figyelemreméltó a 288. art., melynek értelmében: „Aki másnak a tulajdonát megsérti, akár készakarva, akár pedig akarata ellenére, az adjon neki (a tulajdonosnak) kárpótlást, a királynak pedig fizessen bírságul azzal egyenlő értékűt". Egyebekben különösen a pásztor felelőssége nyer részletes szabályozást; így a 240. art. szerint: „ha az országút mellett bekerített szántóföldön vagy akár a falu közelében, a pásztor jelenlétében tesz kárt a nyáj, akkor, ha a pásztor vele volt, száz pana bírságot fizessen"; a 243. art. pedig kimondja ,hogy: „ha a kár a gazdának saját hibájából történt, a bírság tízszer annyi legyen, mint amekkora a király része" (v. ö. *Büchler*, Manu törvényei, 1915. 132., 126.).

4. A *római jogban* is sokáig kizárólag magánjogi deliktumként szerepelt a vagyonrongálás, melynek következménye a lex Aquilia értelmében:

kárkövetelésre kötelezés. A cselekmény: damnum iniuria, mely lényegileg más tulajdonában levő vagyontárgynak megrongálása, értékcsökkentése. Jellemző a római jogi felfogásra, hogy a cselekményben nem a vagyontárgy, hanem annak a személynek sérelmét értékelte, ki a kérdéses tárgy tulajdonosa. Eleinte — így a XII. táblás törvény idején — csak az ingó dolgok részesültek védelemben; a lex Aquilia is csak az ingókat védi; a köztársaság korában a védelem már az ingatlanokra is kiterjedt (Dig. 9., 2., 27., 7., 31., 32. l. 45., 5., l. 50., 7., 1. pr. l. 51., l. 11.). Az inkriminált cselekvés élő állat megölése, élettelen dolgok eltörése, elégetése (occidere, rumpere, frangere, urere). A dolgok használata, ha ez nem járt értékcsökkenéssel, nem esett a lex Aquilia alá (Dig. 9. 2. 27. 17.). A felelősség nemcsak szándék, de gondatlanság esetében is terheli a tettest: „in hac ... actione dolus et culpa punitur" (Dig. 9. 2. 30. 3.). Elesik a felelősség az előre nem látható véletlenségen kívül többek közt jogos védelem, végszükség, a sértett beleegyezése esetében. A kereset alapján többnyire csak az aestimatio állapíttatik meg, s a következmény: kártérítésre kötelezés. Ugyanily célt szolgált néhány különleges rendelkezés (így az actio arborum furtim caesarum, damnum in incendio, ruina, naufragio datum). A császári korban néhány kiemelt esetben büntetés is érte a tettest, így különösen fák, falak, kapuk, utak megrongálása esetében (v. ö. *Mommsen*, Römisches Strafrecht, 1899., 809. és köv. l.).

5. A *germán népjogokban* is hasonló felfogás uralkodott; a vagyonrongálás általában nem bűncselekmény, de kivételkép büntetés alá esett némely, a közérdeket is sértő cselekmény; így a vetések, kert, erdő és bizonyos állatok elpusztítása (akerspial, feldschade, lantbroke, urera, overmed, viehschad, hoirof, kornrof, skogha). Egyedül a norvég jog ismeri a vagyonrongálás (spellvirki) általános fogalmát s az okozott kár nagyságához mérten különbséget tesz súlyos és enyhe vagyonrongálás között. Az enyhe esetben kártérítésre és sérelemdíj fizetésére kötelezés a következmény, — a súlyos vagyonrongálással — hacsak a tettes ki nem egyezik — Friedlosigkeit jár (v. ö. *His*, Geschichte des deutschen Strafrechts bis zur *Karolina*, 1928. 2., 18., 45., 132., 161., 164. s köv. l., 176., 178., *Wilda*, Das Strafrecht der Germanen, 1842. 926. s köv. l.).

6. A *Carolina* is csupán az illetéktelen favágást veszi fel a bűncselekmények közé (167., 168. art.-ok, melyekben az az álláspont jut kifejezésre, hogy az ily cselekmény „ist eynem diebstall gleich").

7. Az *egyházi büntetőjog* gondatlanságból elkövetett vagyonrongálás esetében kártérítésre kötelez; ha a tettest gonosz szándék vezette, úgy a kártérítésen felül bírságbüntetés érte (X. 5. 36. de injuriis et damno dato). Pro foro interno a következő tétel érvényesül: „Si quis absque peccato mortali vel veniali adeoque sine culpa theologica damnum infert, ante sententiam judicis in foro interno sine conscientiae non tenetur ad damnum resarciendum" (v. ö. *Hollweck*, Die kirchliche Strafgesetze, 199. 275.). Az új kánonjogi kodex 2354. Canonja szerint: „§. 1. Laicus qui fuerit legitime damnatus ob delictum ... malitiosae ac valde notabilis rerum destructionis...".

8. A *későbbi jogfejlődés* sem iktatja be a dologrongálást a bűncselekmények közé. Egyedül *Carpzow*-nál találtam egy helyet, melyben a gyümölcsfák szándékos megrongálását fogházzal vagy relegációval véli büntetendőnek: „pro arbitrio, carcere vel relegatione puniendos esse, existimo. Idque eo magis, quo pluris aestimantur arbores fructiferae, quam fructices et plantae, ut sic poenam gravioris delicti ad crimen levius haudquaquam extendere liceat" (qu. 83. nr. 30. 31. v. ö. Practica nova rerum criminalium 1739. 234. l.). Az irodalom általában magánjogi vétségnek minősíti a dologrongálást (így *Meister*, Princ. jur. crim. germ. comm. Goett., 1789., ki külön fejezetben szól ugyan a de damno inj. dato, de csupán annak kijelentésére szorítkozik, hogy ez a vétség delictum privatum, melyre az actio lex Aquilia alkalmazandó, v. ö. 190. §.; — ugyanígy *Paalzow*, Comp. jur. crim. Romano-Germ. forensis, Hal. 1789. 367. §.), s csak a XVIII. század végén nyomul előtérbe a büntetéstérdemlőség gondolata; így *Klein* 1796-ban megjelent Grundriss-ében már arbitrárius büntetést javasol a dologrongálásra alkalmazni, de csak amennyiben ez dolose követtetett el (480. §.); elég részletesen szól e bűncselekményről *Grolman* 1798-ban megjelent Grundr. der Criminalrechtsw. című művében; szerinte súlyosabb esetekben — így ha a kár nagy, ha a tettest bosszú vezette stb. — a büntetés legyen testi fenyíték vagy több hónapi fogház; alapelvként ajánlja, hogy súlyos esetekben a büntetés haladja meg a hasonló értékű dolog ellopásának büntetését (v. ö. 211. §.). Ugyanígy *Tittmann*, ki azonban bosszúból elkövetett dologrongálást nem minősíti a lopásnál súlyosabb deliktumnak, egyben hangsúlyozza, hogy a kulpózus dologrongálás nem vonható büntetés alá (v. ö. Handb. der Strafrechtswissenschaft, 1806. 514—528. §§.).

9. A *német jogterületen* az 1794. évi *porosz Landrecht* az első törvényhozási munkálat, mely II. 20. 1488. s köv. §-aiban „Von Beschädigungen des Vermögens aus Rache, Bosheit und Mutwillen" címfelirat alatt a dologrongálást általában bűncselekménynek minősíti. Ettől fogva a német partikuláris büntetőtörvénykönyvek mindegyikében megtaláljuk e bűncselekményt, de csak a szándékosságból s többhelyütt csak a bosszúból elkövetett (pl. 1813. évi bajor stb.) esik büntetés alá. A francia 1810-iki code még nem minősíti a vagyonrongálást bűncselekménynek s a többi büntetőtörvénykönyvek legnagyobb részébe is csak később vonul be e deliktum a bűncselekmények sorába.

3. §. A magyar jog fejlődése.

1. Hazai jogunkban is csak a XIX. század elejétől fogva találkozunk oly rendelkezésekkel, melyek a vagyonrongálást bűncselekménynek minősítik. Annakelőtte a vagyonrongálás csupán a magánjogi vétségek között foglalt helyet s némely esetben az ú. n. *kisebb hatalmaskodás* (actus minoris potentiae) fogalma alá esett (v. ö. *Wenzel*, A magyar és erdélyi magánjog rendszere, 1864. II. k. 122. s köv. l., és *Kelemen*, Institutiones Juris Hungarici privati Liber II. Ed. secunda 1818. 671. s köv. l.). *Pauler* (v. ö. Büntetőjogtan II. 257.) a kártétel cím alatt említi a magánosoknak ama károsításait, mely „magánváraik feladása vagy elfoglalása" által követtetik el s amelyről a Hármaskönyv I. 14. §.§ 10. alatt mint hűtlenségi esetről

emlékezik meg („Item traditores castrorum dominorum propriorum. Nec non expugnatores et interceptores, aut subtractores castrorum, vel castellorum, aut aliorum fortalitiorum quorumcunque regnicolarum..."; ugyanígy az 1723:XII. t.-c. 9. §-a). Részemről e bűncselekményt, melyben nem annyira a rongálás, mint inkább az erőszakoskodás a jellemző, inkább a crimen vis publicae, mai nyelven a magánosok elleni erőszak egyik esetének minősítem (v. ö. *Kézikönyv* 9. k. 79. s köv. l.; v. ö. még *Bodó:* Jurisprudentia criminalis 1751. 298. l.). Az *1807. évi XXI. t.-c.* De conservatione sylvarum, mely az 1879. évi XXXI. t.-c.-ben adott erdőtörvényünk, elődje immár kétszáz forint pénzbüntetést (poena 200 florenorum) mér arra, ki az erdővágásban túlmegy azon a mértéken, melyet a sarjnövés okszerűen követel (in succisione sylvae modum, quem succrescentiae ratio exigit, manifeste excesserit) stb. Az *1836. évi XXV. t.-c.*, mely az „ország közjavát és kereskedését gyarapító magánvállalatokról" szól, a „vizi csatornák, vasutak és ezekhez szükséges hídaknak" (1. §. 13. p.) védelme tárgyában kimondja, hogy „kik hibából vagy épen készakarva okoztak károkat, mint közfenyíték alá eső vétségeket elkövetett személyek ... tetteik mivoltához mérséklendő büntetés alá vonattassanak (8. §.§ 1. bek.). A mezei rendőrségről című *1840. évi IX. t.-c.* pénzbírság, fogság s néhány esetben testi büntetés alkalmazását írja elő azokra, kik „kertekben, szőlőkben, mindennemű ültetésekben és erdőkben, vetésekben, növevényeken, réteken, nádlásokban, legelőmezőkön, méhesekben, nemkülönben országos-, dülő- s vasutakon, turfa-téreken, valamint a temetőkben" kárt okoznak (1. §.), pl. „a gyepeket vagy vetéseket gyalog, lóháton, kocsin vagy marhákat hajtva gázolják, gázoltatják ... az út mellett fekvő földeknek termését s a füvet leétetik, lekaszálják..." (23. §.). Az *1871. évi XL. t.-c.* a gátrendőrségről rendelkezve már a „gátak s az ezekhez tartozó védművek és építészeti tárgyak, nemkülönben a vízlecsapoló árkok" megrongálását is büntetni rendeli „az 1840:IX. t.-c. szerint a testi fenyíték kizárásával" (14., 15. §§.), — sőt „szándékos rongálás esetében" a büntetés hat évig terjedhető börtön (16. §.). Ezek az említett törvények a dologrongálást inkább csak akkor büntetik, ha a cselekmény nagyobb erőszakkal, gonosz szándékkal, illetve közveszélyt idézve elő követetett el (a joggyakorlatban is ez az elv érvényesült; v. ö. a kir. tábla 1861. 620. és 1008. sz. itéleteit; Törv. Csarnok 1862. évf. 2., 16.).

2. *Javaslataink* közül *az 1791. évi Codex de delictis eorumque poenis* a Pars Secunda 54. art.-ában (De delictis hoc Codice non nominatis) említi a 7. §. alatt, hogy: „Poenalis demum est *petulantia:* si quis id, quod in communem utilitatem, commoditatem, aut voluptatem aedificatum, plantatumve fuerit: laedat, vel plane demoliatur". Az *1843. évi javaslat* a Toldalék-ban tesz említést két rongálási cselekményről, melyeket rendőri kihágásokként rendel büntetni. A 26. §. szerint: Aki olly intő jeleket, vagy karfákat, melyek utakon, hidakon, utcákon vagy bármi közhelyen veszedelem elhárítása végett vannak felállítva, szándékosan megront, száz forintig büntettethetik. A 27. §. szerint pedig: Hasonlóul büntettetik az is, aki útoszlopokat, keresztfákat, vagy nyilvános helyeken felállított emlékeket szándékosan megront.

3. *Btk.-vünk* külön fejezetet szentel a vagyonrongálásnak, mert a vagyon elleni deliktumoknak ez a faja „az elkövetés szándékosságánál, a tettes gonoszságánál és a cselekmény veszélyességénél fogva criminalis sanctio nélkül nem hagyható" (Min. Ind. v. ö. *Löw* II. 813.).

4. §. Jogösszehasonlítás.

Az ezidőszerint érvényben levő büntetőtörvénykönyvnek s törvényhozási munkálatok — ideértve a legújabb javaslatokat — úgyszólván mind bűncselekménynek minősítik a vagyonrongálást. — *Schmoller* megállapítása szerint az e fogalom alá eső bűncselekmények szabályozását tekintőleg a kodexek és javaslatok két csoportra oszthatók; a *német bir. btk.* s az ennek szellemében mozgó törvényhozási munkálatok típusos meghatározást adnak s több-kevesebb minősített esetet vesznek fel; a *francia-angol* jogvidék a törvényes fogalmak egész sorát nyujtják s amennyiben általános meghatározással is szolgálnak, ezt csak azért teszik, hogy a netán nem érintett specialis esetek büntetés alá vonhatók legyenek (v. ö. Vergl. Darst. Bes. Teil VI. 146.).

I. 1. Az *1871. évi német bir. btk.* „Sachbeschädigung" című 26-ik fejezetében szól e deliktumról. A 303. §. adja a típusos meghatározást, mely szerint büntetendő: „Wer vorsätzlich und rechtswidrig eine fremde Sache beschädigt oder zerstört"; minősített eset a res sacrae, religiosae et publicae megrongálása vagy megsemmisítése (304. §.) és az építmények megrongálása („wer vorsätzlich und rechtswidrig ein Gebäude, ein Schiff, eine Brücke, einen Damm, eine gebaute Strasse, eine Eisenbahn oder ein anderes Bauwerk, welche fremdes Eigentum sind, ganz oder teilweise zerstört"; 305. §.). Az *1909. évi Vorentwurf* erősen kitágítja a fogalmat, aminek már a 27. fejezet címfeliratában (Sachbeschädigung und Vermögensbeschädigung) is kifejezést ad (a vagyontkárosító bűncselekmények sorába iktatja ugyanis a Vollstreckungsvereitelung, Rechtsvereitelung, Jagdwilderei, Fischwilderei, Küstenfischerei és Einziehung bűncselekményeit is; v. ö. 293—298. §§.). A szoros értelemben vett dologrongálás esetei közül a német btk. 303. és 304. §§-aiban meghatározottakat (ez utóbbinál figyelembe véve a 168. §-t) megtartja (284., 290. §§.) s a 291. §-ban felvesz egy újabb minősített esetet („Wer böswillig das Vermögen eines anderen dadurch beschädigt, dass er durch arglistige Täuschung jemand zu einer Verfügung darüber bestimmt"). Az *1911. évi Gegenentwurf* 305. §-a kitágítja a típusos fogalmat („Wer eine fremde Sache beschädigt oder dem Eigentümer in der Absicht entzieht, ihm einen dauernden rechtswidrigen Nachteil zuzufügen..."); a VE. 290-át (német btk. 305. §.) a Gegenentwurf a különösen súlyos esetek szigorúbb értékelését biztosító 89. §-ra figyelemmel elhagyta, a VE. 291. §-át pedig a Vermögensbeschädigung und Vermögensgefährdung című fejezethez utalta át (329. §.). Csekély eltéréssel ugyanígy rendezi az anyagot az *1913. évi Komissionsentwurf* és az *1919. évi Entwurf*. E két utóbbi javaslat annyiban tágítja még a típusfogalmat, hogy a rongálás és megsemmisítés (beschädigt, zerstört) mellé a használhatatlanná-tételt (Unbrauchbarmachung) is beiktaja. Az *1925. évi Amtlicher Entwurf* lényegileg az 1919. évi javaslatot teszi magáévá. Bemutatom végül az *1930. évi Entwurf* álláspontját, mely 326. §-ában a „beschädigt oder zerstört" kifejezésekkel utal az elkövetési cselekvésre hozzátevén, hogy az is elköveti e deliktumot, ki valamely idegen dolgot oly módon tesz használhatatlanná („unbrauchbar macht"), „dass sie der Verletzte nur mit erheblichem Aufwand an Arbeit, Kosten oder Zeit wieder brauchbar machen kann". A 327. §-ban „Gemeinschädliche Sachbeschädigung" cím alatt a minősített esetek felsorolását találjuk (vallási tisztelet tárgyainak, sírnak, nyilvános emlékműnek, tudományos stb. gyüjteményben őrzött tárgynak vagy közhasznú dolognak: „Sache, die zum öffentlichen Nutzen dient" megrongálása). — Az *1933. évi német nemzeti szocialista büntetőjog tervezete* az általános fogalommeghatározás tárgyában a megelőző tervezetektől nem tér el („Wer eine fremde Sache beschädigt oder zerstört..."), de törli a minősített eseteket, viszont külön fejezeteben („Die Gebrauchsanmassung") a 3. pont alatt a használhatatlanná tételről emlékezik meg („wer in anderer Weise als durch Beschädigung oder Zerstörung auf eine fremde Sache so einwirkt, das der Verletzte sie nur nach einem nicht unerheblichen Aufwand an Arbeit, Kosten oder Zeit wieder gebrauchen kann"; v. ö. Denkschrift 110—111. l.).

2. Az *1852. évi osztrák btk.* az idegen vagyonrongálást a „Von öffentlicher Gewalttätigkeit" című fejezetben e deliktum 5-ik eseteként veszi fel. Meghatározás helyett általános utalással találkozunk (85. §.: „Andere boshafte Beschädigungen eines fremden Eigentumes sind als Verbrechen der öffentlichen Gewalttätigkeit anzusehen..."); e cselekmény azonban csak akkor büntetendő, ha *a)* a tényleges vagy célzott kár 200 koronát meghalad, *b)* ha az életet, egészséget, testi épséget vagy nagyobb vagyont veszélyeztet, végül *c)* ha a gonosz szándékból eredő rongálás („die boshafte Schädigung") vasut, gépek, hidak, bányák stb. sérelmére lett elkövetve. — A 468. §. szerint, ha a vagyonrongálás nem esik a 85. §. alá, úgy kihágás címén büntetendő. — Különtartott vétségek azonban az állami távíró (89. §.), a sírok (306. §.), a közvilágítás lámpáinak (317. §.), a veszélyre figyelmeztető jelzések (319. §.) megrongálása. — Az *1909. és 1912. évi osztrák javaslat* ugyanabban a fejezetben szól a dologrongálásról, vagyonrongálásról és az ú. n. bizalommal való visszaélésről („Vertrauensmissbrauch" = a hűtlen kezelés bővített fogalma). A típusos cselekmény meghatározását a 405. §. 1. pontja adja („Wer böswillig oder mutwillig eine fremde Sache beschädigt, zerstört oder unbrauchbar macht..."). Minősített eset, ha a cselekmény tárgya istentiszteletre közvetlenül rendelt dolog, vagy ha az művészeti vagy tudományos értékkel bír (405. §. 2. p.), továbbá ha a kár 500 koronát meghalad, vagy a tettes többszörös visszaeső (405. §. 3. p.). Az értéktelen vagy igen csekély értékű dolognak pajkosságból („aus Mutwillen") való megrongálása nem esik büntetés alá (405. §. 3. p. 2. bek.). — Külön kiemeli a javaslat (406. §.), hogy büntetendő az is, ki a tulajdonában levő jelentős tudományos vagy művészeti értékkel bíró, vagy törvény illetve rendelet által védett természeti tárgyat rongál meg vagy pusztít el, kivéve, ha jogos indokból cselekedett (jogos indok pl. az indokolás szerint, ha a műremek a tulajdonosban fájó emlékeket idéz fel; v. ö.

Anggal, Az 1909. évi osztrák büntetőjavaslat, 1911. 97. l.). A 407. §. a felmérési jelek megrongálását bünteti. A 408. §. különtartja a vagyonrongálás („Vermögensschädigung") vétségét, melyet az követ el, ki idegen dolgot mástól tartósan azon célból von el, hogy annak jogtalan vagyoni kárt okozzon, továbbá, ki mást tévedésbe ejtve vagy másnak tévedését fondorlatosan kihasználva ezt oly cselekményre, tűrésre vagy abbanhagyásra vesz rá, mely annak vagy másnak vagyonára hátrányos következménnyel jár.

3. Az *1889. évi olasz codice penale* a „Del danneggiamento" című VII. fejezetben szól a dologrongálásról. — A 424. art.-ban büntetni rendeli azt, ki idegen ingó vagy ingatlan dolgot („cose mobili o immobili altrui") megsemmisít, szétrombol, megkárosít („distrugge, disperde, guasta"), vagy bármily módon megrongál („o in qualsiasi modo deteriora"). Súlyosabban büntetendő, ki közhivatalnokkal szemben ennek hivatásával kapcsolatban bosszúból („per vendetta contro un publico ufficiale a causa delle sue funzioni"), személyek ellen alkalmazott erőszakkal („con violenza verso le persone"), közbecsülésben álló tárgyak (középületek, síremlékek, emlékművek stb.), gátak, közművek, — vízvezetékek, csatornák, — szőlőültetvények, gyümölcsfák sérelmére követi el e cselekményt. Súlyosító körülmény a 426. art. értelmében a hatóság elleni erőszak alkalmán, vagy a tíz vagy több egyén által közösen elkövetett dologrongálás. Külön eset a telekrongálás állatnak ráhajtása által elkövetve (426. art.: „introducendovi senza diritto o abbandonandovi animali"); büntetendő a kerített telekre behatolás (427. art.: „chiunque entra arbitrariamente nell' altrui fondo recinto da fossa, da siepe viva o da stabile riparo"), — az idegen területen engedély nélküli vadászás (428. art.), idegen állat megölése szükség nélkül (429. art.: „chiunque, senza necessità, uccide o altrimenti rende inservibili animali"), dolgok bepiszkolása (430. art.: „Chiunque ... deturpa o imbratta cose mobili o immobili altrui"). — Az *1930. évi új olasz btk.* elhelyezés s némi szövegmódosítás tekintetében eltér ugyan az 1889. évi codice-től, de nagyban-egészben ugyanaz az álláspontja. A dologrongálás a tulajdon elleni bűncselekmények c. XIII. tit.-nak (Dei delitti contro il patrimonio) I. fej.-ben a lopás, rablás, zsarolás után találja helyét. A 635. art.-ban kerül sor a daneggiamento típusos fogalommeghatározására (a definicio alig különbözik a codice 424. art.-ában adottól („disrugge, disperde, deteriora o rende in tutto o in parte inservibili cose mobili o immobili altrui"); a súlyosító körülmények is nagyrészt ugyanazok (minősít a fenyegetés „con minaccia" is; minősített a munkaadók által kizárás, a munkások által sztrájk alkalmán elkövetett dologrongálás: „da datori di lavoro in occasione di serrate, o da lavoratori in occasione di sciopero"); a 636. art. jórészt egyezik a codice 426. art.-ával: állatnak telekre hajtása („introduzione o abbandono di animali nel fondo altrui e pascolo abusivi"); a 637. art. („ingresso abusivo nel fondo altrui") azonos a cod. 427. art.-ával; a 638. art. idegen állat megölését (cod. 429. art.), a 639. art. a bepiszkolást s beszennyezést („deturpamento o imbrattamento di cose altrui") bünteti (v. ö. cod. 430. art.).

4. Az *1881. évi hollandi Wetboek van Strafrecht* 27. fejezetében („Vernieling of beschadiging van goederen") foglalja össze a dologrongálás de-

liktumát. Az általános fogalommeghatározás így szól: „350. art. Aki szándékosan és jogellenesen valamely dolgot, mely egészben vagy részben másé elpusztít, megrongál, használhatatlanná tesz vagy elhord („vernielt, beschadigt, onbruikbaar maakt of wegmaakt") ... továbbá aki idegen állatot megöl stb. A 351. art. vasut, távíró, vízvezeték, egyéb közművek rongálását bünteti. A 352. art. különtartja az idegen épület és jármű („eenig gebouw of vaartuig") rongálását. Minősítő körülmény, ha e cselekményeket két vagy több személy közösen („twee of meer vereenigde personen") követte el.

5. Az *1896. évi bulgár btk.* a 380. art.-ban adja a típusos meghatározást („aki idegen ingó vagy ingatlan dolgot jogellenesen megrongál, szétrombol vagy megsemmisít"); enyhébb eset, ha a kár összege nem haladja meg a 100 Lew-t. A 381. art. a minősítő körülményeket sorolja fel (istentiszteletre rendelt épületek vagy dolgok, sírok, síremlékek, szobrok; vasut, távíró, vízvezeték, közkönyvtárban őrzött könyvek stb. megrongálása).

6. Az *1902. évi norvég Almindelig borgerlig Straffelov* dolog és vagyonrongálás („Tilfoielse af Skade paa Eiendom og Formue) című 28. fejezetének kezdő 291. §-ában így határozza meg a cselekményt: aki előidézi vagy annak előidézésében részt vesz („som bevirker eller medvirker"), hogy valamely egészben vagy részben más tulajdonában levő dolog jogellenesen megsemmisüljön, megrongálódjék vagy használhatatlanná váljék („retsstridig odeloegges, beskadiges, ubrugbargjores") vagy más módon elromoljék („eller paa anden Maade forspildes") ... büntetendő. A 292. §. az abban felsorolt közérdekű dolgok megrongálását súlyosabb esetté minősíti (1.), minősített eset, ha a kár 5000 koronát meghalad vagy ha a cselekmény másnak életét vagy egészségét veszélyeztette (2.), még súlyosabb a büntetés, ha a cselekmény következtében valaki életét vesztette vagy súlyos sérülést szenvedett, vagy ha a kár 50.000 koronát meghalad (3.); a 2. és 3. esetben a gondatlanságból elkövetett rongálás is büntetendő. — A 294. §. büntetni rendeli még azt, aki mást tévedésbe ejtve vagy tévedésben tartva, ezt oly cselekvésre készteti, melynek folytán ez vagy más vagyoni sérelmet szenved.

7. Az *1908. évi siami code pénal* rövid fogalommeghatározása a következő: „Celui qui détruit on dégrade indûment le bien d'autrui" (324. art.). Minősített eset: a közhasznú tárgyak, gőzgépek, állatok elpusztítása (325. art.).

8. Igen egyszerű a *svájci javaslatok* álláspontja; így az 1915. évi egyetlen szakaszban (130.) csak annyit mond, hogy: aki idegen dolgot megrongál, megsemmisít vagy használhatatlanná tesz („qui aura endommagé, détruit ou mis hors d' usage une chose appartenant à autrui"); súlyosabb a büntetés, ha a tettes aljas motívumból nagy kárt okoz („si par bassesse de caractère le délinquant a causé un dommage considérable").

9. Az *1924. évi görög javaslat* 345. art.-ában találjuk a típusos meghatározást (aki egészben vagy részben idegen dolgot szándékosan elpusztít, megrongál vagy más módon használhatatlanná tesz); a minősített esetektől egyszerű összefoglalásban a 355. art. szól (ha a dolog közérdeket szolgál; ha igen nagy értékű); érdekes újítással találkozunk a 357. art.-ban, mely szerint a cselekményért való eljárás indítása előtti önkénytes és tel-

jes kártérítés esetében; büntetlenség áll be (részleges kártérítés esetében, a büntetés megfelelő része elengedhető; ugyanígy a lopásnál és sikkasztásnál is beállnak e következmények a dolog visszaadása illetőleg a kár megtérítése esetében; 351. art.). Ha a cselekmény tűz által követtetett el, a büntetés fegyház (358. art.).

10. Az *1925. évi cseh-szlovák javaslat* a vagyon elleni deliktumokról szóló 18. fejezetben az uzsora után határozza meg a fogalmat (327. §. 1. bek.: idegen dolog célzatos megrongálása, megsemmisítése vagy használhatatlanná tétele); minősítő körülmények: ha a tettes a sértettet súlyos kényszerhelyzetbe sodorta, ha közgyüjteményben levő nagyértékű, nevezetesen tudományos vagy művészeti becsű dolog a tárgy, ha a cselekmény istentiszteletre rendelt helyiségben istentiszteletre szánt tárgyon követtetett el, ha oly tárgyakon követtetett el a cselekmény, melyeknek rendeltetése tűzvész, vízáradás vagy más közveszély elhárítása vagy csökkentése, illetve mely ily esetekben a mentés céljait szolgálja (327. §. 2. bek.). Újszerű a 328. §. 1. bekezdésében beiktatott vagyonrongálás vétsége, melyet az követ el, aki azon célból, hogy másnak vagyoni kárt okozzon, idegen ingó dolgot elvesz vagy elsajátít, — mást tévedésbe ejtéssel vagy tévedésének, szellemi gyengeségének, tapasztalatlanságának, babonás hitének vagy kényszerhelyzetének kihasználásával valaminek tevésére vagy elhagyására vesz rá; vagyonrongálásért büntetendő a 328. §. 2. bek.-e alapján az is, ki ugyanily célból valamely haszonélvezeti, használat, zálog- vagy megtartási jog gyakorlását azáltal hiúsítja meg, hogy az e jogokkal terhelt dolgot megsemmisíti, megrongálja, használhatatlanná teszi, elvonja vagy mástól elveszi; minősítő körülmények: súlyos kényszerhelyzet előidézése, valamint a cselekménynek ravasz vagy veszélyes módon történt elkövetése (328. §. 3. bek.). E cselekményeknek más célból történt elkövetése csak akkor büntetendő és ekkor is csak kihágásként, ha a tettes pajkosságból cselekedett (kih. törv. jav. 59. §.).

11. Igen részletesen szabályozza a dologrongálást és rokondeliktumait az *1926. évi török btk.* Az általános meghatározás szerint büntetendő, ki idegen ingó vagy ingatlan dolgot elpusztít, megsemmisít vagy megrongál (510. §. 1. bek.). Súlyosabb a büntetés: 1. ha a cselekmény közhivatalnok sérelmére hivatásának gyakorlása miatt bosszúból, 2. személyek elleni erőszakkal vagy a dolog őrzésére rendelt készületek megrongálásával, 3. közérdekű, vagy istentiszteletre rendelt dolgokon, 4. gátakon, védműveken, mentést célzó stb. dolgokon, 5. vízvezetéken, csatornán stb., 6. szőlőültetvényen, gyümölcsfán vagy közkertek fáin követtetett el. Még súlyosabb a büntetés, ha a cselekményt az államhatalom elleni erőszakkal vagy ellenállással, vagy tíz, illetve tíznél több személy együttesen követték el (517. §.). Az 518. és 519. §-ok az állatoknak idegen területre behajtásával vagy otthagyásával elkövetett károsításokra szabnak büntetést. Az 520. §. a bekerített idegen területre való illetéktelen behatolást rendeli büntetni. Végül az 521. §. szerint büntetendő, ki idegen állatot szükség nélkül megöl vagy használhatóságában sért.

12. Igen felületes az *1927. évi szovjet btk.*, melynek 175. §-a értelmében: magánszemélyek vagyontárgyainak szándékos megsemmisítése vagy

megrongálása büntetendő; súlyosít: a tűzvész, vízáradás, vagy más közveszély előidézésével való elkövetés s még fokozottabban súlyosít, ha a cselekmény emberáldozatot követelt vagy közveszéllyel járt.

13. Az *1932. évi lengyel btk.* 263. art.-ának 1. §-ában adja a meghatározást (aki idegen vagyontárgyat megrongál vagy használhatatlanná tesz); a 2. §. rendelkezéséhez képest különösen csekély jelentőségű esetben a büntetés rendkívüli enyhítése foghat helyt; a 3. §. a minősítő körülményeket sorolja fel; ezek: a tűz, robbanó anyagok vagy könnyen gyúló anyagok használatával való elkövetés. A 264. §. — néhány már ismertetett törvényhozási munkálat mintájára — vagyonrongálás címén rendeli büntetni azt, aki azon célból, hogy magának vagy másnak anyagi hasznot szerezzen, valamely személyt ennek tévedésbe ejtésével vagy tévedésben tartásával saját vagy más vagyonát érintő hátrányos rendelkezésre vesz rá.

14. Az 1933. évi *oláh btk.* tervezetének 568. (a bizottsági szövegnek 556.) §-a általános rendelkezést nyujt imígyen: Aki olyan ingót vagy ingatlant, mely egészben vagy részben másnak a tulajdona megrongál vagy piszkít („murdareste"), idegen dolog rongálásának vétségét követi el; ugyane bűncselekményben bűnös, ki másnak állatját szükség nélkül megöli vagy bármely módon használhatatlanná teszi. Súlyosabb a büntetés az 569. (biz. szöveg 557.) §-ában megjelölt esetekben, azaz ha a cselekmény: 1. középületen vagy nyilvános használatra szánt épületen, nyilvános emlékművön vagy szobron, természeti emléken, nyilvános parkon, közhasznú ültetvényeken, temetőkön, üzemen vagy hajón, 2. közkönyvtáron, irattáron vagy gyüjteményen, vagy a tudomány, művészet, a bizonyítás, valamint az ipar céljaira szolgáló tárgyakon, vagy nyilvános gyüjteményben őrzött egyéb tárgyakon, vagy közhivatal könyvén, okmányán vagy iratán, vagy ily hivatalnál elfekvő könyvön, okmányon vagy iraton, — 3. állami címleteken vagy értékeken, kereskedelmi könyvön, kereskedelmi címleten vagy értéken, amely egészben vagy részben másnak tulajdona, 4. tanuk, szakértők, köztisztviselők vagyonán tanuskodásuk, véleménynyilvánításuk vagy tisztségük gyakorlása közben foganatosított cselekmények miatt bosszúból, 5. fenyegetés vagy erőszak alkalmazásával, 6. valamely munkára felfogadott személy vagy munkás által sztrájk alkalmával vagy a 325. §-ban meghatározott bűncselekmények valamelyike alkalmával, 7. valamely tisztviselő által a megőrzése alatt álló okiraton vagy tárgyon, 8. csoport által (de o ceată; a ceată szó gyülevész népséget is jelent) követtetett el. Jellemző, hogy az 571. (biz. szöv. 559.) §. itt bünteti azt, ki abból a célból, hogy másnak kárt okozzon, oly köz- vagy magánokiratot, mely nem vagy nem kizárólag az övé, megrongál, elpusztít vagy elrejt.

II. 1. Az *1810. évi francia code pénal* s ennek vonatkozó rendelkezéseit módosító későbbi jogszabályok a törvénykönyv különböző helyein büntetés alá vonják az épületek teljes vagy részleges lerombolását, az okiratok megsemmisítését, az élelmiszerek, áruk s egyéb ingó dolognak többek által elkövetett erőszakos pusztítását, a gyártás anyagainak s eszközeinek rongálását, a vetemények, fák s egyéb mezőgazdasági termények megsemmisítését, a mezőgazdasági eszközök használhatatlanná tételét, hasznos állatoknak megmérgezését, vagy más módon való megölését, a határjelek

valamint a zárókészülékek megrongálását (v. ö. a „Destructions, dégradations, dommages" című fejezetben a 434. s köv. art.-okat). Ezt a szinte végeláthatatlan kazuisztikát alig enyhíti a kihágásokról szóló részben felvett 479. art. 1. pontja, melynek értelmében 11—15. frcs pénzbüntetéssel büntetendők, kik a 434—462. art.-okban meghatározott eseteken kívül más ingó dolgán szándékosan kárt okoznak („Ceux qui ... auront volontairement causé du dommage aux propriétés mobilières d' autrui"). E szabályokon nem változtat különösebben az 1934. évi Projet (v. ö. 471—490. art. és a 492. art. 9. pontja).

2. Csekély eltéréssel ugyanígy rendezik a vagyonrongálás deliktumait *Belgium* (1867. évi code) s néhány *svájci kantonális btk.* (Genf, Neuenburg) és az *1903. évi orosz btk.* (547. s köv. §§.).

3. Hasonló szellemben rendelkezik az *1866. évi dán btk.*, mely mégis a dologrongálásról és állatkínzásról szóló 30. fejezet 294. s 295. §§-aiban adott kazuisztikus felsorolás után a 296. §-ban jelenti ki, hogy aki egyébként idegen tulajdont sért, megfelelően büntetendő.

4. Az *1866. évi portugál btk.* 472—480. art.-aiban még a francia részletezésen is túltesz, de legalább ugyanabban a fejezetben az ezt záró 491. §-nak szubszidiárius rendelkezésével mondja ki, hogy az előbb felsorolt esetek alá nem vonható szándékosan okozott idegen ingó vagy ingatlan rongálások is büntetendők.

5. A francia code-ot mintázza az *1871. évi mexikói btk.*, mely a 485—500. art.-okban adott részletezés után a kihágásokat tárgyazó részben a 1150. art .III. pontjában mindennemű más rongálást és károkozást kihágásnak minősít.

6. Egészen különszerű *az 1874. évi chile-i btk.* álláspontja. A vagyon elleni bűncselekményekről szóló 9. cím 9. §-a alatt miután a gyujtogatás s egyéb vagyonrongálások meghatározásait adja a 484. art.-ban, közbeékeli a szubszidiarius rendelkezést s azután a minősítő körülményekre tér át, végül a 487. art.-ban még egy kisegítő tényálladékot vesz fel.

7. Sajátszerűen foglalkozik az *1881. évi new-yorki btk.* a dologrongálással. Előbb a lehető legnagyobb részletességgel felsorol minden elképzelhető tárgyat, mely megrongálható (635—659. §§.) s azután így zárja le a sort a 654. §-ban: aki az előbbi szakaszokban meghatározott eseteken kívül másnak ingó vagy ingatlan vagyonát jogellenesen és szándékosan pusztítja vagy rongálja, aszerint, amint az okozott kár 25 dolláron felül vagy alul van, súlyosabban, illetve enyhébben büntetendő.

8. Ugyanígy oldaja meg feladatát az *1889. évi finn btk.* (Suomen Rikoslaki) az „Omaisuuden vahingoittamissta" című 35. fejezetben előbb büntetés alá vonja a részletesen felsorolt dolgok megrongálását (1., 2. §§.), majd büntetni rendeli a fel nem említett szándékos és jogellenes rongálásokat (3. §.). Figyelemreméltó kijelentése a 3. §-nak, hogy: ha a kár csekély, úgy bírói mérlegelés tárgya, vajjon a kártérítésen felül büntetés is szabassék-e ki („Jos vahinko on vähäinen, harkitkoon tuomari, onko muuta kuin vahingonkorvaus tuomittavu").

9. Az *1907. évi japán btk.* utolsó fejezete szól a vagyonrongálásról s az elég részletes felsorolás után a 321. art.-ban általában büntetni rendeli

azt, aki valamely az előbbi rendelkezésekben nem említett dolgot megsemmisít vagy megrongál, vagy valamely élő dolgot testileg megsért vagy egészségében megront.

10. Lényegileg ugyanígy rendelkezik *az 1928. évi chinai btk.*, mely szintén záró fejezetében („Infractions de destructions et dommages") rendeli el a vagyonrongálás kiemelt eseteinek megbüntetését, majd a 382. art.-ban kimondja, hogy: „Celui qui, en dehors des objets prévus aux deux articles précédentes, endommage une chose appartenant à autrui, ou fait, qui elle ne peut plus servir, et ce dans une mesure susceptible de causer un préjudice public ou privé, sera puni..."

11. Felemlítem még *az 1928. évi spanyol código penal*-t, mely a lehető legapróbb részletekig menőleg sorolja fel a rongálással sérthető dolgokat (v. ö. az „Estragos y delitos afines" című IX. titulus I. fejezetét, melynek első cikke a „maliciosamente", második cikke az „imputables a imprevisión, imprudencia e impericia" elkövetett cselekményeket írja le: 559—578. art.-ok); külön szól a törvény az ingatlan rongálásokról és egyéb kártételekről (707—710. §§.); külön kihágás a szobrok, festmények bemocskolása (803. §.), végül a 836. §. szerint kihágásért felel, ki a törvény egyéb helyein nem említett dologrongálást követ el („Serán castigados ... los que causaren un dano no comprendido en otros lugares de este Código"), amennyiben az okozott kár összege nem haladja meg a 200 pezetát („cuyo importe no exceda de 200 pesetas").

12. Az *angol jog* malicious injury kifejezés alá foglalja a dologrongálás különböző eseteit (v. ö. *Wilshere,* The criminal law 1926. 259—266.). Jellemző, hogy VIII. Henriktől III. György-ig 1800-nál több rendelkezés vonatkozik e deliktumcsoportra, melynek anyagát újabban az 5 Consolidation Acts 1861., illetve az ú. n. Malicious Dammage Act 25., 25. Vict. cap. 97. szabályozza. Általános tétel azonban, hogy: „Whosoever unlawfully and maliciously commits any dammage to any real or personal property, either of a public or private nature, for which no punishment has been prowided in the Act, is guilty of a misdemeanour"; érdekes, hogy ha a cselekmény éjjel (este 9 és reggel 6 óra között) követtetett el, a büntetés 5 évig terjedhető penal servitude (v. ö. *Wilshere* 265. l.).

II. CÍM.

DOGMATIKAI KIFEJTÉS.

5. §. A vagyonrongálás jogi természete és kriminálszociológiai jellege.

1. Az általános, valamint a magyar jog fejlődéstörténetének és a jogösszehasonlítás adalékainak egybevetéséből megállapítható, hogy a vagyonrongálás — néhány előző állásfoglalástól eltekintve — csak a XIX. század kezdetétől fogva válik ki a

merőben magánjogi vétségek köréből s igazodik be a bűncselekmények sorába.

Ha van is eltérés a vonatkozó büntetőjogszabályok rendszertani elhelyezése körül (*német irány* = általános fogalommeghatározás előrebocsájtása, melyet követnek a minősítő körülmények; *francia-angol irány* = az egyes esetek taxativ vagy exemplifikativ felsorolása s a nem említett elkövetéseknek szubszidiariter egy átfogó törvényes fogalom alá vonása) az idevont bűncselekmények **jogi természetét** illetően az alapfelfogás azonos. — Megállapítható, hogy az összes törvényhozási munkálatok szinte kivétel nélkül a vagyon ellen irányuló bűncselekmények csoportjába illesztik be a vagyonrongálást (kivétel pl. az 1852. évi osztrák btk., mely a nyilvános erőszakosságok között tárgyalja e deliktumot; v. ö. fent 9. l.).

Hazai jogunkban is vagyon elleni bűncselkmény a vagyonrongálás (v. ö. Min. Ind. *Lőw* II. 813—814.), melynek lényege, hogy valamely ingó vagy ingatlan dolog használhatóságában teljesen vagy részben a cselekmény következményeként korlátozást szenved, értékében csökken, gazdasági vagy erkölcsi jelentőségéből veszít. — Mihelyt egyéb jelleget is ölt fel e cselekmény, akár mert járuléka (pl. a betöréses lopásnál; v. ö. *Kézikönyv* 10. k. 84., 122. l.), akár mert alkotó eleme (pl. a Btk. 176. §-ában meghatározott magánosok elleni erőszak esetében; v. ö. *Kézikönyv* 9. köt. 86—87. l.) valamely más bűncselekménynek: ez utóbbinak alkatrésze lévén, ebbe felszívódik; ha pedig akár az elkövetés módjánál (gyujtogatás), akár a megrongált dolog minőségénél (pl. az u. n. közveszélyű megrongálás bűntette vaspályáknak, hajónak szándékos és veszélyt előidéző megrongálása által: Btk. 434. §.) fogva változik és az ily tényálladék valamely különös törvényes fogalmat tölt be: csak ez állapítandó meg. A vagyonrongálásnak úgy az ingó (Btk. 418. §.), mint az ingatlan rongálását (Btk. 421. §.) átfogó tipikus törvényes fogalma tehát csak akkor valósul meg, ha a most említett körülmények egyike sem forog fenn.

2. A vagyonrongálásnak ez az általában követett és tehát e bűncselekményt a vagyon elleni deliktumok közé sorozó *jogszempontú* értékelése — mint erre legutóbb *Sauer* mutat rá meggyőző érvekkel (v. ö. Kriminalsoziologie, 1933. II. 203. s köv. l.) — a *szociológiai szempontú* értékelésnek nem felel meg.

A vagyonrongálás ugyanis szociológiailag a testi sértésnek testvérdeliktuma; lényegileg annak nem vagyont sértő, hanem erőszakos jellege az a kidomborodó ismérv, melynek figyelembevételével rendszerbeli helye megjelölendő. A vagyonrongálás, mely leggyakrabban más erőszakos cselekményekkel kapcsolatban követtetik el, időrendben is a következő fejlődést mutatja: a két személy közötti ellentét előbb szóharcban nyilvánul meg, melynek folyamán becsületsértő kifejezések, fenyegető szavak hangzanak el; a szóbeli támadás — sokszor a legkisebb ok következtében — igen könnyen tettlegességbe megy át s egymás után robbannak ki: a tettleges becsületsértés, a dologrongálás, végül a testi sértés (annak illusztrálására, hogy mennyire ez a rendszerinti folyamat, v. ö. Bjt. 36. k. 22. l.-on közölt esetet). Jól mondja *Sauer*, hogy amikor a támadó legelőször többnyire ellenfelének dolgai ellen fordul, szinte kipróbálja erejét s ha felül marad, most már bátorságot nyer a testi épség, sőt az élet elleni bűncselekményeknek, mint a támadás folytatóinak elkövetésére. A vagyonrongálás elkövetése kétségtelen szimptomája oly erőtöbbletnek, mely valamiféle formában levezetést kíván. Némelykor merő kedvtelés, máskor bizonyos felsőbbségi érzés lesz úrrá a tettesben, ki vagy azért, mert ellenfelét személyében elérni nem tudja vagy nem meri: védtelen dolgok elleni erőszakosságokban tombolja ki magát. Előfordul, hogy viszont oly csekély energia létéről tanuskodik a rongálás elkövetése, mely büntetéstérdemlőség hiányában nem kíván büntetést. Másfelől nem ritka, hogy a dolgokkal szemben megnyilvánuló erőszak: visszafojtott s a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetésére kész energiának halvány kifejezője, mikor is megokolt lehet a súlyosabb büntetés, illetve a körülményekhez képest biztonsági intézkedés alkalmazása. — A vagyonrongálás valóban inkább mint *csökkentett testi sértés* (*Sauer:* „verminderte Körperverletzung", v. ö. i. m. 204.), mint ennek „testvérkéje" („als deren kleinere Schwester") fogható fel, melynek — mert a büntetést nem érdemlő jogellenességgel határos — büntetés alá vonását érintő probléma nem tartozik a legkönnyebb törvényhozási feladatok közé (figyelemreméltó irányelvek *Sauer*nál, v. ö. i. m. 204—205. l.).

A vagyonrongálás *de lege ferenda* a testi sértés közelébe volna tehát hozandó s amint a testi sértésnek az ölés, a rongálás deliktumának a gyujtogatás, vízáradás okozása s a köz-

veszélyű bűncselekmények lehetnének különtartott súlyosabb értékelés alá eső kidifferenciálódott esetei.

Ha a jövő törvényhozója a szociológiai szempontokra is nagyobb súlyt kíván helyezni, úgy a vagyonrongálásnál felhasználhatja *Sauer* javaslatát, mely szerint különtarthatók: 1. *a tiszta károsítási típus* (a tettes főkép rongálás céljából cselekszik; jellemző néha a perverz, szadisztikus, homoszekszuális motiváció), 2. *a vegyes típus* s ennek körén belül: a) *a meggyőződéses-típus* (a tettes érdekeinek védelme, elégtételnyerés céljából cselekszik) és b) *a haszonszerzésre irányuló típus* (a tettes a rongálásból hasznot húz, amikor idegen értékeket megsemmisít).

3. A „Más vagyonának megrongálása" című XXXVI. fejezetben meghatározott bűncselekményekre vonatkozó jogszabályok dogmatikai kifejtése előtt megjegyezni kívánom még, hogy helyesebb lett volna a „Dologrongálás" cím és pedig nemcsak azért, mert az e fejezetben felsorolt vétségeknek tevékenységi tárgya mindig dolog és nem vagyon, de azért is, mert viszont több — valóban vagyont érő értékcsökkentő — bűncselekmény jogi természetét illetően nem ide, hanem a vagyon elleni deliktumoknak különleges csoportjába tartozik (így az 1932:IX. t.-c. 1. §-ában meghatározott hitelsértés bűntette). — Szabatosság szempontjából a „más" szó is kifogás alá esik, mert a 420. §-ban meghatározott dologrongálás a saját dolgon is elkövethető.

6. §. Idegen ingó dolog rongálásának vétsége.

1. Az idegen ingó dolog rongálásának vétsége mintegy ellentéte a lopásnak és sikkasztásnak, mert míg az utóbbi bűncselekményeknek lényege, hogy az elkövető a reá nézve idegen ingó dolgot a tulajdonos vagy birtokos rendelkezése alól kivonja s azt jogtalanul elsajátítani törekszik, addig a dologrongálás e vétségénél a dolog megmaradhat a jogosult hatalmában, mert a tettes azt nem vonja ki okvetlenül a tulajdonos vagy birtokos hatalmi illetve jogi köréből, hanem csak értékében, használhatóságában csökkenti, esetleg megsemmisíti.

2. A **fogalommeghatározás** a következő: elköveti e vétséget, **aki idegen ingó dolgot szándékosan és jogtalanul megrongál vagy megsemmisít** (Btk. 418. §.).

E fogalommeghatározás több ismérvét illetően minthogy és amennyiben azok közösek a lopásnál, rablásnál megkívántakkal, utalok *Kézikönyvem* megelőző köteteiben adott kifejtésekre.

3. **Elkövetője** e vétségnek tettesi minőségben bárki lehet, kivéve a rongálás tárgyaként szereplő dolog tulajdonosát. A Btk. 418. §-ában meghatározott vétség ugyanis csak *idegen* ingó dolgon követhető el, miből nyilvánvaló, hogy a dolog tulajdonosa a rongálás vagy megsemmisítés cselekményével nem valósítja meg e deliktumot. *Közös tulajdonban levő dolog* rongálása esetében szó lehet e bűncselekményről, különösen, ha *osztha-tatlan* a közös dolog, mert a tulajdonos a dolog idegen részét is rongálja; *osztható* közös dolog rongálása már csak akkor bűncselekmény a résztulajdonos által elkövetve, ha a tettes az őt megillető részt meghaladó mértékben követte el a rongálást (v. ö. *Kézikönyv* X. k. 29. l.). A 420. §-ban meghatározott vétséget a tulajdonos is elkövetheti (v. ö. alább 40. l.).

4. A dologrongálás **jogi tárgya** a tulajdonjog illetve más dologbeli jog, sőt a birtok is (*Finkey* Tank. IV. kiad. 757. l.); általában mindaz a jog, melynek érvényesíthetése a dolog állagának épségét tételezi fel; jogtárgy lehet a dologra vonatkozó személyes jog is, feltéve, hogy a jogosult a rongálás által *közvetlen sérelmet* szenved. A dolog épségben maradásához fűződő jogi érdek nem sorozható azonban a jogtárgyak közé, mert ily esetben hiányzik a sérelem közvetlensége (*Illés*, Komm. III. 499.). A dologgal kapcsolatos szerződésen alapuló oly kötelezettségvállalás esetében, melynél fogva valaki (pl. biztosító társaság) magát a rongálás folytán előálló kár megtérítésére kötelezte és tehát e kötelezettség teljesítéséből származó fizetés-teljesítés esetében, bár a dolog épségéhez fűződő jogi érdek sérelmet szenved, de mert e sérelem csak közvetve éri a kár megtérítését vállalót: ez az érdek kívül esik a dologrongálás jogi tárgyának körén. A jogtárgynak ilyetén szabatos körülhatárolása főleg az indítványtételre jogosultság nézőszögéből jelentős (v. ö. alább 34. l.).

5. **Elkövetési tárgya** e vétségnek az *idegen ingó dolog*. E fogalom részletes elemzésre talált *Kézikönyvemnek* a lopásról szóló X. kötetében (v. ö. i. m. 21. s köv. l.); az ott előadottak idevonatkozólag ehelyütt is érvényesek, mégis a következő kiegészítések figyelembevételével:

a) A *villamos energiát* illetően ezidőszerint az 1931:XVI. t.-c. 72. §-ának 3. bekezdése irányadó, melynek értelmében: A villamos energiát és — amennyiben a dolgokra vonatkozó jogszabályok reájuk illenek — a joguralomnak alávethető egyéb

energiákat általában dolognak kell tekinteni. Ehhez képest a villamos energiát és általában az említett egyéb energiákat a büntetőtörvények alkalmazása szempontjából is úgy kell tekinteni, mintha dolgok volnának.

b) Az *okirat* bár dolog, annak megrongálása nem a Btk. 418., hanem a Btk. 406. §-a alá esik.

Igy legutóbb a *Curia* a következő okfejtéssel: Igaz, hogy a Btk. 418. §-ában meghatározott vétségre a törvény magasabb büntetési tételt fr elő, mint a 406. §-ban meghatározott vétségre, azonban jelen esetben az idézett két törvényszakasz közül, mint a fennforgó esetre szóló különös törvényi rendelkezés, egyedül a Btk. 406. §-a volt alkalmazandó. A „lex specialis derogat generali" általános törvénymagyarázati elvnél fogva, ha egyszer a bíróság valamely adott jogesetre teljesen ráillő külön rendelkezést tartalmaz, ez a különös rendelkezés lesz alkalmazandó és figyelmen kívül maradnak az illető jogesetre ennek hiányában szóbahozható más rendelkezések. Jelen esetben ez annál világosabb, mert a vádlott szándéka is egyenesen a kérdéses közokirat megsemmisítésére irányult, nem pedig a vétív papiranyagának megsemmisítésével eszközlendő idegen dolog rongálására. *(Jogi Hírlap,* 1934. évf. 27. sz.)

c) Ezzel a kiterjesztéssel mindaz, ami a dolog fogalma alá esik, tevékenységi tárgya lehet a dologrongálásnak (a halmazállapot közömbös; v. ö. *Kézikönyv* X. 25.), kivéve azokat a dolgokat, melyeknek megrongálása vagy megsemmisítése *speciális deliktum* (pl. idegen okiratnak kár okozására irányuló célzattal való megsemmisítése, megrongálása nem a Btk. 418., hanem a lex speciális jellegű 406. §-a alá esik; károkozási célzat hiányában azonban eshetőleg a Btk. 418. §-a alkalmazandó; v. ö. *Kézikönyv* V. k. 101. s köv. l.; csak a Kbtk. 37. §-ába ütköző kihágás az ország nyilvánosan kitűzött címerének, zászlajának meggyalázó szándékból való megrongálása; a csoport által nyilt helyen dolgokon elkövetett erőszak a Btk. 176. §-a alá esik; (v. ö. *Kézikönyv* IX. köt. 87. s köv. l., így a *Curia* is, v. ö. Bjt. 6⁴. k. 137. — 12 összeverődött ember által elkövetett ablakbetörés magánosok elleni erőszak; a Btk. 434. s 439. §§-aiban meghatározott közveszélyt előidéző rongálások is kispecializálódnak a Btk. 418. §-ának keretéből).

d) A dolognak *ingónak* kell lennie, hogy megrongálása a Btk. 418. §-ában meghatározott törvényes fogalom kereteit betöltse. Az *ingatlan alkotórésze* ingatlan s így megrongálása csak a rongáló cselekmény elkövetése előtt az ingatlantól el nem választatik — a Btk. 421. §-a alapján büntetendő ingatlanrongálás. A ház ajtaja, ablaka stb. tehát csak akkor tárgya az ingó dolog rongálásának, ha előbb el lett választva a fődologtól (így *Illés* III. 490., *Balás* Zsebk. 491., *Isaák* Zsebk. 288., *Schadl* 350.). Az ingatlan termékeit illetően is az a szabály, hogy a földtől el nem választott termék megrongálása, felhasználása nem ingó dolog rongálása, hanem mezőrendőri (1894:XII. t.-c. 93. §.), vagy erdei kihágás (1879:XXXI. t.-c. 92. §.), vagy a Btk. 421. §-ába ütköző ingatlan vagyonrongálás.

A *joggyakorlatban* állandóan követett tétel, hogy: valamely ház ablakainak szándékos és jogtalan megrongálása vagy megsemmisítése (az inkriminált cselekmény: egy cukrászüzlet négy ablakának szándékos és jogtalan összetörése) a vagyonrongálás vétségének a Btk. 421. §-ában, nem pedig annak 418. §-ában meghatározott esetét állapítja meg *(Bj. dtár* 3. k. 314. jogegységi hat.; ugyanígy: *Grill dtár* 8. k. 897. l. 2660. sz.) deszkakerítésről három szál deszka lefeszítése a Btk. 421. §-ába ütköző ingatlanrongálás *(Grill* 8. k. 897. , 2661. sz.); kimondotta a *budapesti Tábla,* hogy vádlottnak az a cselekménye, hogy magánvádló ablakát bosszúból kővel betörte, minthogy az ablak, mint a ház tartozéka (? helyesen: alkatrésze) ingatlan dolognak tekintetik, mert az okozott kár 5 frtot nem haladt meg, a Kbtk. 127. §. 2. bek.-e alá eső kihágás *(Grill* IX. 79. l. 251. sz.; v. ö. még Bjt. 6. k. 339., 10. k. 180., 50. k. 335., 26. k. 188.).

A földtől már elválasztott termés ingóság lévén: ennek megrongálása vagy megsemmisítése a Btk. 418. §. rendelkezése alá esik, de ha a terménykészlet megsemmisítése felgyujtás útján történik, amennyiben az szabad téren fekszik s nagyobb mennyiségű, úgy a gyujtogatás bűntette (Btk. 422. §.§ 1. bek. 2. p.) állapítandó meg; a földtől el nem vált vagy garmadában, halomban levő gabonának felgyujtása is nem ingatlan vagy ingó rongálás, hanem gyujtogatás (Btk. 422. §. 1. bek. 2. pont.).

Az *összetett dolog* (corpus ex cohaerentibus) a részeknek természetes vagy mesterséges összefüggésénél fogva egységes dolog lévén, amennyiben ingó, tárgya lehet az ingórongálásnak (pl. a gép szétszedése, kész nyomdai szedés széthányása, az óra egyik kerekének eltávolítása; így *Olshausen* 1717., *Frank* 713., *Ebermayer* 1028.; ellenk. *Rommel,* Zur einfachen Sachbeschädigung 1914. 21., ki szerint csak a mechanikusan összefüggő összetett dolog lehet mint ilyen a dologrongálás tárgya). A *dologösszeség* (corpus ex distantibus), melynek egysége csak

közös gyüjtőnéven alapuló látszólagosság (*Kolosváry*, Magánjog III. kiad. 1930. 134., *Szladits*, Dologi jog, 1930. 12—13.) bár nem egységes dolog (pl. rendezett könyvtár vagy levéltár), mégis nemcsak egyes részeiben (esetleg könyv szétszaggatása), de egészében (a könyvtár szétdobálása) is tárgya lehet az ingórongálásnak (így a *Curia* a házi méhraj szétzavarását a Btk. 418. §. alapján büntette, ugyanígy a *német Reichgericht* E. 13. k. 294.; *Lehmann*, zur Lehre vom Obj. Tatbestand der Sachbeschädigung, 1910. 80., *Leutz*, Die Sachbeschädigung, 1914. 74., *Rotering* Ger. Saal 47. k. 222., *Moll*, Die strafr. Behandlung der Sachbeschädigung, 192⁴. 74. *Binding*, Lehrb. I. 248.; ellenk. *Frank*, 714., *Rommel*, 24., *Pradzynski*, Sachbeschädigung 1908. 13.; néhány újabb törvényhozási munkálat már oly kifejezést vesz fel a fogalommeghatározásba — pl. unbrauchbarmacht: 1930. évi német Entwurf, — 1933. évi német nemzeti szoc. bjog, 1925. évi cseh-szlovák jav., v. ö. fent 12. l. — mely a dologösszeség tárgyminőségét közvetve elismeri). Az *összetartozó dolog* (pl. egy pár kesztyű) szintén tárgya lehet a dolog rongálásának és pedig csupán az egyik kapcsolatos dolog megrongálása következtében is (v. ö. *Rommel* i. m. 24. l.).

e) Vitás kérdés, kell-e a dolognak *értékkel* bírnia? — Az irodalomban elterjedt nézet, hogy a dolog értékessége közömbös és tehát a dolognak nem kell sem pénzbeli, sem csereértékkel bírnia (így: *Isaák* Zsebk. 288., *Frank* 712., *Gerland* 562.) mely álláspontnak szemben azt vitatom, hogy a dolognak legalább is a sértett szemszögéből értékesnek kell lennie (így *Illés* III. 490., *Schadl* 350., *Irk* 641., *Binding* 248., elég az „Affektionswert"; *Merkel* 316., *Kohlrausch* Zsebk. 348.). A minden vonatkozásban értéktelen dolog a Btk. szemszögéből azért nem lehet az ingórongálás tárgya, mert *a)* a Min. Ind. szerint a dologrongálás „értékcsökkenést tételez fel" (v. ö. *Lőw* II. 814. l.), már pedig, amely dolognak nincs értéke, az ebből nem veszíthet; — *b)* a XXXVI. fejezet címfelirata a más *„vagyona"* szót használja, már pedig a vagyonhoz csak értékkel bíró tárgyak tartoznak; *c)* a Btk. 420. §-ában a törvény oly dolgokat (sír, síremlék stb.) véd, melyek „közönséges értékkel nem bírnak" (Min. Ind., v. ö. *Lőw* II. 816. l.), amiből következik, hogy minden más esetben csak értékkel bíró dolog lehet az ingórongálás tárgya; *d)* az értéktelen dolog rongálásának büntetés alá vonása esetében az indítvány előterjesztése nyilván nem érdek-

védelmet szolgálna, hanem a sikanirozás útját nyitná meg, már pedig törvény erre nem adhat alkalmat.

f) A dolognak *idegen* volta tárgyában a lopásnál mondottak irányadók (v. ö. *Kézikönyv* X. k. 27—36. l.); nem tárgyai tehát a dologrongálásnak: a tettes dolga, a közös tulajdonban levő dolog (de v. ö. fent 19. l.), az uratlan dolog, az elhagyott dolog. A saját dolgon elkövetett rongálás mégis büntetendő, ha pl. a rongáló cselekményt elkövető dologtulajdonos tévedésbe ejtve követi el a rongáló cselekményt, mikor is a tévedésbeejtő közvetett tettesként felel (pl. harmadik személy azzal veszi rá a kutya tulajdonosát ennek elpusztítására, hogy veszett; a kutya az ezt elpusztítónak tulajdona, de a közvetett tettes irányában idegen dolog s így nincs tényálladékszerűséget és tehát büntetendőséget kizáró tényálladékhiány; v. ö. *Bar* II. 656., *Rommel* 57—58., *Leutz* 77., *Olshausen* 1718.) A hulla nem idegen dolog, tehát dologrongálásnak nem lehet tárgya (Strafsenat, E. 64. k. 313.).

6. Az **elkövetési tevékenység** a *megrongálás* avagy a *megsemmisítés.*

Megrongálás a dolog állagában beálló oly változás előidézése, melynélfogva az rendeltetésszerű használhatóságából veszít. *Megsemmisítés* pedig olynemű fokozott rongálás, melynek következtében a dolog rendeltetésszerű használhatóságát teljesen elveszíti. A megrongálás és megsemmisítés egymástól *mennyiségileg* különböző fogalmak, — ami az ítéletszerkesztés szabatossága szempontjából azt jelenti, hogy bár a megsemmisítés fogalmában bent van a mennyiségileg kisebb megrongálás, mégis ha a cselekmény következménye a dolog használhatóságának teljes megszünése: a megsemmisítés mellett a megrongálás megállapítása nem foghat helyt (v. ö. *Wertheimer*, Mischgesetze des Deutsch. Strafgb. 1903. 63.; az idevágó ú. n. Mischtatbestand kérdésére v. ö. még *Binding*, Handb. I. 554., Normen I. 205., II. 931., *Bar* III. 567. és *Wertheimer*, i. m. 3.).

E fogalmaknak azt az ismérvét illetően, mely szerint *a használhatóság csökkenése vagy megszünése* kell azok teljességéhez, nincs egyetértés az irodalomban. — Így *Hippel* (v. ö. Lehrbuch, 1932. 249. l. 10. jegyz.) szerint a használhatóság csorbítása nélkül is lehet szó rongálásról, pl. amikor a megrongált fegyver, könyv, bútordarab változatlanul használható marad (*Heimberger*, 121. szerint dologrongálás, midőn a

diák kedvese nevét a padba faragja). Részemről nem osztom e nézetet s a birói gyakorlat által is követett ahhoz a felfogáshoz csatlakozom, mely szerint a használhatóságnak legalább is kisebb körre szorítottságát nem eredményező cselekmény nem esik a megrongálás, még kevésbbé a megsemmisítés fogalma alá (helyesen: *Liszt—Schmidt* 643., *Frank* 713., *Ebermayer* 1029., *Olshausen* 1719.), nem azért, mert ha nincs a dolog rendeltetésszerűségében hátrányosan érintve: oly érdeken, melyet a jog a dolog*ban* véd, sérelem nem esik. Megjegyezni kivánom azonban, hogy ha a dologra gyakorolt behatás következtében a tulajdonosnak a dolog *sérthetetlenségéhez* fűződő érdeke szenved csorbát, úgy csakugyan megállapítható lesz a dologrongálás annak ellenére, hogy a használhatóság *látszólag* nem csökkent (pl. a könyvnek kötéséből kiszakítása); valójában azonban itt is csak akkor forog fenn jogsérelem, ha a dolognak jogi értékelés alá eső, *szubjektív* szempontok szerint igazodó használhatósága szenved korlátozást (a használhatóság rendeltetésszerűsége ugyanis a tulajdonostól függő is lehet) és tehát dologrongálás csak akkor lesz megállapítható, ha legalább is az ily szubjektív szempontú használhatóság csorbult. Ha a dologra ható cselekmény a dolgot sem objektív, sem szubjektív használhatóságában nem érinti, vagy éppen fokozza, dologrongálásról nem lehet szó (pl. nem dologrongálás tudományos műben a sajtóhibának tintával történt kijavítása, de már az, ha az ily átírás díszműben történik; *Frank példája,* v. ö. 713. l.).

A használhatóságot csökkentő vagy megszüntető cselekmény azonban csak abban az esetben vonható a megrongálás illetve megsemmisítés fogalma alá, ha az a dolog *állagán* idéz elő változást (ellenkezően a *Reichsgericht* egyik legutóbb 1930-ban hozott itélete, mely szerint „eine Sache kann auch dadurch beschädigt werden, dass auf sie in einer Weise eingewirkt wird, die zwar keine stoffliche Verringerung oder Verschlechterung des Gegenstandes, wohl aber eine belangreiche Veränderung der äusseren Erscheinung und Form mit sich bringt", v. ö. 64. E. 250.). Következéskép a dolognak a jogosult hatalmi köréből kiesését előidéző cselekmény, hacsak állagváltozással nem jár, dologrongálásnak nem minősíthető (így *Liszt—Schmidt* 643., *Harburger* Vergl. Darst. Bes. Teil VI. 215., *Schmoller* u. o. 162., *Frank* 712., *Lanmasch—Rittler* 297., *Stooss* 340., *Finger* II. 381., *Altmann* 249., *Rotering,* Ger. Saal 47 k. 214., *Olshausen* 1719.,

Ziebarth, Das Forstrecht 1887—1889., 389., *Gerland* 563., *Hippel* 250.; ellenkezően *Berner* 631., *Binding* Lehrb. I. 249., *Leutz* 85., *Merkel* 316., *Kohler,* Goltd. Arch, 54. k. 11., nálunk: *Fayer* II. 498., *Illés* Komm. III. 491., *Finkey* 758., *Irk* 642., *Balás* 491. és *Bernolák* 353., és pedig azon a teljesen elfogadhatatlan alapon, hogy a megsemmisítés a hozzáférhetetlenné tételt is jelenti, — továbbá *Isaák* 288., *Schadl* 350.). Részemről abból az okból veszem ki az állagváltozással nem járó dologelvonást (példák: a gyűrűnek tengerbe dobása, éneklő madárnak a kalitkából kieresztése) a dolognak „a tulajdonos számára veszendőbevitelét" *(Finkey* kifejezése) a dologrongálás köréből, mert akkor ide kellene vonni a rövidebb-hosszabb időre szóló dologkivonást is (a véglegesség elvileg talán beállítható ismérv lehet, de gyakorlatilag nem: a tengerbe dobott gyűrűt a búvár megtalálhatja, az éneklő madár visszatérhet kalitkájába), ám akkor végeredményben oly tényálladékot (dologelvonás eltulajdonítási célzat nélkül) minősítünk bűncselekménynek, melyet a törvény nem vett be a deliktumok körébe. Természetes azonban, hogy ha a dolognak a jogosult hatalmi köréből való akár végleges, akár ideiglenes kivonása állagsérelemmel is jár s *ennek folytán* a dolog használhatósága is csorbul vagy éppen megszünik: a dologrongálás megállapításának nincs akadálya (pl. a tettes könyvet dob a Dunába, mely szétmállik, — exotikus madarat bocsát ki, mely neki való eleségre nem találván, rövid idő alatt elpusztul, — kinyitja a gázcsapot s így a gázt a levegőbe eresztvén annak nemcsak visszaszerzését teszi lehetetlenné, de állagát is megváltoztatja).

A dolog *halmazállapotában* előidézett változás — állagváltozás lévén — megállapítja a dologrongálást (pl. a szakácsnő a jégszekrénybe elhelyezendő jeget szándékosan és jogtalanul a napsütötte erkélyre teszi ki, mely ott elolvad; ideesik a folyékony szénsavnak légneművé tétele stb.).

A *dologösszeség,* s *összetett s összetartozó dolog* is megrongálható, illetve megsemmisíthető, ha egységet kifejező *állaga* szenved változást a cselekmény következtében (pl. a könyvtár összezavarása, a gép szétszedése, a keztyű egyik párjának tűzbedobása; v. ö. fent 21. l.).

A *bepiszkítás, bemocskolás* szintén csak akkor dologrongálás, ha annálfogva az állag is sérelmet szenved; tehát pl. a tiszta fehérneműnek sárral bemocskolása nem dologrongálás,

de annak maradandó nyomot hagyó folyadékkal leöntése már annak minősül (így *Binding*, Lehrb. I. 248., *Finger* Ger. Saal 78. k. 411., *Pradzynski* 14., *Frank* 713., *Schütze* 499., *Olshausen* 1720.; ellenk. *Rotering*, Ger. S. 47. k. 218., ki minden esetben dologrongálásnak minősíti a bepiszkítást).

Ha a bepiszkítás a dolognak rendeltetésszerű használata folytán áll elő, ismét nem lehet szó e vétségről, hanem az elvétellel kapcsolatos célzat szerint lopás vagy a Kbtk. 127. §-ában meghatározott furtum usus állapítandó meg (pl. aki másnak ruháját időszakonként elcseni, hogy azt hordja s eközben azt bepiszkolja; így a *Curia*, Bjogi Hat. Tára I. k. 88.).

A rongálás vagy megsemmisítés fogalma alá eső *cselekmény minősége* közömbös; lehet tevés vagy mulasztás, (pl. eleség elvonása az állattól, melynek etetése a tettes kötelessége), lehet mechanikus vagy kémiai behatás, lehet elégetés, felrobbantás (de ekkor figyelembe jön az 1924:XV. t.-c.), mérgezés (állat elpusztítása); az is irrelevans, vajjon a cselekmény következményeiben csak a dolog külső formáját érinti-e, avagy belső tulajdonságait; a dolog tetszetősségénk csökkentése is lehet rongálás (*Isaák* 288.); a német *Strafsenat* megállapította a dologrongálást, midőn vádlottak a zászlót vízbedobták (E. 64. 250.; némileg hasonló eset: E. 65. 356.). Az sem szükséges, hogy a dolog használhatóságát csökkentő vagy megszüntető változás érzékelhető legyen (a német *Reichsgericht* helyesen megállapította a dologrongálást annak terhén, ki a sértett lovának idegrendszerében pathologikus változást idézett elő; E. 37. k. 411.).

Nem egységes az állásfoglalás abban a kérdésben, kell-e a megrongálás, illetve megsemmisítés fogalmához az *értékcsökkenés* illetőleg *értékvesztés*? A *Min. Ind.* szerint: „A megrongálás értékcsökkenést tételez fel; ez nem azonos ugyan az értéktelenítéssel, de mindennemű csekély értékleszállítás nem vétethetik büntető szempontból megrongálásnak" (v. ö. *Löw*, II. 814.; ugyanígy *Illés*, III. 495.). Többen és illetőleg azok, kik szerint értéktelen dolog is lehet tárgya a dologrongálásnak (v. ö. fent 22. l.), nem kívánják meg az értékcsökkenést, illetve értékvesztést (*Olshausen* 1720. szerint még az értékemelkedés sem zárja ki a dologrongálás megállapítását). Részemről úgy vélem, hogy — mert a törvény a fejezet címfelirata szerint *vagyon*-rongálás fogalma alá vonja a dologrongálást, már pedig ha nem áll be értékcsökkenés, akkor nem lehet szó vagyonrongálásról — tehát értékcsökkenés hiányában a cselekmény kívül esik a Btk. 418. §-ának keretén. (*Olshausen*-nal szemben tehát azt vitatom, hogy valamely dolognak értékesebb dologgá átalakítása, pl. nyers anyag feldolgozása, vászonra kép festése, nem dologrongálás, hanem csupán a magánjog szabályai szerint elbírálandó cselekmény; v. ö. idevágólag *Rotering* Ger. S. 47. k. 221., *Lehmann* Lehrb. des Handelsrecht 1921. 73., *Leutz* 79.). Az értékcsökkenésnek azonban természetesen a dolog állagát érintő befolyás eredményeként kell előállania (nem dologrongálás tehát az áru, pl. értékpapirok árának mesterséges leszorítása; v. ö. *Rommel* 47.)

Hogy valamely megrongálódott vagy hibás dolog *kijavítása* lehet-e dologrongálás, elvi alapon nem, hanem csak a körülményekhez képest állapítható meg. Ha a javítás — bár az állag sérelmével történt — a dolog értékét és illetőleg használhatóságát nem csökkenti, nem forog fenn dologrongálás (v. ö. *Binding* Lehrb. I. 249., *Lehmann* 73.), de amennyiben a dolog tulajdonosának vagy birtokosának ép az az érdeke, hogy a dolog hibás állapotában álljon fenn (pl. egy elgázolás következtében megrongálódott kerékpár, mert ily állapotában bizonyíték), úgy — mert a kijavítás a dolog hibásságához fűződő érdeket sérti s annak e minőségén nyugvó értékét csökkenti: a dologrongálás megállapításának nincs akadálya (v. ö. *Leutz* 79., *Lehmann* 7.).

A *bírói gyakorlat* legnagyobbrészt a most kifejtett elveket magáévá téve, kimondotta, hogy dologrongálás: idegen lovak farkának levágása (Bjt. 2. k. 311., 10. k. 135., 16. k. 95., 37. k. 125.), idegen ló lábának eltörése (u. o. 5. k. 88.), edények, bolti ingóságok összetörése (u. o. 4. k. 388., 5. k. 215., 6. k. 222.), idegen ökör oly súlyos megverése járomszöggel, hogy az 8 napig munkaképtelen volt (u. o. 7. k. 30.), idegen ház kapujának sarkaiból kiemelése s ezzel egy szelelő rosta összetörése (u. o. 8. k. 138.), korcsmában az asztal összetörése (u. o. 10. k. 62.), idegen ló megszúrása, minek következtében az tetemes sérülést szenvedett (u. o. 10. k. 139.), műhelyben levő tárgyak összerombolása (u. o. 11. k. 365.), idegen házban bútorok összetörése (u. o. 11. k. 365.); gondozásra bízott marha megölése és húsának megevése (u. o. 32. k. 92., v. ö. itt *Balás Elemér* megbeszélését), a házi méhrajnak szándékos megzavarása úgy, hogy azt a tulajdonos meg nem foghatta (u. o. 31. k. 29.), idegen terménykészlet felgyujtása, amennyiben nem forog fenn a Btk. 422. §-a értelmében gyujtogatás (u. o. 6. k. 121., 8. k. 383., 10. k. 366., 13. k. 153.), idegen állat agyonlövése (u. o. 6. k. 408., 10. k. 207., 16. k. 29., 47., 22. k. 298.), állatok megmérgezése (u. o. 8. k. 206.), a folyóvíz partjához kötött idegen csónak elbocsátása (u. o. 24. k. 172.), hordónak bosszúból a Dunába gurítása (*Grill* dtár 8. k. 2641.); mosásra kádba előkészített víz megrongálása abból a célból, hogy a víz hasz-

nálhatatlanná legyen (*Márkus*, 8. k. 881.); sebes hajtás folytán előállott kocsirongálás (Bjt. 4. k. 399.), bemázolt állványokról a festék lemosása, mert a munkabér nem lett kifizetve (u. o. 6. k. 373.), szabad téren fekvő kisebb mennyiségű áru- vagy terménykészlet felgyujtása, ha a kár 100 pengő értéket nem halad meg, — egyébként gyujtogatás (állandó gyakorlat, v. ö. *Illés*, III. 492., Bjt. 49. k. 300.).

7. Lévén az idegen ingó dolog rongálása vétségének kisérlete a Btk. 418. §. 2. bek.-e értelmében büntetendő, jelentőséghez jut a **kisérlet** s bevégzés határvonalának problémája.

Ahhoz nem fér szó, hogy e vétség kisérlete csak akkor forog fenn, ha az inkriminált tevékenység egyfelől a megrongálás vagy megsemmisítés cselekményének része, azaz a véghezvitel megkezdése, másfelől nem minősül a véghezvitel bevégzésének. Az alsó határ megvonásánál a konkrét körülmények figyelembevétele segít a helyes állásfoglaláshoz (az összetörésre használni célzott botnak ütésre emelése, az elégetni szándékolt ingónak megragadása tűzbevetés céljából, a késnek, mellyel a tettes állatot megsebezni akar, szúrásra lendítése, — földhözvágásra kiszemelt dolognak e célból megragadása stb. nyilván túlesnek az előkészület határán s megkezdései lévén a véghezvitelnek, átviszik a cselekményt a kisérlet területére). A be nem végzés kérdésének eldöntése azon fordul, vajjon mi tekintendő e vétség eredményének s ez bekövetkezett-e, avagy elmaradt. A törvény kifejezetten nem jelöli meg az eredményt, de úgy mint más hasonló kifejezéseket használó meghatározás: utal az eredményre. A „megöl" szóban pl. utalás van a halálra, mint eredményre. A „megrongál" és „megsemmisít" kifejezések bár nem mutatnak rá a közönséges szóhasználatban szokásos egyetlen kifejezéssel megjelölhető eredményre, mégis kétségtelen, hogy a törvény a kisérletnek büntetés alá vonását előíró rendelkezésével felismerhetővé teszi abbeli akaratát, hogy a bevégzés nem a rongáló vagy megsemmisítésre irányuló tevékenységgel, hanem e tevékenységeket meghatározó kifejezés alá eső fogalomhoz a mindennapi értelem szerint hozzátartozó következmény beálltával állapítandó meg. S mi ez a következmény? *a dolgon — állagának megsértése következtében — beálló oly változás, melynélfogva annak rendeltetésszerű használhatósága csökken vagy megszünik;* mi tehát a cselekmény bevégzettségéhez megkívánt eredmény? szokatlan kifejezést használva: a *dolog rongáltsága* vagy *megsemmisültsége*. Ha tehát a dolog az elkövetett tevékenység ellenére ép, használhatóságának eddigi állapotában

marad: a törvény által megkívánt eredmény hiányában kisérlet forog fenn (pl. a földhözvágott virágtartó a puha szőnyegre esik, — a tűzbevetett dolgot, mielőtt a láng belekapna, valaki kirántja, — az állatra intézett szúrás félrecsúszik stb.).

Kérdés, vajjon befejezés vagy kisérlet forog-e fenn, ha a beállott sérülés *jelentéktelen* (pl. a virágtartón egy kis alig észrevehető repedés nyoma marad vissza, a tűzből kimentett dolog csak kormos lesz, — az állat csupán kisebb karcolást szenved)? Nézetem szerint itt is csak a konkrét körülmények figyelembevételével lehet helyes álláspontra jutni (pl. a virágtartó abszolut sérthetetlenségéhez fűződő érdek már a legkisebb repedéssel is nagy sérelmet szenved). Általában irányadóul vehető az a tétel, hogy a jelentéktelen s csupán átmeneti jellegű sérelem esetében a cselekmény a minima non curat praetor elvénél fogva a büntetést érdemlők köréből (az indítvány ellenére, mely lehet, hogy csak sikán) kivétessék, de amennyiben a nagyobb sérelem bekövetkezése közelfekvő volt vagy amenynyiben bizonyítva van, hogy a tettes célja nagyobb sérelem előidézésére irányult: kisérlet állapíttassék meg (a német irodalom a használhatóságot alig érintő sérelem előidézése esetében felmentést javasolt; v. ö. *Rotering*, Ger. S. 47. k. 411., *Schwartz* 2. o., *Lehmann* 7. o., *Ebermayer* 1029.; *Leutz* 73., így a német Reichsgericht is több ítéletében, v. ö. E. 13. k. 27., 39. k. 223., 43. k. 205.).

Vitás lehet, vajjon ha a tettes célja a dolog megsemmisítésére irányult, tevékenységének eredménye azonban csupán annak megrongáltságát idézte elő (a nagy erővel sziklához vágott zsebóra nem ment tönkre, hanem csak üvegje törött össze): a megsemmisítés kisérlete, avagy befejezett megrongálás állapíttassék-e meg? Nézetem szerint, minthogy vagylagosan s azonos büntetési tétel alá helyezve említi fel a törvény a megrongálást s a megsemmisítést, szabatosabb az az itélet, mely a kérdéses esetben bevégzett vétséget állapít meg (ugyanígy *Olshausen*, 1723.).

A *Curia* kisérletet állapított meg, midőn vádlott idegen csónakot a karótól eloldozott s a folyóvízen elbocsátott, de mielőtt az megsemmisült vagy eltünt volna, azt egy harmadik személy a tulajdonos részére kimentette (Bjt. 24. k. 172.), továbbá, midőn vádlott a sértett lúdjai elé kénesgyufafejekkel tűzdelt kukoricaszemeket szórt, amelyektől azok rosszul lettek, de számbavehető értékcsökkenést nem szenvedtek (*Grill* dtár 8. k. 2643. sz.).

Kisérlet esetében a büntetlenséget biztosító *visszalépés* szabályai természetesen alkalmazásra találnak (tehát pl. ha a fenti esetben a csónakot az azt eloldozó menti ki, a Btk. 67. §. 2. pontja alapján büntetlen). Bevégzett megrongálás esetében az előbbi állapotba visszahelyezés nem vezet büntetlenségre, mert az nem eredményelhárítás, hanem jóvátétel.

8. A **bűnrészesség** szabályainak alkalmazása körül vitás kérdés alig merül fel. Elegendőnek látom annak kiemelését, hogy aki a rongáló vagy megsemmisítő tevékenységben nem vesz részt, de azt előmozdítja vagy könnyíti: *bűnsegéd* s nem társtettes.

Így bűnsegély címén büntettetett, ki felgyujtás céljából a gyufát kézreadta (Bjt. 10. k. 366.).

9. Különös jelentőséggel bír e vétség elemei közül a **szándék.** Feltünő ugyanis, hogy a Btk. 418. §-a külön és tehát nyilván nem ok nélkül emeli ki a szándékosságot („aki idegen ingó dolgot *szándékosan* ... megrongál...“). Ez a kiemelés első látszatra feleslegesnek tünik fel, mert a gondatlanságból eredő elkövetés büntetendőségének előírása hiányában a Btk. 75. §-a nyomán vitátlan, hogy csak az ad dolum beszámítható rongálás és megsemmisítés büntetendő.

Mielőtt e kiemelés jelentőségére reámutatnék, megállapítom, hogy az ingó rongálás vétsége gondatlanságból elkövetve nem büntetendő.

Helyesen hoztak tehát biróságaink szándék hiánya, illetve csupán gondatlanság fönnforgása czimén felmentő itéletet: bérleménynek hanyag és szakavatatlan kezelése által való rongálása esetében (Bjt. 23. k. 416.), midőn vádlott ingó dolgot véletlenségből összetört s azt, hogy a gyanút magáról elhárítsa, eldobta (Bjt. 49. k. 127.).

A dologrongálásnál megkívánt szándéknak a szándék *általános* ismérveivel mindenesetre felruházottnak kell lennie. Kell tehát, hogy a tettesben meg volt légyen az eredménybekövetkezés lehetőségének képzete, a kötelességellenesség tudata vagy tudatának lehetősége, s kell, hogy az eredményképzet motiválólag (a tevékenységre indítólag vagy attól vissza nem tartólag) hatott légyen a tettesre (v. ö. *Tankönyv* VI. kiad. II. köt. 7—9. l.). *Különösen* kell még, hogy a dologrongálás törvényes fogalmát betöltő tényálladék ismérveinek képzete a tettesben megvolt; kell tehát, hogy tudta, miszerint amit támad az dolog, ingó és idegen dolog, hogy tevékenysége kauzalis és hogy (erről részletesen alább) az jogellenes.

Ezeken az általános és különös elemeken kívül kell még, hogy a tettest különös gonoszság, etikailag alacsony motivumból fakadó szándék: *dolus malus* vezesse. A szándéknak a fogalommeghatározásban történt kihangsúlyozása nyilván nem más, mint figyelmeztetés, hogy a bíró ne minden, hanem csak olynemű szándékos rongálás esetében büntessen, amelynek összes körülményeiből a tettesnek rosszakaratára lehet következtetni. A Min. Ind. is megjegyzi, hogy e fejezetben oly bűncselekményekről van szó, amelyek „az elkövetés szándékosságánál, a tettes gonoszságánál és a cselekmény veszélyességénél fogva“ igazodnak a büntetést érdemlő cselekmények közé (v. ö. *Lőw*, II. 813.), továbbá, hogy az aránylag súlyos pénzbüntetés igen alkalmasnak mutatkozik a „konokság és bosszúvágyon alapuló e cselekmény ellen“ (v. ö. *Lőw*, II. 814.). Nyilvánvaló ezekből, hogy a törvény az ily dolus coloratus megkövetelésével egyben elhatárolni kívánta a dologrongálást mint bűncselekményt az egyszerű magánjogi vétségtől (v. ö. *Illés*, III. 493., *Finkey*, Bjt. 36. k. 222.).

Hangsúlyozni kívánom azonban, hogy sem *károsítási*, sem akárcsak kifejezetten rongálásra irányuló *célzat nem szükséges* e vétségnél (helyesen *Balás* 491., tévesen *Fayer*, II. 497. és *Finkey*, Bjt. 36. k. 222., de ismét helyesen a Bjt. 38. k. 152. l.-on közölt cikkében); a törvény ilyenről nem szól, dolus eventualis is elég tehát. *Heller* szerint az kell, hogy „a rongálást az okozta, hogy a vádlott a cselekménye végrehajtása által megrongált dolog veszélyeztetettségét nem vette figyelembe“ (Bjt. 65. k. 17.).

A *Curia* több esetben megkívánta, hogy a szándék kifejezetten és határozottan a rongálásra irányult légyen (Bjt. 33. k. 384., 34. k. 150., 36. k. 222., 37. k. 32., 38. k. 48.); így felmentette vádlottat, ki a sértett fiát megütni akarván, midőn ebben megakadályozták, a sértett teheneihez vágta botját s a tehén az ütés következtében két hét mulva megdöglött (Bjt. 30. k. 15.), mely esetben nézetem szerint feltétlenül meg kellett volna állapítani a dologrongálást, mert ha csak dolus eventualist veszünk is fel, a büntetéstérdemlő durvaság nyilván fennforog; felmentette a *Curia* vádlottat, ki veszekedés közben mérgében törte össze a sértettnek kezeügyébe jutott székét (*Grill* dtár 8. k. 1638., itt is helyesebb lett volna az elítélés), ki veszekedés közben tépte le sértett ruháját (u. o.), ki mulatás közben ráütött a cigány hegedűjére, mely ezáltal megrongálódott (u. o.).

10. A **jogellenesség** ismérvét is kifejezetten beiktatja a törvény a dologrongálás vétségének elemei közé („aki idegen ingó dolgot szándékosan és *jogtalanul* megrongál“), ami szintén

éppúgy feleslegesnek látszik, mint a szándék felvétele; minthogy azonban nem tételezhető fel a törvényről, hogy felesleges szavakat iktat a szövegbe, minden szónak meg kell találnunk a törvényakaratot kifejezni célzó jelentését. A jogtalanul kifejezés felvételével nézetem szerint azokra a más módon alig megjelölhető esetekre akar a törvény figyelmeztetni, amelyekben az idegen dolog rongálásának elkövetését az állami vagy társadalmi rend magasabb érdekei teszik megengedetté, mikor is a rongálás nem sorozható a jogellenes cselekmények közé és tehát elveszti büntetendő jellegét. Hogy a jogos védelem, végszükség, a sértett beleegyezése, kifejezett törvény- illetve jogszabály, parancs vagy engedély, önsegély kizárják a cselekmény jogellenességét, az nem kétséges s törvényben, rendeletben kifejezetten kimondható, amint a legtöbb esetben ki is mondatik (pl. az 1883:XX. t.-c. 14. §-a kimondja, hogy a vadászterületen talált házi macskákat és kóbor ebeket a vadászatra jogosított elpusztíthatja), de az ily eseteken kívül van számos közelebbről meg nem határozható oly helyzet, amelyben a dolog rongálása nemcsak nem tiltott és jogellenes, hanem egyenesen kívánatos (pl. a sürgős műtétre siető orvos lelövi az őt feltartóztató kutyát).

Jogellenesség hiánya címén hozott felmentő ítéleteket a *Curia* többek között: midőn vádlott a földjére jött idegen pulykákat elűzte s közülök többet agyonütött s megsebesített (Bjt. 7. k. 54.), midőn vádlott azért ütött le egy idegen lovat, mert ez az ő szénáját fogyasztotta (u. o. 14. k. 238.), midőn vádlott az őt megtámadó tanyai kutyák közül néhányat lelőtt (u. o. 16. k. 265., hasonló esetek: Bjt. 17. k. 300., 22. k. 287.), — midőn vádlott erdőkerülő az idegen vadászterületen szabadon járó kutyát lelőtte (u. o. 25. k. 88.), midőn vádlott a vadászterületen talált kóbor ebet, bár tulajdonosát ismerte, lelőtte (*Grill* 8. k. 2635., Bjt. 29. k. 267., 44. k. 112., 31. k. 230., 231.), midőn vádlott a közbiztonságra veszélyes kutyát lelőtte (Bjt. 29. k. 268., 44. k. 284.), viszont kimondotta a *Curia*, hogy idegen kártevő állat saját telken csak akkor ölhető meg, ha a tulajdon más módon nem volt megvédhető (Bjt. 32. k. 72., 263., 38. k. 262., 263.), ki koloncczal ellátott idegen kutyát akkor lő le, midőn az a lovak testi épségét már nem veszélyezteti, a 418. §. alapján bűnös (Bjt. 48. k. 279.); a *Curia* egy esetben vádlottat, ki a szomszéd kocsijának rúdját lefűrészelte felmentette azon a címen, mert ezzel a telke feletti légürhöz való jogát kívánta megóvni (*Grill* 8. k. 2639.; részemről nem osztom e nézetet, mert egyfelől a jogmegóvásnak más módja is volt, másfelől a dologrongálást itt semmiféle magasabb érdek nem okolta meg).

Minthogy a jogellenesség külön kiemelt ismérve a dologrongálásnak: annak tudata kell hogy meg legyen a tettesben, ha tehát a tettes abban a jóhiszemű feltevésben cselekedett,

hogy joga van a dolgot rongálni vagy megsemmisíteni: szándékhiány címén felmentendő.

11. A **halmazat** és illetőleg többség kérdéseit illetően a fent (16. l.) kifejtettek figyelembevételével a következő tételeket állapítom meg:

a) Ha a dologrongálás más törvényes fogalmat betöltő tényálladéknak *eleme, eszköze* vagy *feltétele,* a konzumpció elvénél fogva abba beleolvad s így külön értékelésnek nem tárgya, következésképp a különálló bűncselekménnyel anyagi halmazatba nem foglalható; így ha a tettes testi sértés, magánosok elleni erőszak, hatóság elleni erőszak, betöréses lopás elkövetése közben rongál dolgot, csak az említett cselekményekért vonandó felelősségre.

Így — némi ingadozással — a birói gyakorlat; kimondották többek között bíróságaink, hogy a hatósági közeg bántalmazása közben okozott ruharongálás a hatóság elleni erőszak tényálladékába beleolvad (Bjt. 63. k. 224.), csak testi sértés, midőn vádlott a forró káposztával telt fazekat sértetthez vágta s a fazék eltört, a sértett pedig testi sérülést szenvedett (u. o. 36. k. 222.), verekedés közben okozott ruharongálás a verekedés tényálladékába beleolvad (u. o. 32. k. 64.); legutóbb kimondotta a *Curia,* hogy a magánlaksértés bűntettébe, ha a behatolási erőszak a zár leverésében nyilatkozik meg: az ez által megvalósult 418. §. szerinti vétség beleolvad (Bjt. 80. k. 62.); a vagyonrongálás kísérletében a sértett irányában használt gyalázó kifejezések és ama fenyegető szavak: „még ma itt mindenki meghal", mint rombolást eredményező indulatroham kitörései nem külön bűncselekmények, hanem a vagyonrongálás által elkövetett vétség tényálladékával egybeolvadnak (Bjogi dtár 17. k. 70.).

b) Ha a *szándék iránya* vagy a *cselekmény különös jellege* folytán a tényálladék valamely más törvényes fogalom kereteit teljesen betölti, csak az utóbbi állapítandó meg; pl. a tettes a lopás elkövethetése céljából az ingatlanba bekapcsolt dolog különválasztásakor ezen sérülést okoz, mikor is csak lopásért büntetendő (v. ö. *Kézikönyv* X. 84.).

Így a *Curia* csak lopásban mondotta ki vádlottat bűnösnek, ki a lopott lovat leszúrta, hogy bőrét eladhassa (Bjt. 17. k. 28., 18. k. 331.).

c) Ha a dologrongálás a céldeliktum s ez nem volt másként elkövethető, mint egy enyhébb oly eszköztevékenység kifejtésével, mely egyébként önálló bűncselekmény: csak vagyonrongálás állapítandó meg; pl. a tettes idegen lakásba jogos indok nélkül behatol (Btk. 332. §:), hogy az ott levő dolgot megrongálja: csak a Btk. 418. §-a alapján büntetendő.

Így a *Curia:* magánlaksértéssel elkövetett ingó dolog rongálása esetében csak a Btk. 418. §-ában meghatározott vétségért büntette vádlottat

(Bjt. 11. l. 365.); némelykor eszmei halmazatot állapított meg (u. o. 8. k. 138.), és volt eset, amikor anyagi halmazatba foglalta a két vétséget (u. o. 9. k. 376., 13. k. 306., 29. k. 106., 30. k. 206.), aminek természetesen nincs akadálya, ha e bűncselekmények — bár egyidőben követtettek el, de — külön pályán futnak; így helyesen anyagi halmazatot állapított meg a *Curia*, magánlaksértés, ingó rongálás és becsületsértés között, midőn vádlott erőszakkal behatolt az idegen lakásba, ott sértett vadászfegyverét összetörte s sértett nejét meggyalázó kifejezésekkel illette (Bjt. 55. k. 180.).

d) A *különálló deliktummal* bár kapcsolatban elkövetett ingórongálás mindig többség (így a most közölt eset).

Helyesen itélt tehát a *Curia*, midőn a robogó vonat ablakainak kődobás által történt betörését s az ennek folytán okozott könnyű testi sértést anyagi halmazatban büntette (Bjt. 58. k. 137.) és midőn anyagi halmazatot állapított meg ingó rongálás és gondatlanságból elkövetett testi sértés között, amikor vádlott kővel az ajtó üvegét bezúzta s a kő a petroleumlámpát is találta, mely eltört s a kiömlő petroleumtól a sértett égési sebeket szenvedett (Bjt. 60. k. 247.).

e) Ingó és ingatlan vagyon rongálásának egyidejű s együttes elkövetése esetében a súlyosabb ingórongálás vétségébe az enyhébb ingatlanrongálás vétsége beleolvad *(Balogh Jenő* alaki halmazatot lát fennforogni, v. ö. Bjt. 12. k. 336., *Isaák,* 289. anyagi halmazatot állapítana meg; nézetem szerint egységbe foglalandó a két vétség; helyesen *Schadl,* 350.).

A *Curia* egy esetben csak a 418. §-t alkalmazta (Bjt. 6. k. 222.), máskor eszmei halmazatot állapított meg (Bjt. 12. k. 335.).

12. **A bűnvádi eljárásnak csak a sértett fél indítványára van helye** (Btk. 418. §. 3. bek.). Az indítvány tételre jogosult sértett: a *dolog tulajdonosa* és mindenki, akinek a megrongált vagy megsemmisített dologra dologi (pl. zálogjog) vagy kötelmi (pl. bérlet) joga van (így *Frank* 715., *Ebermayer* 1031., *Wachenfeld* 395.; nálunk *Illés,* III. 498.). Többen csak a tulajdonost tekintik sértettnek és tehát indítványtételre jogosultnak és pedig azzal a megokolással, hogy a dologrongálást büntetés alá helyező rendelkezés kizárólag a tulajdonjogot védi (így *Binding,* Handb. I. 620., *Hälschner,* II. 389., *Merkel,* 317., *Olshausen* 1724., *Liszt—Schmidt* 644., *Rommel* 84., 88.; nálunk *Isaák* 289.). Részemről, mint erre már a jogi tárgy elemzésénél reámutattam (v. ö. fent 19. l.) a tulajdonoson kívül mindazokat sértetteknek és tehát indítványtételre jogosultaknak tekintem, akik a dologgal valamilyen jogi kapcsolatban állanak s e kapcsolatuk jogi érdeke a cselekmény folytán *közvetlen* sérelmet szenved. Sértett lehet tehát a dolog birtokosa, bérlője, haszonélvezője stb., de nem a

biztosító tásaság, melynél a dolog biztosítva van, mert a közvetlen sérelmet nem a társaság szenvedte (az indítványtételre jogosultak körét érdeklő problémára v. ö. a Reichsgericht egyik legutóbbi itéletét, E. 63. k. 76.).

13. Az idegen ingó dolog rongálásának vétsége **három évig terjedhető fogházzal ... büntettetik** (Btk. 418. §. 1. bek.; a törvényszövegnek a pénzbüntetésre vonatkozó része az 1928:X. t.-c. 3. §-ának 1. bek.-e értelmében hatályát veszti, a pénzmellékbüntetés kiszabása tekintetében viszont az 1928:X. t.-c. 3. §. 2. bek.-e irányadó).

A fogházbüntetés mértékének meghatározásával kapcsolatban felmerül a kérdés, vajjon ha járásbiróság jár el (pl. a Bp. 527. §. 3. bek.-e alapján): szabhat-e ki egy évet meghaladó tartamú fogházbüntetést? A *Curia* jogegységi tanácsának egy legutóbb (1933. nov. 10.) hozott határozatában, illetve ennek megokolásában a következő kijelentés olvasható: „A járásbiróságok hatáskörébe utalt bűncselekmények leghosszabb büntetési lehetősége rendszerint az egy évet meg nem haladja"; a két évi fogházzal büntetendő orgazdaság vétsége, melyet az Ét. 18. §. 1. bek. 7. pontja — amennyiben lopás, sikkasztás vagy jogtalan elsajátítás vétségével van kapcsolatban — a járásbiróság hatáskörébe utal, „mint egyedüli kivétel az általános szabály lerontására nem alkalmas" (Bjt. 86. k. 23.). Nézetem szerint a Curia megokolásbeli kijelentése téves s így téves az abból levont következtetés is. A járásbiróság által kiszabható fogházbüntetés leghosszabb tartama semmi esetre sem egy év, hanem — minthogy járásbiróság összbüntetést is szabhat ki, s minthogy ennek megállapításánál a legsúlyosabb vétségre kiszabott szabadságvesztésbüntetést egy évvel emelheti (Btk. 97. §.), tehát nem „egyedüli kivétel" a Btk. 370. §. 2. bek.-e, hanem általános szabály a Btk. 97. §-a alapján a maximumnak egy évvel emelhetése, tehát általában a két év, a Btk. 370. §. 2. bek.-e esetében a három év s a Btk. 418. §-a esetében a négy év.

7. §. Idegen ingó rongálásának bűntette.

1. A címben már is állást foglalok a *Curiának* a Büntetőjogi Határozatok Tára VI. k. 634. sz. alatt felvett ama elvi határozatával szemben, mely szerint: *Közhivatalnok ingatlan vagyonának hivatalos eljárása miatt bosszúból való rongálása a Btk.*

419. §-a alá esik (v. ö. még Bjt. 72. k. 121. és 80. k. 143., 81. k. 32.), mert — mint alább ki fogom fejteni — a Btk. 419. §-a, melynek szóhangzata szerint: **Bűntettet képez a cselekmény ... ha az tanuk, szakértők, közhivatalnokok vagyonán, azok tanuzása, véleménye, vagy hivatalos eljárása miatt bosszúból követtetett el,** mondom mert a Btk. 419. §-a a Btk. 418. §-ában meghatározott vétségnek minősített esete s minősítő ereje nem terjed ki a Btk. 421. §-ában meghatározott ingatlan vagyon elfoglalásának, megrongálásának vétségére.

A *Curia* imígyen okolja meg álláspontját: A Btk. XXXVI. fejezete általánosságban a más vagyonának megrongálásáról szól s ennek, mint büntetendő cselekménynek a 418—421. §-aiban négyféle esetét határozza meg, melyek mindegyike különálló tényálladékot feltételez. A 418. és 421. §-ai külön rendelkeznek az ingó és ingatlan vagyon megrongálásáról, amennyiben ez a cselekmény nem a 420. §-ban felsorolt dolgokon, illetve nem a 419. §-ban meghatározott egyének ellen irányuló bosszúból követtetett el, a 419. §-a pedig anélkül, hogy az ingó és ingatlan vagyon között különbséget tenne, bűntettnek nyilvánítja azt a vagyonrongálást, mely tanuk, szakértők, közhivatalnokok vagyonán, ezek tanuzása, véleménye vagy hivatalos eljárása miatt bosszúból követtetett el. Nyilvánvaló tehát, hogy ez a cselekmény nem a Btk. 418. §-ában meghatározott vagyonrongálásnak súlyosabban büntetendő esete, hanem hivatalból üldözendő önálló bűntett, amelynek úgy ingó, mint ingatlan vagyon is lehet tárgya.

Mindenekelőtt megállapítani kívánom, hogy a *Curiának* e megokolásában a következő téves kijelentések ismerhetők fel: 1. a 418. és 419. §-ok nem az ingó és ingatlan *vagyon,* hanem az *ingó dolog* (418. §.) és *ingatlan vagyonról* tesznek említést; 2. a 418. és 419. §-ok *nem megrongálásról* rendelkeznek, hanem a 418. §. megrongálásról vagy megsemmisítésről, a 419. §. pedig elfoglalásról, megrongálásról vagy a földtől el nem választott termék felhasználásáról; 3. a 419. §. nem a vagyonrongálást nyilvánítja bűntettnek, hanem *„a cselekmény"*-t. A *Curia* e megállapításai tehát, — mert tévesek — nyilván téves következtetésre is vezetnek. De mindezektől eltekintve annak a tételnek igazolásául, hogy a 419. §. csak a 418. §-ra értendő s nem egyben a 421. §-ra is, nem mellőzhetem a figyelem felhivását a következőkre: 1. a *Min. Ind.* a 419. §. kapcsán megjegyzi: „A tényálladék ugyanaz, mint az előző (418.) szakaszban, csupán a sértett félre és a cselekmény motivumára nézve foglaltatik e szakaszban szorosabb meghatározás; a bűnösség súlya azon alakban, melyben a 418. §. veszi szemügyre a cselekményt: nagyobb; a tettes elhatározása gonoszabb, mint az előző szakaszban" (v. ö. *Lőw,* II. 815.); azt hiszem ezekből a *félre nem érthető* szavakból nyilvánvaló, hogy a törvényhozó a 419. §-ban minősíteni akarta a 418. és csak a 418., nem pedig egyben a 421. §-ban meghatározott vétséget, melynek jogi természete tárgyában a főrendiház tárgyalása során *Eötvös Dénes báró* annak a nézetének ad kifejezést, hogy e cselekménynek „inkább a kihágásokról alkotandó törvényben van helye" (v. ö. *Lőw,* II. 818.), szóval legalább is kérdéses, vajjon azonos jellegű-e a 421. §-ban meghatározott vétség a 418. §-ban meghatározottal; 3. ám ha ellenvetné valaki, hogy nem a törvény*hozó,* hanem a *törvény* akarata irányadó, s a törvényalkotás körüli nézetek a törvény szavaival szemben figyelembe nem vehetők, utalok arra, hogy e két vétség lényegesen különbözik egymástól *abstrakt súlyában* (a 418. §-ban 3 évig, a 421. §-ban 3 hónapig terjedhető fogház a büntetés; a 418. §. esetében bármily csekély értékű az okozott kár, a cselekmény elvileg büntetendő, — a 421. §.§ esetében, ha az okozott kár nem múlja felül a 10 pengő értéket, a cselekmény nem büntetendő, legföllebb mezőrendőri kihágásként: 1894:XII. t.-c. 93. §. *c)* pont, — vagy erdei kártétel címén: 1879:XXXI. t.-c. 105. §., így az 1934. évi okt. 23-án benyujtott Törvényjavaslat az erdőkről és a természetvédelemről: 258. §. 2. p.; a súlykülönbség kifejezésre jut abban is, hogy a 421. §-ban meghatározott vétség kisérlete nem büntetendő), de *elkövetési tevékenységeit* illetően is (418. §-ban: megrongál vagy megsemmisít, — 421. §-ban: elfoglal, megrongál, felhasznál); 4. a 419. §. szövege így hangzik: „Bűntettet képez *a cselekmény";* melyik cselekmény? erre a felelet nézetem szerint nem lehet más, mint a 418. §-ban meghatározott cselekmény, mert a 419. §. szóhangzata csak akkor logikus, ha az valamely előző törvényszakasszal értelmi összefüggésben áll s ez a törvényszakasz csak a megelőző 418. lehet és semmiesetre a 421. §., melyre a 419. §. utalása, mint későbbire nem vonatkozhatik (helyesen *Szentkereszty Zsigmond,* Bjt. 13. k. 153. és *Polgár József* u. o. 229., továbbá *Werner* 714., *Fayer* II. 494., *Illés* III. 498., *Kautz* 622., *Finkey* 753.); 5. álláspontom helyessége mel-

lett szól még az a körülmény is, hogy a Btk.-ben kivételnélküli sorrend a következő: típus-meghatározás s ezt követőleg minősítés, — viszont a minősítés sohasem előzi meg a típus leírását, nem lehet tehát feltételezni a törvényről, hogy e sorrendtől eltérni kívánt volna s a 419. §-beli minősítést a 421. §-ra is kiterjeszteni akarta (az irodalom is az általam képviselt álláspont helyessége mellett foglal állást, így: *Werner* 714., *Fayer* II. 492., *Illés* III. 498., *Finkey* 758., *Degré* Zsebk. 210., *Bernolák* 353., *Balás* 492., *Isaák* 240., *Irk* 642.; ellenkezően: *Schadl* 351.).

Mindezekhez képest a Btk. 419. §-ban meghatározott bűntettet a Btk. 418. §-ába ütköző idegen ingó dolog rongálása vétségének minősített eseteként kell vennünk és tehát *idegen ingó rongálása bűntettének* kell neveznünk.

2. A Btk. 419. §-ában meghatározott bűntett törvényes fogalmát betöltő tényálladék elemei mindenben egyeznek a 418. §-ban foglalt törvényes fogalom alá eső tényálladék elemeivel; egyedül a *sértett személye* és a szándékot festő *motivum* tekintetében van eltérés.

a) Sértett a Btk. 419. §-ában meghatározott bűntett esetében a *tanu, szakértő* vagy *közhivatalnok,* de csak amennyiben már tanuvallomást tett, véleményt terjesztett elő vagy hivatalos eljárást foganatosított, mert a törvény szerint az ily cselekmények *miatt* elkövetett dologrongálás esik a hivatkozott szakasz súlyosabb rendelkezése alá. A *tanú* fogalma alá esik a bűnvádi, polgári, a közhivatalnok vagy ügyvéd elleni fegyelmi ügyben, továbbá a katonai becsületbiróság előtti ügyekben a tanuzás kötelezettsége alatt álló egyén; a katonai bűnvádi perrendtartás értelmében tanuként idézett s vallomást tett egyén is tanú; de nem tanú a 419. §. értelmében pl. az egyházi vizsgálatot eszközlő szerv, a közhivatalnok vagy ügyvéd fogalmi körén kívül eső személy (pl. egyetemi polgár) ellen folyó fegyelmi eljárás során tanuvallomást tevő egyén, mert a törvény csak „az állam s annak intézményei által rendelt kötelesség teljesítését" akarja „a magánbosszú fondorlatai ellen fokozott védelemben részesíteni" (Min. Ind., v. ö. *Lőw* II. 815.). A 419. §-ban meghatározott bűntett ebben a vonatkozásában *az igazságszolgáltatás s közigazgatás zavartalan menetéhez fűződő érdek sérelme is.* Hogy a vallomást a tanu az eljárás mely szakaszában tette s ki lett-e véve vallomására az eskü, az közömbös (ha csak az ily vallomást tevőt akarta volna a törvény fokozottabban védeni, ezt megmondotta volna, amint kifejezésre juttatta e mozzanatot a Btk. 213. §-ában). *Szakértő* az, akit a különböző perrendtartások annak minősítenek. A *közhivatalnok* fogalmára a Btk. 461. §-a irányadó.

b) A minősítés második — konjunktív — feltétele: hogy a dologrongálás a nevezett személyek *tanuzása, véleménye vagy hivatalos eljárása miatt bosszúból* követtetett légyen el (v. ö. idevágólag *Kézikönyv* VII. 125.).

3. A 419. §-ban meghatározott bűntett **tevékenységi tárgya** csak *ingó dolog* lehet. A törvény ugyan a „vagyon" szóval jelöli meg a tárgyat, de mert — mint fent kimutattam — a kezdő szavakban szereplő „a cselekmény" kifejezés nyilván a 418. §-ban leírt törvényes tényálladékra hivatkozik vissza, ennek tárgyeleme pedig az idegen ingó dolog, nem fér kétség hozzá, hogy a 419. §. is csak akkor alkalmazható, ha a rongálás tanú stb. ingó dolgának sérelmére követtetett el.

4. E bűntett esetében az eljárás *hivatalból* indul meg (a 418. §. 3. bek.-e a 419. §-ra nyilván nem hat ki) és pedig még akkor is, ha a Btk. 92. vagy 66. §-a alapján fogházbüntetés kiszabásával vétségnek nevezné a biróság a cselekményt.

A vádat — figyelemmel a Bp. 41. §-ára, mely csak a 418. §-t említi fel a Btk. 419. §-a esetében a *közvádló* képviseli.

8. §. A közbecsülésben álló tárgyak rongálása.

1. Az idegen ingó dolog rongálása eseteiben közvetlenül csupán jogilag védett magánérdeken esik sérelem. Vannak azonban bizonyos közbecsülésben és köztiszteletben álló oly tárgyak, amelyeknek elpusztítása, illetve megrongálása a közérdeknek közvetlen sérelmeként jelentkezik s így ezeknek — mint külön kiemelt tevékenységi tárgyaknak — megjelölésével *speciális deliktum* felvétele már önmagában, de annálfogva is megokolt, mert e tárgyak között ingatlanok is szerepelnek, melyek tehát a 418. §. védelmét nem élvezik, amelyek ellen irányuló cselekmény a jelentékenyen enyhébb 421. §. rendelkezése alá viszont nem volt vonható. De szükségesnek mutatkozott e kiemelés azért is, mert a közérdek sérelme címén az e tárgyakon elkövetett rongálás nem maradhatott az indítványra üldözendő deliktumok csoportjában. A *Min. Ind.* a 420. §-ban megjelölt dolgoknak külön felemlítését azért is tartotta még szükségesnek, mert

e szakasz „oly tárgyakra is vonatkozik, melyek közönséges értékkel nem bírván: kétségessé válhatnék, vajjon a ‚res' fogalma alatt szubszummáltatnak-e? így a 420. §. eloszlat e tekintetben minden kételyt" (v. ö. *Löw*, II., 816.).

2. A Btk. 420. §-a értelmében e vétséget az követi el: **aki a vallási szertartásra rendelt épületet vagy más tárgyat, úgyszintén aki sírt vagy síremléket, nyilvános emlékszobrot, közkönyvtárban őrzött könyvet, kéziratot, vagy a tudomány, művészet, vagy ipar céljainak szolgáló nyilvános gyűjteményben őrzött egyéb tárgyat, nyilvános levéltárban vagy közhivatali irattárban őrzött okmányt, iratot vagy más tárgyat jogtalanul megrongál, elpusztít vagy megsemmisít.**

E vétség s az idegen ingó dolog rongálásának vétsége törvényes fogalmi elemeikben három eltéréstől eltekintve egyezők. Eltérés mutatkozik: 1. *az elkövető személye*, 2. *a tevékenységi tárgyak* és 3. a *szándék foka* tekintetében; eljárásjogi hatású eltérés még az, hogy a cselekmény nem indítványi, hanem *hivatalból üldözendő.*

A törvényes fogalom elemzésének során tehát csak az eltéréseket kell szemügyre vennem; minden más tekintetben a 418. §. kapcsán mondottak irányadók.

3. **Elkövetője** e vétségnek ugyan szintén *bárki* lehet, de mégis nemcsak az, akinek irányában a dolog idegen, hanem a *tulajdonos*, illetve a dologra bizonyos dologi vagy kötelmi joggal bíró egyén is (*Frank* 716., *Liszt—Schmidt* 645., *Wachenfeld* 396., *Hippel* 251., *Gerland* 566.; v. ö. a német Reichsgericht E. 8. 402. ítéletét is; nálunk *Illés* III. 500., *Irk* 643.), ez utóbbi azonban természetesen szintén csak akkor vonható felelősségre, ha nincs joga a cselekmény elkövetésére. Így ha a valamely archeologiai szempontból jelentős tárgyat a tulajdonos tulajdonjogának fenntartásával letétként elhelyez a múzeumban s az ottőrzésének idején megrongálja: a Btk. 420. §-a alapján felel.

4. A **tevékenységi tárgyak** *Illés*-nek helyes osztályozása szerint három csoportba különíthetők el; ezek:

a) A *res sacrae:* azaz a vallási szertartásra rendelt *épület* vagy *más tárgy.* Ehelyütt mindenekelőtt kérdéses, vajjon bárminő, vagy csak az állam által elismert vallás szertartására rendelt épület vagy más tárgy esik-e ide? Nézetem szerint — annak ellenére, hogy a törvény kifejezetten nem használja itt a megszorító „állam által elismert vallás" kifejezést, mint akár a

Btk. 190., 191., 192. §-aiban, akár a 336. §. 1. pontjában — mégis csak az ily vallás szertartására rendelt épület stb. érthető ide. Nem tételezhető fel ugyanis a törvényről, hogy amikor pl. a Btk. 191. §-ában egyáltalában nem bünteti az állam által elismert vallások közé nem tartozó vallás szertartására rendelt tárgy meggyalázását, akkor annak megrongálását a 420. §. körébe akarta volna vonni (ily értelmezés nem zárja ki azért a cselekmény büntetendőségét, csakhogy az — ha épületről van szó — a Btk. 421. §-a, ha pedig ingó dologról: a Btk. 418. §-a alá esik s így mindkét esetben az nem hivatalból, hanem indítványra üldözendő). Az állam által elismert vallás fogalmára v. ö. Kézikönyvem 9. k. 157. lapját).

Vallási szertartásra rendelt *épület* a közfelfogás szerint oly minden oldalról körülzárolt, falakkal és tetőzettel ellátott építmény, mely a földdel — hacsak súlyánál fogva is — összefügg és vallási szertartás végzésére alkalmas, illetőleg erre van rendelve (az épület-fogalomra v. ö. Kézikönyvem 10. k. 112. l). Hogy az ily épület állandó avagy csak időleges használatra szolgál-e, hogy a rongálás idején tartanak-e abban szertartást vagy sem, az közömbös. *Vallási szertartáson* értjük ama jeleket és külső cselekményeket, amelyek közt a nyilvános istentisztelet folyik s amelyeknek az a rendeltetésük, hogy a belső istentiszteletnek méltó megnyilatkozási keretei, jelentőségének külső megérzékítői és az istentiszteleten jelenlevők belső áhítatának fokozói legyenek. *Vallási szertartásra rendelt épület* tehát a *templom,* mely a nyilvános istentisztelet, jelesül az áldozat bemutatására, a hívek egyetemességének szolgáló épület, az *imaház,* mely a templomtól abban különbözik, hogy ott áldozatot nem mutatnak be, de egyéb szertartást végeznek, — a *kápolna,* mely viszont abban tér el a templomtól, hogy az nem a hívek egyetemességének szolgál. Ha valamely épület nem egészében, hanem annak csupán egyik helyisége van vallási szertartásra rendelve, úgy csupán e helyiség megrongálása esik a Btk. 420. §-a alá.

(A *Curia* a 420. §. alapján ítélte el vádlottat, ki egy templom tetejét avégett rongálta meg, hogy a lelkész által tiltott harangozás megtörténhessék (Bjt. 19. k. 302.).

Vallási szertartásra rendelt *más tárgyak* azok, melyek valamely állam által elismert vallásfelekezet liturgikája értelmében szertartások alkalmával használtatnak, — így az oltárok

(úrnapi ideiglenes oltár is), zászlók, harangok, szentségtartó, kehely, ampolna, frigyláda stb. Már a vallási *tisztelet tárgyai* — tekintettel arra, hogy a törvény azokról itt említést nem tesz (ahol a védelmet ezekre is kiterjeszti, ott felemlíti őket, pl. a Btk. 191. §. második fordulatában, v. ö. *Kézikönyvem* 9. k. 162. l.) — nem esnek ide (de megrongálásuk azért a Btk. 418. §-a alapján büntetendő); ily csupán tiszteleti tárgyak: a persely, a szentkép, a szobor, mely utóbbi azonban ha emlékszobor, e minőségében élvezi a 420. §. védelmét.

A budapesti tábla a 420. §. mellőzésével a Kbtk. 51. §-a alapján itélte el vádlottat, ki a gyalogúton levő keresztnél az annak aljában elhelyezett Szűz Mária kőszobor fejét többek jelenlétében és közbotrányt okozólag leütötte; ez itélet ellen azonban a főügyész állást foglalt, mert a Kbtk. 51. §-a csak a vallási tisztelet tárgyainak meggyalázásáról intézkedik, holott ez esetben megrongálás történt (Bjt. 1. k. 27., 2. k. 218.).

b) A res monumentalis; azaz: a sír, síremlék és a nyilvános emlékszobor. — *Sír* a holttest felismerhető állandó (akár végleges, akár ideiglenes) nyugvóhelye (a sír rongálására v. ö. *Degré Lajos* tanulmányát a Bűnügyi Szemle II. évf. 212. l.; a sírrongálás egyházi büntetéséről a 2328. kánon intézkedik: „Qui cadavera vel aliud malum finem violaverit, interdicto personali puniatur, sit ipso facto infamis, et clericus praeterea deponatur"). *Síremlék* a sír megjelölésére szolgáló emlékmű, amennyiben ahhoz kegyeleti érdek fűződik (v. ö. a német Reichsgericht itélete, E. 42. k. 116.); kérdéses lehet, vajjon az ú. n. *kenotafion* (annyi mint üres sír, azaz oly emlékmű, melyet olyan elhunyt egyén emlékére emelnek, kinek holttestе nem található fel, vagy hazájába nem szállítható) a síremlék fogalma alá vonható-e, vagy sem? *Kohler* (Studien I. 216.) nézetével szemben *Wesenberger* (Der strafrechtl. Schutz der geheiligten Gegenstände, 1912. 104.) nézetét osztva az ily emlékművet a síremlék fogalmán kívülesőnek minősítem, mert a sír fogalma a holttest ottlétét tételezi fel; holttest hiányában nem lehet szó sírról és tehát síremlékről sem (a kenotafion megrongálása azonban természetesen lehet ingatlanrongálás, ha pedig nyilvános emlékszobornak tekinthető, ezen a címen eshetik a 420. §. védelme alá). A sír megjelölésére szolgáló emlékmű bemocskolása csak kihágás, mely a Kbtk. 80. §-a alapján büntetendő; viszont a hatásköri biróság döntése szerint: annak cselekménye, ki kecskéit a temetőben feldiszített síron legelteti, a 420. §. alá esik (Bjt. 76. k 37., u. i. *Zehery* megbeszélése). A hulla meggyalázása a sír vagy síremlék rongálása nélkül nem esik a Btk. 420. §-a alá; a sír felásása a holttest megcsonkítása vagy meggyalázása céljából azonban a 420. §. szerint büntetendő (így a *Curia*, Bjt. 31. k. 289., 34. k. 150., 52. k. 251. l.; v. ö. még *Kún Sándor*, Bjt. 8. k. 369., *Mán Tivadar*, u. o. 352. közölt tanulmányait, továbbá *Illés* III. 501., *Degré Lajos* id. mű és Babona a büntetőjogban című tanulmányomat a Magyar Jogász Ujság V. évf.-ában).

Figyelemreméltó itéletet hozott a *Curia* a következő tényállás esetében: vádlott sírásó megbízást kapott arra, hogy az elhalt K.-né részére a család sírhelyén sírt készítsen; ez utasításnak vádlott úgy tett eleget, hogy a sírhelyen az elhalt asszony korábban elhalt fiának sírját felásta, a koporsót kivette, abból a holttestet a sírgödörbe visszafordította, arra kevés földet szórt, aztán meggázolta, a koporsót pedig fölégette. A *Curia* megállapította a Btk. 420. §-ába ütköző vétséget, mert: a sír az ahhoz fűződő s törvényileg védett kegyeletsértésből kiindulva, nem csupán azt a földet jelenti, amelyen az elhalt fekszik és amely fölötte domborul, hanem jelenti a sírban levő és a holttetemnek állandó nyugvóhelyéül szolgáló koporsót is, sőt amihez a kegyelet érzései tulajdonképpen fűződnek, magát a holttetemet is (Bjt. 67. k. 295.). A feldiszített síron legeltetés a 420. §. alá esik (Bjt. 76. k. 37.).

Nyilvános emlékszobor a közönségnek nyitva álló helyen (utcán, téren, nyilvános kertben, muzeumban) elhelyezett szobormű; e fogalom alá nézetem szerint nemcsak valamely személyt ábrázoló szobor tartozik, hanem az is, mely gondolatot, törekvést juttat kifejezésre (emlékszobrok tehát a Szabadságtéren felállított alkotások is). Nem emlékszobor azonban az oly műalkotás, mely csak díszítés célját szolgálja (pl. nyilvános kutak szobrai) vagy amely — mint régi kor maradványa — emlékeztető alkotás ugyan, de nem szobor (pl. a műemlék, de v. ö. 1881:XXIX. t.-c. 16. §-át, melyről alább még említést teszek; a német irodalomban többen a műemléket is a „Denkmäler" fogalma alá vonják, így: *Finger* Ger. Saal 78. k. 412., *Olshausen* 1728., *Gerland* 566., ellenk. *Liszt—Schmidt* 645., *Frank* 716.). A nyilvános helyen felállított *Szűz Mária* szobor ideesik (így a *Curia*, Bjt. 2. k. 218. l.).

c) A res publicae: a közkönyvtárban őrzött könyv, kézirat, a tudomány, művészet vagy ipar céljainak szolgáló nyilvános gyüjteményben őrzött egyéb tárgy, nyilvános levéltárban vagy közhivatali irattárban őrzött okmány, irat vagy más tárgy. — A súlypont — a Min. Ind. szerint (v. ö. *Löw* II. 816.) — az „őr-

zött" szón fekszik, minélfogva a véletlenül odakerült tárgyak nem tartoznak ide; az őrizet ideiglenes volta azonban közömbös (ellenk. *Illés* III. 502.), miért is a csupán rövidebb időre letétként őrizetre bízott dolgokon elkövetett rongálás is a Btk. 420. §-a szerint büntetendő. — *Nyilvános* a gyüjtemény stb., illetve *köz*könyvtárról van szó, amely — bár bizonyos feltételek mellett (pl. belépődíj fizetése ellenében) bárki által látogatható, ameddig a gyüjtemény ilyenként áll fenn; a magángyüjtemény is ideesik, ha általában látogatható, de már a magánlakásban levő tárgy, bár megtekintése szabad, nem élvezi a 420. §. védelmét (a 418. §. azonban alkalmazást talál); az a körülmény, hogy a közkönyvtár rövidebb-hosszabb időre be van zárva (pl. az egyetemi könyvtár a nyári szünet alatt, vagy a rendezés idejére), nem fosztja meg azt nyilvános jellegétől (ugyanígy *Gerland* 566. l. 3. jegyz.), mert ez a körülmény nem fosztja meg a kérdéses könyvtárt, gyüjteményt nyilvánossági jellegétől. A nyilvánosan kiállított s elárusításra szánt ipari termékek (pl. a cipész kirakatába tett cipők v. ö. *Frank* 716.) már nem élvezik a Btk. 420. §-ának védelmét, mert ily esetben hiányzik az a közérdekűség, melyhez a 420. §. rendelkezése fűződik. A jogok vagy jogviszonyok bizonyítására szolgáló, bár közhivatali irattárban őrzött okmányok megsemmisítése nem a 420., hanem a 406. §. szerint minősül, mert ez utóbbi § speciális a 420. §-szal szemben (ugyanígy *Illés* III. 502., *Kézikönyvem* 5. k. 102., ellenk. *Isaák,* 279.).

Ez utóbbi kérdésben a gyakorlat ingadozó. Igy volt eset, amikor a *Curia* helyesen a 406. §-t alkalmazta (Bjt. 21. k. 262.), viszont utóbb vádlottat, ki a járásbirósági irattárban őrzött telekkönyvet széttépte: a Btk. 420. §-ában meghatározott vétségben mondta ki bűnösnek (Bjt. 48. k. 126., v. ö. itt a bíráló megjegyzéseket), sőt újabban még tovább ment a *Curia,* midőn azt a vádlottat, ki a biróság irattárában őrzött iratokból egyet kicsempészett, bár azt nem semmisítette meg: a 420. §. alapján büntette azzal a — nézetem szerint helyt nem álló — megokolással, hogy „a díjlevél kicsempészése és hozzáférhetetlenné tétele büntetőjogi szempontból a jogtalan megsemmisítéssel egyenlő tekintet alá esik." (Bjt. 55. k. 216.)

5. A **szándék foka** tekintetében is különbözik a 420. §-ban meghatározott vétség a 418. §-ban meghatározottól, amire a szövegek idevonatkozó részeinek eltéréséből lehet következtetni. A 418. §-ban ugyanis külön ki van emelve az elkövetésnek szándékos volta, amely megjelölés a 420. §. szövegeiből hiányzik, ami ugyan nem jelenti azt, mintha a 420. §. esetében a gondatlanságból elkövetett rongálás is büntetendő lenne (ennek ellene szól a Btk. 75. §-a), a kiemelés hiányából annyi azonban megállapítható, hogy itt a törvény *nem kíván dolus malust* (v. ö. fent 31. l.), hanem csak egyszerű szándékot.

A szándékot illetően szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy mert a 420. §-ban meghatározott vétség tárgya nem általában az ingó dolog, hanem a felsorolt tárgyak valamelyike, mely éppen különlegességénél fogva részesül fokozottabb védelemben: e szakasz alkalmazásának feltétele, hogy az elkövető tudott az általa megrongált dolognak e különlegességéről (ugyanígy *Binding,* Lehrb. I. 252., *Frank,* 717., *Finger* Ger. Saal 78. k. 412.).

6. A *bűnvádi eljárás* a 420. §. esetében **hivatalból** indul meg. A törvény ugyanis, amikor a büntetést illetően visszahivatkozik a 418. §-ra s a jelen vétséget a **418. §. rendelkezése szerint büntetendőnek** rendeli, nyilván csak a büntetési tételre (három évig terjedhető fogház) utal, mely utalás semmiként sem érthető úgy, mintha ezzel a 418. §-nak az indítványiságra vonatkozó szabálya is érvényesülne a 420. §-ban meghatározott vétségre annál kevésbbé, mert azon általános szabály alól, mely szerint a bűncselekmények tárgyában az eljárás hivatalból indul meg, csak az indítványra üldözendőséget *kifejezetten* kimondó kivételes rendelkezés alapján van eltérésnek helye, ám ily kivételről a 420. §. említést nem tesz.

7. Kérdés, vajjon *büntetendő-e* a 420. §-ban meghatározott vétség **kisérlete?** A törvény kifejezetten nem nyilatkozik (a német bir. btk. 304. §-a, mely nagyban-egészben azonos a mi 420. §-unkkal elrendeli a kisérlet büntetendőségét), amiből első látszatra — figyelemmel a Btk. 65. §. 2. bekezdésére — az következik, mintha a kisérlet nem volna büntetendő; ez a következtetés azonban téves, mert, hogy a 420. §-ban meghatározott vétség súlyosabb, mint a 418. §-ban meghatározott, az nem kétséges (kár, hogy a törvény ezt a súlyosabb voltát e vétségnek nem értékelte a büntetési tétel emelésével; a német btk. 303. §-a az egyszerű dologrongálást két évi, a 304. §-ban meghatározottat három évi fogházzal rendeli büntetni; nálunk a súlykülönbség csak abban jut kifejezésre, hogy a 418. §. esetében indítványra, a 420. §. esetében pedig hivatalból indul meg az eljárás), de akkor lehetetlen feltenni a törvényről, hogy az enyhébb esetben igen, a súlyosabban pedig nem akarja a kisérlet

elkövetőjét büntetni. De ettől eltekintve, a 420. §. bevezető szavai („a 418. §. rendelkezése szerint büntetendő az ...") félreérthetetlenül juttatják kifejezésre nemcsak a büntetési tételt, hanem az ez alá eső tényálladéki keretet; minthogy pedig ez a 418. §-ban meghatározott keret felöleli a kisérletet is, nyilvánvaló, hogy a 420. §. keretéből sem esik az ki.

8. Kiegészíti a Btk. 420. §-át *a műemlékek fenntartásáról* szóló 1881:XXXIX. t.-c. 16. §-a, melynek értelmében: **az, aki a fenntartandónak nyilvánított műemléket vagy annak tartozékát önhatalmúlag ledönti, lebontja vagy rongálja, vagy ennek ledöntését, lebontását vagy rongálását elrendeli, vagy saját telkén megengedi, amennyiben cselekménye a büntető törvény szerint büntetendő cselekményt nem képez, 50—500 frtig terjedhető bírságban marasztalandó s azon felül tartozik tűrni, hogy a műemlék, amennyiben helyreállítható, az ő költségén állíttassék helyre. Ha ezen törvényellenes cselekmény azon törvényhatóság-, község- vagy egyház gyűlése vagy képviselőtestülete határozatának kifolyása, amely a műemlék tulajdonosa, a gyűlés vagy a képviselőtestület azon tagjai marasztalandók el egyetemlegesen a bírságban, akik az illető határozat hozatalához hozzájárultak.**

Műemlék — az 1881:XXXIX. t.-c. 1. §. 2. bek.-e értelmében — a földben vagy a földszínén lévő minden olyan építmény és tartozéka, mely történeti- vagy művészeti emlék becsével bír. E kihágás, melynek tárgyában „az eljárás és itélethozatal, valamint a végrehajtás" a területi illetőséggel bíró *járásbíróság* hatáskörébe tartozik (id. törv. 17. §.) *pénzbírsággal* büntetendő, melynek egyetemleges kiszabása is helyt foghat; a pénzbírság szabadságvesztésbüntetésre át nem változtatható s az eljárás csakis a vallás- és közoktatásügyi minister kívánatára indítható meg (id. törv. 18. §.).

9. §. Az ingatlan vagyon rongálása.

1. Az ingatlan vagyon rongálás kifejezés többre utal, mint amennyit jelent, mert nemcsak a megrongálás, de az elfoglalás s a földtől el nem választott termékek felhasználása is ideesik. A vonatkozó 421. §-ban meghatározott vétséggel némileg határos az *erdőtörvény* (1879:XXXI. t.-c.) vonatkozó szakaszaiban (100—106. §§.) meghatározott kihágások egész sorozata, továbbá

a *Kbtk.* 127. §-ában leírt furtum usus kihágása és a mezőrendőri törvény (1894:XII. t.-c.) 93. és 94. §-aiban kihágásként büntetendő némely cselekmény.

Az ingatlan vagyon rongálásának vétségét a Btk. 421. §-ában adott meghatározás szerint elköveti az, **aki másnak ingatlan vagyonát jogtalanul elfoglalja, vagy szándékosan és jogtalanul megrongálja, vagy annak a földtől el nem választott termékét felhasználja, amennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn és az okozott kár tíz pengő értéket felülmúl.**

2. **Elkövetője** e vétségnek bárki lehet.

3. **Tevékenységi tárgy** általában mindaz, ami az ingatlan vagyon fogalma alá esik (mégis kivéve a Btk. 420. §-ában felsorolt ingatlanokat, melyeknek megrongálása a most idézett szakasz alá esik) és tehát *az ingatlan alkotórészei* is. Ha azonban az elválasztás után rongálta meg az önállósult és tehát immár ingó dolgot az elkövető, úgy a Btk. 418. §-a alá esik a cselekmény (ellenkezően *Fayer,* ki a ház ablakainak betörését, a falnak bemocskolással történt megrongálását a Btk. 418. §-a alá vonja, v. ö. Tank. II. 502.; helyesen *Illés* III. 490.).

A birói gyakorlat szerint ingatlan: a földbe erősített kunyhó (Bjt. 6. k. 339.), az ablak és a földbe ásott asztal (u. o. 10. k. 180.), a faültetvény (u. o. 40. k. 276.), a kertajtó és kerítés (u. o. 50. k. 335.), az ajtó (u. o. 26 k. 188.).

Kivétel az *erdő,* amelyben elkövetett szándékos és jogtalan legeltetés (erdőtörvény 100—104. §§.), továbbá amelynek részét levő élőfának megrongálása (erdőtörvény 105. §.) és amelyhez tartozó kerítésnek, ároknak, medernek, partnak, töltésnek, átmetszetnek, útnak stb. megrongálása mint erdei kártétel kihágása büntetendő. Kivételekkel találkozunk az 1894:XII. évi *mezőrendőri törvényben* is, melynek több rendelkezése némely ingatlanrongálást (gazdasági termények, fák, csemeték rongálása, levágása, kitördelése stb., mezei közös dülőút elszántása, megrongálása stb., v. ö. id. törv. 93. s köv. §-ait) kihágásként bünteti.

Az ingatlannak, melyen a cselekmény elkövettetik, **idegennek** kell lennie.

4. Az **elkövetésnek** három alakját különbözteti meg a törvény; ezek: *a)* az elfoglalás, *b)* a megrongálás és *c)* a felhasználás.

a) Elfoglalás annyi, mint birtokbahelyezkedés; a *Curia* kijelentése szerint: elfoglalni annyit tesz, mint nem birtokolt in-

gatlan birtokába helyezkedni (Bjt. 46. k. 155., v. ö. az elfoglalás szó értelmezésére *Dombóváry* tanulmányát, Bjt. 46. k. 147.), szóval az elfoglalás — ugyan a *Curia* felfogása szerint — csak a létező birtokállapotot megváltoztató tevékenység által létesülhet (Grill 14. k. 217.). Az elfoglaláshoz tehát pozitív tevékenység: *birtokbamenés* kell. A birtokban maradás, a birtoknak jogszerűtlenné válta után a jogosultnak abba be nem eresztése tehát nem esik ide, illetve csupán magánjogi jogellenességként minősül (ellenk. *Illés* III. 504.), ami nemcsak a szómagyarázat elveinél fogva, de azért is kétségtelen, mert ahol a törvény az ily cselekményt is büntetni akarja, ott kifejezetten megmondja (pl. a Btk. 332. §-ában: „bemegy" — „bennmarad").

A *Curia* egy esetben elitélte vádlottakat, kik az általuk korábban bírt szőllőbe az új tulajdonost bebocsátani nem akarták, azzal a megokolással, hogy a jogtalan elfoglalás ténye már azáltal megvalósul, hogy vádlottak a tulajdonost a szüretelésben gátolták (Bjt. 10. k. 139.); más esetben kifejezetten kimondotta a *Curia,* hogy a birtokban maradás nem elfoglalás és tehát hogy a 421. §-ban meghatározott vétséget nem követheti el az, aki a dolognak már birtokában van *(Grill* 8. k. 2664.) s felmentette vádlottakat, kik bennmaradtak abban a házban, amely bíróilag a zárgondnoknak átadatott *(Grill* 14. k. 217.); elfoglalás címén büntetett a *Curia,* midőn vádlott lakatlan házba ottlakás céljából behatolt (állandó gyakorlat, v. ö. *Mutató,* 709. és Bjt. 41. k. 205., 53. k. 324.), midőn bírói árverésen eladott házából történt kilakoltatása után oda visszaköltözött (u. o. 54. k. 231.); kimondotta a *Curia,* hogy más ingatlan vagyonának elfoglalása miatt csak akkor büntethető meg a vádlott másodízben, ha első ízben történt elitélése után az elfoglalt ingatlanból, kihelyeztetvén, azt újból elfoglalja (u. o. 26. k. 349.); a Btk. 421. §-ában meghatározott vétségben mondotta ki a *Curia* bűnösnek vádlottat, aki és a sértett között az a megállapodás létesült, hogy a sértett az általa bírói árverésen megvett házat csak az árverési vételár és költségek megfizetése után bocsájtja a vádlott tulajdonába, vádlott azonban e fizetési kötelezettségének meg nem felelt, de az ingatlant erőszakkal birtokába vette (Bjogi dtár 5. k. 207.); felmentő itéletet hozott a *Curia,* midőn vádlott az árverésileg eladott házból önként ki nem költözött (Bjt. 39. k. 336.), s kimondotta, hogy ingatlan vagyon ki nem adása nem tekinthető elfoglalásnak (u. o. 52. k. 48).

A törvény kiemeli, hogy a *jogtalanul* való elfoglalás valósítja meg a 421. §. törvényes fogalmába beilleszkedő tényálladékot, miből nyilvánvaló, hogy a jogellenesség hangsúlyozott eleme a törvényes fogalomnak, minélfogva a jogellenesség tudatának hiánya ténytévedés (Btk. 82. §.), mely kizárja a beszámítást; ki van zárva a beszámítás akkor is, ha a tettes a tulajdonjog vitássága esetében jogosan vélt cselekedni, amikor az ingatlant elfoglalta.

Kimondotta a *Curia,* hogy az eszményileg igen, de tényleg fel nem osztott ingatlannak egészben való használata az egyik tulajdonostárs által nem esik a 421. §. alá (Bjt. 46. k. 153.), s hasonlókép nem alkalmazható e §., amikor a tulajdonközösség megszüntetése után a birtokban levő tulajdonostárs az eszményi részbe való bevezetés után, de a tényleges felosztás előtt az egész ingatlant elfoglalva tartja (Bjt. 47. k. 367.); felmentette a *Curia* vádlottat, ki a közös tulajdont képező ingatlannak őt meg nem illető részét elfoglalta, mert a körülmények szerint tulajdonjoga iránt tévedésben lehetett s így a foglalás jogellenességének tudata ellene bizonyítható nem volt (Bjt. 7. k. 142.); kimondja a *Curia,* hogy ki a haszonélvezeti jog gyakorlása céljából bíróilag zárgondnoki kezelés alá adott, de nevére telekkönyvezett ingatlanát felszántja és beveti, nem követ el bűncselekményt (Bjt. 49. k. 135.); tulajdonjog vitássága esetében ingatlan elfoglalása és terményeinek elvitele nem esik a Btk. 421. §-a alá (állandó gyakorlat, v. ö. *Mutató,* 709.).

b) Megrongáláson itt is oly cselekmény értendő, mely az ingatlan állagát éri s azt rendeltetésszerű használhatóságában csökkenti; ilyen pl. a beültetésre kész telekre nagyobb mennyiségű köveknek dobálása; az épület falának megbontása, abban nagyobb lyukak ütése; ablakok, ajtók betörése, a tető megrongálása, a szoba padlózatának vízzel elárasztása, az ingatlan alkotórészeinek tűzzel elpusztítása (hacsak nem minősül a cselekmény gyujtogatásnak, v. ö. alább 74. l.); fák, cserjék, szőllőtőkék, ültetvények kivágása, — ágak, galyak letörése (mégis csak akkor, ha e cselekmények nem esnek az erdei kártétel, vagy a mezőrendőri kihágás fogalma alá; megjegyzendő, hogy a közutak mellett levő s magántulajdont nem képező ültetvények megrongálása a Kbtk. 80. §-a alá esik) stb. A rongálás tevékenysége többnyire pozitív formában, mint tevés jelentkezik, bár előfordulhat a mulasztással való elkövetés is, pl. aki (a cseléd) kötelességét szegve a nyitva levő vízcsapot szándékosan nem zárja el s a lakást vízzel elárasztva előidézi a falak átnedvesedését.

A *Curia* büntetett, midőn vádlott a korcsma ablakait s földbe ásott asztalait összetörte (Bjt. 10. k. 180., 13. k. 303.), midőn a községi zárka ajtaját kifeszítve onnét megszökött (Grill 8. k. 2658., Bjt. 26. k. 188.), midőn a deszkakerítésből 3 szál deszkát leszakított (Grill 8. k. 2661.); megállapíttatott a 421. §. vádlott terhére: ki a szőllőhegyen magában álló kisebb értékű csőszkunyhót felgyujtott (Bjt. 6. k. 339.), ki kisebb értékű s terjedelmű faültetvényt felgyujtott (u. o. 40. k. 276.).

Az ingatlan rongálásánál kifejezetten megkívánja a törvény a *szándékot* s a *jogtalanságot.* Szándék ugyan az ingatlan elfoglaláshoz is kell (Btk. 75. §.) s ha itt ki van emelve, ennek ugyan-

az a jelentősége, mint a Btk. 418. §-ában meghatározott vétségnél: *dolus malus kell* (v. ö. fent 31. l.). A gondatlanságból elkövetett ingatlan-elfoglalás s ingatlanrongálás nem büntetendő.

Nem büntetendő — ha nem is volna kiemelve a jogtalanság eleme — a nem jogellenes (pl. jogos védelem, végszükség körében elkövetett) ingatlanrongálás, de mert a jogellenesség külön hangsúlyozott tényálladéki elem: nem számítható be az elkövetőnek az általa elkövetett ingatlanrongálás, ha e cselekmény elkövetésére jogalapot vélt fennállónak (a felmentés a Btk. 82. §-ára alapítandó); ezen a címen nem számítható be az önbíráskodás körében elkövetett ingatlanrongálás sem.

Felmentette a *Curia* vádlottat, ki idegen telekről átnyúló fa ágait levágta (Bjt. 21. k. 205.), ki idegen telken kocsijával áthajtott s ezáltal a vetésben kárt okozott (u. o. 206.); ki a határon volt növényt önhatalmúlag kivágta (u. o. 24. k. 293.), károsítási szándék hiányában mentette fel a *Curia* vádlottat, ki nem a magánvádló területén, hanem csak a határponton állította fel a gátat és pedig csupán saját ingatlanának védelmezése céljából (*Márkus*, 5. k. 583.); nem állapította meg a *Curia* az ingatlanrongálást, mert vádlott ama cselekményében, mellyel a községi rendőrök ellen intézett kődobásokkal a községházán is kárt okozott, oly tények nem nyertek megállapítást, melyekből arra lehetne következtetni, hogy vádlott szándéka ez alkalommal közvetlenül a községházának megrongálására irányult (Bjt. 65. k. 19., u. o. *Heller* megbeszélése); felmentetett, ki azt hitte, hogy a lebontott faház az övé (Bjt. 32. k. 224.), ki a bérleménynek hanyag és szakavatatlan kezelése által okozott rongálást (u. o. 23. k. 416.); bérlő nem követ el bűncselekményt, midőn a bérlemény állagát jóhiszeműen megváltoztatja (u. o. 21. k. 316.).

Itt említem fel, hogy aki a földbirtokrendező eljárás alá vont **ingatlan alkatrészét képező élőfát letarolja, s azt vagy az ingatlan bármely alkatrészét az eljárás tartama alatt elidegeníti** a Btk. 421. §-a szerint büntetendő (1924:VII. t.-c. 25. §. 3. bek.).

c) Felhasználás és pedig a földtől el nem választott termék felhasználása: a termék rendeltetésének megfelelő fogyasztása (pl. a legeltetés). Ha a felhasználást megelőzi az elválasztás, úgy lopás forog fenn (v. ö. Kézikönyvem 10. k. 26. l.), esetleg mezőrendőri kihágás (1894:XII. t.-c. 93. §. *a)* pont; v. ö. még a 29. sz. döntvényt). Egyebekben pedig: *a)* ha a legeltetés erdőben történik s az okozott kár 60 pengőt túl nem halad (erdőtörvény 69. §. *b)* pont, 73. §.), a cselekmény erdei kártétel kihágása (erdőtörv. 100. §.), *b)* ha pedig valaki erdőn kívül idegen területen jogosulatlanul legeltet: mezőrendőri kihágás létesül (mezőrendőri törv. 94. §. *f)* pont); *c)* az úttest s tartozékainak rongálása (a cselekmény aszerint súlyosabb, illetve enyhébb, amennyiben *„rossz szándék"* forog fenn vagy sem), továbbá annak magáncélokra bár ideiglenes elfoglalása, valamint az utak árkain állatokkal (kivéve a baromfit) legeltetés kihágás (1890:I. t.-c. 125—137. §§.).

A törvény ehelyütt ugyan nem említi külön, de azért kétségtelen, hogy a felhasználás is csak abban az esetben vonható a 421. §. alá, ha *szándékos* és *jogellenes*.

5. Mind a három cselekmény csak akkor büntethető, ha az okozott kár összege **tíz pengő értéket felülmúl** (e szabály a 421. §-nak az 1924:VII. t.-c. 25. §. 3. bek.-ében alkalmazható esetében is érvényes). A tíz pengő vagy ennél kisebb összeget tevő kár okozása esetében, amennyiben a kár az ingatlan vagyon szándékos és jogtalan megrongálásából, vagy annak a földtől el nem választott terméke felhasználásából származott: a cselekmény a Kbtk. 127. §. 2. bek.-ébe ütköző *furtum usus* kihágása, melynek tárgyában az eljárás csak a sértett fél indítványára indítandó meg. Ha a kár az ingatlan elfoglalásából állott elő — minthogy ezt az elkövetési módot a Kbtk. 127. §-a nem említi — bűncselekmény egyáltalában nem forog fenn.

6. A Btk. 421. §-a alá eső ingatlan elfoglalás stb. vétségének **kísérlete** képzelhető, de külön rendelkezés hiányában nem büntetendő. A befejezés egyébként többnyire összeesik a vonatkozó tevékenység kifejtésével, mert ezzel rendszerint együttjár a kárelőidézés.

7. Az ingatlanrongálás stb. vétség **szubszidiárius** természetű, azaz a Btk. 421. §. törvényes fogalmának elemeit magánhordó tényálladék csak abban az esetben vonható e szakasz alá: **amennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn,** amely törvényi kijelentés megoldja az itt szóbakerülhető ú. n. látszólagos törvényhalmazat (v. ö. Tankönyvem VI. kiad. II. köt. 61. l.) problémáját, mert ha a cselekmény a Btk. 421. §-ában rendelt büntetésnél súlyosabb büntetés alá eső törvényes fogalom kereteit *is* betölti (pl. magánosok elleni erőszak, magánlaksértés, gyujtogatás stb.), úgy csak ebben a bűncselekményben s nem — halmazatban — egyszersmind a 421. §. szerinti vétségben mondandó ki az elkövető bűnösnek.

A *Curia* egy esetben az ingó rongálással kapcsolatban elkövetett ingatlanrongálás elbírálásakor eszmei halmazatot állapított meg helytelenül (Bjt. 12. k. 335. l., v. ö. a helyes álláspontra, mely szerint ilyenkor csak a

Btk. 418. §-a alkalmazandó fent 34. l.); hasonlókép eszmei halmazatba foglalta a lopást és ingatlanrongálást, midőn vádlott a házat lebontatta, hogy annak anyagát eladhassa (Bjt. 17. k. 235.), holott itt is csak lopás lett volna megállapítandó (v. ö. *Kézikönyv*, 10. k. 26. és 84. l.); újabban helyes irányban fejlődik a gyakorlat (v. ö. Bjt. 37. k. 156.; *Márkus* 5. k. 584.: mikor tettes idegen ház padlójának deszkáit felszaggatta s azokat egyéb tárgyakkal együtt elvitette, azzal a megokolással mellőzte a Curia a 421. §-t, mert a vádlott tette csak a jogtalan eltulajdonítás véghezvitelét lehetségessé tevő cselekménynek tekintendő) csak sikkasztás és nem egyben vagyonrongálás, midőn tettes a birtokában volt idegen magtár faburkolatát szétszedte s az így nyert faanyagot eltulajdonította, eltüzelte (Bjogi dtár 5. k. 98.), midőn a haszonbérlő élő gyümölcsfákat kivágott s azokat saját céljára felhasználta (u. o. 19. k. 22.); figyelemreméltó a *Curiának* az a kijelentése, hogy ha az árverési vevő a megvett ingatlannak még tettleg jogosan birtokában nincs, nem lopást, hanem a 421. §-ba ütköző vétséget követi el, ha a birói árverésen eladott ingatlannak a földtől el nem választott, bár általa vetett termését felhasználja (Márkus, 5. k. 583.); *a 29. sz. teljesülési döntvény* értelmében: az ingatlan termékének elválasztása s azután felhasználása: lopás, — ha ellenben a felhasználás összeesik az elválasztással: a 421. §-ba ütköző ingatlanrongálás; anyagi halmazatot állapított meg a *Curia*, midőn az ingatlanrongálás magánlaksértéssel (Bjt. 9. k. 376.), a vasutnak személyeket veszélynek kitevő rongálásával (Btk. 434. §.; Bjt. 34. k. 285.), zsarolással (Bjt. 46. k. 122.), hatóság elleni erőszakkal (Bjt. 65. k. 17.) kapcsolatban illetve e most említett cselekményekre is minősülően követtetett el; elvi éllel mondotta ki a *Curia*, hogy a jogtalan legeltetés, ha az okozott kár 60 pengőt meghalad és a 421. §-ban meghatározott vagyonrongálás tényálladékához megkívánt szándékosság nem állapítható meg: az erdőtörvény 100. §-a alá eső kihágás (Bjogi Hat. T. 5. k. 512.).

8. A **büntetés három hónapig terjedhető fogház** (Btk. 421. §. 1. bek.). Itt említem meg, hogy — lévén a vagyonrongálás mindenik esete *a törvény értelmében* vagyon elleni bűncselekmény — a II. Bn. 3. §. 2. bek.-e értelmében pénzmellékbüntetés is kiszabandó; ha valamikor érvényesül az a gondolat, hogy e bűncselekmények inkább a testi sértéshez állanak közel (v. ö. fent 17. l.), úgy a pénzmellékbüntetés kiszabása mellőzendő lesz, illetve csak akkor foghat helyt, ha azt nyereségvágyból vagy jogtalan vagyoni haszonszerzés céljából követték el (II. Bn. 3. §. 2. bek. ut. bek.). Itt is kiemelem, hogy a közhivatalnok stb. ingatlan vagyonán bosszúból elkövetett rongálás *nem esik* a Btk. 419. §-a alá (v. ö. az ellenkező gyakorlat bírálatára fent 36. l.).

9. **A bűnvádi eljárásnak itt is csak a sértett fél indítványára van helye** (Btk. 421. §. 2. bek.). Az indítványi határidő számí-

tását érdeklően nyilvánvaló, hogy az ingatlan jogtalan elfoglalásának vétsége esetében a 3 hónap attól a naptól számít, amikor az elkövetett cselekmény s annak elkövetője az indítványra jogosítottnak tudomására jutott (az elévülés természetesen az elkövetés pillanatában, állapotdeliktumnál pedig a jogellenes állapot megszünésének pillanatában kezdődik; 55. sz. döntvény; v. ö. Tankönyvem V. kiad. II. k. 78.; helyesen *Zeherg*, Bjt. 79. k. 137. l.).

E kérdéssel a *Curia* jogegységi tanácsa is foglalkozott s fentközölt álláspontommal hasonló nézetnek adott kifejezést, kimondván, hogy a Btk. 421. §-a esetében szükséges magánindítvány határideje kezdőpontjának meghatározásánál semmi jelentősége sincs annak a körülménynek, hogy az ingatlan elfoglalása által elkövetett vétség állapot-bűncselekménynek tekintendő-e vagy sem (Bjt. 79. k. 139.).

A GYUJTOGATÁS

(BTK. MÁSODIK RÉSZ, XXXVII. FEJEZET, 422—428. §-OK)

HATÁSKÖR: A XXXVII. FEJEZETNEK 422., 423., 424. §-AIBAN MEGHATÁROZOTT BÜNTETTEK, VALAMINT A 425. §. MÁSODIK FORDULATÁBAN MEGHATÁROZOTT VÉTSÉG: A TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK, A 425. §. ELSŐ FORDULATÁBAN MEGHATÁROZOTT VÉTSÉG A JÁRÁSBIRÓSÁG HATÁSKÖRÉBE TARTOZIK (1897: XXXIV. T. C. 17. §. 1., 4. P.; 18. §. I. 10. P.; AZ ESKÜDTBÍRÓSÁG SZÜNETELŐ HATÁSKÖRÉRE V. Ö. 1897: XXXIV. T. C. 15. §. I. 14. P.)

10. §. Bevezetés.

A XXXVII. fejezettel és illetőleg az abban meghatározott *gyujtogatás* bűncselekményének büntetés alá vonásával a *közveszélyű cselekmények* néven összefoglalni megkisérelt bűncselekmények csoportjára tér át a törvény s a további fejezetekben sorra veszi a *Vízáradás okozása* (XXXVIII. fej.), a *Vaspályák, hajók, távirdák megrongálása és egyéb közveszélyű cselekmények* (XXXIX. fej.) végül *A foglyok megszöktetése* (XL. fej.) címek alá foglalható deliktumokat. Bár nem fér kétség hozzá, hogy a közveszély előidézése a Btk. más helyein szabályozott bűncselekményeknél (élelmi cikkek útján elkövetett közegészség elleni bűncselekmények, Btk. 314—315. §.; az ú. n. kútmérgezés, Btk. 315. §.; a zár és felügyeleti szabályoknak ragály idején megsértése, Btk. 316. §., v. ö. Kézikönyvem II. k. 89—100. l.) s egyes melléktörvényekben büntetés alá vont cselekményeknél (a tenger alatti kábelek rongálása, 1888:XII. t.-c. 5—7. §§., bizonyos vonatkozásban ideesik a közveszélyes munkakerülés, 1913:XXI. t.-c., a robbantószer és a robbanó anyag előállításával elkövetett bűncselekmények, 1924:XV. t.-c., a burgonyarák és a kolorádóbogár, valamint a burgonyatermesztést veszélyeztető egyéb betegségek behurcolásának és elterjedésének megakadályozásáról szóló 1925:XLIV. t.-c.-ben meghatározott kihágások, az állategészségügyről szóló 1928:XIX. t.-c.-ben büntetni rendelt vétségek és kihágások s még néhány pl. a szőlőgazdálkodásról szóló 1929:XVII. t.-c. 54. §. *d)* pontjában meghatározott kihágás, — a villamos energia fejlesztéséről, vezetéséről és szolgáltatásáról szóló 1931:XVI. t.-c.-ben meghatározott vétségek stb.), valamint néhány külföldi törvényhozási munkálatban büntetni rendelt cselekménynél (építkezéseknél, gépi erők használatánál, közüzemek sérelmének előidézésével elkövetett deliktumok, v. ö. alább —— l.): kifejezett ismérvként, vagy legalább is mint a büntetéstérdemlőség alapja szerepel, mégis a jelen kötetben csupán a gyujtogatástól a fogolyszöktetésig bezárólag felvett bűncselekményekre vonat-

kozó szabályokat fogom tárgyalni, de a szorosabb érdemi kapcsolatnál fogva idevonom a robbantó szerekkel elkövetett bűncselekményekről rendelkező 1924:XV. t.-c. jogszabályait.

A megbeszélésre kerülő bűncselekmények első csoportjánál szükségesnek vélem a valamennyinek egybefoglalását célzó *közveszélyű bűncselekmények* kifejezés jelentését ennek történeti kifejlődése kapcsán megvilágosítani; csak ezután térek át a gyujtogatás deliktumát érdeklő *jogtörténeti s jogösszehasonlító adalékok* vázolására; a dogmatikus részben mindenekelőtt meghatározom a *gyujtogatás fogalmát* s elemzésnek vetem alá a tevékenységi tárgyakat; majd különtartva szólok a *szándékos gyujtogatásról* s annak *minősített eseteiről* és a gondatlanságból elkövetett ú. n. *tűzvészokozás vétségéről*, végül *különleges szabályok* cím alatt összefoglalom a büntetlenség címeit meghatározó s a szövetséget büntetni rendelő szabályokat.

11. §. A közveszélyű bűncselekmények általános jellemzése.

1. A közveszélyű bűncselekményeknek ha nem is kimerítő, tehát összes alakjait magábazáró, de a közveszélyesség szemszögéből összefoglalhatónak mutatkozó főbb típusait magába záró csoportja a törvényhozási munkálatokban, úgy mint az irodalomban már rég kialakult, mielőtt akár általában a veszélyeztető bűncselekmények lényegére s ezeknek a sértő deliktumokkal való viszonyára, akár különösen a közveszély fogalmára, ennek a különleges veszélytől eltérő jellegére, vagy éppen a közveszélyű cselekményeknek a rendszerint szintén veszélyt előidéző kihágásoktól való elhatárolására a tudomány világosságot derített volna.

2. Bizonyos cselekményeknek azon a címen büntetés alá vonásával, mert azok a közösségre károsak és illetőleg a közösséget veszélyeztetik, már a középkorban találkozunk (v. ö. az 1421. Ofener Stadtrecht 232. art.; az 1654. Württembergi Bauordnung). Határozottabb irányt ez a büntetőjogi értékelés azonban csak a későbbi évtizedekben nyert s az 1794. évi *porosz Landrecht* az első, mely a II. rész 20. cím 17. fejezetében: „Von Beschädigungen mit gemeiner Gefahr" a többeknek életét, egészségét, vagyonát veszélyeztető cselekményeket egybefoglaltan tárgyalja; a rendszerezés még eléggé fogyatékos, mert míg idevonatik több egyéni veszélyt előidéző cselekmény s számos kihágás, addig viszont másutt talál elhelyezést a ragályos betegségek terjesztésének s a közveszélyes mérgezésnek delik-

tuma. Az összefoglalás alapgondolata, hogy a közbiztonság megzavarását előidéző deliktumok („delicta, quibus securitas publica turbatur", v. ö. *Carpzov:* Pract. I. qu. 38., 39., és *Leyser:* Med. Spec. 541. II.), illetve azok a bűncselekmények, melyek az államot vagy sok embert veszélybe sodorni alkalmasak (így a gyujtogatás, mely: „in perniciem reipublicae et multorum hominum tendit", v. ö. *Berlich,* Conclus. Pract. Pars IV. Conclus. XXIV. §. 15.), jellegüknél fogva külön csoportba tartoznak. Az irodalom eleinte szembehelyezkedett e felfogással (v. ö. *Mittermaier,* Über die Grundfehler der Behandlung des Kriminalrechts, 1819. 28.; *Stübel,* Anhang zu Mittermaier, 1825. II., *Wächter,* Lehrbuch, 1826. XIV.), majd szűkebbre szorította a közveszély fogalmát (*Feuerbach,* Lehrb. 1826. 300., és *Martin,* Lehrb. 1825. 419. csak a dolgokat veszélyeztető deliktumokat; a gyujtogatást s vízáradás okozást vonnák ide), bár van oly nézet is, mely erősen kiszélesíti azt (*Grollman,* Grundsätze der Kriminalwissenschaft, 1818. 342., s *Henke,* Lehrb. 1830. III. 628. s köv. l. idevonják az istenkáromlást, több szemérem elleni bűncselekményt, a pénzhamisítást, a hamis bukást stb.). Erősen hozzájárul a fogalom tisztázásához az *1858. évi szász btk.,* melyben előtérbe lép a határozatlan számú személyek életét s testi épségét érő veszély gondolata, s ez alapon idesoroztatnak a közlekedési eszközök veszélyes rongálása is, viszont kimaradnak a kihágások. Az egyes német partikuláris törvényekben eleinte még eltérésekkel találkozunk, a XIX. század második felében azonban általánossá lesz az a nézet, mely azután a porosz, majd a német bir. btk.-be is átmegy s amely anélkül, hogy a közveszély fogalmát meghatározná, azokat a deliktumokat foglalja össze, „mit deren Begehung die Warscheinlichkeit einer allgemeinen Gefahr für Menschen oder Sachen gegeben ist (a német bir. btk. 27. fejezetéhez tartozó indokolás, Motive 179.); idekerülnek: a gyujtogatás, a robbantó szerekkel elkövetett rongálás, a vízáradás okozása, a vasuti, távirdai rongálás s utóbb a távbeszélőrongálás, vízművek rongálása, a hajók elleni bűncselekmények, a kútmérgezés, a ragály továbbterjedésének meggátlása céljából kiadott szabályok megszegése, a közszállítás nem teljesítése s az építkezés körüli visszaélések (német bir. btk. 27. fej. 306—330. §§.).

A német javaslatok majd szűkebb, majd szélesebb keretben mind külön fejezetbe foglalják a közveszélyű bűncselekményeket; az 1930. évi Entwurf 16. fejezetében (Gemeingefährliche Handlungen. Störungen des öffentlichen Verkehrs) a következő deliktumokat iktatja be: gyujtogatás, robbantás, vízárokozás, hajóelsüllyesztés, kútmérgezés, közlekedési eszközök, utak, közművek, közüzemek veszélyeztetése, építési szabályok, ragály terjedést gátló intézkedések megszegése, közszállítások nem teljesítése, s a 243. §-ban egy általános veszélyeztető deliktum („wer ... wissentlich und gewissenlos eine unmittelbare Gefahr für Menschenleben herbeiführt"). Az 1933. évi német nemzeti szocialista büntetőjog Gefährdung von Volksgut címen foglalja össze e deliktumokat.

3. A német bir. btk. álláspontja — kisebb-nagyobb eltérésektől eltekintve — elfogadásra talált a következő törvényhozási munkálatokban: *a)* Az 1852. évi *osztrák btk.* a közveszély fogalmát ugyan nem határozza meg, de külön fejezetben szól a gyujtogatásról (I. 20.) s eléggé szétszórtan veszi fel a többi veszélyt előidéző deliktumokat. Sokkal szabatosabb már az

1909. illetve az 1912. évi *osztrák javaslatok* rendszerezése; ezekben a Gemeinfährliche strafbare Handlungen (34., ill. 35. fej.) cím alatt találjuk a gyujtogatás, robbanó szerekkel elkövetett bűncselekmények, a vízáradás okozása, az üzemzavarás (Gefährdung durch Betriebsstörung: 423., 424. §§.), az általános közveszély előidézése (Gemeingefährdung, 425., 426. §§. = aki szándékosan vagy gondatlanul mások életét veszélybe sodorja), a munkásvédelmi óvintézkedések elhanyagolása (429. §.: Bestellung von untauglichen Personen), közérdekű üzem veszélyeztetése (430., 431. §§.: Gefährdung eines öffentlichen Betriebes), közveszély idején szükséges segélynyujtás akadályozása (432. §.: Störung der Hilfe bei bemeiner Gefahr), szállítási kötelezettségnek megszegése szükséghelyzet idején (433. §.: Verletzung einer Lieferungspflicht bei einem Notstande); egészségveszélyeztetés élelmi szerek s használati tárgyak által (434—437. §§.), ragályos betegségek, káros növények, állatjárvány terjesztése (438—440. §§.) — bűncselekményeket s külön fejezetben (35., ill. 36. fejezet) a tengerhajózás körében elkövetett deliktumokat (ezek: a kalózkodás, a tengeri hajók sértése s veszélyeztetése, mentési kötelesség megszegése, lázadás, hajószolgálatból szökés, hivatali kötelességszegés). *b)* Az 1881. évi *németalföldi btk.* (Wetboek van Strafrecht, a birtokomban levő kiadást sajtó alá rendezte *Losecaat Vermeer,* 1931.) VII. titulusában foglalja össze a közveszélyű bűncselekményeket (Misdrijven waardoor de algemeene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebracht) és pedig nagyrészt úgy, mint a német btk. Jellemző, hogy a közveszélyt a legtöbb helyütt tényálladéki elemként veszi fel, azaz csak akkor bűntet, ha a cselekmény következtében közveszélytől lehet tartani („indien daarvan gemeen gevaar ... te duchten is"). *c)* Az 1889-iki *olasz codice penale* beosztása a következő: a második rész VII. titulusa címében (Dei delitti contro l'incolumnità publica) az összefűző gondolatra utal, azaz — mint a törvény indokolásából kitünik (Mot. II. 199.) — azokat a deliktumokat foglalja itt együvé, melyeket a német jogászok közveszélyű bűncselekményeknek („reati di pericolo commune") neveznek; az egyes fejezetek címei: Capo I. Dell incendio, della inondazione, della sommersione e di altri delitti di commune pericolo (300—311. art.); ehelyütt figyelemreméltó, hogy a 310. art. kizáró hatállyal említi a közveszélyt, midőn elrendeli, hogy amennyiben a gyujtogatás, vízáradás okozás, vagy hajó elleni cselekmény esetében a dolog csekély értékű („di lieve entità") és sem más dolgon sérelem nem esik, sem személy veszélybe nem sodródik („non sia stata esposta a danno alcun' altra cosa o a pericolo alcuna persona"), úgy a dologrongálásra vonatkozó 424. art. (v. ö. fent 10. l.) alkalmazandó; a második fejezet a közforgalmi eszközök (vasut, táviró stb.) veszélyeztetését bünteti (Capo II. Dei delitti contro la sicurezza dei mezzi di trasporto o di communicazione); a harmadik fejezetben a közegészség s a közélelmezés elleni deliktumokról van szó (Capo III. Dei delitti contro la sanità ed alimentazione publica); a negyedik fejezet az előbbieket érintő közös határozmányokat tartalmaz. Másutt találnak elhelyezést — szemben a német btk.-vel: a ragály terjesztésével s a közszállítás nem teljesítésével elkövetett bűncselekmények. *d)* Az 1889. évi *finn btk.* (Suomen Rikoslaki, legújabb kiadást sajtó alá rendezte *Bruno A. Sundström* 1933.) 34. fejezetében szól a közveszélyű bűncselekményekről

(Yleistä vaaraa tuottavista rikoksista) s idesorozza a gyujtogatást, a vízáradásokozást, a vasut s egyéb közművek, a táviró és telefon rongálást, a hajók veszélybe sodrását, a vízvezeték s élelmiszer mérgezést, a ragály terjesztést s a szükséghelyzetben esedékes szállítások körüli visszaéléseket. *e)* Az 1896. évi *bulgár btk.* 32. fejezetében egészen a német btk. hatása alatt szabályozza a közveszélyű deliktumokat, de emennél sokkal részletesebben (magukról a robbanó szerekkel elkövetett bűncselekményekről kilenc art.-ban szól és ugyan a 392—400. art.-okban). *f)* Az 1902. évi *norvég btk.* (Almindelig borgelig Straffelov) a németalföldi btk. felfogásában szabályozza a közveszélyű bűncselekményeket (14-de Kapitel. Almenfarlige Forbrydelser), de azt annyiban továbbfejleszti, amennyiben az összes idesorozott cselekmények büntetés alá vonását attól teszi függővé, hogy azok következtében könnyen beállhat emberélet vagy idegen vagyoni javak pusztulása (148. §. „hvorved Tab af Menneskeliv eller udstrakt Oedeloeggelse af fremmed Eiendom flet kan foraarsages"). *g)* Az 1907. évi *japán btk.* három egymásután következő fejezetben szól a gyujtogatásról, a vízáradás okozásról s a közforgalmi eszközök rongálásáról (IX—XI. fej.); a kútmérgezés s élelmi szerek mérgezésével elkövetett deliktumok másutt találnak elhelyezést (XV. fej.). *h) A svájci javaslatok* az 1894. évitől kezdve szintén az egybefoglalás álláspontjára helyezkednek. Az 1912. évben kiadott Erläuterungen (v. ö. 263. l.) kiemeli, hogy az összefoglalás indoka nem a sértett jogtárgy, hanem az elkövetés módja, „die eine über die Gefährdung des einzelnen Menschen oder die Verletzung der einzelnen Sache hinausgehende allgemeine Gefahr für Menschen und Dinge herbeiführt"; a cselekvő oly természeti erőket (ideértve a nehézségerőt is, — építkezések körüli veszély előidézésénél) szabadít fel, melyek immár eléggé nem fékezhetők. Az 1915. évi javaslatban a Délits créant un danger collectif című VII. fejezetben találhatók a vonatkozó szabályok (189—197. art.). *i)* Az 1924. évi *görög javaslat* a németalföldi és norvég btkvek mintájára a részletesen felsorolt közveszélyű deliktumokat legtöbb esetben attól függően vonja büntetés alá, hogy a cselekmény veszélybe sodort-e idegen dolgot vagy személyt (209—234. art.-ok a XVIII. fejezetben); figyelemreméltó, hogy a 218. art. a gyujtogatás, vízáradás-okozás és robbantás cselekményein kívül általában közveszélyű rongálás címen rendeli büntetni azt, ki idegen ingó vagy ingatlan dolgot rongál, ha abból személyek vagy dolgok veszélye állhat elő; a 233. art. pedig büntetés alá vonja a tényleges vagy fenyegető közveszély elhárítására szükséges intézkedések akadályozását. *j)* Erős haladást jelent a közveszélyű bűncselekmények szabályozása körében az 1925. évi *csehszlovák javaslat,* mely 15. fejezetében a következő általános kijelentéssel vezeti be a további részletező szabályokat: 291. §. Aki több embert érintően halál, vagy súlyos testi sérülés veszélyét idézi elő — vagy idegen vagyont széles keretben érhető veszélynek tesz ki ... büntetendő; a büntetés súlyosbodik, ha a cselekmény tűz, robbantás, vízár által, közlekedési eszközök rongálása útján vagy más különösen veszélyes módon követtetett el (291. §. 2. bek.); kiemelten büntetés alá esik: a közüzemek rongálása (293. §.), a közszükség idején előírt szabályok megszegése (294. §.), a ragály terjesztés (295. §.; itt is egy általános jellegű kijelentés: büntetendő, aki veszélyes élőlény (alighanem a bacillus)

terjedésének veszélyét idézi elő); büntetendő a részleteiben meghatározott előkészület is (297. §.); büntetés alá esik az élelmi szerek s állati tápszerek körül elkövetett veszélyeztető cselekmény (298., 299. §§.). *k)* Az 1926. évi *török btk.* a VII. részben, melynek címe: A közjó elleni bűncselekmények, foglalja össze a következő deliktumokat: 1. fej. gyujtogatás, vízáradás okozás, hajóelsüllyesztés s egyéb közveszélyű bűncselekmények, 2. fej. forgalmi és hírszolgálati eszközök elleni bűncselekmények, 3. fej. a közegészség s közélelmezés elleni deliktumok; a kodex erősen részletez, de haladást nem mutat. *l)* Az 1928. évi *spanyol Código penal* túltengő részletezéssel veszi sorra a közveszélyű bűncselekményeket a Delitos contra la salud pública cím alatti VIII. titulusban, melynek II. capitulo-ja a járványok terjesztésével kapcsolatos deliktumokat tárgyalja (547—553. art.-ok), a III. capitulo az élelmi szerek s gyógyszerek körüli visszaélésekről szól (554—556. art.-ok), a IV. cap. a veszélyes kémiai és drogueriai cikkek készítését bünteti (557—558. art.-ok); a IX. titulus: Delitos contra la seguridad collectiva címen a többi közveszélyű bűncselekményeket foglalja össze, melyeknek sora: 1. cap. pusztítások és rokon bűncselekménye, 2. cap. ugyanezek gondatlanságból elkövetve (559—578. art.-ok), 3. cap. a gyujtogatás (579—587.), 4. a közlekedési eszközök elleni deliktumok (588—597. art.-ok). *m)* Az 1928. évi *chinai btk.* XI. fejezete (Infractions contre la sécurité publique) szól a közveszélyű deliktumokról, melyek: a gyujtogatás, robbantás, vízáradásokozás (némely esetben feltétel, hogy az „compromette la sécurité publique"), közlekedési eszközök, közművek veszélyeztetése, élelmiszerek, kutak mérgezése, ragály terjedésének megakadályozására kiadott szabályok megszegése (187—210. art.-ok). *n)* Széles keretben, de figyelemreméltó módon ad rendszert az 1930. évi *olasz codice penale,* melynek „Dei delitti contro l'incolumità publica" című VI. titulusa foglalja össze a közveszélyű bűncselekményeket. A Capo I. „Dei delitti di commune pericolo mediante violenza" cím alatt a következő deliktumokat veszi sorra: a mészárlás (strage), melyben az bűnös, ki ölés céljából oly cselekményeket követ el, melyek a közbiztonságot veszélyeztetik (422. art.), a gyujtogatás (incendio, 423—425. art.-ok), vízáradás okozása (inondazione, frana o valanga, 426—427. art.-ok), hajótörést, elsüllyedést, légi jármű szerencsétlenséget előidéző cselekmény (naufragio, sommersione o disastro aviatorio, 428—429. art.-ok), vonatszerencsétlenség előidézése (disastro ferroviario, 430—431. art.-ok), forgalmi biztoság elleni merénylet (attentati alla sicurezza dei trasporti, 432. art.), villamos energia, gáz stb. elleni merénylet (attentati alla sicurezza degli impianti di energia elettrica o del gas, ovvero delle publiche communicazioni, 433. art.), épület összedőlés előidéző cselekmény (crollo di costruzioni o altri disastri dolosi, 434. art.), robbanó anyagok készítése és birtoklása (fabricazione o detenzione di materie esplodenti, 435. art.), balesetek elhárítására irányuló készületek használhatatlanná tétele (sottrazione, occultamento o guasto di apparecchi a publica difesa da infortuni 436—437. art.). A Capo II-ben melynek címe: „Dei delitti di commune pericolo mediante frode" a csalással elkövetett közveszélyű deliktumokat szabályozza a törvény; ezek: a ragályterjesztés bacillusok stb. útján (epidemia; terjesztés: „mediante la diffusione di germi patogeni", 438. art.), ivóvíz s élelmiszer mérgezés

(avvelenamento di acque o di sostanze alimentari, 439. art.) s az ezekkel kapcsolatos cselekmények (440—442. art.-ok), romlott gyógyszer-árulás (443. art.) s kapcsolatos cselekmények (44—445. art.-ok), kábítószerek titkos árusítása stb. (446—447. art.-ok). A Capo III. a gondatlanságból elkövetett közveszélyű cselekményeket bünteti (Dei delitti colposi di commune pericolo). *o)* Az 1932. évi *lengyel btk.* a különös rész XXXIII. fejezetében sorolja fel a következő közveszélyű bűncselekményeket: tűz-, vízáradás-, épületbeomlás, vagy szárazföldi, vizi vagy légi közlekedés katasztrófája veszélyének előidézése (215. art.), — élet, testiépség vagy jelentékeny vagyon pusztulását érhető veszélynek robbanó szerek, könnyen gyúló anyagok vagy gázok használata útján előidézése (216. art.), ugyanily veszély előidézése közüzemek, bányák, gyárak rongálásával, járványok, állat- s növényragályok terjesztésével, vagy más veszélyes körülmények között elkövetett cselekményekkel (217. art.); büntetendő az előkészület, szövetség (218—219. art.-ok), végül a közveszéllyel járó fegyverek, lőszer, robbanószerek gyűjtése, illetve ilyeneknek előállítása (222. art.). A XXXIV. fejezet a közhasznú intézetek, forgalmi eszközök (223. art.), valamint a gyógyító intézetek, víz-, világítás-, meleg- s erővezetékek szobályszerű üzemét veszélyeztető cselekményeket (224. art.) bünteti. *p)* Az 1933. évi *oláh javaslat* és *r)* az 1933. évi aug. 1-én életbelépett *lett btk.* (34. fej. 521—540. art.-ok).

4. Szemben a német felfogással, mely mint láttuk az európai törvényhozásban uralkodó, néhány törvénykönyv teljesen *mellőzi a közveszély összefűző gondolatának értékesítését* s bár bünteti a legkülönbözőbb közveszélyt előidéző cselekményeket, de azokat ama jogtárgyhoz képest, melyet a veszély ér, az illető jogtárgy elleni bűncselekmények csoportjába osztja be. Ebben az elgondolásban adják a vonatkozó szabályokat: *a)* Az 1810. évi *francia code pénal* s melléktörvényei; így a Liv. III. Tit. II. Section II. (Banqueroutes, escroqueries, et autres espèces de fraudes) alatt találjuk: „§. 6. Délits des fournisseurs" alatt a szállítási szerződések megszegését (430—433. art.-ok); a Section III. (Destructions, dégradations, dommages) köreben esik büntetés alá: a gyujtogatás, robbantás, vízáradásokozás, állatmérgezés, állatjárvány terjesztés (434—459. art.-ok, és v. ö. az 1863. máj. 13., 1892. ápr. 2. törvényeket); a Liv. III. Tit. II. Chap. I. (Des crimes et délits contre les personnes) Sect. II-ben (Blessures et coups volontaires non qualifiés meurtre) van szó a dinamittal elkövetett cselekményekről (1875. márc. 8. tkv.) s a Sect. I-ben a mérgezésről (301. art.). *b)* Csekély eltéréssel ugyanígy osztja be e deliktumokat az 1867. évi *belga btk.* *c)* Rendszertani szemszögből nem jelent haladást a legújabban közzétett 1934. évi *francia Projet de loi portant refonte du Code pénal,* melynek különböző helyein büntetés alá esik: a közüzemek akadályozása (art. 249., 250., Inetrruption d'un service public), a tiltott fegyverek hordása (art. 341., Port d'armes prohibées), a gyujtogatás, vízáradásokozás (art. 471. s köv. art.-ok). *d)* Az *angol jogban* az irodalom common or public nuisances címen foglalja össze a különböző törvényekben büntetés alá vont közveszélyű cselekményeket (v. ö. *Wilshere,* Principles and practice of The Criminal Law, 1926., 114. s köv. l.), melyeknek jellemzője, hogy többek életét, egészségét, vagyonát stb. veszélyeztetik („an unlawful act or an omission to discharge a legal duty, which act or omission endangers the lives, sa-

fety, health, property, or comfort of the public, or by which the public are abstructed in the exercise or enjoyment of any right common to all the King's subjects" u. o. 114. l.); ideesnek a tűz, víz, robbanó erő útján elkövetett, továbbá a közüzemek, forgalmi eszközök stb. sérelmére elkövetett veszélyeztető cselekmények (v. ö. Consolidations Acts, 1861.; Explosives Acts, 1875., 1923.; Air Navigations Act, 1920.). *e)* Az *amerikai jog* nagyjában az angol felfogást követi (v. ö. *Kitzinger,* Vergl. Darst. Bes. Teil IX. 22—23. l.). *f)* Legélesebben foglal állást a német iránnyal szemben az *orosz javaslat,* mely praktikabilis okokból veti el az egy fejezetbe foglalást s a közveszély előidézést csupán súlyosító, illetve minősítő körülményként értékeli (v. ö. *Gretener* Übersetzung; Lieferung III. 2.).

5. *Hazai jogunkban* cselekményeknek a közveszély előidézése címén való büntetése a Btk. megalkotásáig nem volt szokásos, ami természetesen nem jelenti azt, mintha egyes ily cselekmények kiszorultak volna a deliktumok köréből (a gyujtogatásról pl. már Szent István II. 30. megemlékezik); még kevésbbé lehetett szó tehát e bűncselekmények összefoglalásáról. 1843. évi javaslatunk egyfelől súlyosabbnak veszi a beszámítást: „Minél veszélyesebb volt a törvényszegés egyesekre és a közbátorságra nézve" (82. §.), másfelől a gyilkosságról stb. című IX. fejezetben szól a kút s élelmiszerek mérgezéséről (120. §.), majd a XXXIX. fejezetben a gyujtogatásról (383—401. §§.), a XL. fejezetben a szándékosan okozott vízáradás általi károsításról (402—405. §§.), a XLI. fejezetben a ragályos nyavalák terjesztéséről s a Toldalékban több lényegileg közveszélyt előidéző kihágásról (8., 12., 18., 22., 23., 26., 39. §§.). Irodalmunkban sem találunk összefoglaló kisérletre *(Pauler,* II. 246. 1. jegyzetben azonban már utal a „közbátorságot veszélyeztető" cselekmények osztályozásának lehetőségére). *Btkvünk* — ha nem is egyetlen, de egymásután következő fejezetekben, tehát a rendszerezést illetően — nyilván német hatás alatt már összefüggő csoportban tárgyalja a veszélyeztető deliktumokat (XXXVII—XL. fejezetek), melyekhez a fogiyok megszöktetését is hozzászámítja, viszont az élelmi szerek, ivóvíz mérgezése s a ragályterjesztés bűncselekményeit a tárgyazonosság s a dolus sajátszerűsége címén a testi sértés fejezete után szabályozza megjegyezvén az eltérő német felfogás s a Btk. álláspontjának viszonylatát illetően, hogy: „nem lehet föltétlenül hibásnak mondani a követett methodusok egyikét sem" (v. ö. *Löw,* II. 565—566. l. s a közveszélyű cselekmények általános jellemzésére u. o. II. 819—821. l.).

6. A közveszélyű cselekmények közös jellemvonása a Min. Ind. szerint az, „hogy azok a polgárok határozatlan számát, ezeknek életét vagy más fontos érdekét illetően, veszélyeztetik s a cselekmény elkövetője a qualitative meghatározott bűntett quantitativ terjedelmét elhatárolni nem képes" (v. ö. *Löw,* II. 566.).

12. §. Jogtörténet s jogösszehasonlítás.

I. Jogtörténet. A legrégibb ókori jogokban a gyujtogatás külön értékelés alá nem esett, de mint vagyonrongálás nyilván büntetést vont maga után (v. ö. *Taubenschlag,* 32. l.).

1. A *római jog* már a XII. táblás törvény idején a gyilkossággal azonosította a gyujtogatást *(Gaius,* Dig. 47. 9. 9.: qui aedes acervumve frumenti iuxta domum positum combusserit, vinctus verberatus igni necari iubetur, si modo sciens prudensque id commiserit). Utóbb — ha csak a vagyon elpusztulásával járt — a lex Aquilia értelmében kártételnek minősült, de ha emberhalált okozott, az emberölés fogalmi körébe esett (lex Cornelia de sicariis). Nem érdektelen, hogy a kauzalitás figyelmen kívül hagyásával a felelősségre vonás nemcsak praedae causa, illetve ex inimicitiis, hanem casus esetében is beállott (a casus itt gondatlanságot jelent, mi nyilvánvaló a Gaius-féle fenti idézet következő szavaiból: „si vero casu, id est negligentia"), de elmaradt a fortuita incendia esetében (v. ö. *Mommsen,* 837. l. i. jegyz.). A továbbfejlődés során mind élesebben különvált az emberélet pusztulásával, illetve veszélyeztetésével járó s gyilkossággal azonosított gyujtogatás a csupán minősített vagyonrongálásnak tekintett gyujtogatástól. A büntetés nagysága tekintetében a következő különbségek alakultak ki: *a)* a szándékos gyujtogatás büntetése in civitate vel oppido halál, *b)* extra oppidum internálás, alacsonyabb rendűeknél bányamunkára vagy életfogytiglani kényszermunkára itélés; *c)* súlyos gondatlanság esetében (si fortuito incendium factum sit, veniam indiget, nisi tam lata culpa fit, ut luxuria aut dolo sit proxima; Dig. 47., 9., 11.), modice vindicatur; *d)* a minősített vagyonrongálás esetében a jogkövetkezmény kártérítésre kötelezés, mely ha nagyobb — lázadásszerű — csoportosulás állott elő, kétszeres (Paulus 5., 3., 6.). Később figyelembe jött még a büntetés kiszabásánál a leégett tárgy (casa, villa, messium per dolum incessares, vinearum alivarumve; v. ö. *Binding,* Lehrb. II. 10.).

2. A *germán népjogok* gyujtogatáson (braenna, baernet, brond, brant, brandstichtinge) általában valamely lakott háznak szándékos (viljabraenna, szemben a nem szándékos vapabraenna) felgyujtását értik (de büntetés alá esik egyéb épületek, istálló, csűr, pajta, raktár stb. felgyujtása is, mégis többnyire csak Busse a büntetés). A részletekben és illetőleg az egyes népjogok értékelése szemszögéből nagy eltérésekkel találkozunk. Többhelyütt a lopáshoz kerül közel a gyujtogatás annál az alattomosságnál fogva, mely a lopásnak is jellemzője (a keleti gót trvkönyv pl. azt tekinti gyujtogatónak, ki másnak házába tüzet lop be „stiala eld i hus annars", — az angolszász jog ily esetben meg éppen tolvajnak minősíti a gyujtót: „fyz bith peof"). A tettenkapott gyujtogató a tettenkapott betörőhöz hasonlóan az izlandi, keleti gót s friez jogok szerint azonnal megölhető, ha pedig biró elé állítják, büntetése általában halál (többnyire tűzhalál). Némelyik népjog a titkon s főleg éjjel elkövetett gyujtogatást (morthbrand, morthbrond, morthbrund, — vagy nachtbrand, morthnachtbrond) minősíti igen súlyos bűncselekménynek. Az egyszerű gyujtogatás büntetése negyven márka (a délgermán törzseknél a nappal elkövetett gyujtogatás csak vagyonrongálás).

Itt-ott általában csak Busse a büntetés (a Lex Salica szerint a ház minden lakójának fejenként 63 Schilling életveszélyeztetési bírságot tartozik fizetni). Később mindinkább a titkosságon van a súly (így a Schwabenspiegel szerint: „swer tages oder nahtes heimlichten brennet ... daz heizzet mortbrant"); utóbb a titkosság ismérve elmaradt (így az 1514. évi alsóausztriai Landesgerichtsordnung már így definiál: „wer jemand haimlich oder offentlich mortbrennt"). Egyes népjogok külön említik a templomgyujtást (kerkbrond). Az erdő felgyujtása (az angolszász jog szerint: wudubaernet) enyhébb deliktum s büntetése az elpusztult fák száma szerint igazodó Busse, de néhol (frank, osztrák, bajor jogok) halál (v. ö. *His*, 3., 10., 32., 44., 59., 74., 83., 86., 175. l., *Wilda*, 940—952. l.).

3. A *Carolina* beéri annak egyszerű kijelentésével, hogy „die bosshaftigen überwunden brenner sollen mit dem fewer vom leben zum todt gericht werden" (125. art., v. ö. a Bambergensis és Brandenburgica hasonló szövegére *Zoepfl*, Die peinliche Gerichtsordnung, 1876., 106. l.).

4. A *kánonjog* szerint: aki idegen vagyont szándékos felgyujtás által megsemmisít vagy megkárosít, infamia canonica alá esik s amennyiben a kár megtérítését gonosz szándékkal megtagadja, exkommunikálandó s egyházi temetésben nem részesíthető (X. 5. 18., De raptoribus, incendiariis et violatoribus ecclesiarum). A kulpozus tűzvész-okozás csak kártérítésre kötelez, a büntetés alá esőséghez kell, hogy a tettes dolo malo, ex odio vel vindicta vel alicujus commodi aut lucri consequendi gratia követte el légyen a cselekményt (v. ö. *Hollweck*, 274—275.). Az új Codex iuris canonici a Can. 2354-ben rendeli el az incendium büntetését.

5. A *további jogfejlődés* során mind élesebbé lesz a Mordbrand és az egyszerű gyujtogatás közötti különbség (1603. hamburgi, 1620. porosz és 1656. osztrák tkvek) s az irodalom *(Engau, Koch, Böhmer)* hatása alatt immár figyelembe jön a gyujtogatás értékelésénél a cselekménynek közveszélyt előidéző jellege (ignis periculosus, contra securitatem publicam). A büntetés még hosszú ideig a halál, többnyire a máglya (Eisenachban 1804., Berlinben 1813. évben szenvedett utolsóként tűzhalált a gyujtogatásért elítélt; v. ö. *Rosenfeld*, Z. 29. k. 810.). Az *1794. évi porosz Landrecht* elsőnek rögzíti le a közveszélyességet immár erősen értékelő felfogást, melyet az 1838. évi szász, majd a későbbi német partikuláris trvkvek s több-kevesebb változtatással a porosz, illetve ennek nyomán az 1871. évi német btk. s a legtöbb európai törvényhozási munkálat magáévá tesz.

6. *Hazai jogunkban* már Szent István király törvényeiben találunk adalékokat a gyujtogatás büntetésére. Így a De incendiis mansionum című II. 30. caput szerint: Si quis per iniciticias alterius aedificia cremaverit igne: ut aedificia restituat, et quidquid supellictilis arsum fuerit, persolvat, et insuper sedecim juvencos, qui valent sexaginta solidos. Mátyás király 1462. évi I. decretumának 2. art.-a a 6. pontban a hűtlenségi esetek közé sorozza a falvak s majorok gyujtogatását (incendiarii publici villarum et possessionum). Ugyanígy az 1492:CVII. t.-c., melynek értelmében az incendiarii: jugo perpetuae servitutis et rusticitatis subjecti, reatus sui poenam lugeant sine fine. Az 1495:IV. t.-c. 6. §-a megismétli az 1462. évi törvény rendelkezését (ugyanígy a Hármaskönyv I. 14. §. 7.). Az erdélyi Approbatae Constitutiones III. R. 47. cikk 13. art.-ában elrendeltetik, hogy: „processus observáltassék azok ellen is, kik égetést cselekednének, avagy azzal csak fenyegetődznének is, avagy pedig más által cselekedtetnék is". Az 1723:II. t.-c. 13. §-a a gyujtogatókra (és pedig a termények s vetések szándékos felgyujtóra is) halálbüntetést ír elő (Incendiarii autem publici vivi cremabuntur; pariter et privati, ex praeconcepta malitia voluntaria ignem tectis, aut etiam messi, vel segetibus injicientes, eademque comburentes, et ita alios domificantes, pro rerum circumstantiis gravioribus, pari poena, in levioribus vero mitiori attamen amissione vitae plectendi venient; v. ö. még a De praecavendis incendiis című 1723:CIX. t.-cikket). Az 1840:IX. t.-c. 12. §-a szerint: Aki erdőben, kivált szárazság idején tüzet gerjeszt s azt el nem oltja, annyival inkább, ha gondatlanságból vagy önként szántszándékkal az erdőt, nádlást, turjányokat és zsombékokat, turfát vagy gabonát, sőt a tarlót, kivált még midőn a kepék is rajta vannak, vagy közel az épületekhez felgyujtja: az okozott kár és gondatlanság fokozatához képest a kárnak és költségeknek megtérítésén felül még fogságra is, sőt illetőleg mint gyujtogató, a honi törvények értelmében súlyosabb büntetésre is ítéltessék. A gyujtogatás bűntette a gyakorlat értelmében csak akkor volt megállapítható, ha a cselekmény gonosz szándékból (ex praeconcepta malitia voluntaria; v. ö. *Vuchetich*, 293—294.), veszélyt előidézve *(Vuchetich:* „quo ignis excitatur periculose, id est cum periculo bonorum et personae omnium", u. o. 293., és *Szlemeics:* „ad essentiam itaque criminis incendi ... id quoque requiritur ... ut cum periculo vitae vel corporis conjunctum sit, aut saltem inde aliorum quoque rebus damnum impendeat", v. ö. Elementa juris criminalis 1817. 125.) olykép követtetett el, hogy a tűz immár lángrakapott légyen *(Vuchetich:* „Incensio erit, illo ergo momento, quo res incensa in flammam erupit delictum est consummatum" u. o. 293.; a gyujtogatás fogalmára v. ö. még *Bodó*, Jurispr. crim. 273.). A büntetés többnyire tűzhalál, utóbb pallos (gyujtogatásért még 1837-ben is kivégeztetett egy gyujtogató; *Palugyay*, Megyerendszer III. 59., 192., IV. k. 61., 147.; 1862-ben a Tábla egy a megyei törvényszék által kiszabott halálbüntetést tíz évi súlyos börtönre, 1864-ben pedig egy másik esetben azt húsz évi vasban, közmunkában eltöltendő börtönre változtatta, Törv. Csarnok 1863. 13., 1865. 15., 1868. 1., 2. sz.), az enyhébb esetekben a kártérítésen felül határozott idejű börtön *(Pauler*, II. 250.). Említést érdemel még az 1808. évi júl. 25-i helyt. int., melynek rendeletéből azok, kik a tűzvész eloltásánál anélkül, hogy akadályozva volnának, közreműködni vonakodnak, fenyíték alá kerülnek s a körülményekhez képest a kár aránylagos megtérítésére szoríthatók.

Javaslataink közül *az 1712. évi* (v. ö. *Bonis*, A magyar btk. első javaslata 1712-ben, 1934.) különbséget tesz a nyilvános (ellenségeskedésből, nyereségvágyból, fosztogatás céljából elkövetett) és nem nyilvános (nem a most említett körülmények között, de előre megfontolt szándékkal elkövetett) gyujtogatás s a vétkes gondatlanságból történt tűzvész okozás között. Az első kettőnél halál, az utóbbinál poena arbitraria a büntetés. A javaslat általában a Praxis Criminalis (art. 83.) nyomán jár, a gyujtogatással való fenyegetés tekintetében pedig, mely pro ipso facto habetur

a Hármaskönyvet (III. 23.) tartja szem előtt. Az előkészület, még ha a tűz nem is üt ki, a körülményekhez képest súlyosítható vagy enyhíthető kard általi halál büntetése alá esik (v. ö. *Bónis*, 39—40. l.). Az *1792. évi javaslat* 43. artikulusa (De Incendiariatu) szól a gyujtogatásról. Jellemző az 1. §-ban a közveszélyesség jellemvonásának kidomborítása, mellyel a javaslat megelőzte az 1794. évi porosz Landrecht-et („Delicti hujus atrocitatem imminens societati Civili periculum constituit"); a 2. §. különbséget tesz az incendiarii publici (qui manifeste) és privati (qui occulte) között. Figyelemre méltó az 5. §., mely a veszélyességet fokozó körülményekre utal (más az „in frequenti civitate" s más az „in loco solitario" elkövetett, — különbséget tesz, hogy nappal vagy éjjel, — tempestate pacata vagy vento furiente követte-e el a tettes a cselekményt. A további szakaszok a bevégzés, eredményelhárítás, a kulpozus tűzvészokozás s a részesek tárgyában rendelkeznek (a 9. §. szerint: socii et complices pro ratione circumstantiarum juxta generalia de complicitate delictorum principia judicabuntur). A büntetés culpa esetén 1 naptól 1 évig terjedhető carcer, dolus estében 1 évtől 12 évig terjedhető carcer, de: Ubi tamen ex supposito positiva malitia, atque intentione occidendi alium mors cujuspiam, damnumque majus intervenerit, mors etiam delinquenti hujusmodi dictabitur (11. §.). Széles keretben szabályozza az anyagot az *1843. évi javaslat* 39. fejezete. Büntetni rendeli, ki másnak lakházát (383. §.), valamely középületet, habár abban senki nem lakott is (384. §.) szándékosan felgyujtott, továbbá aki más épületet gyujtott fel szándékosan, ha „a tűzveszély ... könnyen elterjedhetett volna" (ha nem terjedhetett volna el, a büntetés enyhébb, 385. §.). Aki ház stb. közelében fekvő „bármi más tárgyakat szándékosan s oly célzattal gyujtott meg, hogy a tűzveszély valami házra vagy épületre is elterjedjen", mint közvetlen gyujtogató büntetendő (386. §). Majorok, kertek, szérükben vagy azok közelében összerakott fa, széna, gabona, más termék felgyujtása, ha ház vagy épület veszélyeztetve volt, súlyosabban, egyébként enyhébben büntetendő (387—388. §§.). (A saját ház felgyujtása is büntetendő, ha a tűzveszély más házra elterjedhet, vagy haszonszerzés, illetve károkozás céljából cselekedett a tettes (389. §.). A 390. §. a hajók s „hajón álló malmoknak" szándékos felgyujtását azonosítja az előbbi esetekkel. A büntetés rabság, a körülményekhez képest 6, 8, 10, 12 évi maximummal, de egyes — a 391. §-ban kiemelt — esetekben (halálozás, lopási célzat, falunak több helyen meggyujtása, szövetségben elkövetés, tűzoltásra szolgáló eszközök eltávolítása, közínség alkalmával, vagy oly épület közelében elkövetés, melyben nagyobb mennyiségű puskapor szokott tartatni, visszaesés) a büntetés holtig tartó rabság. A gyujtogatás bevégzett, ha a tárgy „a felgyujtásra alkalmazott gyujtószertől valósággal meggyulladott habár a tűz, vagy azért, mert magában ismét elaludt, vagy azért, mert mások által eloltatott, tovább nem harapódzott is (392. §.). Enyhébb a büntetés, ha a gyujtószer, mielőtt gyulladást okozott volna, elaludt, illetve ha a tettes mielőtt azt valamely házra alkalmazhatta volna, meggátoltatott (393—394. §§.). A 395—396. §§-ok erdőknek, termékeknek felgyujtását rendeli büntetni (veszélyeztetés esetében a 387., 388. §-ok alkalmazandók. Ha a felgyujtó a tüzet, mielőtt abból kár következett volna, maga ismét eloltotta, csak hat hónapi fog-

ságig büntettethetik (397. §.). A 398. §. a vigyázatlanul tűzveszély okozást, a 399. §. a felgyujtással fenyegetőzést bünteti, ez utóbbi zsarolási célzattal elkövetve zsarolás (400. §.).

Btkvünk már teljesen kidomborítja a gyujtogatásnak közveszélyű cselekmény jellegét.

II. **Jogösszehasonlítás.** A gyujtogatásra vonatkozó jogszabályok összehasonlítása soran megfelelő áttekintést nyujtandó, a következő szempontok figyelembevételével vetem össze az érvényben levő kódexek s újabb javaslatok rendelkezéseit: *a)* tevékenységi tárgy, *b)* tevékenység, *c)* bűnösség, *d)* minősítő körülmények, *e)* büntetlenség s enyhítő minősítés.

a) A *tevékenységi tárgyak* megjelölését illetően a legtöbb törvényhozási munkálat azoknak felsorolásával látja el feladatát, melyeknél többnyire az a szempont irányadó, hogy oly tárgyak szerepeljenek a felsorolásban, melyeknek felgyujtása mások életére, testi épségére vagy vagyonára veszélyt jelent, szóval ez a módszer az abstrakt veszély kidomborítására helyezi a súlyt. Ily tárgyak kisebb-nagyobb eltéréssel; a lakásra szolgáló épületek, emberek, illetve vagyontárgyak befogadására alkalmas más helyiségek, hajók, hidak, bányák, raktárak, csűrök, összerakott fakészlet, garmadában levő termény stb. (így a *francia code* 434. art.-a, mely szinte taxativ felsorolást ad, az 1866. évi *portugál btk.* 463—464. art.-ok, oly tárgy felgyujtása is ideesik, melyről a tűz a célbavett tárgyra könnyen átterjedhet: 465. art., az 1866. évi *dán btk.* 280—282. §§., az 1871. évi *német btk.* 306—308. §§., az 1889. évi *olasz codice penale* 300., 304., 305. art.-ok, az 1889. évi *finn btk.* 34. fej. 1., 2. §§., az 1896. évi *bulgár btk.* 383—384. art.-ok, 1907. évi *japán btk.* 108—109. §§., de azzal, hogy más nem említett tárgyak is ideesnek, ha felgyujtásuk a közösségre veszélyt jelent, — a *német javaslatok* (1909—1930.) vonatkozó helyei, — az 1926. évi *török btk.* 369—371. §§., — az 1928. évi *spanyol btk.* túltengő részletezéssel); az *angol jog* is részletez (v. ö. *Ullmann*, Vergleich. Darst. Bes. Teil IX. 53.), és az 1933. évi *oláh jav.* 342. (347.) §. E törvényhozási munkálatok közül több kiemeli, hogy a saját dolog felgyujtása csak akkor büntetendő, ha a közösségre veszélyt jelent (pl. *japán btk.* 109. §., legutóbb az 1933. évi *oláh jav.* 342. (347.) §. ut. bek. Ujabban mindinkább az az irány erősödik meg, mely mellőzi a tárgyak felsorolását, viszont egyenesen, vagy közvetve arra utal, hogy a cselekmény csak akkor büntetendő, mint gyujtogatás, ha közveszélyt idéz elő (ennek hiányában dologrongálás forog fenn, amennyiben a felgyujtott tárgy idegen); így már az 1851. évi *osztrák btk.* 166. §-a: „Das Verbrechen der Brandlegung begeht derjenige, der eine Handlung unternimmt, aus welcher nach seinem Anschlage an fremden Eigentume eine Feuerbrunst entstehen soll"; az 1881. évi *holland btk.* 157. és 158. art.-ai: aki szándékosan tüzet gerjeszt, ha abból dolgokra vagy személyekre veszélytől kell tartani (daarvan gemeen gevaar voor goederen ... levensgevaar voor een aander te duchten is); az 1902. évi *norvég btk.* 148. §-a igen egyszerűen csak annyit mond: aki tűzvészt okoz, ha abból könnyen emberélet vagy jelentékeny vagyon pusztulása állhat elő (hoorved Tab af Oedeloegelse af fremmed Eiendom flet kan foraaarsages); az 1909. és 1912. évi *osztrák javaslat* még egyszerűbben oldja meg a kérdést; a 416. §. sze-

rint büntetendő: „Wer eine Feuersbrunst an einer fremden Sache verursacht" (a saját vagy beleegyezéssel idegen dolog felgyujtása csak akkor büntetendő, ha a tettes ezáltal „eine Gefahr für das Leben anderer oder für fremdes Eigentum in grosser Ausdehnung herbeiführt"); szintén egyszerű a *svájci javaslatok* álláspontja, így az 1915. évi 189. art.-ában következőkép rendelkezik: „Celui qui, dans le but d'incendier la propriété d'autrui, aura mis le feu à une chose appartenant à lui-même ou à autrui ..."; az 1924. évi *görög jav.:* 209. art.-a is csak annyit mond: „aki szándékosan tűzvészt okoz, ha ez személyekre vagy dolgokra veszéllyel jár.; a 210. art. mégis különtartja az erdő felgyujtást, — figyelemreméltó az 1925. évi *cseh-szlovák javaslat,* mely 291. §-ában előrebocsátja a közveszély meghatározását s büntetni rendeli azt, ki tűz okozásával idézi azt elő (durch absichtliche Verursachung einer Feuersbrunst); az 1930. évi *olasz btk.* 423. art.-a büntetni rendeli azt, ki „cagiona un incendio", majd hozzáteszi, hogy e rendelkezés a saját dolog felgyujtása esetében is alkalmazandó, „se dal fatto deriva pericolo per la incolumità pubblica"; egyszerű az 1932. évi *lenggyel btk.* álláspontja is: aki tűzveszélyt idéz elő (215. art.); az 1933. évi *lett btk.* 532. art.-a szerint: aki idegen vagyont felgyujtással károsít (súlyosabb a bünettés, ha a tűz továbbterjedésének veszélye forgott fenn). Az1866. évi *dán btk.* külön szakaszban jelenti ki, hogy a gyujtogatás be van végezve, mihelyt a tűz a kiszemelt tárgyon kiütött, tekintet nélkül arra, vajjon kisebb vagy nagyobb körre elterjedt-e (283. §.).

b) A *tevékenység* meghatározása tekintetében a legtöbb törvényhozási munkálat oly kifejezést használ, melynek jelentése, hogy a gyujtogatás be van fejezve, ha a tettes a tárgyat felgyujtja, ha a láng a tárgyon fellobbant, ha a tárgy a gyujtóanyag eltávolítása vagy kialvása után tovább ég. Szokásos kifejezések: „Quiconque aura ... mis le feu" *(francia code* 434. art., 1915. *svájci jav.* 189. art.), ki oly cselekményt követ el, melyből „an fremden Eigentum eine Feuerbrunst entstehen soll, wenn gleich das Feuer nicht ausgebrochen ist oder keinen Schaden verursacht hat" *(osztrák btk.* 166. §.), — „wer in Brand setzt" *(német btk.* 306. §.), — már az 1866. évi *portugál btk.* 463. art.-a szerint a bevégzéshez kell a tűz okozás, melynek következtében a tárgy egészen vagy részben megrongálódik (ugyanígy az *orosz javaslat,* v. ö. *Ullmann,* 62.); „who sets fire" *(angol jog),* „brand sticht", „brand ... te vijten is" *(holland btk.* 157., 158. art.), — „applicca il fuoco" (1889. évi olasz btk. 300. art.), tűzvészt okoz („som forvolder Ildebrand": *norvég btk.* 148. §.), felgyujt és egészen vagy részben a tűz martalékává tesz *(török btk.* 369. §.).

c) A *bűnösség* kérdésében azok a törvényhozási munkálatok, melyek abstrakt veszély esetében büntetik a gyujtogatást, tulajdonképen a közveszély fikciójából indulnak ki s így végelemzésben a dolusnál beérik a közveszély bekövetkezhetését átfogó tudat vélelmével. A törvénykönyvek s javaslatok túlnyomó száma ezzel a konstrukcióval operál. Ujabban mindinkább megerősödik az a nézet, mely a büntethetőséghez konkrét veszélyt és tehát az ezt átfogó szándékosságot kíván meg (így az *osztrák, holland* s *görög jav.,* a *cseh-szlovák jav., olasz btk.).* Egyebekben mindenik kodex és javaslat büntetés alá vonja a gondatlanságból történt tűzvész okozást.

d) A gyujtogatáts súlyosabbá *minősítő körülmények:* 1. A *halál-okozás* és pedig ha az áldozat a tett elkövetésekor a felgyujtott helyiségben volt *(német btk.* 307. §. 1., *francia code* 434. art. ut. bek., *portugál btk.* 466. art., 1933. évi *oláh jav.* 343. (348.) §., 1934. évi *francia jav.* 477. art.); ha a tettes az emberélet pusztulását előre láthatta *osztrák btk.* 167. §. *a)* pont, közel így a *dán btk.* 282. §. ut. mondata, *bulgár btk.* 385. art. 1. pont); ha a cselekmény következményeként valaki meghalt (vagy testi sérülést szenvedett, 1889. évi *olasz codice* 327. art., *finn btk.* 34. fej. 17 §., *siami btk.* 200. art., *osztrák javaslat* 427. §., *görög jav.* 209. art. 2. pont, *chinai btk.* 191. art.) — ha a cselekmény következtében életveszélytől lehetett tartani s valaki annak folytán életét vesztette *(holland btk.* 157., 158. art., *török btk.* 382. §.) — ha a cselekmény folytán emberhalál, súlyos testi sérülés vagy egészségháborítás állott elő, amennyiben ennek lehetőségét a tettes előreláthatta vagy azt elháríthatta volna *(norvég btk.* 148. §., figyelemmel annak 43. §-ára), — ha a tettes a gyujtogatás által emberek életét vagy testi épségét veszélybe sodorta *(osztrák btk.* 167. §. *f)* pont, *dán btk.* 282. §., 1889. *olasz btk.* 309. art., 1915. évi *svájci jav.* 189. art. 3. pont, *cseh-szlovák jav.* 291. §.). 2. *Lázadás* előidézése illetve súlyos bűncselekmények elkövetése céljából történt gyujtogatás („wenn der Brand durch besondere auf Verheerungen gerichtete Zusammenrottung bewirkt", *osztrák btk.* 167. §. *a),* „wenn die Brandstiftung in der Absicht begangen worden ist, um unter Begünstigung derselben Mord oder Raub zu begeben oder einen Aufruhr zu erregen", *dán btk.* 280. §., *német btk.* 307. §. 2. p., „um die dadurch geschaffene Gelegenheit zur Verübung von Mord Diebstahl oder Raub zu benützen", *finn btk.* 34. fej. 3. §., 1912. *osztrák jav.* 427. §. 2. pont, *bulgár btk.* 385. art. 2. pont). — 3. *Az oltásra szolgáló intézkedések akadályozása* („um das Löschen des Feuers zu verhindern oder zu erschweren, Löschgerätschaften entfernt oder unbrauchbar gemacht hat", *német btk.* 307. §. 3. p., „bluschgereedschappen of bluschmiddelen wederrechtelijk verbergt of onbruikbaar maakt", *holland btk.* 159. art.; „chiunque per impedire l'estinzione di un incendio ... sottrae, occulta a rende inservibili materiali, apparecchi o altri mezzi destinati all' estinzione o alla difesa", 1889. *olasz btk.* 307. art., — lényegileg ugyanígy a *finn btk.* 34. fej. 3. §., a *norvég btk.* 149. §-a; általános jellegű és külön deliktumot statuáló az 1912. évi *osztrák jav.* 432. §-a: „Wer die zur Behebung einer besethender oder unmittelbar drohenden gemeinen Gefahr notwendige Hilfe vereitelt oder erschwert"; — *japán btk.* 114. §., *görög jav.* 220. és 233. art., *török btk.* 380. §., *chinai btk.* 196. art.). — 4. Az *éjjel* történt elkövetés *(osztrák btk.* 167. §.: „wenn das Feuer zwar nicht ausgebrochen, aber zur Nachtzeit gelegt worden", — 1889. évi *olasz btk.* 328. art.: „commesso di notte, ovvero in tempo di commune pericolo, di calamità o commozioni pubbliche", 1926. évi *török btk.* 411. §.: éjjel vagy általános ínség, illetve zavar idején történt elkövetés). — 5. A *visszaesés* (1903. évi *svájci jav.* 148. art.). — 6. *Többszöri elkövetés* („wenn der Täter mehr als einmal, sei es an dem nämlichen oder an verschiedenen Gegenstanden Brand anlegt, und das Feuer auch nur einmal wirklich ausgebrochen ist" *osztrák btk.* 167. §. *b)* pont, és v. ö. *d)* pontot is, — *portugál btk.* 467. art., 1933. évi oláh jav. 344. (349.) §. 2. pont). — 7. *Szövetség (orosz jav.* 12. art., *portugál btk.* 467. art., *bulgár*

btk. 385. art. 3. pont, *norvég btk.* 159. §., 1933. évi *oláh jav.* 344. (349.) §. 2. pont), 1933. évi *lett btk.* 533. art. ut. bek.

e) Büntetlenség és enyhítő minősítés. 1. Büntetlenség áll be *tevékeny bánat* esetében (így az *osztrák btk.* 168. §-a: „Wenn bei einem gelegten Brande der Täter selbst aus Reue und noch zur rechten zeit so verwendet hat, dass aller Schade verhütet worden ist, so soll er mit aller Strafe verschont werden"; *német btk.* 310. §.: „Hat der Täter den Brand, bevor derselbe und ein weiterer als der durch die blosse Inbrandsetzung bewirkte Schade entstanden war, wieder gelöscht, so trifft Straflosigkeit ein"; — *Bulgár btk.* 389. art.; 1924. évi *görög jav.* 212. art.; „ha a tettes a tüzet eloltotta, vagy a hatóságnál tett jelentéssel annak eloltását előidézte; az 1932. évi *lengyel btk.* 219. art.-a: büntetlenség, ha a tettes, mielőtt kár vagy hátrány állott volna elő, a hatóságot értesíti); az 1933. évi *lett btk.* 539. art.-a: már a veszély elhárítás büntetlenséggel jár. — 2. *Enyhébb a büntetés:* a veszélyesség csekélyebb foka esetében („ist die Tat bei Tag und ohne besondere Gefährlichkeit unternommen worden, und das gelegte Feuer, ohne auszubrechen, erloschen, oder wenn ausgebrochen, ohne Schaden gelöscht worden": *osztrák btk.* 167. §. *g)* pont, — ha a gyujtás ellenére a tűz nem terjedt tovább s nem állott elő kár, kivéve, ha a tettes több kisérletet tett vagy másokkal szövetkezett, *portugál btk.* 467. art.; „quando ... il pericolo derivato dal fatto sia assai tenue, ovvero se il colpevole siasi adoperato efficacemento a impedirne o a limitarne le conseguenze", az eredményelhárítás tehát csak enyhít egytől két harmaddal, 1889. évi *olasz btk.* 330. art.; „si l'incendie n'a pas éclaté ou si le dommage est peu d' importe": 1915. évi *svájci jav.* 189. art. 4. pont; ha a tettes a kárt önként elhárította, a biróság rendkívüli enyhítést alkalmazhat, ugyanígy az 1932. évi *lengyel btk.* 220. art.); a felgyujtott tárgy *csekély értéke* esetében (20.000 Reis értéket meg nem haladó s a városon kívül fekvő vagyontárgy szándékos, de veszély nélküli s a tűz továbbterjedését nem célzó felgyujtása: *portugál btk.* 469. art., különös csekély értékű tárgy: *dán btk.* 282. §., 1915. *svájci jav.* 189. art. 4. pont, 1926. *török btk.* 371. §. és 413. §.).

13. §. A gyujtogatás fogalma és tárgyai.

1. Büntetőtörvénykönyvünk a tűz gerjesztésével elkövetett közveszélyű cselekmények két nemét határozza meg. Az egyik a *gyujtogatás bűntette* (Btk. 422. §.), melyre vonatkozással helyesen jegyzi meg *Balás* (Zsebk. 1913. 495. l.), hogy ez az elnevezés kifogásolható, mert mint verbum iterativum nyelvtanilag tulajdonképen többszörös elkövetést jelent, holott jogilag e bűntett már az egyetlen felgyujtással is létrejön, minélfogva helyesebb lett volna a de lege ferenda mindenesetre ajánlatosabb „gyujtás" (így az 1843. jav. 361. §-a) vagy felgyujtás

szónak használata. A másik a gondatlanságból előidézett tűzvész, melyet a törvény *tűzvész okozás vétsége* (Btk. 425. §.) néven említ.

Úgy az egyik, mint a másik esetben nem a közveszély tényleges fennforgása, hanem a *közveszély fikciója* ad alapot e cselekmény súlyos minősítésének. A *Min. Ind.* szerint ugyanis: a gyujtogató nem tudhatja, vajjon az általa elhamvasztani célzott házra, épületre vagy tárgyra fog-e szorítkozni a tűz? nem csap-e át más épületekre, raktárakra, kazalra? s nem pusztítja-e el számtalan család minden vagyonát s nem foglal-e áldozatai közé több emberéletet? *ez bizonyítást nem igényel* (v. ö. *Lőw,* II. 819.) annál kevésbbé, mert a törvény a mondott okból nem vette be a törvényes fogalomba sem elemként, sem büntethetőségi előfeltételként a közveszélyt (néhány külföldi törvényhozási munkálat csak akkor büntet, ha a cselekmény közveszélyt idézett elő, v. ö. fent 69. l.). Egyedül akkor tekint el a törvény a közveszély fikciójától, ha a felgyujtott tárgy a felgyujtó tulajdona, mikor is konkrét veszély hiánya esetében nem büntet (Btk. 422. §. ut. bek.), és illetőleg csak akkor büntet, ha a tárgynak minősége vagy fekvése olyan volt, hogy felgyujtása másnak személyére vagy vagyonára nézve veszélyt okozott; a saját vagyontárgy felgyujtása esetében tehát nem elég a közveszély fikciója, hanem annak büntetendőségéhez kell a konkrét közveszély fennforgása, mely minden esetben bizonyítandó (v. ö. *Fayer,* II. 504—505.).

2. A 422. §. **fogalommeghatározása** szerint: **a gyujtogatás bűntettét követi el, ... aki 1. olyan házat, kunyhót, malmot vagy bármely épületet vagy helyiséget, mely emberek lakául szolgál, vagy erre van rendelve, vagy pedig több ember összejövetelére használtatik, olyan időben szándékosan gyujt fel, midőn abban senki sem tartózkodik; 2. raktárt, gazdasági épületet, szabad téren fekvő nagyobb mennyiségű áru- vagy terménykészletet, a földtől el nem vált vagy garmadában vagy halomban levő gabonát, erdőt, nagyobb mennyiségű építési vagy tüzelésre szolgáló anyagkészletet, hidat, hajót vagy bányát szándékosan felgyujt.**

A minősített gyujtogatás bűntettének egyik esetében még néhány külön kiemelt tárgyat is említ a törvény és pedig: a **templomot, közkönyvtárt, közlevéltárt, vagy olyan épületet, amelyben közhasználatra szolgáló tudományos vagy művészeti gyüjtemények tartatnak, vagy melyben lőpor vagy más gyú-**

vagy robbanó anyagok készíttetnek vagy tartatnak (Btk. 423. §. 2. pont).

A tűzvészokozás vétségének, melyet az követ el, **aki a 422. vagy 423. §§-ban megjelölt valamely tárgyat gondatlanságból gyujt fel** (Btk. 425. §.), is ugyanezek lévén a tárgyai, e két bűncselekmény tevékenységi tárgyairól együttesen szólok.

3. **Tevékenységi tárgyak** a következők:

A) Emberek lakául szolgáló, vagy erre rendelt, vagy több ember összejövetelére használt *ház, kunyhó, malom, vagy bármely épület vagy helyiség.*

a) Ház a közfelfogás szerint a föld felületén fekvő, szilárd anyagból készült, bizonyos állandóság jellegével bíró oly épület, melynek rendeltetése, hogy abban emberek lakjanak. A telekkel való szoros összefüggés nem okvetlenül szükséges (tehát pl. a föld felületén nyugvó faépület, mely a kiállítás, vagy bizonyos közmunka elvégzésének időtartamára az őrök, munkások lakásául szolgál: ház); az összefüggés teljes hiánya megfosztja az alkotmányt a ház jellegétől (a mutatványosok kocsija tehát, bár lakásul szolgál, nem ház).

Megjegyezni kívánom, hogy habár a közvetlenül felgyujtott tárgy nem is a ház, de oly tárgy, mely a házzal való kapcsolatánál, elhelyezésénél vagy minőségénél fogva megnyitja annak lehetőségét, hogy a tűz e tárgyról a házra is átterjedjen, s a tettesnek szándéka a ház lángbaborítására irányult, vagy a tűz átterjedésének lehetőségét átfoglalta, aszerint, amint a ház tényleg lángra is kapott vagy nem: bevégzett gyujtogatás, illetőleg annak kisérlete állapítandó meg.

Igy a *Curia,* midőn a ház kerítésének (Bjt. 7. k. 119.) felgyujtását, mely a háztól másfélölnyi távolságban volt (u. o. 40. k. 94.), a ház mögött levő szalmacsomó felgyujtását, midőn a ház is leégett (u. o. 27. k. 29.) a 422. §. alá vonta; kisérletet állapított meg, midőn vádlott a ház szobájában levő ingókat azzal a szándékkal gyujtotta meg, hogy a ház felgyulladjon, ha az nem is fogott tüzet (u. o. 62. k. 205.), midőn vádlott a vendéglő szobahelyiségében levő ágyneműket gyujtotta fel s ezek el is égtek, a nyoszolák is tüzet fogtak, de a tűz továbbterjedése megakadályoztatott (u. o. 69. k. 273.); gyujtogatást követ el, ki nem a lakóházat, hanem az ezzel összeépített pajtának belsejét, illetőleg az abban levő szalmát gyujtotta fel, mert annál a körülménynél fogva, hogy a lakóház a pajtával összeépítve volt, gyaníthatta, hogy a tűz a pajtáról a szalmával fedett házra is ki fog terjedni *(Márkus,* 5. k. 586., Bjdtár 5. k. 96.), ugyanígy, midőn vádlott a lakóházhoz hozzáépített ólat gyujtotta fel, mert vádlott

ténykedésében nemcsak az ólnak, hanem a lakóháznak felgyujtására irányuló szándék is felismerhető *(Márkus,* 5. k. 586.), midőn vádlott a ház bármelyik helyiségében levő bútorokat vagy más ingóságokat meggyujtotta, mert ezeknek a házzal helyi kapcsolatban levő tárgyaknak a lángra lobbantása egyenlő hatályú azzal, mintha az épület állaga, a tető, ajtó vagy ablak stb. gyulladt meg (Bjt. 84. k. 124., Bj. dtár 26. k. 53.).

b) *Kunyhó* a háztól csak abban különbözik, hogy jelentékenyen kisebb, kevésbbé szilárd anyagból készül, de azért — habár csak átmenetileg — bizonyos állandóság jellegével bír s emberek lakául, illetve arra szolgál, hogy abban egy vagy több ember meghúzódjék. A *cserkész-sátor* nézetem szerint a kunyhó, vagy ha nem, úgy a később említendő helyiség fogalma alá esik.

Csőszkunyhó felgyujtása esetében a Curia majd a Btk. 418. *(Grill* 8. k. 2666., 2667. sz., Bjt. 19. k. 125.), majd a 421. §-t alkalmazta (Bjt. 6. k. 339.), de gyujtogatást állapított meg, midőn vádlott földben megerősített, keményfa anyagból készült, náddal fedett s éjjeli szállásra használt kunyhót gyujtott fel *(Grill* 8. k. 2668. sz.).

c) *Malom* technikai értelemben oly gép, mely apró, törekeny testeknek (gabona, csont, gipsz, cement stb.) felaprítására, megőrlésére szolgál s melyet a felaprítást végző alkatrészeknek forgó mozgása jellemez. Hogy a kérdéses alkatrészek mozgását mily erő (szél, víz, gőz, villamosság, állati vagy emberi erő) idézi elő, az közömbös. A gyujtogatás szempontjából csak azok a malmok jönnek figyelembe, melyek egyszersmind emberek lakául szolgálnak vagy erre vannak rendelve. A hajómalom tehát idetartozhatik, de már a taposómalom nem, mert ez rendszerint csak az őrlésre szolgáló készületet foglalja magában s így kívül esik az emberlakta malom fogalmi körén, felgyujtása tehát csak vagyonrongálásként minősül (de ha raktárul is szolgál, úgy a Btk. 422. §. 2. pontja alá tartozik).

d) *Bármely épület vagy helyiség,* azaz a ház, kunyhó és malom fogalma alá nem eső oly építmény, illetőleg bekerített s többnyire fedett térség, mely akár alap-, akár járulékos rendeltetésénél fogva arra is használtatik, hogy abban emberek lakjanak, éjjeli szállást nyerjenek, vagy időszakonként összejőjjenek (az épület fogalmára v. ö. még *Kézikönyv* 10. k. 112—113., a helyiség fogalmára *Kézikönyv* 6. k. 111. l.). Ilyen: a cirkuszsátor, cserkész-sátor, az erdei menedékhely, a vasuti kocsi, váróhelyiség stb.

Az eddig felsorolt tárgyak csak annyiban tárgyai a gyujtogatásnak, amennyiben *emberek lakául szolgálnak* (azaz ha azokban tényleg laknak), vagy *erre vannak rendelve* (ilyenek a rendeltetésüknek még át nem adott vagy e rendeltetésüket valamely oknál fogva elvesztett épületek, pl. az üresen álló ház), vagy *több ember összejövetelére szolgálnak* (pl. az iskola, üléstermeket magában foglaló épület, üzlethelyiség, színház, mozi stb.).

B) *Raktár, gazdasági épület, szabad téren fekvő nagyobb mennyiségű áru- vagy terménykészlet, a földtől el nem vált vagy garmadában vagy halomban levő gabona, erdő, nagyobb mennyiségű építési vagy tüzelésre szolgáló anyagkészlet, híd, hajó, vagy bánya.* Mindezeknek a fogalmaknak tartalma a közéleti felfogás figyelembevételével állapítandó meg, mégis néhány megjegyzés kíséretében.

a) *Raktár, gazdasági épület* általában oly többnyire fedett helyiség, mely áruk, élelmi szerek, gazdasági termények, közszükségleti cikkek, állatok megőrzésére, védelmére vagy megóvására szolgál; ilyen a pajta, csűr (Bjt. 11. k. 106. l., 22. k. 159. l.), kukoricagóré, istálló, jégverem (Bjt. 27. k. 127. l.), méhes stb. Ha a raktár vagy gazdasági épület egyszersmind emberek lakául is szolgál, úgy a minősítés a Btk. 422. §. 1. pontja, illetve a 423. §. 1. pontja szerint igazodik.

b) *Szabad téren fekvő nagyobb mennyiségű áru- vagy terménykészlet.* E fogalomnál két irányban kell ügyelni az elhatárolásra. A törvény ugyanis csak azt a felgyujtást vonja a gyujtogatás fogalmi körébe, mely közveszélyt idéz elő, vagy amelyből eredőleg legalább is a közveszély fikciója megáll. A raktárban levő árukészlet stb. felgyujtása mindig ilyen, már a szabad téren fekvő csak akkor, ha épület, ház stb. közelében fekszik, mikor is a legkisebb mennyiség felgyujtása is már gyujtogatás, mely azonban nem a 422. §. 2., hanem annak 1. pontja szerint minősül, — vagy ha a felgyujtott áru- vagy terménykészlet — bár nem is fekszik ház, épület stb. közelében, de — nagyobb mennyiségű. A *szabad tér* e minőségén nem változtat, hogy az magántulajdonban van (v. ö. e kérdésre: *Binding,* Lehrbuch II. 801., *Merkel,* Holtz. Hb. III. 720., *Gerland,* 256.). A *nagyobb mennyiség* meghatározására a törvény nem ad semmiféle támpontot; a *Curia* érték (100 koronán, ma 100 pengőn felüli érték) szerint ítél; nézetem szerint inkább az volna figyelembe veendő, vajjon lehet-e a mennyiség alapján a közveszély fennforgását vagy legalább is annak fikcióját megállapítani (lehet, hogy a felgyujtott terménykészlet értéke — pl. mert megromlott — nem nagy, de a mennyiség akkora, hogy annak lángrakapása a körülményekhez képest (nagy szélvihar volt) veszélyt idéz elő annak ellenére, hogy nincs közelben ház vagy épület.

A *Curia* helyesen felmentő ítéletet hozott, midőn vádlott kisebb mennyiségű szalmát gyujtott fel, mert a szomszédos ház hóval volt borítva s így nem forgott fenn közveszély (Bjt. 20. k. 222.); a *Curia* többnyire a 100 korona értéken felüli áru és terménykészletet tekinti nagyobb mennyiségűnek (Bjt. 6. k. 121., 8. k. 383., 10. k. 286., 49. k. 300.), a *Curia* megkívánta, hogy az esküdtekhez intézett kérdésbe felvétessék a „nagyobb mennyiségű terménykészlet" kifejezés; a „szalmakazal" kifejezés felvétele nem elegendő (Bjt. 64. k. 62.); egy kereszt búza felgyujtása, ha ez által öt kereszt búza veszélyeztetik, nem esik a 422. §. 2. pontja alá (Bjt. 13. k. 153.); szénából egy boglya nem nagyobb mennyiség (u. o. 10. k. 366.), négy kocsira való szalma, széna és kukoricaszár: nagyobb mennyiségű terménykészlet (Bjogi dtár 12. k. 13.); de szabadon álló szénakészlet felgyujtása e pont alapján büntetendő, mikor az ettől 5 lépésnyi távolban levő szín és azután a néhány ölnyire levő lakház fedele is kigyulladt (Bjt. 27. k. 332., v. ö. itt *Szász Béla* megbeszélését) és; szénaboglya felgyujtása, mely a lakóháztól 5—6 lépésre fekszik, e pont alá esik (u. o. 36. k. 110.); egy búzaszalmakazal felgyujtása is a 422. §. alá esik, mikor a felgyujtott kazal közvetlen közelében még négy kazal volt és így nagyobb termény készlet volt veszélyeztetve (Bjogi dtár 25. k. 37.); lakóház udvarán, de a tűztávolságot meghaladó távolban elhelyezett 100 korona értéket meg nem haladó terménykészlet felgyujtása a 418. §. alá esik (u. o. 49. k. 300.).

c) *A földtől el nem vált, vagy garmadában vagy halomban levő gabona.* Ez a most említett terménykészlettől abban különbözik, hogy még lábon áll, vagy még nincs a további gazdasági munka végzése céljából egybegyüjtve (pl. a levágott s még keresztekben fekvő búza). Itt a törvény nem kívánja meg, hogy nagyobb mennyiség gyujtatott légyen fel (ellenk. *Illés* III. 516.), minek az a magyarázata, hogy ily esetben a közveszély fikciója mindig megáll, sőt rendszerint konkrét közveszély fenyeget, mert a lábon álló vagy keresztekben fekvő gabona felgyujtása folytán előállott tűz legtöbbször feltartóztathatatlanul terjed tovább.

d) *Erdő* felgyujtásánál szintén az imént említett közveszély az, mely a gyujtogatás súlyos büntetésének alkalmazását megokolja; de itt ki kell emelnem, hogy az erdőben bár, de szabadon álló fának felgyújtása, ha az erdő veszélyeztetve nincs,

amennyiben a kár 60 pengőt meg nem halad: erdei kihágásként (1879:XXX. t.-c. 69., 109. §§.), ellenkező esetben mint ingatlanrongálás (Btk. 421. §.) büntetendő (v. ö. még az 1894:XII. t.-c. 94. §. *e)* pontját, és v. ö. az erdőkről szóló 1934. évi javaslat 258. s köv. §-ait).

e) *Nagyobb mennyiségű építési vagy tüzelésre szolgáló anyagkészlet,* melynek felgyujtása természetesen csak abban az esetben állapítja meg a 422. §. 2. pontja szerint minősülő gyujtogatást, ha az említett készlet szabad téren fekszik; az épületben vagy annak közelében fekvő ilynemű, bár kisebb mennyiségű készlet felgyujtása a 422. §. 1. pontja szerint minősül.

f) *Híd, hajó, bánya:* közfogalmak s így meghatározásuknál a mindennapi felfogás veendő alapul, mégis annak megjegyzésével, hogy a kisebb átjárók, csónakok, tutajok felgyujtása — a közveszély fikciójának hiányában — csak vagyonrongálásként büntetendők (ugyanígy *Illés,* III. 517.).

C) *Templom, közkönyvtár, közlevéltár, vagy olyan épület, amelyben közhasználatra szolgáló tudományos vagy művészeti gyüjtemények tartatnak, vagy melyben lőpor, vagy más gyujtó- vagy robbanó anyagok készíttetnek vagy tartatnak.* Ezek a tevékenységi tárgyak, melyeknek felgyujtása a gyujtogatásnak a Btk. 423. §-ában meghatározott minősített esetét állapítja meg, részint mint *közbecsülésben álló,* részint mint felgyulladásukkal különös veszélyt előidéző tárgyak jönnek figyelembe Amennyiben nem az itt felsorolt, hanem az azokhoz tartozó vagy azokban foglalt tárgyak (pl. vallási szertartásra rendelt tárgy, közkönyvtárban őrzött könyv stb.) gyujtatott fel, a cselekmény csak mint vagyonrongálás büntetendő a Btk. 420. §-a alapján; de ha a felgyujtás célja az épület felgyujtása volt, vagy ily közveszélyt rejtett magában: a 423. §. 2. pontja alkalmazandó.

4. Mindezek a tárgyak akkor is tevékenységi tárgyai a gyujtogatásnak, ha a *tettes tulajdonai,* mert e deliktumnál nem a vagyonrongálás, hanem a közveszélyesség jellege döntő, de viszont ép ez okból, ha a közveszélyesség nem forog fenn: nincs helye büntetésnek. Ezt a gondolatot önti szavakba a Btk. 422. §-ának ut. bekezdése, mely szerint: **nem alkalmazandó a jelen szakasz, ha a felgyujtott tárgy a felgyujtó tulajdona és annak minősége vagy fekvése olyan volt, hogy felgyujtása másnak sem személyére, sem vagyonára nézve veszélyt nem okozott.**

A törvény szövegéből, de az abban kifejezésre jutó törvényakaratból is nyilvánvaló, hogy a büntetlenségnek két feltétele van; az egyik, hogy a felgyujtott tárgy a felgyujtó tulajdona legyen (hacsak társtulajdonos, vagy haszonélvező a felgyujtó, szóval ha nem egyedüli tulajdonos: a büntetlenség nem kiséri cselekményét; *Gerland,* 448.), a másik, hogy annak felgyujtása másnak sem személyére, sem vagyonára nézve fekvésénél vagy minőségénél fogva veszélyt nem okozott. Az első feltételnél kérdéses lehet, vajjon *uratlan* ház stb. felgyujtása esetében, feltéve, hogy a második feltétel (konkrét veszély hiánya) megállapítható: beáll-e a büntetlenség? *Liszt* igenlően felel (Lehrb. 711.), részemről nem osztom e nézetet, mert a Btk. 422. §. ut. bek.-e kifejezetten akkor mentesít, ha a felgyujtott tárgy a *„felgyujtó tulajdona"* (a német trv. 308. §-a így szól: „wenn diese Gegenstände ... dem Brandstifter eigenthümlich gehören"), minélfogva nyilvánvaló, hogy a gyujtogatás mindazon esetekben büntetendő, amikor a felgyujtott tárgy nem a felgyujtó tulajdona, már pedig az uratlan tárgy nem tulajdona a gyujtogatónak. Az uratlan tárgy felgyujtása tehát annál is inkább a 422. §. 1. bek.-e alá esik, mert ehelyütt a törvény nem is kívánja meg, hogy a ház stb. idegen legyen. De ha ily esetben a 422. §. 1. bek.-e alkalmazandó, úgy nem is feltétele a büntethetőségnek a konkrét veszély bizonyítottsága és tehát elég a közveszély fikciója. Az uratlan dolog felgyujtása tehát akkor is büntetendő, ha netán megállapíttatik, hogy a felgyujtott tárgy másnak sem személyét, sem vagyonát nem veszélyeztette (helyesen *Gerland,* 448.). A második feltétel megkívánásával a törvény a *konkrét veszély* fennforgására utal; nem elegendő tehát a közveszély fikciója, hanem bizonyítottnak kell lennie a *tényleges* közveszély létezésének, közelebbről annak a közelfekvő lehetőségnek, hogy a felgyujtás a felgyujtott tárgynak akár minősége, akár fekvése folytán, másnak személyét vagy vagyonát veszélybe sodorja. Felmerül itt a kérdés, vajjon fennforgónak tekintendő-e a közveszély, habár a tulajdonos által felgyujtott tárgy *minőségénél vagy fekvésénél* fogva a jelzett irányban veszélyt nem okozott (a községtől távol eső átázott kazal felgyujtása), de más körülmény (pl. a felgyujtás erős szélvihar idején történt, melynek irányába a község beleesett) a veszély konkrét voltának megállapítására engedett következtetést, illetve büntetlenség áll-e be, bár a veszély a tárgy

minősége vagy helyzete folytán fennforgott, de in concreto hiányzott (a német irodalom állásfoglalása nem egységes, v. ö. *Binding*, Lehrb. II. 15., Normen II. 582., 583., *Hälschner*, II. 615., *Schütze 511.*, *Wachenfeld* 517. 1. jegyz., *Frank* 724., *Ullmann*, *Wanjek* Ger. Saal 30. k. 595., 60., 31. k. 29., *Siebenhaar* Z. 4. k. 274., *Liszt—Schmidt* 711., *Gerland* 448.)? Részemről a legis ratio-t tartva szem előtt úgy vélem, hogy ha a veszély bármily okból in concreto hiányzott (pl. a felgyujtó tulajdonos minden óvóintézkedést megtett, hogy a tűz tovább ne terjedjen s másoknak se személyét, se vagyonát ne veszélyeztesse) a büntetlenség megadandó, viszont ha a különben (a tárgy minősége vagy fekvése szemszögéből) nem veszélyes felgyujtás más okból (a fent említett szélirány) veszélyessé vált: a saját tulajdon felgyujtása is büntetendő. Álláspontom helyességét megerősíti a Min. Ind., mely szerint a büntetlenség „csakis arra az esetre biztosítható, ha a saját tulajdon felgyujtásából másnak sem életére, sem vagyonára nem származott, illetőleg előrelátható nem származhatott veszély" (v. ö. *Löw* II. 822.). Megjegyezni kívánom még, hogy a Btk. 422. §. 2. bek.-e amúgy is alternatíve jelöli meg a veszélyforrást („minősége *vagy* fekvése"), tehát ez nem zártkörű, taxatív jellegű megjelölés (a német btk. 308. §-a konjunktíve utal: „ihrer Beschaffenheit *und* Lage"), hanem exemplifikációnak minősíthető, melyhez más veszélyt távoltartó, illetőleg előidéző forrás is beléesik. Szem előtt tartva a törvény szövegét megállapítom, hogy amenynyiben a konkrét veszély *nem másnak*, hanem a felgyujtó tulajdonosnak személyét vagy vagyonát fenyegette: a cselekmény nem büntetendő. Végül kétségek eloszlatása céljából hangsúlyozom, hogy a büntetlenség nem csak a felgyujtó javára áll fenn, de ennek részeseire, illetve arra is, ki a tulajdonos felbujtására gyujtja fel az annak tulajdonában levő tárgyat, vagy akinek a tulajdonos a felgyujtásnál segít (*Gerland* 448., *Frank* 724., *Olshausen* 1752.).

E kivétel, mely nézetem szerint nem jogellenességet kizáró ok (*Isaák* ennek minősíti, v. ö. Zsebk. 293.), hanem büntethetőségi előfeltétel (a saját tulajdonban levő tárgy felgyujtása nem jogos, mert szociális szempontból nem megengedett, hanem — amennyiben in concreto nem járt veszéllyel: nem büntethető), s alkalmazása már csak azért is, mert a 422. §. 2. bekezdése csak a 422. §-t zárja ki („Nem alkalmazandó a *jelen* szakasz..."), figyelmen kívül marad, ahol a törvény a közveszély konkrétebb formája (Btk. 423. §. 1. pont), vagy a felgyujtott tárgyak közbecsülésben álló minősége vagy veszélyes volta (Btk. 423. §. 2. pont), továbbá a bekövetkezett súlyos jogsértés (Btk. 424. §. 1. pont) címén minősít; nincs azonban kizárva a büntetlenség a 424. §. 2. és 3. pontjai esetében (bár ez utóbbinál alig képzelhető) s feltétlenül javára esik a tűzvészokozás vétsége elkövetőjének (ugyanígy *Fayer* II. 508.).

Ha a tulajdonos saját biztosított vagyontárgyát gyujtja fel, úgy biztosítási csalásért (Btk. 382. §.) mindenesetre felel, még akkor is, amennyiben a 422. §. 2. bek.-e alapján büntetlen (esetleg tehát többségről van szó, v. ö. alább 91. l.).

A bírói gyakorlatból idevágólag kiemelem, hogy: nem forog fenn a Btk. 422. §-a ut. bek.-ének esete, mikor a felgyujtott ház nem kizárólag a felbujtó tulajdona volt (Bjogi dtár 3. k. 155.), viszont a községben fekvő saját ház felgyujtását büntette a *Curia* (Bjt. 48. k. 107.).

14. §. A szándékos gyujtogatás.

1. A szándékos gyujtogatás tipikus bűncselekményét az követi el, aki 1. házat, kunyhót stb. **olyan időben szándékosan gyujt fel, midőn abban senki sem tartózkodik,** vagy 2. raktárt, gazdasági épületet stb. **szándékosan felgyujt** (Btk. 422. §. 1. bek.).

2. **Elkövetője** e bűntettnek *bárki* lehet, maga a tulajdonos is, kivéve, ha a felgyujtással közveszélyt nem idézett elő (Btk 422. §. 2. bek.). Mint említettem ez utóbbi esetben az is büntetlen, ki akár a tulajdonos felbujtására tettesi, akár segítő minőségben közreműködik, aminthogy nem büntethető a tulajdonos felbujtója sem, bár itt az excessus mandati kérdésével kapcsolatban különös eshetőségek állhatnak elő; pl. a tulajdonos megbízást ad egy harmadik személynek, hogy gyujtsa fel az ő községtől távolfekvő rozoga kunyhóját, mit azonban a felgyujtó óriási s a község felé irányuló szélviharban tesz meg; a megbízó büntetlen, a megbízott ellenben büntetendő.

3. Az **elkövetési tevékenység** a *felgyujtás*. *Binding*-nek meghatározása szerint a felgyujtás oly cselekmény, mely a tárgyat meleg hő következtében beálló elpusztulásnak teszi ki úgy, hogy az elpusztulási folyamatnak maga a tárgy a hordozója (v. ö. Lehrb. II. 15.). Nem felgyujtás tehát a tárgynak robbantás útján való szétrombolása annak ellenére, hogy a robbanó anyag-

ban lappangó erő annak felgyujtása folytán szabadul fel; nem felgyujtás a gőzzel vagy gázzal, forró vízzel eszközölt rombolás sem. Szóval felgyujtásról akkor van szó, amikor a tárgy vagy annak valamelyik része (v. ö. fent 74. l. és *Meyer—Allfeld,* 534., *Wachenfeld,* 513., *Frank,* 721.) a gyujtóanyaggal való érintkezés következtében lángra kapott, tüzet fogott úgy, hogy a tűz a gyujtóanyag eltávolítása vagy kialvása után a tárgyon tovább terjedhet. A *Curia* állandó gyakorlata szerint felgyujtás az a cselekmény, melynek következményeként a tárgyon *a láng fellobbant* (Bjt. 19. k. 140., 25. k. 218.). Hogy a láng fellobbanása a tárgyba behelyezett, vagy annak külsejét érintő gyujtóanyag folytán következett-e be, az a felgyujtás fogalmát illetően közömbös. A láng fellobbanása mindenesetre különbözik egyfelől a parazsasodástól, izzástól, másfelől a teljes lángbaborulástól, porráégéstől, elhamvadástól. *Részemről* nem tartom helyesnek a felgyujtás fogalmának a láng fellobbanásával azonosítását, mert vannak tárgyak, mint a szövet, prém, bőrnemű, melyek egyáltalában nem lánggal égnek el, de éppúgy, mint a parazsasodó gerendázat, más tárgyakat a legcsekélyebb légáramlás esetében a lángralobbanás veszélyének tesznek ki. Figyelembevéve azt a körülményt, hogy törvényünk a gyujtogatást a közveszélyű cselekmények közé iktatja s azoknak sorában első helyre teszi, bár nem kívánja meg tényálladéki elemként a konkrét veszélyt (kivétel a 422. §. 2. bek.-e) és tehát annak bizonyítottságát, hogy a lángralobbant tárgyról a tűz átterjedésének s így személyek sérelmének és egyéb tárgyak elhamvadásának veszélye mint közelfekvő lehetőség fennforgott, hanem a közveszély fikciójára alapítja a büntetendőséget (v. ö. fent 73. l.), szóval a 422. §. 1. bek.-e értelmében akkor is büntetni rendel, ha a közveszély in concreto ki volt zárva, nyilvánvaló, hogy — mert a közveszély fikciója mindazokban az esetekben megáll, mihelyt az égés folyamata a tárgyon megindul — a tűznek bármily nemű megfogamzása a törvény által megjelölt tevéknységi tárgyak valamelyikén, amennyiben e megfogamzás emberi cselekmény (s nem természeti erő, pl. villám, égésre vezető vegyi bomlás) eredménye: *mindennemű oly tevékenység, mely a tűznek bárminemű megfogamzását a tevékenységi tárgyon vagy ezzel összefüggő s a tűz átterjedésének esélyét éppen az összefüggés okából valószínűsítő dolgon előidézi, felgyujtásnak minősítendő* (helyesen legutóbb a *Curia* is, v. ö. Bjogi dtár 25. k. 74. l.). Felgyujtás tehát a tárgynak lángralobbantása, de felgyujtás a parazsasodás, izzás előidézése is, mert nem látom be, miért minősüljön a láng fellobbanását okozó cselekmény felgyujtásnak még akkor is, ha a láng, mielőtt szétterjedt volna, elaludt, s viszont miért ne tekintessék felgyujtásnak az a tevékenység, mely a tevékenységi tárgyban vagy azzal összefüggő dologban oly izzási folyamatot hozott létre, amelynek kedvező körülmények között (pl. az ablakok kinyitása következtében beálló léghuzam) szinte bizonyos folyománya a tárgy egészének hirtelen lángbaborulása (a német irodalomban többen nem kötik a felgyujtás fogalmát a láng fellobbanásának előidézéséhez, így *Frank* 721., *Binding* II. 16., ellenkezően *Osenbrüggen,* Die Brandstiftung, 1854. 107., *Gerland* 446., *Merkel* 356., *Hälschner* II. 609., 626., *Liszt—Schmidt* 709., *Wachenfeld* 513., *Ebermayer* 1039., *Olshausen* 1741., — ugyanígy a német gyakorlat, v. ö. E. 18. k. 362., 25. k. 329., bár meg kell jegyeznem, hogy a német btk. 306. §-ának „in Brand setzt" fordulata egy árnyalattal tágabb fogalomra utal, mint a „felgyujt" kifejezés). A szélesebb körű értelmezést annál is inkább helyeslem, mert az a közveszély fikcióját alapul vevő törvény szellemének inkább megfelel.

A felgyujtás mint tevékenység többnyire a *tevés* formájában nyilatkozik meg, de *lehet mulasztás is,* amikor jogi kötelesség áll fenn, bizonyos a lángrakapás megakadályozása tekintetében.

Igy a német gyakorlatban egy esetben, mikor vádlott, kinek égő pipájából a szénával és szalmával telt csűrben több szikra kihullott s ezeket nem taposta el, — a Strafsenat megállapította a bűnösséget, mert: „Aus dieser von ihm selbst rechtswidrig und schuldhafterweise (fahrlässig) geschaffenen, eine gemeine Gefahr begründenden, Sachlage erwuchs dem Angeklagten die Rechtspflicht zu einem Tun, nämlich zur Beseitung des rechtswidrigen Zustandes durch Löschen der Funken" (v. ö. E. 60. k. 77.).

A tevékenység *módja* és illetőleg a *használt eszköz* tárgyában a törvény közelebbi támpontot nem ad s így bármely mód vagy eszköz igénybevétele szerepelhet a felgyujtásnál, amennyiben legalább is relatíve alkalmas (abszolut alkalmatlanság esetében, ha ontologikus tévedés forog fenn, a kisérlet megállapítható; — a nomologikus tévedés azonban még a kisérletet is kizárja, v. ö. *Tankönyvem* VI. kiad. 128—130. l.). Mód illetve eszköz lehet pl. a gyufa, tűzcsóva, fáklya, rövid zárlat előidé-

zés, a nedvesedő gabona kötelességellenes szét nem szórása, gyujtólencse használata stb.

4. Régtől fogva vitás s megnyugtatóan ma sem eldöntött probléma a **kisérlet** és bevégzettség kérdése. Az állásfoglalást két körülmény is nehezíti. Az egyik, hogy a törvényből kiolvasható nézet nem azonos az életben általánosan követett felfogással. Az életfogalom szerint a gyujtogatás ugyanis akkor van bevégezve, ha a tűz továbbterjedése immár független a felgyujtó magatartásától, azaz ha az egész tárgy lángbaborult, vagy a tűz már *erősen elharapódzott.* A törvény ezzel szemben a „felgyujt" kifejezést használva korábbi stádiumra teszi a bevégzettséget és pedig arra az időpontra, amikor az égés folyamata ahhoz a fokhoz jutott, amelyen a tűz a tettesnek minden további tevékenysége nélkül saját erejéből *továbbterjedhet* (v. ö. *Kohler,* Leitfaden 141.). További nehézség, hogy más a megoldás, ha a gyujtogatásban a veszélyeztető, s más ha a sértő jelleget tekintjük a büntetendőség alapjának. Az előbbi esetben a cselekmény a veszély beállának pillanatában minősítendő bevégzettnek s mert a veszély fennforog már akkor, amikor az égő, illetve a tűz átvitelére alkalmas gyujtóanyag a tevékenységi tárggyal veszélyes kapcsolatba jut, a bevégzettség elég korai stádiumra esik (v. ö. már *Woringen,* Archiv Neue Folge 1843., 20. s köv. l.). Amennyiben viszont a jogtárgy-sértő deliktumok közé sorozzuk a gyujtogatást (így *Binding,* ki szerint e bűncselekmény minősített dologrongálás; „sie besteht im Angriff auf bestimmte Gegenstände mittels das Feuer; da dieses den Gegenstand ergreifen und womöglich zerstören soll, trägt sie den Typus der Sachbeschädigung", v. ö. Lehrbuch 11. és Normen 578. s köv. l.) úgy bevégzettségről csak attól az időponttól kezdve lehet szó, amelyben maga a tevékenységi tárgy lángrakapott és pedig tekintet nélkül arra, vajjon jelent-e veszélyt a lángrakapás vagy sem. Ahhoz nem fér kétség, hogy a Btk. a gyujtogatás büntetendőségét nem köti a konkrét veszély tényéhez (a törvényes fogalom elemei között a veszély-okozás nem szerepel — kivéve a saját tárgy büntetendő felgyujtását, Btk. 422. §. 2. bek., más a helyzet pl. a holland, norvég btk.-ek, a cseh-szlovák javaslat körében, melyek tényálladéki elemként kívánják meg a konkrét veszély előidézést, v. ö. fent 69. l.), hanem — mint ismételten megállapítottam (v. ö. fent 73. l.) — a közveszély fikciójának figyelembevételével bünteti, azaz vagyonrongálás (tehát *sértés)* címén állítja ugyan be a büntetőjogi felelősséget, de azt súlyosabb értékítélet alá vonja azért, mert az a közveszélyesség fikciójánál fogva a típusos vagyonrongálás büntetéstérdemlőségétől mennyiségileg eltérő, fokozottabb bűnösséget s büntetéstérdemlőséget juttat kifejezésre. De ha a közveszélyesség fikciója akcesszorius jellegű, azaz csak attól az időponttól kezdve eshetik értékelés alá, amikor a tevékenységi tárgy sérelmet szenvedett, nyilvánvaló, hogy míg ez meg nem történt: bevégzettségről nem lehet szó. Ez más szavakkal annyit jelent, hogy míg a tevékenységi tárgyon a tűz meg nem fogamzott (akár a láng fellobbanásával, akár másként, v. ö. fent 82. l.), addig a cselekmény a bevégzettségen innen van, tehát amennyiben a véghezvitel megkezdésén túl haladt (pl. a tettes a szobában levő bútorokat, függönyt vagy más a tevékenységi tárggyal összefüggő dolgot, pl. a ház kerítését gyujtotta fel) *kísérlet,* ha még eddig sem jutott el (pl. a felgyujtandó ház tetejének egy részét petroleummal leöntötte, a felgyujtani célzott tárgyhoz égő gyujtóanyaggal közelférkőzött) *előkészület.*

Kisérletet állapított meg a *Curia,* midőn vádlott az égő gyujtóanyagot a felgyujtandó tárgyhoz illesztette, de az nem kapott lángra, — midőn a rakott tűz elolttatott, mielőtt a láng felcsapott volna, — midőn vádlott egy botra rongy és papír közé gyufákat kötött fel, azt meggyujtotta és a ház eresze alá dugdosta, de észrevétetvén, a szikrákat hullató kanóccal szaladásnak eredt, — midőn vádlott éjnek idején égő taplót dobott a ház tetőzetére, melynek egy kalap nagyságú területén parazsat is találtak, amely azonban, anélkül, hogy lángra lobbant volna, hamarosan elolttatott, — midőn vádlott a meggyujtott csóvát már betette a ház eresze alá, de a tető nedves voltánál fogva nem fogott tüzet *(Grill* 8. k. 900—901. l.), midőn vádlott a szalmakazalba égő taplót dugott (Bjt. 48. k. 174., v. ö. még u. o. 25. k. 214., 215., 217.), ellenben *előkészületnek* minősítette a gyufa meggyujtását s a meggyujtandó tárgyhoz való sikertelen odatartását (Bjt. 5. k. 215.), az égő gyujtószerrel a felgyujtani szándékolt ház közelébe menést (u. o. 15. k. 237., 320.), a gyufa meggyujtását a ház eresze alatt (u. o. 23. k. 350.), de viszont *kisérletért* büntetett a gyujtószer meggyujtása esetében, mert oltás nélkül tűzvész keletkezhetett volna (u. o. 30. k. 158.). Ingadozó a *Curia* gyakorlata oly esetekben, melyekben a ház nem, de az abban levő ingóság, vagy azzal összefüggésben levő tárgy (kerítés) lángralobbant; így kisérletet látott fennforogni, midőn vádlott a gazdasági épülethez közelfekvő kerítést gyujtotta fel (Bjt. 13. k. 238.), midőn a kőből épült csűrből kilógott szalmakötelet gyujtotta fel (u. o. 22. k. 159.), viszont bevégzettnek minősítette a gyujtogatást, midőn a kamarában levő tüzifa s egyéb tárgy tüzet fogott, bár a ház állaga nem sérült

meg (Bjt. 25. k. 218.), máskor ismét csak kisérletet állapított meg, midőn vádlott a ház szobájában levő ingókat azzal a szándékkal gyujtotta meg, hogy a ház felgyulladjon, bár a ház nem is fogott tüzet (u. o. 62. k. 205., 69. k. 273.), újabban kimondotta a *Curia*, hogy a gyujtogatás bűntettének bevégzéséhez nem kell, hogy a felgyujtani szándékolt tárgyon a tűz megfogamzék, kiüssön, s nem szükséges a befejezettséghez a felgyujtani szándékolt tárgynak sem egészben, sem jelentékeny részben való tényleges elhamvadása, megsemmisülése; minthogy az adott esetben tény, hogy a gyujtogatás tüzet gerjesztett, amennyiben az épületben levő ágy és egy kötény meggyulladt, tehát a tűz megfogamzott, s ha könnyen eloltható mértékben is, de kiütött, így vádlott bűncselekményének befejezettsége nem alap nélkül vitatható (u. o. 74. k. 80.); majd ismét csak kisérlet állapíttatott meg, midőn vádlott a házban levő bútorokat és ruhaneműeket meggyujtotta ugyan, maga a ház vagy annak valamely része azonban nem fogott tüzet (Bjogi dtár 25. k. 37.); legújabban kimondotta a *Curia*, hogy a gyujtogatás bűntette befejezést nyer azzal, hogy az alkalmazásba vett gyujtószer a megsemmisíteni óhajtott tárgyon, vagy az azzal helyi összefüggésben álló más tárgyakon megfogamzott; a megfogamzás nem jelenti okvetlenül a lángbaborulást, mert a tűz bizonyos anyagokon lobogás nélkül parázslás útján is továbbterjedhet s előidézheti más tárgyak felgyulladását; a befejezettség szempontjából közömbös, hogy a felgerjesztett tűz hosszabb (több órás) parázslás után önmagától elsenyvedt (Bjogi dtár 25. k. 74. l.), ugyanígy azzal a további megokolással, hogy a befejezettség szempontjából döntő mozzanat az, hogy a tűz a megsemmisíteni óhajtott vagy azzal helyi kapcsolatban álló más tárgyon valóban megfogamzott-e oly módon, hogy annak a továbbterjedése most már a vádlott minden további közreműködése nélkül teljes bizonyossággal bekövetkezik, hacsak azt megfelelő erővel és eszközökkel el nem oltják (Bjt. 84. k. 131., u. itt *Hacker* megbeszélése, ki a *Curia* újabb gyakorlatát, mely szerinte ugyan szigorúbb a törvény álláspontjánál s ellentétben áll *Illés* nézetével s a német judikaturával, helyeselni látszik annálfogva, mert az a mai leromlott közállapotok közepett az elrettentés és megtorlás gondolatát erősebben kidomborító törekvéssel függ össze; részemről fenntartom Tankönyvem II. köt. 729. lapján 1913-ban elfoglalt s fent részletesen megokolt nézetemet — ugyanígy igen helyes okfejtéssel *Zehery*, v. ö. Bjt. 69. k. 273. l. — annál is inkább, mert nem tartom helytállónak a dogmatikus tételeknek kriminálpolitika szemszögből eszközölt változtatását).

5. A **bűnrészességgel** kapcsolatos kérdések megoldásánál az általános elvek irányadók s a joggyakorlatban minden zökkenő nélkül érvényesülnek is.

Így a *Curia* gyakorlata szerint: aki a gyujtogatást szóbahozta (Bjt. 25. k. 214.), ki előzetes egyetértés mellett a tettesnek a tett színhelyén gyufát adott (u. o. 38. k. 30.), ki előzetes egyetértés mellett őrt állott (u. o. 48. k. 177.): *bűnsegéd;* midőn vádlott pénz igérete mellett vádlott-társát reábírta, hogy a város területén valamely gazdasági épületet, raktárt vagy nagyobb mennyiségű terménykészletet gyujtsanak fel, a *felbujtás* megállapíttatott, mert a felbujtói bűnrészességnek nem alkateleme az, hogy a bűntett vagy vétség tárgya eredetileg meghatároztassék (u. o. 63. k. 208.).

Liszt szerint: aki az oltást akadályozza nem társtettes, hanem bűnsegéd (v. ö. *Liszt—Schmidt*, 709.); *Kohler* tettességet állapítana meg (v. ö. Leitfaden 142.). *Részemről* de lege lata nem látok ily esetben bűncselekményt fennforogni (de lege ferenda mintául szolgálhat a németalföldi, olasz, norvég, finn stb. btkvek álláspontja, v. ö. fent 71. l.; a Btk. ebből a szemszögből mindenesetre hiányos), de bűnrészesség sem állapítható meg, mert a gyujtogatás be van végezve a tűz megfogamzását előidéző felgyujtás tevékenységével (az a — Reichsgericht egy itéletében: E. 14. k. 214., kifejezésre jutó — nézet, mintha e deliktum *tartós bűncselekmény* lenne, azaz elkövetése addig tartana, míg a veszély meg nem szünt, nem fogadható el annálkevésbbé, mert a veszély nem tényálladéki elem; helyesen *Olshausen* 1737., *Ebermayer* 1037., *Kitzinger* Vergl. Darst. Bes. T. 9. k. 10. l. 3. jegyz., *Frank* 720.) s így az ezt követőleg elkövetett cselekmény nem minősíthető sem tettességnek, sem részességnek (egyetlen esetben:, amikor a tettes sorozatos gyujtogatást — 424. §. 2. pont — követ el s még nem zárta le tevékenységeit, az oltást akadályozó a körülményekhez képest társtettesként, vagy bűnsegédként csakugyan felelősségre vonható; ez az ú. n. *negatív kauzalitás* esete).

6. A gyujtogatás bűntette (Btk. 422—424. §§.) csak **szándékosan** elkövetve büntetendő; következik ez úgy a Btk. 75. §-ából, mint a szándék elemének a 422. §. 1. bek. 1. és 2. pontjában, valamint a 423. §. 1. pontjában történt kiemeléséből (a 423. §. 2. pontja s a 424. §. ugyan nem kívánja meg kifejezetten a szándékot, de itt viszont a 75. §. szabálya érvényesül).

Az itt relevans szándék tárgyában az általános szabályok jönnek figyelembe (v. ö. *Tankönyvem* VI. kiad. II. k. 7—11. l.). Gyujtogatás szándéka forog fenn tehát:

A) Ha meg volt a tettesben a gyujtogatás törvényes fogalmát betöltő tényálladék elemeinek s különösen *az eredménynek* (a tűz megfogamzása a tevékenységi tárgyon felgyujtási tevékenységének következményeként), *illetve az eredménybekövetkezés lehetőségének képzete;* közelebbről: a tettesnek ismernie kell cselekményének ténybeli jelentőségét, azaz annak azt a sajátosságát, melynélfogva következményként a tűz a te-

vékenységi tárgyon megfogamzik vagy megfogamzhatik, — ismernie kell továbbá a tárgy minőségét és tehát, hogy az ház, kunyhó, malom stb., — hogy az emberek lakául szolgál, erre van rendelve, vagy több ember összejövetelére használtatik; a Btk. 422. §. 1. pontjában meghatározott tárgyak felgyujtása csak akkor esvén a típusos gyujtogatás fogalmi körébe, ha a felgyujtás oly időben történt, midőn azokban **senki sem tartózkodik,** nyilvánvaló, hogy a 422. §. 1. pontjában leírt büntett tettesének képzeletében ennek a tényálladéki elemnek is le kell tükröződnie, más szavakkal, ha a felgyujtott házban stb. a felgyujtás idején tényleg tartózkodott egy vagy több ember, a 423. §. 1. pontjában meghatározott minősítés csak akkor alkalmazható, ha igazolást nyer, hogy a tettes erről tudott; ily tudat hiányában, tehát ha a tettes nem tudta s nem is tudhatta, hogy a házban stb. a felgyujtás idején ember volt, illetve úgy tudta, hogy nem volt: bűnössége a 422. §. 1. pontja alapján állapítandó meg; — a 422. §. 2. s a 423. §. 2. pontjában felsorolt tárgyak valamelyikének felgyujtása esetében is ismernie kell a tettesnek azok minőségét *(Ebermayer* 1039., *Olshausen* 1743., *Binding* II. 11., *Wanjek* Ger. S. 31. k. 16., *Frank* 721.).

A büntetlenségi esetben (422. §. ut. bek.) tudnia kell az elkövetőnek, hogy a felgyujtott tárgy az ő tulajdona s hogy annak felgyujtásával másnak sem személyére, sem vagyonára nézve veszélyt nem okoz.

A *Curia* szerint: aki a felgyujtott házat jóhiszeműleg saját tulajdonának vélelmezhette, ténytévedés címén felmentendő (Bjt. 26. k. 269.).

Jelentőséghez juthatnak ehelyütt a tárgyban való tévedés (error in objecto) s az elvétés (aberratio ictus) szabályai. Így: ha a tettes a 422. §-ban felsorolt tárgyak körül téved (házat akar felgyujtani, de a sötétben gazdasági épületet gyujt fel, — A.-nak házát akarja lángbaborítani, de tévedésből B. házát gyujtja fel), vagy azok körében véti el a tárgyat (a házra dobni akart tüzes csóva a raktárra esik): e tévedés (mert egyenértékű tárgyra vonatkozik, v. ö. *Tankönyvem* VI. kiad. II. k. 12.) irrelevans és tehát megállapítandó a gyujtogatás tipikus esete. Ha azonban a tévedés a 423. §-ban meghatározott tárgyakra vonatkozik (a tettes oly házat akar felgyujtani, melyben tudtával senki sem tartózkodik, de olyant gyujt fel, melyben — anélkül, hogy erről tudott vagy tudhatott volna — egy vagy több ember tartózkodik, vagy tévedésből templomot stb. gyujt fel: nem egyenértékű

tárgyban való tévedés), úgy csak a típusos gyujtogatásért felel *(Frank* 721., *Binding* II. 18.). Ha elvétésről van szó (pl. a tettes tüzes csóvát vet be az udvarra, hogy az ott fekvő kis mennyiségű terménykészletet elpusztítsa, de a csóva a háztetőre esik s a ház leég, úgy — amennyiben a kis mennyiségű terménykészlet nincs helyi összefüggésben a házzal — ingó dolog rongálásának kisérlete állapítandó meg halmazatban a tűzvészokozás vétségével, ha pedig a ház sértetlen marad, csak ingó dolog rongálásának kísérlete címén büntetendő a tettes; ha a terménykészlet lángbaborulása a tettes tudata vagy tudatának lehetősége szerint a ház leégését is előidézhette, úgy nincs elvétés, hanem aszerint, amint a házon a tűz megfogamzott vagy nem: befejezett vagy megkísérelt gyujtogatás állapítandó meg.

B) A szándék második ismérve *a kötelességellenesség tudata vagy tudatának lehetősége* tárgyában nincs különös megjegyezni valóm. Nem kétséges ugyanis, hogy a gyujtogatás tilalmának tudata minden normális emberben megvan. Mégis ha a cselekménynek szociáletikai rosszalást érdemlősége vitás: a kötelesség ellenesség tudata hiányozhatik s e címen eshetőleg felmentő ítélet hozható (láttuk fent 79. l., hogy az uratlan dolog felgyujtásának büntetendősége el nem döntött kérdés; az ily tárgy felgyujtásának büntetlensége a kötelességellenesség tudatát nélkülöző szándék hiánya címén tehát esetleg megáll).

C) A szándékban rejlő dinamikai erő juttat el annak harmadik ismérvéhez: az értékelésnél szerepet játszó motivációhoz. Kell, hogy az eredményképet (tűzmegfogamzás képzete) a tettest vagy indította a cselekvésre (dolus directus), vagy attól nem tartotta vissza (dolus eventualis). *Wachenfeld* szerint (Lehrbuch 517.) ha a tettes nem számolt a tűz tovább terjedésének lehetőségével, azaz ha abban a reményben követte el a felgyujtás tevékenységét, hogy a tűz nem kap bele a házba (pl. a házban stb. levő ingóságot, csupán ennek elhamvasztását célozva, felgyujtja), bár az leég: nincs szándék. — Részemről abban az esetben, ha a tettes elgondolását az objektiv helyzet is megerősíti (pl. az inas meggyujtja gazdájának a kövezett fürdőszobában ércfogason lógó pijamáját csak ennek a ruhadarabnak elpusztítása céljából, s e helyiségben nincs más gyulékony dolog, de nem gondolt arra a lehetőségre, hogy valamely okból a hálószoba felé nyíló ajtó kinyílhatik s a zsarátnokot a légáramlat az ágyneműre viszi, mely tüzet fog, minek továbbterjedése kö-

vetkeztében a ház is leég) csupán ingó dolog rongálást vélek megállapíthatónak; a ház leégés — mint tűzvészokozás vétsége — csak akkor lesz (halmazatban a 418. §-szal) beszámítható, ha a tettes képzeletében meg volt az eredmény, de bízott annak elmaradásában (tudatos culpa), vagy bár nem volt meg, de meg lehetett s kellett volna lenni (nem tudatos culpa).

A bírói gyakorlatban az ismertetett elvek a legnagyobb részt elfogadásra találtak; így midőn vádlott csak az ólat akarta tűz által elpusztítani, de mert az ól panaszos házához hozzáépítve volt, a *Curia* megállapította, hogy vádlott ténykedésében nemcsak az ólnak, hanem a lakóháznak felgyujtására irányuló szándék is felismerhető (*Márkus*, 5. l. 586.) ; háznak felgyujtása, melyről a tettesnek tudnia kellett, hogy abban emberek tartózkodnak, a 423. §. 1. pontja alá esik (Bjt. 7. k. 199.); az emberek tartózkodásáról való tudomást külön bizonyítani nem kellett (u. o. 10. k. 221.).

7. Az **egység és többség** körében több kérdés vár feleletre.

a) *Több helyen való felgyujtása* ugyanannak a tevékenységi tárgynak nem többség, hanem egység, mert a több tevékenységi mozzanat a felgyujtás fogalmában összeolvad. Nem bontja meg az egységet a tevékenységi mozzanatok különneműsége sem (pl. a szobában levő egy halomra összehordott gyulékony tárgyakat gyufával, s nagyobb biztonság okából a tetőt ugyanakkor tüzes csóvával gyujtja fel a tettes). Ugyanannak a tárgynak külön időben való felgyujtása — hacsak nem esik a 424. §. 2. pontja alá — eshetőleg már többség (pl. a tettes tüzes csóvát dug a zsuptetőbe, mely nem fog tüzet, — egy héttel később megismétli cselekményét, mely sikerre vezet: gyujtogatás kisérlete s bevégzett gyujtogatás anyagi halmazatban).

b) *Több tevékenységi tárgynak felgyujtása* ugyanazon a helyen s ugyanabban az időben, vagy rövid időköz alatt: nem többség, de egység.

Igy a *Curia, midőn* vádlottak előbb a cselédház ereszébe tüzes csóvát dugtak, de mert a tetőzet nedves volt s tüzet nem fogott, felgyujtották a tanyán levő szalmakazlat; egység, mert a gyujtogatási kisérlet az ugyanakkor és ugyanazon a helyen elkövetett és befejezett gyujtogatás bűntettébe beleolvad (Bjt. 36. k. 247., *Illés* III. 520.: többséget állapitana meg).

c) *A különböző helyen, illetve más-más időben elkövetett gyujtogatás* anyagi halmazatot, hacsak nem forog fenn a Btk. 424. §. 2. pontja, mely az ugyanazon személy által egyidőben vagy rövid időköz alatt elkövetett több gyujtogatást jogi egységbe foglalja.

d) *A gyujtogatás s más jogilag védett érdeknek bűncselekménnyé minősülő megsértése:* többség, hacsak a törvény nem foglalja össze a több deliktumot eggyé.

Igy: a gyujtogatással anyagi halmazatban személyes szabadság megsértése is megállapíttatott, midőn a tettes az általa felgyujtott házba valakit bezárt (Bjt. 74. k. 79.); — szándékos emberölés és gyujtogatás anyagi halmazatát állapította meg a *Curia* az ellen, ki egy kazal mellett fekvő cselédtársát vasvillával agyonütötte s azután a kazalt avégett gyujtotta fel, hogy a dolog azzal a látszattal bírjon, mintha a megölt gondatlanságból maga eszközölte volna a felgyujtást (u. o. 11. k. 211.).

Ha a gyujtogatás következtében testi sérülés vagy emberhalál állott elő, melyet a tettes nem szándékolt, de előreláthatott, a 423. §. 1., illetve a 424. §. 1. pontja alapján állapítandó meg a bűnösség (helyesen *Illés* III. 521.).

e) *A biztosított saját vagyonnak felgyujtása* esetében különböző lehetőségek nyílnak meg. Ha a saját vagyon felgyujtása a veszélytelenség okából büntetlen (422. §. ut. bek.): csak biztosítási csalás (Btk. 382. §.) állapítandó meg, ha ellenben a gyujtogatás is büntetendő: a két cselekmény anyagi halmazatba foglalandó (helyesen *Irk* 450., *Schadl* 354., *Bernolák* 329., *Degré* Bjt. 85. k. 89., *Finkey* 765., ki mégis alternativitást lát fennforogni, ha mindkét cselekményre csak kisérlet követtetett el, s nézete szerint ilyenkor elég azt megállapítani, amelyik az eset körülményei szerint világosabban bizonyítva van, mert a cselekvés ez esetben még nem okozott két megkülönböztethető sérelmet, csupán a kettős sérelem veszélye forog fenn; némileg így *Zehery* is, Bjt. 69. k. 276.; ezen a ponton nem osztom *Finkey* nézetét, mert általános szabály, hogy a többség nemcsak sérelmek, tehát bevégzett cselekmények, hanem kisérletek esetében is megállapítandó, mert a többséget nem az elkövetés minősége, hanem a védett jogtárgyak különbözősége állapítja meg; *Illés* III. 518. és *Fayer* II. 430. és I. 381., helytelenül eszmei halmazatot látnak fennforogni; *Isaák*, Zsebk. 261. szerint a felgyujtás csak akkor esik a 382. §. alá, ha az másnak veszélyt nem okozott; egyébként a 422. §-t kell alkalmazni).

A *Curia* gyakorlata ingadozó; így kimondatott, hogy a saját biztosított vagyon felgyujtása, ha másra nem veszélyes, a 382. §. alapján büntetendő (Bjt. 15. k. 394.), viszont veszélyesség esetében többször csak a 422. §. alá vonatott a cselekmény (Bjt. 9. k. 94., 16. k. 200., 27. k. 280., 37. k. 237., 39. k. 127., 40. k. 100.), hasonlóképp csak gyujtogatást állapított meg a Curia, midőn vádlott biztosított hajlékát akkor gyujtotta fel,

mikor abban többen tartózkodtak (423. §. 1. p.), mert ez a cselekmény a 382. §. bűntettének tényálladékát meghaladja s így csak (?) gyujtogatás bűntette forog fenn *(Grill,* 8. k. 2674.); volt eset azonban, amikor a *Curia* helyeselte, hogy ugyanazon ténykedés alapján kérdés tétetett fel úgy a gyujtogatásra (422. §.), mint a csalásra (382. §.) (Bjt. 65. k. 99. s itt *Degré M.* megbeszélését); legutóbb két ízben is helyes álláspontra helyezkedett a *Curia,* így: gyujtogatás és csalás anyagi halmazatát állapította meg oly esetben, mikor vádlott biztosított gazdasági épületét abból a célból gyujtotta fel, hogy így a biztosítási összeghez jusson, mert a célcselekmény nem olvad bele az ezen cél elérése végett eszközcselekményül elkövetett gyujtogatás bűntettébe, amelynek a törvényben előírt tényálladéki elemét a vádlott szintén megvalósította (III. tanács, Bjogi dtár, 25. k. 132.) és utóbb: midőn vádlott tűz esetére biztosított házát azért gyujtotta föl, hogy annak ily módon való megrongálása által a biztosítási összeghez jusson, ezt azonban nem kapta meg, mert cselekménye kitudódott: elkövette a Btk. 382. §-ába ütköző csalás bűntettének kisérletét is; ez a bűncselekmény pedig a gyujtogatás bűntettébe bele nem olvadhat, mert a két bűncselekmény különböző jogi érdekeket sért: a csalás vagyon elleni bűncselekmény, míg a gyujtogatás megállapítása esetén jogi értékelés nélkül marad a csalás bűncselekményének több alkotó eleme, ami a gyujtogatás bűntettébe nem tartozik; az anyagi halmazat meg nem állapítása tehát téves (Bjt. 85. k. 90. l.).

8. A gyujtogatás tipikus esetének **büntetése** *öt évtől tíz évig terjedhető fegyház* (Btk. 422. §. kezdő szavai), mely *szabadságvesztésbüntetésen felül hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is kimondandó* (Btk. 426. §.)

15. §. Minősített esetek.

A gyujtogatás **minősített esetei** súly szerint két csoportra oszlanak. Az elsőbe (Btk. 423. §.) tartoznak az *életveszélyt felidéző* s *a közbecsülésben álló* és illetőleg *nagy pusztítást előidézni alkalmas tárgyak* felgyujtása, — a másikba (Btk. 424. §.) az *emberéletet pusztító,* továbbá az egyéb okokból *rendkívül súlyos gyujtogatás.*

A) Az *első csoportba* tartozó esetek közelebbről a következők:

1. *Életveszélyt felidéző gyujtogatás,* melyet elkövet **a gyujtogató, 1. aki a 422. §. 1. pontjában meghatározott valamely tárgyat** (ház, kunyhó, malom stb.) **szándékosan olyan időben gyujt fel, midőn abban egy vagy több ember tartózkodik** (Btk. 423. §. 1. pont).

E minősítés feltétele: *objektíve,* hogy a házban stb. a felgyujtás idején tényleg tartózkodott légyen egy vagy több ember, — *szubjektíve,* hogy a tettes erről tudott. Az objektív feltételt illetően természetes, hogy a tettes benntartózkodása nem minősít (ellenkező esetben minden belülről véghezvitt felgyujtás a 423. §. 1. pontja alá esnék, de különben is nyilvánvaló, hogy a törvény a tettestől különböző *harmadik* személyek életének veszélyeztetése címén fokozza a büntetést). Amennyiben az objektív feltétel hiányzik, még akkor is csak a 422. §. alapján szabandó ki a büntetés, ha a gyujtogató tévesen azt hitte, hogy a házban stb. volt ember, — és viszont — habár tartózkodott is a házban stb. ember, de a tettes erről nem tudott *s nem is tudhatott,* illetve a házat stb. joggal lakatlannak hihette, szintén nem a minősített, hanem az egyszerű gyujtogatás (422. §.) állapítandó meg. Ehelyütt hangsúlyozottan emelem ki, hogy oly ház stb. felgyujtása esetében, amelyben a köztudat szerint állandóan emberek tartózkodnak, amennyiben abban a felgyujtás idején ember volt: annak bizonyítása, hogy erről a tettes tudott, nem szükséges, mert e tudat létezését oly természetes vélelem támogatja, melynélfogva az az ú. n. interim igazság jellegével bír, melynek bizonyítása teljesen felesleges (v. ö. *Angyal,* A magyar büntető eljárásjog tankönyve, I. köt. 320. l.). Az ellenkező bizonyításának azonban nincs akadálya, s ha pl. a tettes a felgyujtandó házból az ottlakókat előbb eltávolította, sikerrel bizonyíthatja *arról való tudatát,* hogy a házban a felgyujtáskor nem volt senki, mikor is a 423. §. 1. pontjának minősítő körülményét érintő tudat- és tehát szándékhiány címén csak a 422. §. 1. pontja alapján vonható felelősségre, annak ellenére, hogy a házban valaki (tudtán kívül) visszamaradt.

A *bírói gyakorlatban* ezek az elvek elfogadásra találtak; így kimondotta a *Curia,* hogy oly háznak felgyujtása, melyről a tettesnek tudnia kellett, hogy abban emberek tartózkodnak: a 423. §. 1. pontja alá esik (Bjt. 7. k. 199.), — hogy az emberek ottartózkodásáról való tudomást külön bizonyítani nem kell (u. o. 10. k. 221.), hogy a 423. §. 1. pontja alkalmazandó, habár vádlott nem tudta határozottan, hogy emberek vannak a felgyujtott objektumban, de észszerűleg azt sem tételezhette fel, hogy nincsenek; elég ugyanis, ha azon lehetőségnek, hogy a felgyujtott helyiségben emberek tartózkodhatnak, az eset körülményeinél fogva: a gyujtogató eszébe kellett jutnia *(Márkus* 5. k. 587.); így a 423. §. 1. pontja alapján ítélte el a vádlottat, ki éjnek idején gyujtott fel oly házat, melyről tudnia kellett, hogy nem lakatlan (Bjt. 7. k. 199., 10. k. 221. l.); rendszerint nem lakott háznak felgyujtása esetében, midőn vádlott, ki nem volt járatos sér-

tett házához, tagadta, hogy tudta volna, miszerint sértett abban alszik is, mert ennek ellenkezője (az ottartózkodásról való tudat) bizonyítást nem nyert: a *Curia* a 423. §. 1. pontjának alkalmazását mellőzte (Bjt. 25. k. 217.); sértettnek a szőllőben levő kunyhója tavasztól a szüret végeztéig rendszerint emberek lakásául is szolgált; minthogy azonban a kunyhó okt. 13-án gyujtatott fel és sértett akkor már behurcolkodott a községbe, vádlott pedig tagadta, hogy azt tudta, miszerint a kérdéses időben a kunyhóban valaki lakik: a büntetést nem a 423., hanem a 422. §. alapján szabta ki a *Curia (Grill,* 8. k. 2680.); az esküdtbirósági gyakorlatban kimondta a *Curia,* hogy a 423. §-ban meghatározott súlyosabb büntetési tételt maga után vonó okra nézve a Bp. 359. §-a értelmében külön kérdést kell feltenni (Bjt. 62. k. 152.). A *Curia* egy esetben, midőn vádlott biztosított hajlékát oly időben, midőn abban többen tartózkodtak, abból a célból gyujtotta fel, hogy a biztosító társaság megkárosításával jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, csak a 423. §. 1. pontja alapján büntetett *(Grill* 8. k. 2674.), nézetem szerint a Btk. 382. §-ába ütköző csalást is meg kellett volna állapítani (v. ö. fent 91. l.).

2. *Közbecsülésben álló* vagy *nagyobb pusztítást előidézni alkalmas tárgyak felgyujtása* bűntette címén bűnös, **aki templomot, közkönyvtárt, közleveltárt, vagy olyan épületet, amelyben közhasználatra szolgáló tudományos vagy művészeti gyüjtemények tartatnak, vagy amelyben lőpor, vagy más gyú- vagy robbanó anyagok készíttetnek vagy tartatnak, habár oly időben gyujt fel, midőn abban senki sem tartózkodik.** (Btk. 423. §. 2. pont.)

Itt kérdéses lehet, vajjon ha a felgyujtott épületben a templom, közkönyvtár stb. céljait szolgáló helyiségen kívül másnemű helyiség is van: az épület felgyujtása — amennyiben a templom stb. helyiségre a tűz nem terjedt át: alája vonható-e a 423. §. 2. pontjának (feltéve, hogy az épületnek a szóbanforgó helyiségeket tartalmazó voltáról a tettes tudott)? *Olshausen,* 1742., *Wesenberger,* Der strafr. Schutz der geheiligten Gegenstände, 1912. 88. kisérletet állapítanának meg, *Schaper* (Holtz. Handb. 3. k. 877.) egyáltalában mellőzné a minősítést; részemről a 423. §. 2. pontjába ütköző bevégzett gyujtogatást látom fennforogni, mert — mint helyesen jegyzi meg *Binding* II. 13. l. 1. jegyz. — az épület oszthatatlan tevékenységi tárgya a gyujtogatásnak s így az kiemelt része szerint értékelendő; mindenesetre különös volna egy a fürdőtelepen levő villának felgyujtását, melynek egyik szobája állandó istentiszteletre használtatik, nem a 423. §. 2. pontja alá vonni csak azért, mert a tűz azt a szobát még nem érte el (helyesen még *Hälschner* 2. k. 611.).

A *büntetés* mindkét esetben **tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyház** (Btk. 423. §. kezdő szavai) és ezenfelül **hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése** (Btk. 426. §.).

B) A *második csoportba* tartozó eseteket a Btk. 424. §-a sorolja fel; ezek:

1. Az *emberéletet pusztító gyujtogatás,* mely létrejön: **ha a gyujtás idején a felgyujtott helységben levő személy a tűz által életét veszté, amennyiben a gyujtogató azt, hogy azon helyiségben valaki van, beláthatta és cselekménye gyilkosságot nem képez** (Btk. 424. §. 1. pont).

Itt a normatív egységnek egyik esetével (az ú. n. összefoglalt bűncselekménnyel, v. ö. Tankönyvem VI. kiad. II. k. 59. l.) találkozunk; a törvény együvé foglalja a gyujtogatással azt a különben a tettes terhére írható cselekményt, mely önállóan a szándékos vagy gondatlan emberölés valamelyik esetét — mégis kivéve a gyilkosságot — illetőleg a halált okozó testi sértést állapítaná meg, sőt ideesik általában a praeter intentionem okozott halálos eredmény is. Az egybefoglalás, melynek hatása a büntetés-fokozásban nyilvánul (a 423. §-ban meghatározott 10—15 évi fegyház helyett a 424. §-ban életfogytiglani fegyházbüntetéssel sújt a törvény) azért volt szükséges, mert ellenkező esetben az is csak 10—15 évi fegyházzal lett volna büntethető, ki a gyujtogatással ennek okozataként akár praeter intentionem, akár gondatlan vagy szándékos és erre (t. i. ölésre) irányzott cselekményével emberhalált idéz elő, mert bár anyagi halmazat lenne megállapítható, illetőleg a bekövetkezett halálos eredmény súlyosítólag lenne betudható, a Btk. 100. §-ára tekintettel a 15 éves maximumnál magasabb büntetést a biróság nem szabhatna ki, ami figyelemmel e súlyos eredményre és arra, hogy pl. maga a szándékos emberölés is már 10—15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, nagy anomália lett volna. A gyilkosság az összefoglalásból viszont kiveendő volt, mert itt a legsúlyosabb büntetés: a halál jön, illetőleg jöhet amúgy is alkalmazásba.

A szóbanforgó minősített eset két feltételt kíván; az egyik, hogy *a)* a gyujtás idején a felgyujtott helyiségben levő személy a tűz által életét vesztette légyen, *b)* a másik, hogy a gyujtogató beláthatta, hogy azon helyiségben valaki van. *Illés* szerint még az a negatív feltétel is kell, hogy a tettes szándéka ne irányult légyen a helyiségben levő személy megölésére; szerinte

ha a szándék az illető megölésére volt irányozva: a gyilkosság és gyujtogatás bűnhalmazata valósul meg (Komm. III. 522—523.). Részemről ily általánosságban nem fogadhatom el e tételt, hanem csak annyiban, amennyiben arra a törvény is utal, hogy t. i. nem e minősített eset, hanem gyujtogatás és gyilkosság anyagi halmazata állapítandó meg, ha a gyujtogató előre megfontolt szándékkal cselekedett, midőn a tűz által kívánta a sértettet életétől megfosztani. Ha tehát bár ölési szándék is vezette a tettest a felgyujtásnál, de csak dolus meditatus (a Btk. 279. §-ában meghatározott szándékos emberölés dolusa), vagy dolus repentinus (a Btk. 281. §-ánál jelentős szándék), úgy a Btk. 424. §. 1. pontja alkalmazandó.

A fent említett két feltételt közelebbről véve szemügyre, a következő megállapításokhoz jutunk:

a) Az emberhalálnak *a tűz által* kell bekövetkeznie. Mindenekelőtt megjegyzem, hogy nézetem szerint a „tűz által" kifejezés nem veendő oly szoros értelemben, hogy csak az elégés, illetve égési sebek okozta halálos eredmény esik ide, hanem az is, mely egyébként a tűz következményeként áll be (a tudatnak ugyanis még a kulpánál sem kell specializáltnak lennie; v. ö. Tankönyvem II. kiad. I. k. 353., III. kiad. I. k. 326.), tehát ha pl. a lezuhanó gerenda üti agyon a sértettet, vagy az a füstben megfullad, vagy menekülendő kiugrik az ablakon s halálra zúzza magát (uralkodó nézet, *Frank* 723., nálunk *Illés* III. 523.). Az ijedtség folytán beállott halál esetében igen kétséges, vajjon megállapítható-e a minősített eset (*Frank* 723., *Wachenfeld* 515. nem látják fennforgónak a minősített esetet, ellenkezőleg: *Hälschner* 2. k. 619., *Köhler* 199., *Liszt* 710., *Gerland* 449.). Nézetem szerint a döntés azon fordul, mily elvi felfogást veszünk alapul a kauzalitás kérdésében (v. ö. idevágólag *Kohler,* Goltd. Arch. 51. k. 320.); a részemről helyeselt adekvát kauzalitási elmélet szerint, mert a konkrét kauzalitást az abstrakt kauzalitás (rendszerinti bekövetkezés) nem födi: a felelősség nem állapítható meg.

A felelősséget egyebekben a 424. §. 1. pontjában csak akkor állapítja meg a törvény, ha oly személy vesztette életét a tűz által, *ki a gyujtás idején a felgyujtott helyiségben volt.* Egyfelől közömbös, vajjon oly helyiség gyujtatott-e fel, mely emberek lakául szolgál, és tehát a minősítés megáll akkor is, ha raktár, gazdasági épület, hajó, templom stb. gyujtatott fel, — másfelől

a legszorosabban magyarázandó az áldozatul esett személynek a gyujtáskor a kérdéses helyiségben volt ottléte, minélfogva ki van zárva a minősítés, ha a tűz oltásánál közreműködő személy jár szerencsétlenül (*Frank* 722.) és még inkább, ha oly személy vesztette életét, ki az égő házból már kimenekült, de oda valamely okból visszatért (*Binding* 2. k. 19., *Isaák* Zsebk. 294.), vagy ha egyáltalában kívül álló személy pusztult el. Klasszikusan mondja *Binding:* a minősítés feltétele, hogy a tűz által életét vesztett egyén abban az időben, midőn a tűz kiütött, a kérdéses helyiségben volt s onnét élve nem menekült ki, vagy csak halálos sebzéssel távozott (v. ö. u. o.).

b) A második feltétel azt a minimumot emeli ki, melynek a cselekmény szubjektív elemét illetően a gyujtogatónál meg kell lennie. A 424. §. 1. pontjában meghatározott minősített eset ugyanis csak akkor állapítható meg, ha a gyujtogató *beláthatta azt, hogy abban a helyiségben valaki van.* A bűnösséget illetően tehát *elég* a vonatkozó tudat lehetősége, szóval *a potenciális tudat* (ugyanígy: *Frank* 723., *Gerland* 449., *Wachenfeld* 515., *Liszt—Schmidt* 710., *Olshausen* 1746.; a német btk. 307. §. 1. pontjának némileg eltérő szövege alapján többen legalább gondatlanságot kívánnak, így *Binding* 2. k. 19., *Hälschner* 2. k. 620., *Schaper,* Holtz. Hb. 3. k. 885., *Schütze* 514. l. 25. jegyz.), minélfogva az ezt meghaladó szubjektív többlet (reális tudat, ölésre irányuló szándék, hacsak nincs premeditáció) a minősítés szemszögéből közömbös (de súlyosító körülményként figyelembe jön). Hogy az pusztult-e el a tűz által, kinek ottlétéről a gyujtogató tudott, vagy tudhatott, az annyival inkább közömbös, mert ez az error in persona szabályai értelmében még szándék esetén sem változtat a felelősségen.

Ez összefoglalt bűntettnek *kisérlete nem képzelhető* (*Frank* 723.), mert ha nem állott be emberhalál, úgy a gyujtogatást illetően csak a 423. §. 1. pontja forog fenn; más kérdés, vajjon: amennyiben az ölési szándék igazolást nyer, de a sértett életben maradt, megállapítandó-e (a 423. §. 1. pontja szerint minősülő gyujtogatással anyagi halmazatban) a szándékos emberölés kisérlete? *Részemről* kiindulva abból, hogy a törvény a 424. §. 1. pontjában akkor minősít, ha a felgyujtott helyiségben levő személy életét vesztette, nyilvánvaló, hogy a kisérletnél fennakadt szándékos emberölés külön elbírálás tárgya (ugyanígy *Isaák* 293.). A 423. §. 1. bek.-e szerint minősülő gyujtogatással

kapcsolatban elkövetett szándékos testi sértés is anyagi halmazatot alkot. Már a gondatlan súlyos testi sértés beleolvad a 423. §. 1. pontjában meghatározott bűntettbe (*Curia:* Bjt. 40. k. 280.), viszont a kulpozus ölés a 424. §. 1. pontjába viszi át a tényálladékot.

A *részességet* illetően: azok a részesek, kiknél a potenciális tudat fennforgása megállapítható, a 424. §. 1. pontja szerint büntetendők, akiknél viszont e tudatlehetőség nincs meg, azok csak a 422. §. alapján felelnek.

2. A cselekménynek *rendkívüli súlyosságában és gonoszságában (Löw* II. 823.) találja megokolását az a minősített eset, mely akkor forog fenn: *α)* **ha ugyanazon személy egy időben vagy rövid időköz alatt több gyujtogatást,** *β)* **vagy egy gyujtogatást, de többek szövetségében követett el** (Btk. 424. §. 2. pont).

α) Többszörös gyujtogatás címén akkor áll be a minősítés, ha több *befejezett* gyujtogatás terheli az elkövetőt; a törvény ugyanis a minősítést ahhoz a feltételhez köti, hogy a tettes több gyujtogatást *„követett el"*, — elkövetett gyujtogatást azonban csakis a tényleg befejezett bűntett képezhet s így mert a kisérlet elkövetett gyujtogatásnak nem tekinthető, ha csak kisérletek, vagy egy bevégzett s több kisérlet forog fenn, a 424. §. 2. pontjának első fordulata nem alkalmazható.

Így a *debreceni táblának* a *Curia* által helyeselt itélete, melyben mellőzte a 424. §. 2. pontját, midőn vádlott egy malmot felgyujtott és utánna még két malmot fel akart gyujtani, de ezek tüzet nem fogtak (Bjt. 31. k. 92. l.)

A *több* szón a Curia legalább *hármat* ért azzal a megokolással, hogy ahol a Btk. nem „kettő vagy több", hanem csak a „többen", vagy „több" kifejezést használja, ez utóbbiban a kettő nem foglaltatik (Bjt. 5. k. 134., 7. k. 153., 188., 378.). A két — egy időben vagy rövid időköz alatt — elkövetett gyujtogatás tehát a körülményekhez képest vagy egység, vagy anyagi halmazat (és pedig az eset sajátosságainak figyelembevételével majd a 422., majd a 423. §., illetőleg mindkettőnek felhivásával).

Az *egy időben* elkövetett gyujtogatások fogalma alá azok esnek, melyeknek elkövetése idő tekintetében teljesen összeesik (*Illés,* 3. k. 523.). Ha azonban bár egyidőben, de ugyanazon a helyen gyujt fel a tettes több összefüggő objektumot (pl. házat, annak kerítését, az udvaron levő nagyobb mennyiségű terménykészletet stb.), úgy e minősített eset nem állapítható

meg, mert az egységes hatás előidézése céljából egy akarati elhatározáson alapuló tevékenységi mozzanatok egybefolynak és tehát még a 422. §. alapján minősíthető gyujtogatások többsége sem állapítható meg. Az egy időben elkövetett több gyujtogatás csak akkor ad alapot a 424. §. 2. pontja alkalmazásának, ha nem összefüggő és illetőleg különböző helyeken levő tárgyak (pl. a község más-más helyén levő házak stb.) gyujtattak fel.

A *rövid időköz* alatt elkövetett több gyujtogatás akkor forog fenn, amikor e cselekmények oly rögtönös egymásutánban követtettek el, mely a közveszély által előidézett félelemnek megszünését, a megzavart nyugalomnak helyreállítását a zaklatások folytonossága által nem engedi; két hónapi időköz a *Curia* helyes felfogása szerint nem rövid időköz (Bjt. 7. k. 153.).

A *bűnrészességet* illetően vitás lehet, vajjon csak akkor állapítandó-e meg a minősített eset, ha a több gyujtogatás valamennyiében tettesként, vagy akkor is, ha azok egyikében, másikában csak mint felbujtó, vagy mint bűnsegéd vett részt a vádlott? *Nézetem* szerint a gonoszság mérve lévén itt a minősítés alapja, ez pedig a részesi közreműködésnél is meg van: a 424. §. 2. pontja alkalmazandó (a *Curia* egy esetben ellenkező álláspontot foglalt el; Bjt. 7. k. 378.). Kétségtelen azonban, hogy aki az ily többszörös gyujtogatások közül csak az egyiknél vett részt, annak tettére a 424. §. 2. pontja nem alkalmazható.

β) A többek szövetségében elkövetett gyujtogatás akkor forog fenn, amidőn legalább három személy előzetes megegyezés alapján — bár különböző részvételi tevékenységet fejtve ki — gyujt fel akár egy, akár több objektumot, mikor is az összes közreműködők társtettesi minőségben felelnek (*Curia,* Bjt. 18. k. 351., 32. k. 9., Bjogi dtár 24. k. 109.).

3. Szintén a *rendkívüli súlyosság* okolja meg a gyujtogatás szigorú büntetését, **ha az csoportosan rablás vagy rombolás céljából követtetett el** (Btk. 424. §. 3. pont). Figyelembe véve, hogy a csoportosan szó után nincs vessző, nem kétséges, hogy a csoportos elkövetés a céllal konjunktív kapcsolatban minősít. A csak csoportosan, de nem a mondott célból, — vagy egyes személy által bár rablás vagy rombolás céljából elkövetett gyujtogatás nem esik ide.

A *csoport* fogalmára v. ö. *Kézikönyvem* VII. k. 79—80., 131. l.

A rablásnak vagy rombolásnak nem mint valóságnak, hanem csak mint célnak kell fennforognia, sőt a tényleg elkövetett rablás illetve rombolás külön nem is vehető figyelembe, hanem éppúgy beleolvad a gyujtogatásba, mint a lopásba beleolvad a különben sikkasztásként minősülő dolog eltulajdonítás *(Liszt—Schmidt* 710.). Rabláson ehelyütt csak a szoros értelemben vett rablás értendő, az erőszakos lopás (Btk. 345. §.), illetve az erre irányuló célzat nem minősít.

E második csoportba tartozó minősített esetek mindenikénél a büntetés: **életfogytig tartó fegyház** (Btk. 424. §. kezdő szavai), mely mellett mellékbüntetésként **hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is kimondandó** (Btk. 426. §.)

16. §. A tűzvészokozás vétsége.

1. A gondatlanságból elkövetett ingó vagy ingatlan rongálást a törvény nem bünteti, ehelyütt elegendőnek mutatkozik a kártérítési kötelezettség megállapítása. Ha azonban a rongálás vagy megsemmisítés oly — bár gondatlanul megindított — természeti folyamatnak következtében áll elő, mely bizonyos tárgyak (többnyire ingatlanok) elpusztulásán kívül közveszélyt is támaszt, a kártérítésre kötelezésen kívül megokolt a büntetés alkalmazása is. A Min. Ind. szavai szerint: aki tűzzel bánik s beszámítható állapotban van, annak tudnia kell, hogy gondatlansága nagy veszélynek, nagy szerencsétlenségnek lehet oka *(Löw* II. 824.).

2. A törvény fogalommeghatározása szerint: **a tűzvészokozás vétségét az követi el, aki a 422., vagy 423. §-ban megjelölt valamely tárgyat gondatlanságból gyujt fel** (Btk. 425. §.).

Szembetünő, hogy míg a szándékos gyujtogatásnál a törvény beéri a közveszély fikciójával (v. ö. fent 73. l.), addig e vétségnél — legalább is a címszóból (tűz**vész**-okozás) következtethetően — reális közveszély fennforgását kívánja (a „vész" kifejezés nyilván közveszélyre utal), miből folyóan nem minden alap nélkül állítható fel az a tétel, hogy oly gondatlanságból történt felgyujtás, mely közveszéllyel nem jár, büntetés alá nem esik (ellenk. *Isaák,* 295.; a Curia egy esetben egyebeken kívül azért is mellőzte a 425. §-t, mert vádlottak magatartásából tűzvész nem származott; Bjt. 54. k. 5. l.).

3. **Elkövetője** e vétségnek *bárki* lehet; a tárgy tulajdonosa is, feltéve, hogy a felgyujtott tárgy minőségénél vagy fekvésénél fogva másnak személyére vagy vagyonára veszélyt okozott (ily veszély hiánya esetében a 422. §. ut. bekezdésében foglalt mentesítő ok is érvényesül, mert lehetetlen feltenni a törvényről, hogy amikor e körülményt a szándékos gyujtogatásnál mentesítő erővel ruházta fel, ne akarta volna azt az ad culpam beszámítható enyhébb esetre is érteni s így mindenesetre helye van az analogia in meliusnak; v. ö. *Tankönyvem,* VI. kiad. I. k. 44. l.).

4. **Tárgyai** a tűzvészokozás vétségének ugyanazok, mint a szándékos gyujtogatáséi. Ingó dolognak gondatlan felgyujtása tehát nem büntetendő.

Helyesen mellozte tehát a *Curia* a 425. §. alkalmazását, midőn vádlottak gondatlansága következtében a mozgófénykép szerkezetében levő nagymértékben gyulékony celluloidszalag tüzet fogott, de a tűz elfojtatott, mert vádlottak olyan tárgyat, mely a Btk. 422. és 423. §-aiban fel van említve, nem gyujtottak fel és így mulasztásukból, illetve magatartásukból tűzvész nem származott (Bjt. 54. k. 5.); kisebb mennyiségű terménykészletnek gondatlanságból történt felgyujtása esetében is felmentő ítéletet hozott a *Curia* (u. o. 10. k. 12. l.).

5. Az **elkövetési tevékenység** is ugyanaz, mint a szándékos gyujtogatásnál, azaz oly a felgyujtás fogalma alá eső tevés vagy mulasztás, melynek következménye, hogy a törvényben meghatározott tárgyon a tűz megfogamzott. Ujból hangsúlyozom, hogy a cselekmény büntetendőségéhez a nagyobb mérvű veszély bekövetkezése kell, tehát ha a tűz meg is fogamzott, sőt a láng is fellobbant, de azt — mielőtt abból mások személyét vagy vagyonát fenyegető tűz*vész* keletkezett volna — eloltották: a 425. §. nem alkalmazható *(Illés* 3. k. 525., *Fayer* 2. k. 508.).

6. A **gondatlanság** tárgyában az általános szabályok érvényesülnek. Mégis megjegyzem, hogy nemcsak akkor forog fenn a gondatlanság, ha a tettes cselekményének tüzet gerjesztő hatását nem ismerte, de ismernie kellett volna (nem-tudatos kulpa), vagy bár ismerte, de bízott az eredmény elmaradásában (tudatos kulpa), hanem akkor is, amikor a tárgyban tévedett (pl. a tárgyat a magáénak vélte, — azt hitte, hogy a kunyhó lakatlan; *Olshausen* 1754., *Frank* 726., ellenk. *Binding* II. 19. l. 1. jegyz.).

A *Curia* megállapította a gondatlanságot: betegség elleni füstölés esetében (Bjt. 12. k. 382.), midőn a tettes részegségében okozta a tűzvészt (u.

o. 15. k. 189.), midőn a szándékos gyujtogatásra vonatkozó beismerő vallomását visszavonta s utóbb gondatlansággal védekezett (u. o. 20. k. 16.), midőn a gép szikrái okozták a tűzvészt (u. o. 26. k. 255.), midőn vádlott a szénakazal közelében gyufát gyujtott (u. o. 27. k. 318., 40. k. 214.), midőn vádlott az üzlet bezárása alkalmával elmulasztotta meggyőződni arról, vajjon a helyiségben levő kályhában van-e még tűz (u. o. 44. k. 199.), midőn vádlott a raktárban benzint szivattyúzva, gyufát gyujtott (u. o. 65. k. 313.); kimondotta a *Curia*, hogy oly gondatlan ténynek megállapítása hiányában, mellyel a tűzvész közvetlen okozati összefüggésbe hozható: büntető itélet nem hozható (Bjt. 47. k. 316.).

7. A bűnösség megállapításánál s a büntetés kiszabásánál figyelembe jövő körülmények sorában különös jelentőségű *a tűzvésznek közvetlenül gyermek által okozása.* Amennyire ugyanis egyfelől általános szabály, hogy ily esetben a felelősség azt terheli, ki a felügyelet elmulasztásával, gyulékony tárgyaknak szabadon hagyásával tulajdonképen közvetett okozója az eredménynek, s gondatlanság címén büntetendő, viszont nem kétséges, hogy adott esetben a speciális körülmények (a szülők anyagi viszonyai, melyek házon kívüli munkára kényszerítenek, a gyermek kora, mely különösebb felügyeletet nem kíván stb.) a gondatlanság megállapítását kizárhatják.

Igy megállapította a *Curia* vádlott bűnösségét, ki öt éves fiának felügyeletét gondatlanságból elmulasztván, okozója lett annak, hogy fia a nyitott ládából gyufát vett elő, tüzet rakott, a meggyujtott szalmát a takarmányba dugta s ekként tűzvészt okozott *(Grill* 8. k. 2691. sz.); viszont felmentő itéletet hozott a *Curia,* midőn a tűz okát ugyan abban a körülményben lehetett keresni, hogy vádlott kis gyermekeit az égő tűz mellett magukra hagyta s így a tüzet vagy játékból vagy a hideg ellen védekezni akarva, ezek idézték elő, mert abban, hogy vádlott a napi szükséglet megkeresése végett napszámra kelletvén mennie, 7 és 4 éves két gyermekét lakásában felügyelet nélkül hagyta, büntetőjogi beszámítás alá eső gondatlanság annál kevésbbé ismerhető fel, minthogy a 7 éves korához képest fejlett gyermek önsegélyre s vigyázatra nem annyira képtelen, hogy azt a lakóhelyiségben hagyni nem lehetne; de különben is a napszámból élő személyek helyzetének kényszere a folytonos közvetlen felügyelet alatt tartást kizárván, az ily körülmények között bekövetkezett balesetet csak a véletlen esélyek közé lehet sorolni (Bjt. 18. k. 392.). A felmentést a **büntetőjogi lehetetlenülés** okolja meg (a német irodalom Nichtzumutbarkeit-nak nevezi; v. ö. *Jobst,* Der Streit um die Zumutbarkeit im Strafrecht, 1935.).

8. A gondatlanság fennforgására következtetést engedő tény mindig *külön* állapítandó meg *(Curia,* Bjt. 47. k. 316.), miből nyilvánvaló, hogy abból az egymagában álló körülményből, mely a tettes magatartását egyébként is törvénybe ütköző cselekmény (pl. a Kbtk. 141. §-ába ütköző tűzrendészeti kihágás,

a Kbtk. 115. §-ába ütköző tiltott lövöldözés) körébe viszi át, még nem következik, hogy a tettes terhére az ú. n. in re illicita versio (v. ö. Tankönyvem VI. kiad. II. k. 18.) címén a tűzvészokozás vétsége is megállapítandó. Nem kivétel e tekintetben az 1879:XXXI. t.-c. 112. §-a sem, mely a 109. §. 1., 2., 3. pontja esetében (erdőben tiltott tűzgerjesztés, annak felügyelet nélkül hagyása, talált tűz el nem oltása, illetve erről a jelentés elmulasztása) is csak akkor rendel a Btk. szabályai szerint büntetni, ha e cselekmény vagy mulasztás folytán *gondatlanságból* származott a tűzkár (ezt a gondolatot az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1934. évi törvényjavaslat 261. §-ának ut. bek.-e úgy fejezi ki, hogy amennyiben az egyébként tiltott „cselekmény következtében tűz támad, a cselekményt a büntető törvények szerint az eset körülményeihez képest mint bűntettet vagy vétséget kell büntetni"). V. ö. még az 1894:XII. t.-c. 94. §. e. pontját, mely mezőrendőri kihágás címén rendel büntetni, midőn valaki más tulajdonát képező szabadban levő kórót, trágyát, tarlót, avart, nádast, tőzeget gondatlanságból meggyujt.

9. *Kisérletről,* gondatlanság lévén a cselekmény jellegző ismérve, nem lehet szó (ha tehát a törvényben meghatározott objektum még nem, hanem csak az azzal összefüggő dolog fogott tüzet: felmentő itélet hozandó).

10. A *bűnrészesség* is ki van zárva, de annak nincs akadálya, hogy több személy gondatlansága esetében valamennyi, de külön-külön felelősségre vonassék tettesi minőségben. *Kulpák kompenzációjának* (v. ö. Tank. VI. kiad. II. 19.) természetesen nincs helye.

Ily értelemben döntött a *Curia,* midőn kimondotta, hogy a gondatlanul eljárt egyént nem menti az a — habár kétségtelen — tény, hogy kívüle még más egyénnek is látnia és tudnia kellett a veszélyt; ez esetben ugyanis nem egy, hanem két egyén gondatlansága forogván fenn: az eredmény nem az, hogy az egyiknek gondatlansága miatti felelősséget a másiknak gondatlansága megszünteti, hanem ellenkezőleg az, hogy két személy terheltetvén gondatlansággal, az eredményért mindenik felelős *(Grill,* 8. k. 2685.).

11. A *büntetés* **egy évig terjedhető fogház; ha pedig ezáltal valakinek halála okoztatott,** a vétség öt évig terjedhető fogházzal büntetendő (Btk. 425. §.).

A minősítés a puszta fizikai kauzalitás alapján áll be. A 425. §. ugyanis eltérően a 424. §. i. pontjától nem kívánja meg sem azt, hogy az életét vesztett személy a gyujtás idején a fel-

gyujtott helyiségben volt légyen, sem azt, hogy erről a tettes tudott vagy tudhatott (*Illés* 3. k. 528., *Schnierer* 619., *Werner* 722., *Finkey* 766., *Frank* 726., *Olshausen* 1755., *Gerland* 450., *Hälschner* II. 30., *Schaper*, Holtz. Hb. III. 880.; ellenk. *Fayer* II. 508., *Bernolák* 675., *Hacker* Bjt. 72. k. 115., *Binding* II. 20., *Finger* 642., *Schütze* 517., helyesen a *pozsonyi tábla*, midőn a mentés közben szenvedett égési sebek okozta halálos eredményt vádlottnak beszámította (Bjt. 72. k. 117. l.). Az azonban itt is kell, hogy a halál a tűzvésszel szoros kapcsolatban álló oknak legyen a következménye (megfulladás a füstben, a lezuhanó gerenda okozta halál stb., de már nem ha a tűzoltó autó gázol el valakit, ellenk. *Gerland* 456.).

Az egyazon cselekvésből származó gondatlanságból okozott súlyos testi sértés és tűzvészokozás vétsége már nem alkotnak törvényes egységet, hanem anyagi halmazatot.

Igy a *Curia*, midőn tényként állapíttatott meg, hogy vádlott a raktárban benzint szivattyúzva gyufát gyujtott, mitől a benzin meggyulladván sértett 8 napot meghaladó égési sérülést szenvedett, de meggyúlt s leégett egy másik sértett háza is: anyagi halmazatba foglalta a 425. s 310. §-ba ütköző vétségeket, mert vádlott két különálló s különböző jogot sértett meg, tehát két bűncselekményt követett el, s az, hogy a két külön eredmény ugyanazon egy gondatlanságból származott, a két különálló bűncselekményt nem olvasztja egybe (Bjt. 65. k. 313.).

17. §. Különleges szabályok.

I. Büntetlenség.

1. Abból a körülményből, hogy a törvény alapján a szándékos gyujtogatás bűntette s a tűzvészokozás vétsége a tűz megfogamzásával tekintendő bevégzettnek, nyilvánvaló, hogy az e határon túlmenő eredménynek (az objektum teljes vagy részleges elpusztulása) a cselekmény felfedezése előtti önkéntes elhárítása a Btk. 67. §. 2. pontja alá nem vonható, tehát ezen a címen büntetlenségre nem vezet. Ámde, ha a büntetés elengedésnek kilátásba helyezésével szintúgy előmozdítható az érdekvédelem általános nagy célja, mint a sérelem előidézésére irányuló cselekménynek büntetés alá helyezésével, úgy jogpolitikai szemszögből megokolt lehet az eredmény elhárításához — kivételesen még oly bevégzett cselekményeknél is, melyek további sérelmeket idézhetnek elő — büntetlenséget fűzni s ezzel azokat, kiknek e további sérelmek megelőzése hatalmukban van, azok

bekövetkezésének megakadályozására buzdítani s így *a jutalmazó büntetőjoggal* magukat a bűnözőket az érdekvédelem munkájába bevonni.

Ez a gondolat nyer kifejezést a Btk. 427. §-ában, melynek szószerinti hangzása szerint: **a gyujtogatás nem büntettetik, ha a tűz továbbterjedése előbb, mint a tett felfedeztetett és nagyobb kár okoztatott volna, a tettes által vagy az ő intézkedései következtében eloltatott** (ez utóbbi kifejezés helyébe alsóbb kritikát gyakorolva: „megakadályoztatott" szó teendő).

2. Elsőben is meg kell jegyeznem — *Schniererrel* (Komm. 593.) és a *Curiának* régebbi álláspontjával (Bjt. 27. k. 71., 40. k. 214. l.) szemben —, hogy e rendelkezés a gyujtogatás fejezetében meghatározott összes cselekményeknél, tehát a tűzvészokozás vétségénél is alkalmazandó, mert bár igaz, hogy a törvény a tűzvészokozás vétségét külön nem említi, de viszont a 427. §. nem is a gyujtogatás *bűntettéről*, hanem általában a *gyujtogatásról* szól, már pedig a fejezet címe is ezt a műszót használja, mely generikus elnevezés az abban foglalt összes deliktumokat, tehát a tűzvészokozás vétségét is átfoglalja. De eltekintve ettől: a mentesítő rendelkezés *elhelyezése* is arra enged következtetni, hogy az minden előző szakaszra, tehát a 425. §-ban meghatározott tűzvészokozás vétségére is érvényes. E formális okokon kívül figyelembe veendő végül az az *érdemi argumentáció* is, hogy ha a törvény büntetlenséget igér a jelentékenyen súlyosabb szándékos gyujtogatásnál, úgy nem tehető fel, hogy ne akarja e kedvezményt a sokkal enyhébb kulpózus gyujtogatásnál is megadni (ugyanígy: *Illés* III. 529., *Werner* 722., *Fayer* II. 509., *Isaák* 290., *Bernolák* 357., *Balás* 500., *Schadl* 356., *Irk* 452., *Finkey* 764.; és általában a német irodalom, melynek álláspontját nagyban erősíti az a körülmény, hogy a vonatkozó rendelkezés eredetileg a gondatlan gyujtogatás szakasza *előtt* volt a javaslatban, — a törvény azonban az után vette fel).

3. Nem fér szó ahhoz, hogy a 427. §. címén a büntetlenség *csak a befejezett* gyujtogatás, illetőleg bevégzett tűzvészokozás esetében érvényesül. Ha a tettes csak a kísérletig jutott el (a tűzvészokozás vétsége ilyenkor amúgy sem büntetendő, v. ö. fent 103. l.), úgy az eredményelhárítás a Btk. 67. §-a alapján biztosít büntetlenséget (pl. a tettes felgyujtotta a házzal kapcsolatos fakerítést, a szobában levő bútordarabot, de a tüzet — mielőtt az a házon stb. megfogamzott volna — eloltja).

4. A *büntetlenség* feltételei egyébekben ugyanazok, mint amelyeket a törvény a 67. §. 2. pontjában kíván meg. Az önkéntesség ugyan nincs említve, de nem lehet kétséges, hogy az, ki nem túlnyomóan saját akaratából, vagy éppen kényszer hatása alatt oltja el a tüzet: a büntetlenség kedvezményében nem részesülhet. A törvény által *kiemelt feltételek* a következők:

a) *A tűz továbbterjedésének megakadályozása.* A megakadályozásra irányuló törekvés nem elég; az ily sikertelen törekvés lehet enyhítő körülmény, de a büntetés alkalmazást nem zárja ki *(Olshausen* 1757., *Frank* 727., de v. ö. *Kohler* 122.). Viszont a tűznek teljes eloltottsága nem szükséges, elég, ha az ú. n. lokalizáció megtörtént.

b) A megakadályozás *a tettes által vagy az ő intézkedése következtében* állott légyen be. A tettes szó itt nem technikus értelemben veendő. A felgyujtó, társtettes, illetőleg bűnsegéd is büntetlen, ha megakadályozza a tűz továbbterjedését. De mindig csak az büntetlen, kire a megakadályozás ténye visszavezethető, mert e körülmény a többi közreműködőre át nem vihető legszemélyesebb büntethetőséget kizáró ok (u. n. osztbatatlan személyes körülmény, v. ö. *Angyal,* A személyes tulajdonságok és körülmények tana 1902., 135. l.). Hogy a bűntevő maga akadályozza-e meg a tűz továbbterjedését, vagy az az ő intézkedésére (segítségül hívás) történt-e, az irrelevans.

Felmentő itéletet hozott a *Curia,* midőn vádlott tüzet kiáltott, mielőtt a gyujtogatás felfedeztetett, s a tűz ennek folytán eloltatott (Bjt. 28. k. 125.), midőn a tűz a tettes intézkedései folytán oltatott el, bár a vádlott ittas lévén, az oltásnál nem segített (u. o. 22. k. 92.), viszont nem alkalmazta a *Curia* a 427. §-t, midőn vádlott tevékenysége csak abban állott, hogy az általa felgyujtott ház tetejének lángralobbanása után bekiáltott panaszos ablakán, hogy jöjjön ki, mert a háza ég s a tűz mások közreműködése következtében eloltatott (u. o. 26. k. 300., Bjogi dtár 10. k. 93.).

c) A megakadályozás, illetőleg a sikerre vezetett intézkedés *előbb, mint a tett felfedeztetett* történt légyen. Ez a feltétel épúgy objektív jellegű, mint a Btk. 67. §. 2. pontja esetében. Mihelyt olyasvalaki, kinek módjában áll a tűz továbbterjedését megakadályozni, a cselekményről tudomást szerzett: büntetlenség már nem adható, mert hiányzik annak alapja: az elkövető ilyirányú tevékenységének egyedülvalósága. Felfedezésről azonban csak akkor van szó, ha az oly személy részéről történt, kitől a megakadályozás vagy megfelelő intézkedés várható. A gyermek, a bűnrészes, sőt legtöbbször a sértett tudomása is nem minősíthető felfedezésnek *(Binding* 2. k. 21., *Hälschner* 2. k. 625., *Geyer* 2. k. 113., *Frank* 726., *Olshausen* 1757.).

d) A megakadályozásnak oly időben kell megtörténnie, *mielőtt nagyobb kár okoztatott volna.* Hogy mikor tekintendő a már bekövetkezett kár nagyobbnak, azt eldönteni a konkrét körülmények figyelembevétele mellett a biró feladata. Irányadóul szolgálhat e tekintetben egyfelől a felgyujtott tárgy *értéke* oly értelemben, hogy minél nagyobb ez, annál nagyobb tényleg bekövetkezett kár ellenére megadható még a büntetlenség, — másfelől figyelembe veendő, hogy oly esetben többnyire már nagyobb kárról van szó, amikor *a tűz* a felgyujtás helyén túl *jelentékenyen tovább terjedt* (a német btk. 310. §-a kifejezetten így szól: „bevor ... ein weiterer als der durch die blosse Inbrandsetzung bewirkte Schade entstanden war"; v. ö. idevágólag: *Binding* II. 21., *Meves,* Ger. Saal 24. k. 182., *Pape,* Versuch und Vollendung bei Brandstiftung, 75.).

5. A Btk. 427. §-ával kapcsolatban vitás lehet az ú. n. *maradékcselekmény kérdése,* azaz: vajjon büntetlenség esetében büntethető-e az eredményt elhárító bűntettes az eloltás ellenére tényleg már bekövetkezett ingó- vagy ingatlan rongálásáért? Részemről a maradékcselekmény büntetendősége mellett foglalok állást, mert nemcsak a Btk. 68. §-ából vont analogia engedi meg e következtetést, de a Btk. 427. §-ának szóhangzata is, melynek értelmében csak a *gyujtogatás* az, mely nem büntettetik. Az ellenkező felfogás (a német btk. 310. §-ának ama szavai alapján: „tritt Straflosigkeit ein": *Frank* 727., *Schoetensack,* Vergl. Darst. Allg. T. II. 443., *Rommel,* Zur einfachen Sachbeschädigung, 1914., 112., *Sauermann,* Der Versuch, 1927. 30., *Binding* II. 21.) ahhoz a most említett írók által is elismert képtelenséghez vezet, hogy ha a tettes egy idegen könyvet gyujt meg, ennek eloltásával nem szerez büntetlenséget s vagyonrongálásért felel, de ha ezt úgy gyujtja fel, hogy a láng továbbterjedve a házon is megfogamzik, s a tűz továbbterjedését megakadályozza: a dologrongálásért sem büntethető. Ha gondatlanságból okozott testi sértés vagy emberhalál a következmény, a büntetlenség még a gyujtogatásért sem áll be, mert ezek az eredmények *a nagyobb kár* fogalma alá esnek. Természetesen *biztosítási csalásért* még akkor is felel a tettes, ha a 427. §. alapján büntetlenséget élvez (így a Reichsgericht, v. ö. E. 56. k. 95. l.).

II. Szövetség.

A gyujtogatás súlyossága oly nagy, hogy az arra irányozott *előkészületi cselekmény* büntetés alá vonása megokolt. Ez a megfontolás indította a főrendiház hármas bizottságát arra, hogy ezt az ú. n. *Duchesne szakaszt (Fayer* I. 237.) a 428. szám alatt törvénybe iktassa kimondván, hogy: **a gyujtogatás bűntettének elkövetésére irányzott szövetség (132. §.), ha ahhoz előkészületi cselekmény is járult, két évig terjedhető börtönnel büntetendő** (e szakasz körüli érdekes vitára v. ö. *Löw* II. 827—839.). A szövetség fogalmára a Btk. 132. §-a irányadó (v. ö. *Kézikönyvem* VII. 26.). Az elálláshoz a 428. §-ban a törvény ugyan nem fűz kifejezetten büntethetőséget megszüntető hatályt, nézetem szerint a Btk. 137. §-a mégis per analogiam a 428. §-ra is kiterjesztendő (v. ö. *Kézikönyvem* II. 23. ugyanígy *Illés* III. 531., *Bernolák* 358., ellenk. *Balás,* 500., *Degré—Illés* 216. és legújabban a *Curia,* Bjogi dtár 24. k. 109.), nem tehető fel ugyanis a törvényről, hogy amikor a sok vonatkozásban súlyosabb felségsértésnél az elálláshoz büntetlenséget kapcsol, ezt nem akarta a gyujtogatásnál.

Kérdés, vajjon a saját ház stb. veszélytelen (Btk. 422. §. ut. bek.) felgyujtására irányuló szövetség büntetendő-e? A felelet tagadó, mert ha az alapcselekmény büntetlen, úgy a szövetség sem vonható büntetés alá, nem még akkor sem, ha a cél biztosítási csalás (Btk. 382. §.) elkövetése volt. Más az eset, ha a saját ház stb. felgyujtása nem esik a 422. §. ut. bek.-e alá, mikor is a felgyujtásra irányuló szövetség természetesen büntetendő *(Curia,* Bjt. 32. k. 73. l. és itt *Kunfalvy István* megbeszélése.).

18. §. Robbantószerek és robbanóanyagok útján elkövetett bűncselekmények.

I. Jogösszehasonlító áttekintés. Az emberi élet kioltására vagy rombolásra alkalmas robbantószerek és robbanó anyagok életben, testi épségben vagy vagyonban olyan kiszámíthatatlan pusztítást okozhatnak, hogy ezek a bűncselekmények legveszélyesebb eszközeiül tekinthetők. Indokolt tehát az ezekkel az anyagokkal és eszközökkel elkövetett visszaélésekre szigorú büntetést rendelni. Ez a gondolat vezette a külföld törvényhozóit éppúgy, mint a hazai törvényhozást, hogy vagy a büntetőtörvénykönyvbe szervesen beillesztve, vagy külön törvényben e veszélyes szerek és anyagok előállításából és tartásából származó közveszélyt megakadályozza és illetőleg az

azok felhasználásával elkövetett bűncselekmények szigorú megtorlását biztosítsa.

A vonatkozó törvényhelyek nem néznek vissza régi multra, minek természetszerű magyarázata, hogy e veszélyes eszközök előállítása s megengedett célokra használata is újabb keletű.

1. A *francia 1810-iki code pénal* az 1791-iki code nyomán a gyujtogatás síkjára helyezve 435. art.-ában halálbüntetéssel rendeli sújtani azokat, „qui auront détruit par l'effet d'une mine des édifices, navires etc."; az 1932. évi ápr. 28-iki novella a tevékenységi tárgyak körét kiterjeszti („magasins ou chantiers"); az 1892. évi ápr. 2-iki törvény még több tárgyat sorol fel s nemcsak a pokolgép (mine), hanem bármily más robbanó anyag (toute substance explosible) használata esetében a 435. art. alá vonja a cselekményt. Jellemző, hogy az előkészületi cselekmény („le dépôt, dans une intention criminelle, sur une voie publique ou privée, d'un engin explosif") azonosul a kisérlettel (v. ö. még az 1881. júl. 29. és 1893. dec. 12. trveket).

2. Az *1851. évi osztrák btk.* külön nem szól e bűncselekményről, mely azonban a 85. (boshafte Schädigung), illetve a 87. §. (boshafte Handlungen unter besonders gefährlichen Verhältnissen) rendelkezései alá esett. Részletes szabályokat ad — a mi törvényünk alkotásánál is mintául szolgáló — 1885. máj. 27-iki törvény „betreffend Anordnungen gegen den gemeingefährlichen Gebrauch von Sprengstoffen etc.", mely kihágásként bünteti a jogellenes előállítást, forgalombahozást, behozatalt, birtoklást (2. §.); vétség címén bünteti e cselekményeket, „wenn Umstände vorliegen, welche eine Gefahr für das Eigentum, die Gesundheit oder das Leben eines Anderen herbeizuführen geeignet sind" (3. §.; itt elég tehát az abstrakt veszély; v. ö. *Altmann* 268.); súlyos büntettet követ el, ki „durch Anwendung von Sprengstoffen als Sprengmittel" mások vagyonát, egészségét, életét veszélynek teszi ki (4. §.; itt már konkrét veszély kell; ellenk. *Finger* II. 658.); halálokozás esetében a büntetés súlyosbodik s halál, ha a tettes az eredményt előreláthatta (4. §. 2. bek.); a további rendelkezések büntetik a szövetséget, előkészületet, nyilvános felhivást, fel nem jelentést stb. (v. ö. még az 1919. dec. 13. és dec. 24-iki törvényeket a lőpor- s robbanó anyagok monopoliuma tárgyában). Erős túlzásba téved az 1934. évi júl. 14-iki osztrák törvény, mely halállal bünteti a robbanó szereknek bűncselekmény elkövetése céljából való előállítását, megszerzését, birtoklását, — az ily bűncselekmények elkövetésére szövetkezést stb. (v. ö. Österreichische Abendzeitung 1934. júl. 17-iki szám.).

3. A *német bir. btk.* 311. §-a a gyujtogatással azonosítja a dolognak teljes vagy részleges megrongálását „durch Gebrauch von Pulver oder anderen explodierenden Stoffen". Az újabb javaslatok is lényegileg ezt az álláspontot foglalják el azzal, hogy kifejezetten csak közveszély előidézése esetében büntetnek; így az 1930. évben immár letárgyalt javaslat 226. §-a szerint: „Wer eine Explosion verursacht und dadurch eine Gefahr für Leib oder Leben oder in bedeutendem Umfang für fremdes Eigentum herbeiführt...". Az 1933. évi nemzeti szocialista btk. javaslata már súlyosan bünteti a robbanó stb. anyagok jogosulatlan előállítását, birtoklását, for-

galmazását (a német btk. 367. §-a szerint e cselekmény csak kihágás). Az 1884. jún. 9-iki törvény bünteti a robbanó anyagok készítését, forgalmazását, bizonyos előkészületi cselekményeket, egyenes felhívást, a fel nem jelentést.

4. Az *1881. évi holland btk.* 157. és 158. art.-ai a robbanás (ontploffing) előidézését a gyujtogatással azonosítják (de v. ö. még a 429. §-ban meghatározott kihágást).

5. Az *1889. évi olasz codice* 300. art.-ában a robbanó anyaggal történő gyujtás a gyujtogatással azonosul, a 301. art. a pokolgép, torpedó vagy más robbanó szerkezetek („altre opere o macchine esplodenti") rombolás céljából történő felállítását vagy felgyujtását minősíti gyujtogatásnak. Az *1930. évi új olasz btk.* határozmányai közül különösen a következők emelkednek ki: a 435. art. súlyos büntetést mér arra, ki a köznyugalom megzavarására irányuló merénylet céljára dinamitot vagy más robbanó anyagot (altre materie esplodenti) gyárt, megszerez vagy birtokol, — megelőzően a 420. art. szintén szigorú büntetéssel sújtja azt, ki azon célból, hogy közriadalmat, lázadást vagy zavart keltsen, bombát, pokolgépet vagy más robbanó anyagot felrobbant (v. ö. még az art. 678., 679., 703., a robbanó anyagok tiltott készítése, árusítása, felgyujtása, a fel nem jelentés).

5. Az *1889. évi finn btk.* 34. fejezetének 5. §-a a robbanó anyag felhasználásával elkövetett rongálást s ennek kisérletét gyujtogatásként bünteti; a 6. §. szerint robbanó anyagoknak ily célból összegyüjtése mint előkészület büntetendő; a 7. §. értelmében a robbantás gondatlanságból elkövetve is büntetés alá esik. Egy 1933. évi márc. 17-én kelt törvény általában büntetés terhe alatt tiltja robbanó anyagoknak oly helyre hozatalát, hol több ember összegyülekezik. A btk. 44. fejezetének 1. §-a bünteti még robbanó anyagnak oly helyen hagyását, ahol gyermekek vannak.

6. Részletes szabályozást ad az *1896. évi bulgár btk.*; a 391. art. mindenekelőtt halállal rendeli büntetni azt, ki házat stb. robbanó anyag felhasználásával szétrombol, vagy e cselekmény kisérletét követi el; a 392. art. fegyházbüntetést mér arra, ki ölési célból robbanó anyagot utcán vagy más helyen elhelyez; a 393. art. szerint valamely személy fenyegetése robbanó szerrel vétség; a 394. art. bűncselekmény elkövetése esetében a robbanó anyag gyártóját, rendelkezésre bocsátóját, ha tudott a célról, részeként bünteti; a 395. art. a szövetséget helyezi büntetés alá.

7. Az *1902. évi norvég btk.* 148. és 151. §-ai teljesen egy vonalra helyezi a gyujtogatást és robbantást (sproengning).

8. Az *1907. évi japán btk.* 117. §-a a gyujtogatóval egyenlően rendeli büntetni, ki a meghatározott idegen tevékenységi tárgyakat azáltal rongálja meg, hogy robbanó anyagot, gőzkazánt vagy bármily más robbanó készüléket szándékosan vagy gondatlanul felrobbant.

9. Az *1908. évi siami btk.* 188. art.-a a gyujtogatás büntetésével sújtja azt, ki robbanást okoz („cause une explosion"), melyből személyekre vagy dolgokra veszély vagy kár háramolhatik; a 189. art. enyhíti a büntetést, ha a veszélyeztetett tárgyak csekély értékűek s nem kell attól tartani, hogy a tűz más javakra átterjed.

10. Nagy körültekintésre vallóan szabályozzák e cselekményeket a

svájci javaslatok; így az 1915. évi bünteti a gáz, benzin vagy hasonló anyagoknak az életet, testi épséget, idegen vagyont veszélyeztető szándékos vagy gondatlan felrobbantását (191. art.), robbanó anyagoknak bünözés céljából közveszélyt előidéző használatát; bomba használata esetében a büntetés súlyosabb (192. art.); büntetés alá esik, ki robbanó anyaggal vagy bombával gondatlanul bánva közveszélyt idéz elő (194. art.), büntetendő, ki tudja, vagy tudnia kell, hogy bűnözés céljaira fogják használni, robbanó anyagokat vagy bombákat előállít, átad, megszerez, elrejt, forgalomba hoz, az előállításra tanácsot ad (193. art.).

11. Az *1924. évi görög javaslat* 215. art.-a bünteti, ki szándékosan bármily módon, de különösen robbanó anyagot használva robbantást okoz; a büntetés aszerint súlyosabb, amint e cselekmény idegen dolgokra, emberre veszélyt idéz elő, vagy éppen emberhalált okoz; büntetés alá esik e cselekménynek gondatlanságból elkövetése (216. art.), továbbá a robbanó anyagok vagy bombák készítése, birtoklása, másnak átadása vagyon- vagy életveszély előidézése céljából (217. art.)

12. Az *1925. évi cseh-szlovák javaslat,* mely 291. §-ának 1. bek.-ében a több személy életét vagy testi épségét, valamint idegen vagyont nagyobb mértékben veszélyeztető cselekményt, szóval a közveszély előidézését egységes deliktumként bünteti, súlyosabb büntetést mér arra, ki e cselekményt robbanás célzatos előidézésével követi el (291. §. 2. bek.); büntetés alá esik a gondatlan elkövetés is (292. §.).

13. Az *1926. évi török btk.* 372. §-a a gyujtogatás büntetésével sújtja megfelelő megkülönböztetéssel, ki a meghatározott tevékenységi tárgyak teljes vagy részleges szétrombolása céljából pokolgépet, torpedot vagy más ily szerkezetet vagy robbanó anyagot felállít, felgyujt (v. ö. a tiltott előállításra, használatra 549—551. §§.)

14. Az *1927. évi szovjet btk.* általában az ellenforradalmi célú robbantást bünteti (58. §. 9.), de bünteti a robbanó anyagok előállítását, birtoklását, adás-vételét (182. §.).

15. Az *1928. évi chinai btk.* 190. art.-a a gyujtogatással azonosítja a robbanó anyagok használatával előidézett szándékos vagy gondatlan pusztítást.

16. Az *angol jogban* anarchisztikus merényletek elfojtására alkották meg (főleg a liverpooli merénylet alkalmán) 1883. évi ápr. 9-én a 46. Vict. c. 3.: An Act to amend the law relating to explosive substances, mely az eddigi jogszabályokat (24., 25. Vict. c. 100.) módosítja és kiegészíti (érdekes a törvény alkotásának története; pár nappal a liverpooli merénylet elkövetése után ápr. 3-án több gyanusítottat letartóztattak; a kormány azonban kijelentette, hogy ily bűncselekmények megtorlására nincsenek hatályos eszközei; erre ápr. 9-én javaslatot nyujtottak be a parlamenthez, melyet a standing order (= annak tilalma, hogy egy Bill ugyanaznap mindkét házban tárgyaltassék) félretételével még ugyanaznap törvény erejére emeltek). Büntetendő, ki károsító szándékkal robbanó anyagot használva életet vagy idegen vagyont veszélyeztető robbanást okoz, — ki ily célból vagy nem igazolt célból robbantó anyagot előállít, birtokában tart (v. ö. *Wilshere,* 175., 251.).

II. Az 1924. évi XV. t.-cikk a robbantószer és robbanóanyag előállításával, tartásával és használatával elkövetett bűncselekményekről.

1. E törvényünk alapjául szolgáló javaslat vonatkozó szövege eredetileg a *Nagy Emil* volt ig. minister által 1923. évi dec. 14-én „a büntetőtörvények kiegészítéséről és egyes rendelkezéseinek módosításáról stb." cím alatt a nemzetgyűlés elé terjesztett törvényjavaslat III. fejezetében (Robbantószerrel és lőfegyver jogosulatlan tartásával elkövetett bűncselekmények) olvasható (59. §. bűncselekmény elkövetése céljából előállítás stb., felhasználással elkövetés; 60. §. jogosulatlan előállítás, 61. §. jogosulatlanul lőfegyver tartása vagy viselése, 62. §. mellékbüntetés; v. ö. Nemzetgyűlés nyomtatványai, Irományok VIII. 352. sz. 276—277. l.). Pár nappal később történt szomorú események megokolttá tették e rendelkezéseknek az említett javaslatból való kiemelését s külön törvényjavaslatba foglalva sürgős letárgyalását. Ezt a javaslatot (a robbantószer és robbanóanyag előállításával, tartásával és használatával elkövetett bűncselekményekről) ugyan *Nagy Emil* 1924. évi jan. 5-én terjesztette a Nemzetgyűlés elé (Irományok 355. sz. 321—323. l.; 1. §. jogosulatlan előállítás, felhasználással elkövetés, 2. §. bejelentési kötelesség, 3. §. életbelépés), az ig. biz. letárgyalta s jan. 23-án a sürgősség kimondását kérve jelentését beterjesztette (Irományok IX. köt. 380. sz. 51—53. l.), a Nemzetgyűlés 1924. évi máj. 20-iki 286. ülésében *Nemes Bertalan* előadót meghallgatva hozzászólás nélkül a javaslatot elfogadta (Napló XXIV. 75. l.; harmadszori olvasás a 287. ülésben; Napló XXIV. 85. l.).

A törvény bünteti 1. a robbanó anyag jogosulatlan előállítását stb. (1. §. 1. bek.), 2. az e cselekményhez kapcsolódó szövetséget s előkészületet (1. §. 2. bek.), 3. büntettnek vagy vétségnek robbanó anyag felhasználásával való elkövetését, illetve megkisérlését (1. §. 3. bek.), szabályozza 4. a bejelentési kötelességet (2. §., 3. §. 2. bek.), majd 5. kiterjeszti a törvény rendelkezéseit a katonai büntető bíráskodás alá tartozó egyénekre (3. §. 1. bek.).

2. A vonatkozó összes törvényi rendelkezéseknek központi fogalma az **emberélet kioltására vagy rombolásra alkalmas robbanó anyag, robbantó szer (dinamit, ekrazit stb.) s ily anyag vagy szer felhasználására szolgáló készülék (bomba, kézigránát, pokolgép stb.).** A fogalom megjelölésében szereplő *anyagnak* (nyers állapotban levő ilynemű dolog), *szernek* (megfelelően elkészített, adagolt, csomagolt hasonló dolog), *készüléknek* (e kifejezést az ig. biz. vette fel, értendő alatta az a szerkezet, mely az anyag vagy szer felhasználására szolgál) *robbanó,* illetve *robbantó* erőt magában rejtőnek kell lennie. Robbanó és illetőleg robbantó erejű az az anyag, vagy szer, mely chemiai tulajdonságainak és halmazállapotának hirtelen változásakor térfogatban tetemesen megnövekedve oly gáznemű testté alakul át, melynek feszítő ereje az ellenálló tárgyakra nagy nyomást gyakorolva azokat eltaszítja vagy szétrombolja (v. ö. A technika vívmányai 26., 414., 415., Révai Lexikon 16. köt. Robbanószer címszó, *Lammasch—Rittler* 439.). Nem robbanó anyag a *vízgőz,* mely chemiai tulajdonságainak s halmazállapotának változása nélkül fejti ki a feszítő erőt *(Frank* 727., a német Reichsgericht E. 22. k. 304.) — de nem robbanó anyag a törvény szemszögéből a *lőpor* sem; következik ez a 2. §. 3. bekezdésének utolsó mondatából, mely szerint: „A lőpor beszerzésére, valamint készletben tartására vonatkozó jogszabály érvényét ez a törvény nem érinti", de következik az ig. biz. jelentéséből is, melyben azt olvassuk, hogy a bizottság abban a meggyőződésben van, hogy ezen törvény rendelkezései a vadászlőszerekre (lőpor, töltény, stb.) nem terjednek ki." Ismertebb robbanó anyagok: a nitrocellulóz, kollódiumgyapot, nitroglicerin (mely a különböző dinamitféléknek alapanyaga), az aromás szénhidrogénekből készített robbanószerek (nitrobenzol, nitronaftalin, pikrinsav, trinitrokrezol, ez utóbbinak ammoniumsója az ú. n. ekrazit), a fémtartalmú robbanószerek (a durranó kéncső ú. n. merkurifulminát).

Mindezek az anyagok, szerek s azok felhasználására szolgáló készülékek csak akkor esnek a törvény rendelkezései alá, ha *emberélet kioltására vagy rombolásra alkalmasak.* Nem esik ennélfogva ide pl. a *benzin* annál kevésbbé, mert ez a gazdasági életben általában más célra használtatik s kisebb mennyiségben sem emberélet kioltására, sem rombolásra nem alkalmas (ugyanígy *Isaák,* Zsebk. 600.).

3. A törvényben meghatározott bűncselekmények között első helyen találjuk az *előállítással, tartással elkövetett bűntettet,* melyet az 1. §. 1. bek. szerint az követ el, ki ily anyagot stb. **jogosulatlanul állít, állíttat elő, készít, készíttet, szerez, szereztet be, vagy tart, tartat rendelkezése alatt vagy ilyen szert vagy anyagot annak tartására jogosulatlan egyénnek ad át.** Az elkövetési tevékenységet jelző előállít, készít, beszerez, rendelkezése alatt tart, átad kifejezések nem kívánnak különösebb értelmezést; legföllebb a rendelkezés alatt tartás tárgyában idézhetem *Isaák* (Zsebk. 600.) helyes meghatározását, mely szerint ilykép tartja az anyagot az, ki olyannal bírlaltatja, aki a közöttük

fennálló tényleges vagy jogi viszonynál fogva a dolog sorsára vonatkozó utasításait feltétlenül követi (v. ö. még *Olshausen* II. 2078.).

Az **előállíttat** stb. alakok használatával arra utal a törvény, hogy a felbujtó a cselekménynek *önálló tettese* (nem társtettes; tévesen, de valószínűleg csak elvétésből *Isaák* 600., mert helyesen a 203. §. kapcsán a 227. lapon); aki *átadat* lehet felbujtó, mert itt a törvény csak az átad kifejezéssel él, de lehet közvetett tettes, ha az átadást végző nem tudja mit ad át.

Az elkövetési tevékenység csak akkor illik bele az 1. §. 1. bek.-ébe, ha **jogosulatlanul** történik, illetve az átadás oly egyén részére történik, ki az anyag stb. *tartására nem jogosult.* Jogosultan tarthatnak ily anyagokat az állami és az engedélyes bánya, az ipari és kereskedelmi üzemek (17.200/1925. sz. ig. min. rendelet 3. §-a), továbbá aki a törvényben előírt határidőben készletét a hatóságnál bejelentette s beszolgáltatásra nem lett kötelezve. Kérdés, nem kell-e e bűntetthez különös szándék? A felelet tagadó annál inkább, mert az 1923. évi javaslat vonatkozó 59. §-ában bent volt: „abból a célból ..., hogy ezt valamely bűntett vagy vétség elkövetésénél eszközül használja", mely szövegrész az 1924. évi javaslatból kimaradt (helyesen a *Curia,* v. ö. Bjogi dtár 25. k. 49. l.).

Ugyanezt az álláspontot teszi magáévá a *Curia* következő itélete:

„Az alsóbiróságok a vádlottaknak a paxit nevű robbantószer megszerzése és tartása által elkövetett cselekményét a vádtól eltérően csupán a 9862/1920. M. E. sz. rendeletbe ütköző kihágásnak minősítették s a kir. itélőtábla a bekövetkezett elévülés folytán ezen kihágás vádja alól a vádlottakat a Bp. 326. §. 3. pontja értelmében felmentette.

Ezt a minősítést az alsóbbfokú biróságok azzal indokolták, hogy az adott esetben a robbantószer megszerzése és tartása nem valamely bűncselekmény elkövetése céljából s nem a jogrendbe ütköző s. azt veszélyeztető célból és szándékkal történt.

A m. kir. Curia az alsóbiróságnak ezt a jogi álláspontját tévesnek találta.

Ugyanis az 1924. évi XV. t.-c. 1. §-a az állam és társadalom biztonságának fokozottabb védelme céljából a robbanó anyagok és szerek jogosulatlan előállítását, beszerzését, tartását, jogosulatlan egyénnek való átadását bűntettnek minősíti, anélkül, hogy megkívánná azt, hogy a tettes ezeket a cselekményeket valamely bűncselekmény elkövetésére irányuló célzattal vagy szándékkal vigye véghez.

V. D. vádlottnak az a cselekménye, hogy a paxit nevű robbantószert jogosulatlanul megszerezte, azt magánál tartotta és eladta, — P. F.-nek az a cselekménye, hogy a robbantószert N. I.-nak továbbadta, és N. I.-nak az a cselekménye, hogy azt engedély nélkül megszerezte és magánál tartotta, az elsőbiróság által megállapított lopás, illetve orgazdaság bűntettén kívül a fent említett bűncselekmény tényálladékát is kimeríti.

Tévedtek tehát az alsóbiróságok, midőn a vádlottak eme cselekményét csupán a 9862/1920. M. E. sz. rendeletbe ütköző kihágásnak minősítették és tévedett a kir. itélőtábla, midőn a vádlottakat elévülés címén felmentette."

A cselekmény bűntett s *büntetése* **öt évig terjedhető börtön.**

4. A második helyen meghatározott *bűntett,* mely már **öt évig terjedhető fegyházzal** büntetendő, akkor létesül, ha az 1. §. 1. bek.-ében leírt cselekményhez **más bűntett vagy vétség elkövetésére irányuló szövetség vagy egyéb előkészületi cselekmény járul** (1. §. 2. bek.). A javaslatban csak a bűntett volt említve; a vétséget az ig. biz. vette fel, mert úgy vélte, hogy ily anyagokkal „nagyon veszedelmes voltuknál fogva oly vétség is elkövethető, amely vétség épen az eszköz veszélyességénél fogva súlyos károkkal járna. Igy pl. közüzemek felrobbantása, megsemmisítése". A minősítés alapja *nem a bűntett vagy vétség elkövetésére irányuló szándék egymagában,* hanem annak vagy *szövetségben* (Btk. 135. §.), vagy másnemű *előkészületi cselekményben* történő megnyilvánulása, még ha ezek magukban véve nem is bűncselekmények (pl. a bombát beszerző egyén belépő jegyet vesz, hogy jelen lehessen azon az operaelőadáson, melyen a merényletet elkövetni akarja); ha viszont a szövetség vagy előkészületi cselekmény különben is büntetendő, nem létesül halmazat, mert az 1. §. 2. bekezdésében meghatározott bűntett normatív egység (helyesen *Isaák* 601.).

5. Harmadik rendelkezése a törvénynek: **Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő az, aki valamely bűntett vagy vétség véghezvitelét robbanóanyag vagy robbantószer felhasználásával megkezdette, de be nem végezte; ha pedig a cselekményt bevégezte, életfogytig tartó fegyházzal büntetendő** (1. §. 3. bek.). A vétséget az ig. biz. vette fel.

E rendelkezések jogi természete ú. n. **felminősítés** (amennyiben a különben vétségi súlyú cselekményből bűntett lesz), illetve törvény által értékelt *általános súlyosító körülmény* (amennyiben az enyhébb büntetés alá eső bűntettre 10 évig terjedhető, illetve életfogytig tartó fegyházat rendel a törvény) *Heller* (Tank. 118.) nem osztja e nézetemet (v. ö. Tankönyvem

VI. kiad. II. k. 54.), mert szerinte e törvényszakasz (1915:XIX. t.-c. 11. §-a, mely hatályára ugyanaz, mint az 1924:XV. t.-c. 1. §. 3. bek.-e) alapján a különben is vétségnek minősülő cselekményt a törvény rendeletéből kell bűntetté minősíteni. Nézetem szerint, amint a Bn. 18. §-a értelmében (törvényi) korrekcionalizációról van szó, mikor „a törvény szerint bűntett az *intézkedéssel* vétséggé minősül (s pl. a kisérlet büntethetősége tekintetében a bűntetti minősítés irányadó), éppúgy az 1924: XV. t.-c. 1. § 3. bek.-e esetében, midőn a törvényben meghatározott *fegyházbüntetéssel* a különben vétségből bűntett lesz: a korrekcionalizáció ellentéte forog fenn (a cselekménynek azonban nemcsak a súlya, de a jellege is megváltozott, s így mindennemű következmény a bűntetti súly *és* jelleg szerint vonandó le; a robbantó szerrel elkövetett idegen ingó rongálás tehát nem indítványra, hanem hivatalból üldözendő, — a kisérlet meg éppen mindig, azaz még akkor is büntetendő, ha a vétség kisérletét a törvény nem rendelné büntetni).

Ha egyébként a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá esik (pl. gyilkosság követtetett el robbantószer használatával), a szubszidiáritás elvei szerint csak ez alkalmazandó.

Amennyiben a tettes a kisérlettől eláll (Btk. 67. §.), úgy maradékcselekmény címén (Btk. 68. §.) az 1. §. 1. vagy 2. bek.-ében meghatározott bűntettért felel, viszont ha az 1. §. 3. bek.-e alkalmazható, az 1. §. 1. vagy 2. bek.-e konzumpció címén elesik.

6. **E bűncselekmények miatt a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését is ki kell mondani** (1. §. 4. bek.).

VÍZÁRADÁS OKOZÁSA

(BTK. MÁSODIK RÉSZ, XXXVIII. FEJEZET, 429—433. §-OK.)

HATÁSKÖR: A XXXVIII. FEJEZETNEK 419—432. §-AIBAN MEGHATÁROZOTT BÜNTETTEK ÉS VÉTSÉGEK A TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSÁNAK HATÁSKÖRÉBE TARTOZNAK (1897: XXXIV. T. C. 17. §. I., 4. PONT; AZ ESKÜDTBÍRÓSÁG SZÜNETELŐ HATÁSKÖRÉRE V. Ö. 1897: XXXIV. T. C. 15. §. I. 14. P.).

19. §. Bevezetés.

A közveszélyű bűncselekmények sorában a gyujtogatás után a vízáradás okozásának bűncselekményét szabályozza a törvény, melynek a XXXVIII. fejezetben foglalt nyers anyagát — a jogtörténeti s jogösszehasonlító adalékok előrebocsátása után — két részre osztva fogom tárgyalni; előbb a szándékos (Btk. 429—431., 433. §§.), majd a gondatlan vízáradás okozást (Btk. 432. §.) ismertetem.

20. §. Jogtörténet; jogösszehasonlítás.

I. Jogtörténet.

1. A vízáradás okozásának bűncselekményét sem a római jog, sem a germán népjogok nem ismerik; de nem találunk arra jogszabályt az egyházi jogban s a Carolinában sem. A Nilus gátjainak megrongálására vonatkozó határozmányok (l. 10. D. de extraord. crim. 47. 11., és l. un. C. de Nili aggeribus non rumpendis 9. 38.) a vízáradásokozással semmi összefüggést nem mutatnak, amennyiben e helyek csupán a Nílus vizének uzurpálásáról szólnak (v. ö. *Wächter*, Lehrbuch, 1825. 360.). *Kurpfalz*-nak egy 1582-iki törvényén kívül csak a legújabb törvényhozási munkálatok veszik fel azt a bűncselekmények közé (v. ö. mégis az Allg. Landrecht II. 20. §. 1576.).

2. Hazai régi jogunkban sincs nyoma e bűncselekménynek. Javaslataink közül az *1843. évi* az első, mely részletesebben szól e deliktumról. A 402. §. büntetni rendeli azt, ki valamely töltést vagy gátat jogtalanul és szándékosan megrontott vagy valamely zúgót jogtalanul és szándékosan felnyitott, ha tudta vagy legalább előreláthatta, hogy ezáltal veszélyes vízáradást fog okozni. Jelentős, hogy a javaslat akkor is büntet, és pedig kisérletért, ha a vízáradás okozás, mielőtt a tettes a megrontást vagy felnyitást bevégezhette volna: felfedeztetés által meggátoltatott (403. §.), de midőn valaki oly töltéseket, gátakat, zúgókat, melyek törvénytelenül állíttattak fel s másoknak személyére vagy értékére veszélyesek, csak azért ront meg, mert egyébként a fenyegető veszélyt el nem háríthatta, büntetésnek helye nem leend (404. §.).

II. Jogösszehasonlítás.

1. A mult évszázad elejétől napjainkig ismertté lett törvényhozási munkálatok legtöbbje megemlékezik a vízáradás okozásának bűncselekményéről. Kivétel az *1851. évi osztrák btk.*, mely kifejezetten nem szól ugyan

e bűncselekményről, de alája vonja azt az „öffentliche Gewalttätigkeit durch boshafte Beschädigung fremden Eigentumes" című deliktumnak (85., 87. §§.; u. o. még 335., 431. §§.). Az *1866. évi portugál btk.* szerint is csak a károsítások című fejezet rendelkezései (472—481. art.-ok) alkalmazhatók. A legtöbb vagy a gyujtogatás fejezetében, vagy azzal a legszorosabb összefüggésben *oly módon* szabályozza e materiát, mint amiként a gyujtogatást. Így: az *1866. évi dán btk.* 287. §-a (a büntetés nagyobb kár esetén emelkedik, ha valaki életét vesztette halál), az *1871. évi német btk.* 312. §-a (de csak „mit gemeiner Gefahr für Menschenleben"), 313. §-a (enyhébb, ha „mit Gefahr für das Eigentum"; és még enyhébb, ha a cselekmény célja a saját vagyon védelme volt) és 314. §-a (gondatlan elkövetés); az újabb német javaslatok egyszerűsítik s egybefoglalják e rendelkezéseket (v. ö. 1930. jav. 227. és 236. §§.); az *1881. évi holland btk.* 157., 158. art.-ai (együtt a gyujtogatással, robbantással a szándékos és gondatlan overstrooming); az *1889. évi olasz codice* 302., 303., 309., 310., 327—330. art.-ok (tevékeny bánat esetében a büntetés enyhébb); az *1889. évi finn btk.* 34. fej. 8. §. (azzal a megkülönböztetéssel, hogy a veszély életet fenyeget-e, vagy vagyont); az *1896. évi bulgár btk.* 401—404. art.-ai (minden esetben feltétel az élet vagy vagyon veszélyeztetése); az *1902. évi norvég btk.* 148. §-a a vízárokozás = Oversvömmelse azonban csak akkor büntetendő, ha élet vagy nagymérvű vagyon = udstrakt Ödeloeggelse veszélyeztetését okozza); 151. §. (gondatlan okozás); az *1912. évi osztrák Regierungsentwurf* 421., 422. §§-ai (de csak életveszély s nagyobb mérvű vagyoni veszély esetében); az *1915. évi svájci javaslat* 195. art.-a élet, testi épség vagy vagyon veszélyének előidézésekor; ha a kár csekély (de peu d'importance), a büntetés csökken; az *1924. évi görög btk.* 213., 214. art. (veszélyokozástól feltételezetten); az *1926. évi török btk.* 373—376. §§-ai (csak élet- s vagyonveszély esetében); az *1928. évi chinai btk.* 191—194. art.-ai; az *1930. évi olasz codice* 426. art.-a (egyszerűen így: chiunque cagiona un' inondazione), 427. art.-a (gát stb. átvágás, de csak „se dal fatto deriva il pericolo di un' inandazione").

2. A gyujtogatástól *függetlenül* szabályozzák e bűncselekményt:

a) Az *1810. évi francia code* 457. art.-a, mely az 1791. évi Code rural 16. art.-ának utánképzése, lényegileg csak a vízmagasság emelkedésének a malom, tó tulajdonosa által történt előidézését bünteti és csak pénzbüntetéssel (nagyobb rombolás esetén egy hónapig terjedhető fogházzal), amennyiben a víz utakat vagy idegen vagyont elönt („qui, par l'élévation du déversoir de leurs eaux au-dessus de la hauteur déterminée par l'autorité compétente, auront inondé les chemins ou les propriétés d'autrui"); ha más követi el e cselekmény, arra ma is az 1791. évi code 15. §-a alkalmazandó (v. ö. még az 1854. jún. 10. törv. 6. art. 2. §-át).

b) Az *1907. évi japán btk.*, melynek 10-ik fejezetében találjuk a vonatkozó rendelkezéseket; a 119. §. felsorolja a tárgyakat (épület, vasuti kocsi, bánya, amennyiben abban emberek tartózkodnak), melyeknek vizárral való megkárosítása büntetendő (esetleg halállal); a 120. §. bárminő más tárgynak vízáradás okozásával történő károsítását bünteti, de csak akkor, ha a közönség veszélyeztetik; a 121. §. értelmében büntetés alá

esik, ki árvízveszély alkalmán védelmi szerelvényeket elrejt, megrongál; a 122. §. bünteti a gondatlan elkövetést a 119. s 120. §§. szerinti megkülönböztetéssel; végül a 123. §. szerint büntetendő, ki gátat átvág, zsilipet megrongál vagy általában oly cselekményt követ el, mely alkalmas arra, hogy a víz lefolyását zavarja vagy vízáradást idézzen elő.

c) Az *1925. évi cseh-szlovák javaslat* 291. §-a, midőn az általános veszélyeztető deliktumot bünteti, a vízáradásokozás esetén súlyosabb büntetést rendel; a kár önkéntes elhárítása esetében a büntetés rendkívüli enyhítése foghat helyt (296., 19. §§.).

d) Az *1927. évi szovjet btk.* 175. §-a, midőn általában bünteti a dologrongálást, súlyosabb büntetést rendel, ha a cselekmény vízáradás okozásával történt.

e) Az *angol jog*ban nincs egységes szabályozás, a sect. 30. Vict. c. 97. súlyosan bünteti a gát átvágását, ha abból vízáradás, vagy ennek veszélye származik.

21. §. A szándékos vízáradásokozás.

1. A szándékos vízáradásokozásnak, a törvény szavai szerint: **a vízáradás okozásának bűntettét követi el az, aki valamely töltést, gátat vagy zsilipet szándékosan és jogtalanul átmetsz, megrongál vagy megnyit és másnak vagyonába vizet bocsájtván, azt áradás okozása által megkárosítja** (Btk. 429. §.).

2. **Elkövetője** e bűntettnek bárki lehet, mégis kivéve annak a területnek tulajdonosát, melyre a vízár bocsájtatik, mert a törvény e tipikus esetben tényálladéki elemként kívánja meg, hogy a tettes *másnak* vagyonába bocsássa a vizet.

Aki védgátat rongál, hogy a víz saját rétjére bocsáttassék, az 1885: XXIII. t.-c. 184. §. 7. pontjában meghatározott kihágásban bűnös (Bjt. 31. k. 111.).

3. **Tevékenységi tárgy** egyfelől valamely töltés, gát vagy zsilip, mely fogalmak a vízjogi törvényekre (1885:XXIII. t.-c., és 1913:XVIII. t.-c.) figyelemmel értelmezendők (idetartozik pl. a hatósági engedély alapján emelt magánvédtöltés is: 1885:XXIII. t.-c. 155. §.), — másfelől a más tulajdonához tartozó vagyon (többnyire ingatlan, bár nincs kizárva, hogy a kár csupán ingó dolgon következik be; pl. a vízár elpusztítja másnak a gát közelében álló kocsiját). Hogy a töltés stb. kié, az közömbös; a saját töltés átmetszésével elkövetett cselekmény is büntetendő, ha a többi tényálladéki elem megvalósul, aminthogy a saját vagyonba való vízbocsátás is büntetés alá esik, ha a víz egyszersmind másnak a vagyonára is áttódul s azt megkárosítja. A vízvezeték nem esik az említett fogalmak alá, ha tehát valaki

abból kibocsájtja a vizet, bár kárt is okoz, csak idegen vagyon rongálásáért felel *(Sárkány József* kérdése a ministeri értekezleten s erre adott felelete *Csemeginek,* v. ö. *Löw* II. 840.).

4. A **tevékenység** abban áll, hogy a tettes a töltésen stb. oly változtatásokat eszközöl, melyeknek következtében a víztömeg szabad utat nyer s fékezhetetlen módon szétömlik. A törvény ugyan az *átmetsz, megrongál* vagy *megnyit* kifejezéseket használja, de mint a Min. Ind. is megjegyzi, nem szükséges, hogy a tettes átfúrta vagy átvágta légyen a töltést, avagy fölszabadította légyen a zsilipet; elég, ha azzal a szándékkal, hogy vízáradást okozzon, akkép rongálta azt meg, hogy a természeti erők továbbműködése, a rongálás folytán meggyengült gáton vagy megingatott zsilipen a víznek utat tör s a vízmentes területet elborítja *(Löw,* II. 840.).

5. A tevékenységnek **szándékosnak és jogtalannak** kell lennie. A szándékosságot illetően elég a dolus eventualis, az eredményképzet tudatában való cselekvés, midőn a képzet nem tartotta vissza a tettest a tevékenységtől.

A jogellenesség az ismert okokból, de főleg annálfogva lehet kizárva, hogy a tettes a más által hatósági engedély nélkül emelt töltést törvényadta jogánál fogva metszi át.

Igy a *budapesti tábla* a Curia által helyeselten felmentette azt, ki a más által (az érvényben volt 1874:XI. t.-c.-ben foglalt rendelkezések teljes mellőzésével) önhatalmúlag emelt gátat átvágva, ennek földjét vízzel elborította, mert vádlott jogosítva volt az ezáltal okozott veszéllyel szemben saját vagyonát megóvni (Bjt. 12. k. 253.).

Más a végszükségszerű helyzetben (saját vagyon megmentésének céljából) elkövetett vízáradás okozás (Btk. 430. §. második fordulat), mely nem veszti el jogellenes jellegét, de enyhébben büntetendő (v. ö. alább 124. l.).

6. A **bevégzettséghez** a törvény még két egymással kauzális összefüggésben álló *eredményt* is kíván; ezek: *a)* a víznek más vagyonába bocsájtása, szóval *a vízár bekövetkezése,* b) a másik az áradás okozása következtében beállott *károsodás.*

a) A *vízár* általában bármilyen nagyobb mennyiségű víznek (tenger, tó, folyam, folyó, csatornavíz) rendes medréből való kitódulása és oly szétömlése, mely közönséges eszközökkel és erővel meg nem fékezhető. A csekélyebb vízátszivárgás okozása — még ha ezzel kár is jár, nem állapítja meg tehát a vízáradás-okozásának tényálladékát *(Min. Ind.* v. ö. *Löw* II. 840.).

A *budapesti táblának* a Curia által helybenhagyott itélete helyesen mondotta ki, hogy mert vádlott szándéka a gát áttörése által nem vízáradás okozására, hanem arra irányult, hogy a saját földjén volt vízmennyiséget onnan lebocsássa, a kisebb vízszivárgásnak más földjére ekként való lebocsátása nem a Btk. 429., hanem a Kbtk. 143. §-a — ma az 1885:XXIII. t.-c. 184. §. — alá eső kihágás megállapítására szolgál tényálladékul *(Grill,* 8. k. 2698.).

b) A *károsodásnak* a vízáradás következtében kell beállania s vagyoninak kell lennie.

Ha az átmetszés ellenére vízár nem keletkezett, vagy bár létrejött, de nem okozott kárt (pl. kopár, terméketlen területre ömlött a víz, vagy éppen a tettes vagyonában okozott kárt) csak *kísérlet* forog fenn.

7. Visszatérve még egyszer a **szándék** kérdésére, vitás, vajjon át kell-e foglalnia a tettes szándékának e két eredményt? *Illés* szerint (v. ö. Komm. III. 535.) a szándéknak csak az átmetszésre kell irányulnia (ugyanígy a *Min. Ind.,* v. ö. *Löw,* II. 840.). *Balás* (Zsebk. 502.) úgy véli, hogy a szándéknak arra is kell irányulnia, hogy a vízáradás más vagyonára törjön, károkozási szándék azonban nem kell. *Finkey* szerint károsítási szándék is szükséges (Tank. 767.). *Részemről* az akarati elemet illetően elegendőnek tartom, ha az csupán a tevékenységet (átmetszés stb.) foglalja át (az eredményt akarni pszichologice nem is lehet, hanem csak óhajtani), a tudatnak azonban (hacsak eventualiter is, de) át kell fognia mindkét erdményt, azaz kell, hogy a tettesben meg volt annak az eredménynek (legalább is mint lehetőségnek) képzete, hogy az átmetszés következtében a víz utat tör s átömlik másnak területére és hogy ennek folytán másnak vagyonában kár fog előállani.

Helyesen mondta ki a *Curia,* hogy gátátvágás károsítási szándék nélkül nem a Btk. 429., hanem a Kbtk. 143. (ma az 1885:XXIII. t.-c. 184.) §-a alá esik (Bjt. 10. k. 190.).

A menthető nem tudás, illetőleg tévedés a tettes javára írandó (pl. a tettes vagyonát mentendő, számítások alapján úgy tudta, hogy a töltés átmetszése következtében a víz csak az ő vagyonára fog tódulni, de elszámította magát s a vízár idegen területet is elborított).

8. Szükségesnek tartom kiemelni, hogy e típusos esetben a **veszély-mozzanat** nem konstrukcionális elem, még fikcioze sem (mint a gyujtogatásnál). Ha tehát bármily vagyoni veszély fenyegetett is, de kár nem állott elő, a Btk. 429. §-a nem alkal-

mazható. Életveszély esetében minősül a cselekmény (Btk. 431. §.).

9. A *büntetés* **öt évig terjedhető fegyház** (Btk. 430. §.) és **hivatalvesztés** (Btk. 433. §.).

Ha azonban a kár négyszáz pengőt nem halad felül, úgyszintén ha a vízáradás a tettes vagyonának megmentése végett okoztatott: három évig terjedhető börtön a büntetés (Btk. 430. §.) és **hivatalvesztés** (Btk. 433. §.), hacsak nem veszélyeztetett vagy nem oltatott ki a vízáradás által egy vagy több ember élete, mikor is a Btk. 431. §-a alkalmazandó. Megjegyezni kívánom, hogy amennyiben a 431. §. második fordulatában meghatározott feltétel (saját vagyon megmentésének célzata) fennforog: az enyhébb büntetési tétel érvényes nemcsak a tettesre, de mindazokra a részesekre, kik ez enyhítést maga után vonó körülményről tudtak (ugyanígy *Binding*, Lehrb. II. 35., Handb. I. 221., *Köhler* 494.; ellenk. *Olshausen* II. 1765.). Jogi természetére nézve e körülmény a végszükségszerű helyzet címén okolja meg a büntetésnek törvényi enyhítését (v. ö. *Tankönyvem* VI. kiad. II. 40—41. l.).

10. A vízáradás okozása bűntettének két (látszólag) **minősített esetét** is meghatározza a törvény; az egyiknél az *életveszélyeztetés*, a másiknál az *életpusztulás* a büntetés súlyosításának alapja.

a) *Életveszélyeztető vízáradásokozás* esete forog fenn a Btk. 431. §-ának 1. bek.-e szerint: **ha a vízáradás okozásának bűntette által egy vagy több embernek élete veszélyeztetett és ezen veszély előre látható volt,** mikor is **a tettes öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal,** és a Btk. 433. §-a alapján **hivatalvesztéssel büntetendő.** A minősítés feltételei: 1. hogy vízáradás okoztassék, 2. hogy ezáltal egy vagy több embernek élete veszélyeztessék és 3. hogy ezen veszély előreláthető volt.

1. *Vízáradás okoztassék.* Ehelyütt felmerül a kérdés, vajjon elég-e a töltés stb. átmetszésével a víz erejének felszabadítása, vagy kell, hogy a víz *más vagyonába bocsájtassék* s ezenfelül, hogy ezáltal az *megkárosíttassék.* Más szavakkal: a 431. §. 1. bek.-e csakugyan minősített esetét határozza meg a 429. §-ban leírt vízáradás bűntettének, avagy önálló bűncselekményt konstruál. *Illés* (Komm. III. 535.) szerint kell a károkozás is; *Balás* is ezen a véleményen van, mert hangsúlyozza, hogy a 431. §. nem tényálladéki jellegű, hanem a cselekménynek a 429. §-ban

adott fogalmán mit sem változtatva, az eredményhez képest csupán a büntetési tételt szabja magasabbra (Zsebk. 502.), ugyanígy *Bernolák* (Zsebk. 359.). *Finkey* nyilván az ellenkező nézet felé hajlik, midőn kijelenti, hogy a 431. §. esetében nem menekül a tettes a büntetés alól, ha saját vagyonára bocsájtotta a vizet, valamint ha saját vagyonának megmentése végett követte el a cselekményt, mikor is nem a 430. §. enyhe, hanem a 431. §. szigorú tételei jönnek alkalmazásba (Tank. 768.). *Isaák* (Zsebk. 298.) már félreérthetetlenül azt vitatja, hogy a 431. §-t akkor is alkalmazni kell, ha a vízáradás a 431. §-ban meghatározott eredményen felül más kárt nem okozott. *Részemről* ez utóbbi nézethez csatlakozom, mert a törvény nyilván *egyedül* a konkrét életveszély előidézése címén emeli fel a büntetést. Mindenesetre különös lenne pl. csak a 429. §-ban meghatározott cselekmény kísérletéért büntetni annálfogva, mert kár nem állott be (*Illés* a 431. §. kísérletét is megállapítaná). Figyelembe veendő szerintem ehelyütt az a körülmény is, hogy a mintául szolgált német btk. 312. és 313. §-ai különtartják az élet- s a vagyoni veszélyt előidéző vízáradásokozást s így közel áll a feltevés, hogy a Btk. a 429. §-ban kizárólag a vagyont sértő és illetőleg — a kár elmaradása esetében, mikor kísérlet állapítandó meg — a vagyont veszélyeztető vízáradás okozását akarja büntetni, a 431. §-ban pedig azt, mely életveszélyt idéz elő, tekintet nélkül arra, vajjon előállott vagy előállhatott-e vagyoni károsodás is. A 431. §. 1. bek.-ében meghatározott *önálló bűntett* ezeknél fogva be van végezve, ha a tettes akár a maga, akár más vagyonába nagy mennyiségű vizet bocsát, bár nem is állott elő károsodás, s el van követve a saját vagyon megmentése céljának fennforgása esetében is (v. ö. a vízáradás okozására idevágólag: *Kirchner*, Die Herbeiführung einer Überschwemmung, 1901., *Ende*, Zur gemeingefährlichen Überschwemmung 1913.).

2. *Egy vagy több ember élete veszélyeztessék* és pedig a vízáradás okozása által. Az életveszélynek okozati összefüggésben kell lennie a vízáradással. Ha a tettes szándéka egy vagy több embernek megölésére *irányult*, de a halálos eredmény nem következett be, a szándékos emberölés kísérlete állapítandó meg, mely a 429. vagy 431. §-ban meghatározott bűntettel (aszerint, amint mások életét nem, vagy azt is veszélyeztette a cselekmény) anyagi halmazatba foglalandó. Az ellenkező megoldás ahhoz a képtelenséghez juttat, hogy aki mást késszúrással akar megölni,

ha a halálos eredmény nem következik be, a Btk. 279. §-a alapján, figyelemmel a Btk. 66. §-ára, akár 15 év minusz egy napi fegyházra is ítélhető, ha azonban vízáradás okozásával akarta az illető halálát okozni, maximumban csak 10 évi fegyházzal büntethető.

3. *Az életveszély előreláthatósága.* E feltétel beállításával a törvény igen bölcsen eldönti a szándék kérdését (a német irodalomban idevágólag — a törvény hiányossága okából — erős a vita; v. ö. *Binding* II. 32., *Geyer* II. 115., *Hälschner* II. 638., *Thomsen* 450., *Frank* 728., *Wanjek* Ger. Saal 31. k. 32., *Gerland* 344.). Nem kell, hogy a veszély képzete motiválja a tettest a cselekmény elkövetésére, elég, ha e képzet nem tartotta vissza (dolus eventualis). Nem kell az életveszély előrelátása, elég annak előreláthatósága.

A törvény ez életveszélyeztető vízáradás okozásánál ugyan csak a *tettest* emeli ki mint olyant, kire a súlyos büntetés alkalmazandó, de nem kétséges, hogy a tettesen itt a felbujtó, s a Btk. 72. §-ára figyelemmel a bűnsegéd, valamint a társtettes is értendő. Természetes azonban, ha a közreműködők valamelyikénél az életveszély előreláthatósága hiányzik, ez csak a 429. §. alapján felel.

b) *Életpusztító vízáradás okozás* bűntett létesül — és pedig szintén a vagyoni károsodásra tekintet nélkül —, ha a 431. §. **előbbi pontjában meghatározott esetben a vízáradás által egy vagy több ember életét vesztette és ezt a tettes előreláthatta, amennyiben cselekménye nem képez gyilkosságot** (Btk. 431. §. 2. bek.); a *büntetés* **életfogytig tartó fegyház** és a 433. §. alapján **hivatalvesztés.**

A súlyos büntetés feltételei:

1. hogy *vízáradás okoztassék* (v. ö. idevágólag fent 122. l.);

2. hogy a vízáradás következtében (a vízáradással okozati összefüggésben) *egy vagy több ember elpusztult légyen* (az nem szükséges, hogy éppen vízbefúlás okozta az eredményt; a súlyosabb büntetés alkalmazandó akkor is, ha valamely úszó vagy leeső gerenda, a ház összedőlése üti vagy nyomja agyon az áldozatot; az éhhalál, vagy a megfázás okozta halál is ideesik; (az ijedtség következtében beálló halálra v. ö. fent 96. l.);

3. hogy a tettes (vagy részes) *előreláthatta* a halálos eredményt;

4. *hogy a cselekmény ne essék a gyilkosság fogalma alá;* ha tehát premeditált szándékból ölni akart az elkövető, úgy a 278. §., — minden más okozatos halálos eredménynél, mely előre látható volt, a 431. §. 2. bek.-e alkalmazandó, mely tehát *normatív egységbe* foglalja a vízáradás okozást a szándékos öléssel vagy praeter intentionem bekövetkezett halálos eredmény előidézésével.

Ez összefoglalt bűncselekményre általában ugyanazok a szabályok irányadók, melyek az életpusztítással járó gyujtogatásnál (Btk. 424. §. 1. pont) érvényesek (v. ö. fent 95. l.), mégis azzal az eltéréssel, hogy míg a gyujtogatás esetében a tettes tudatának csak azt kell potencialiter átfoglalnia, hogy a felgyujtott helyiségben valaki van, addig itt az előreláthatásnak arra kell kiterjednie, hogy a vízáradás folytán egy vagy több ember életét vesztheti.

Külön megbeszélést kíván e két — életveszélyeztető és életpusztító — vízáradás okozása bűntettének **kisérlete.** Az *életveszélyeztető vízáradás* okozásának kisérlete akkor jön létre, ha a tettes csak a töltés stb. átmetszéséig jutott el, de akár mert kisebb mennyiségű víz ömlött át, akár mert a további átömlés idejekorán megakadályoztatott: életveszély még nem idéztetett elő, de megállapítható, hogy a megakadályozás hiányában életveszély állhatott volna elő. Az *életpusztító vízáradás okozása* bűntettének már nem képzelhető kisérlete, mert ha nem következett be emberhalál, úgy csupán életveszélyről és tehát a 431. §. 1. bek.-ében meghatározott befejezett, — illetőleg (ha az elkövető csak az átmetszés cselekményét követte el, amennyiben a potenciális veszély megállapítható) a 431. §. 1. bek.-ében meghatározott megkisérelt vízáradás okozásának bűntette forog fenn.

22. §. A gondatlan vízáradásokozás.

1. A gondatlanságból okozott vízáradás büntetése mellett ugyanazok az okok szólnak, mint a tűzvészokozás vétségének büntetés alá vonása mellett (*Min. Ind.*, v. ö. *Löw* II. 824.), minekfolytán a törvény bünteti azt is, **aki gondatlanságból okoz vízáradást** (Btk. 432. §.).

2. *Elkövető, tárgy* és *tevékenység* tekintetében e vétség mindenben megegyezik a szándékos vízáradás okozása bűntettének elemeivel. Az eltérés csak a *bűnösségnél* és illetőleg abban je-

lentkezik, hogy a törvény csupán abban az esetben büntet, ha a vízáradás okozása **által másnak élete vagy vagyona veszélyeztetik** (Btk. 432. §.). Károkozás nem kell, de viszont az szükséges, hogy a víz medréből vagy keretéből kilépjen (hogy idegen területet, vagy a tettesét borította-e el a víz, az közömbös). *Illés* szerint károkozás is kell (Komm. III. 537.), viszont *Balás* már akkor is megállapítaná e vétséget, hacsak az átmetszés történt meg s a víz nem is áradt át, — Zsebk. 503.). *Részemről* egyik nézethez sem csatlakozom, mert *Illés* ellen a törvény szól, mely beéri a veszély előidézésével, *Balás* ellen pedig az, hogy a törvény *vízáradás*-okozást említ, már pedig a töltés megrongálása még nem vízáradás-okozás.

3. A *büntetés* a most említett tipikus esetben: egy évig terjedhető fogház (Btk. 432. §. első fordulat), ha azonban **ezáltal valakinek halála okoztatott: öt évig terjedhető fogház** (Btk. 432. §. második fordulat). Ez utóbbi minősítés merőben fizikai kauzalitáson alapul, elég tehát a véletlenül bekövetkezett halálos eredmény is, melyet a tettes előre nem láthatott. A kísérlet nem büntetendő.

4. E vétséggel némileg összefüggnek még bizonyos vízjogi kihágások (1885:XXIII. t.-c. 184—187., 1913:XVIII. t.-c. 29. §.).

VASPÁLYÁK, HAJÓK, TÁVIRDÁK MEGRONGÁLÁSA ÉS EGYÉB KÖZVESZÉLYŰ CSELEKMÉNYEK

(BTK. MÁSODIK RÉSZ XXXIX. FEJEZET, 434—445. §-OK, A 446. §-T AZ ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYRŐL SZÓLÓ 1928:XIX. T.-C. 98. §-A HELYETTESÍTI.

HATÁSKÖR: A XXXIX. FFJEZETNEK 434—327., VALAMINT A 444. ÉS 445. §-AIBAN MEGHATÁROZOTT BÜNTETTEK ÉS VÉTSÉGEK A TÖRVÉNYSZÉK TANACSÁNAK (1897; XXXIV. T. C. 17. ÉS 1., 4. P.; AZ ESKÜDTBÍRÓSÁG SZÜNETELŐ HATÁSKÖRÉRE V. Ö. 1897: XXXIV. T. C. 15. §. I. 16. P.), A 440., 441., 443. §-AIBAN MEGHATÁROZOTT VÉTSÉGEK A JÁRÁSBÍRÓSÁG HATÁSKÖRÉBE TARTOZNAK (1897: XXXIV. T. C. 18. §. I. 1. P).

23. §. Bevezetés.

A Btk. XXXIX. fejezetében foglalt anyag tárgyalása a címben szereplő „egyéb közveszélyű cselekmények" kifejezés figyelembevételével szükségessé teszi azoknak az újabb törvényeknek idesorozását, melyek a köveszély előidézése okából több oly bűncselekményt határoznak meg, melyekről a fejezet nem emlékezik meg, de amelyek rendszertani szemszögből ehelyütt kívánnak megbeszélést. E törvények: a tengeralatti kábelek védelméről szóló 1888:XII., a távbeszélőkről és egyéb villamos jelzőkről szóló 1888:XXXI., a fehér vagy sárga foszforral való gyujtógyártás eltiltásáról szóló 1911:V., az ásványolajfélékről és a földgázakról szóló 1911:VI., a háború esetére szóló kivételes intézkedésekre vonatkozó 1912:LXIII., az állategészségügyről szóló 1928:XIX. és a villamos áram fejlesztéséről, vezetéséről és szolgáltatásáról szóló 1931:XVI. t.-c., mellőzve a Kbtk. s melléktörvényeinek ama rendelkezéseit, melyek a közösséget érintő veszély előidézéséhez a kihágások büntetőjogkövetkezményeit fűzik. Az ilyenténkép kibővülő nyers anyagot a következő címek alatt fogom tárgyalni: *I. A vaspálya, II. a hajók, III. a távirda- és egyéb hasonló berendezések ellen elkövetett bűncselekmények, IV. a keleti marhavész behurcolása ellen megállapított rendszabályok megszegése és V. a fehér vagy sárga foszforral való gyujtógyártás tilalmának megszegése.*

Megjegyzem még, hogy történeti fejlődésre a bűncselekmények egyike sem néz vissza; valamennyit meghatározó szabályok az utolsó évtizedek termékei, minélfogva csupán jogösszehasonlító szemléletet fogok nyujtani s ezt is csak abban a szűkebb keretben, melyben azt a kérdéses bűncselekmény lényegének megismerése szükségessé teszi.

24. §. A vaspálya ellen elkövetett bűncselekmények.

I. Vázlatos jogösszehasonlítás.

A vaspálya-forgalom biztonságához fűződő nagy érdek minden kultúrállamot arra indított, hogy a vonatkozó sértő és veszélyeztető cselekményekre büntetést rendeljen. Btk.-ünk *Mind. Ind.*-a is megállapítja már, hogy: a világforgalom belföldi alkatrészének vagy szerveinek olyatén szándékos megsértése, melynek következtében a vonaton levő emberek élete, testi épsége vagy vagyona veszélynek tétetik ki, méltán tekintetik az újkor valamennyi büntetőtörvénykönyve által a legsúlyosabb bűntettek egyikének, még abban az esetben is, ha a szerencsétlenség tettleg nem is következett be (*Löw* II. 844.).

1. A *francia jogban* az 1810-iki code természetszerűleg nem ismeri még e bűncselekményeket; részletes szabályokat ad azonban már az 1845. júl. 5-iki törvény és ugyanannak III. titre-je (Des mesures relatives à la sureté de la circulation sur les chemins de fer; 16—27. art.-ok), mely szerint büntetés alá esik a vaspálya rongálás (Quiconque aura volontairement détruit ou dérangé la voie de fer), a menet akadályozás (placé sur la voie un objet faisant obstacle à la circulation) s egyéb zavar okozás (employé un moyen quelconque pour entraver la marche des convois ou les faire sortir des rails); a büntetés reclusion, sérülés esetén travaux forcés, emberélet pusztulás esetén halál; a további rendelkezések a szövetséget, fenyegetést stb. büntetik; jelentősek még az 1913. júl. 31. loi (relative aux voices ferrées d'intérêt local), az 1917. nov. 11. és az 1921. aug. 14. décret.

2. Az *1851. évi osztrák btk.* 319. §-a értelmében mindenekelőtt büntetés alá esik: „die Hinwegreissung oder absichtliche Beschädigung aller Warnungszeichen, welche, um Unglück zu verhüten, aufgestellt werden"; a továbbiakban a 335. §. bünteti általában az életet, testi épséget fenyegető veszély előidézését, a 336. §. az életpusztulást vagy súlyos sérülést eredményező ily cselekményt; v. ö. még a 337., 431—433. §-okat, valamint a 85. §. b., c. pontjait (az 1912. osztrák javaslat a Gefährdung durch Betriebsstörung fogalma alá vonja az ilynemű élet- vagy vagyonveszély szándékos vagy gondatlan előidézését: 423., 424. §§.; bünteti az alkalmatlan személy alkalmazását: 429. §., s általában a Gefährdung eines öffentlichen Betriebes című bűncselekményt: 430., 431. §§.).

3. Az *1866. évi portugál btk.* a károsítások című fejezetnek 472. art. 3. §-ában jóformán az 1845. évi francia törvény 16. art.-át veszi át.

4. Az *1866. évi dán btk.* 288. §-a nagy részletességgel írja le az egyes cselekményeket (pl. a jelzés-hamisítást is említi) s — bár enyhébben, de — akkor is büntet, ha a cselekmény nem volt alkalmas konkrét veszély előidézésére (288. §. 2. bek.).

5. Az *1871. évi német btk.* 315. §-a a szándékos, 316. §-a a gondatlanul elkövetett (részletesen meghatározott) cselekményeket bünteti, melyeknél fogva „der Transport in Gefahr gesetzt wird"; halálos eredmény, vagy súlyos sérülés esetén a büntetés súlyosbodik (az újabb javaslatok egy-

szerűsítésre hajlanak, így az 1930. évi javaslat 230. §-a, mely már a Schwebebahn-t is említi; v. ö. az 1933. évi nemzeti szocialista büntetőjavaslat Verkehrsanlagengefährdung című bűntettét, és az 1909. máj. 3-iki Gesetz über den Verkehr mit Kraftfahrzeugen, és az 1928. márc. 16-iki Verordnung über Kraftfahrzeugverkehr, v. ö. *Grau*, Automobilstrafrecht, 1928.; a német partikuláris jogokra v. ö. *Loock*, Der strafrechtliche Schutz der Eisenbahnen im Deutschen Reich, 1893.).

6. Az *1881. évi holland btk.* szabályozása igen figyelemreméltó; a 162. és 163. art.-okban mindenekelőtt bünteti azt, ki szándékosan vagy gondatlanul közforgalom céljaira szolgáló berendezést („eenig werk dienende voor het openbaar verkeer") megrongál és pedig aszerint enyhébben vagy súlyosabban, amint csak a forgalom biztonságát veszélyezteti, vagy halált is okoz (a veszélyt illetően érdekes a törvény kifejezése: ha veszélytől tartani lehet, „indien daarvan gevaar voor de veiligheid van het verkeer te *duchten* is"); a 164. és 165. art.-ok különtartják azt, ki szándékosan vagy gondatlanul mechanikus erővel működő vasuton („door mechanische kracht over een spoorweg": így az 1922. máj. 19-iki törvény által módosított szöveg, — az 1881-iki trvben gőzerő kifejezés szerepelt) forgalmi veszélyt okoz („gevaar veroorzaakt voor het verkeer"). A 351. art. bünteti még általában a vasútrongálást.

7. Az *1889. évi finn btk.* (Suomen Rikoslaki) a 34. fejezetben (közveszélyű bűncselekmények = Yleistä vaaraa tuottavista rikoksista) a 9. §. alatt szól e bűncselekményről, melynek lényege: a vasuti forgalmat veszélyeztető célú és veszélyt előidéző rongálás, hamis jelzés, valaminek a sínre helyezése stb. által; a gondatlan elkövetés is büntetendő.

8. Az *1896. évi bolgár btk.* 405—407. art.-ai csekély változtatással a Btk. vonatkozó rendelkezéseit veszik át.

9. Az *1902. évi norvég btk.* 148. §-a a vasuti szerencsétlenség (Iernbaneulykke) előidézését, amennyiben annak folytán könnyen emberhalál vagy nagyobb mérvű vagyoni kár állhat elő a gyujtogatással, robbantással stb. helyezi egy vonalra; a 150. §. külön bünteti azt, ki mozdonnyal vagy mechanikus erővel működő vonaton a szerencsétlenség veszélyét idézi elő; a 151. §. a gondatlanságot bünteti.

10. Az *1907. évi japán btk.* bünteti a gőz vagy villanyos vonat veszélyeztetését (125. §.), kisiklatását, ha abban ember volt (126. §.; életpusztulás esetében a büntetés halál); a gondatlan elkövetés is büntetendő (129. §.).

11. Az *1908. évi siami btk.* 190. art.-ában a veszélyeztetést általában, 192. art.-ában pedig a külön felsorolt olynemű cselekmények elkövetését bünteti, melyek alkalmasak „de causer un accident"; ha a baleset bekövetkezett, a büntetés súlyosabb.

12. Az *1915. évi svájci javaslat* külön fejezetet szentel a közforgalom elleni bűncselekményeknek (IX. fej. Délits contre les communications publiques); figyelmet érdemel a 205. art., mely szerint megfelelően büntetendő ki szándékosan (1. pont), vagy gondatlanul (2. pont) úton, vízen vagy levegőn végbemenő közforgalmat akadályozza vagy zavarja s ezzel em-

berek életét vagy testi épségét veszélyezteti; súlyosabb a büntetés, ha a tettes szándékosan sok ember életét vagy testi épségét veszélyeztette („si le délinquant a sciemment mis en danger la vie ou la santé d'un grand nombre de personnes"); a 206. art. külön szól arról az esetről, midőn a tettes a kisiklás vagy összeütközés veszélyét idézve elő, emberek életét, egészségét vagy idegen vagyont veszélybe sodor.

13. Az *1924. évi görög javaslat* a 19. fejezetben szól a forgalom biztonsága elleni bűncselekményekről; büntetendő a személyeket veszélyeztető megzavarása az utcákon vagy tereken levő forgalom biztonságának (235. art.); közelebbről, aki a vasuti, vizi, vagy légi közlekedést zavarja, fokozatosan súlyosabb büntetés alá esik aszerint, amint vagyoni vagy személyi veszélyt idézett elő, vagy emberhalált okozott; a gondatlanság is büntetendő (236. §.).

14. Az *1925. évi cseh-szlovák javaslat* az ismert általános közveszélyű büntetten (291. §.) kívül (v. ö. fent 61. l.) külön bűncselekményként veszi fel a vasuti forgalom szándékos és gondatlan veszélyeztetését, melyet különösen veszélyes körülmények közötti elkövetés esetében súlyosabban büntet (293. §.).

15. Az *1926. évi török btk.* a VII. rész 2. fejezetében nagy részletességgel szól a vasuti bűncselekményekről; büntetendő: dolognak sinekre helyezése, sorompó illetéktelen felnyitása vagy lezárása, hamis jelzés adás s egyéb veszélyeztető cselekmény (385. §.), súlyosabb a büntetés, ha sérülés vagy halál az eredmény (386. §.), büntetendő a vonat stb. rongálás (387. §.), a menő vonatra szilárd, gyulékony anyagok dobása, vagy lövés intézése (388. §.), büntetendő a gondatlanság (389. §.).

16. Az *1927. évi szovjet btk.* 59. §. 3. b. alatt általában bünteti a vasutaknak megrongálását szerencsétlenség előidézése céljából.

17. Az *1928. évi chinai btk.* 197. és 198. art.-ai részletesen szólnak e bűncselekményekről; büntetendő a rongálás, amennyiben a vonaton, közuti kocsin emberek voltak, — súlyosabban: ha sérülés vagy halál az eredmény, — enyhébben, ha gondatlanság forog fenn; külön kiemeli a törvény a hamis jelzést, a hivatásbeli gondatlanságot.

18. Az *1930. évi olasz btk.* 430. art.-a csak annyit mond: aki vasuti szerencsétlenséget idéz elő („chiunque cagiona un disastro ferroviario..."), a 431. art. azután bünteti a rongálás stb. folytán előidézett veszélyeztetést, súlyosabban, ha a szerencsétlenség bekövetkezett; itt a törvény a vonat fogalmát is megadja: minden vonat, mely ércsineken jár, s melyet gőz, villany vagy más mechanikus erő hajt („oltre le strade ferrate ordinarie, ogni oltra strada con rotaie metalliche, sulla quale circolino veicoli mossi dal vapore, dall' elettricità, o da un altro mezzo di trazione meccanica"); a 432. art. végül általában bünteti a szállítmányok elleni merényleteket.

19. Az *angol jog* többhelyütt vonja büntetés alá a vasutak ellen elkövetett bűncselekményeket (v. ö. *Wilshere*, 176., 255., és *Ullmann*, Vergl. Darst. Bes. Teil 9. k. 93—94. l.).

II. Dogmatika.

1. A Btk. 434—438. §-aiban meghatározott bűncselekmények **tevékenységi tárgyai:** a vaspálya, az ezekhez tartozó tárgyak, a vasuton, vaspályán, vaspályavonaton, vagy ezek közelében levő személyek és áruk.

Vaspályán, vasuton (mely szó inkább a vonatot, mint a pályát jelzi) — figyelemmel arra, hogy a törvény itt legnagyobbrészt oly cselekményeket büntet, melyeknek következtében bizonyos természeti erők egyfelől felszabadulva, másfelől fék nélkül hatályosulva az emberi életet s vagyont súlyos veszélynek teszik ki — úgy az irodalom, mint a judikatura oly *pályatestet* ért, melyen a személyek és áruk szállítása mechanikai erők (gőz, villanyosság, robbanó erő, légnyomás, nehézségerő stb.) felhasználásával történik. Természetesen nemcsak sínpálya s még kevésbbé csak a vas-sínpálya tartozik ide, hanem általában minden oly szerkezet (pl. drótkötél), melynek rendeltetése a nagyobbmérvű, tömeges személy- és áruközlekedést lebonyolító járműveknek egyik helyről a másikra átvitele (ellenkezően: *Olshausen* II. 1768., *Binding* II. 38., *Gerland* 345., *Supper* Eisenbahnstrafrecht 1893. 32. l. 7. jegyz., *Loock* 159., kétkedve *Frank* 730., nálunk *Irk* 459., helyesen *Isaák* 299., ki szerint nemcsak a sínút, de más hasonló összekötő szerkezet is idetartozik). Részemről nem tartom a védelmi gondolatot kifejező törvényakarattal összegyeztethetőnek, hogy pl. az iparvasutat ideértsük, de kirekesszük a védelem köréből a lebegő vasutat (Schwebebahn), vagy éppen a trolleybus-t, mikor a kisebb sebességgel haladó s ugyanoly mérvű forgalmat lebonyolító villamost a vasut fogalma alá vonjuk.

A *Curia* csak a sínpályákat vonja ide, így: vaspálya nemcsak a gőz-, de a villamos vagy bármely más mechanikai (nem emberi vagy állati) erővel való hajtásra berendezett közlekedési eszközöknek állandóság jellegével megépített sínpályája (*Grill* 8. k. 908. l.), a nem síneken járó szállítási eszköz nem vaspálya (Bjogi dtár 6. k. 85. l.), újabban: vaspályán nem érthető kivétel nélkül olyan pálya, melyen a szállítás vassíneken történik, hanem olyan vaspályák, melyeknek megrongálását a nagyobb menetgyorsaság és a hajtóerővel szemben a vassíneken haladó kocsik nehezebb fékezhetősége teszi különösen veszedelmessé (nem vette ide a Curia a lejtős pályát, melyen a megtelt kocsik önsúlyuknál fogva gördíttetnek lefelé, Bjt. 65. k. 79. l.).

Nem tartozik e fogalom körébe tehát a *lóvasut* (uralkodó nézet, ellenk. *Schaper*, Holtz. Hb. III. 895. 1. jegyz.), mert a

vontató erő nem mechanikai s egyébként is teljesen a vezető hatalmában van, nem az *autó,* mert egyszerre csak egyes, illetve néhány személyt szállít, nem a *facsúsztató (Isaák* 299.), — de vitán felül idetartozik a *gőz- és villamos erővel (Curia,* Bjt. 50. k. 10.) vagy *benzin* és hasonló anyagok használata mellett előidézett *erővel járó vasút pályája,* a *siklópálya* (Bjt. 40. k. 144. l.), a *drótkötélpálya* (még ha nem is jár síneken); vitás, de nézetem szerint idetartozik *a trolleybus,* valamint az *autobus pályája* is *(Curia:* nem veszi ide az autobuszt, Bjogi dtár 6. k. 85.), sőt bizonyos körülmények között a *felvonó készülék* lift, elevator; az egyszerre csupán néhány személyt szállítani alkalmas lift nem, de az ú. n. *pater noster* igen, aminthogy az ú. n. *mozgólépcső* is (ellenk. *Frank* 730., *Liszt—Schmidt* 624.) is.

Nem tesz különbséget, hogy e most vázolt értelemben vett vaspálya *személy- vagy áruszállítás* lebonyolítására van-e rendelve, — *állami vagy magánkezelésben* áll-e, — valamely város *belterületén* vagy egymástól *távoleső helyek* egybekötésével működik, — hogy *milyen a hossza, milyen* az azon közlekedő járművek *sebessége* (ellenk. *Curia,* Bjogi dtár VI. 338.), hogy föld felett, föld alatt vagy a levegőben közlekedik-e?

A viták elkerülése s a közlekedést és forgalmat fenyegető veszélyek megelőzése céljából mindenesetre itt lenne már az ideje a 434. és köv. §-okban oly szövegezést adni, mely a védelmi szükséget kielégítené, mert a mai szövegre s az abban szereplő vaspálya, vasut (a német törvényben Eisenbahn) kifejezésre ma is találnak *Binding* szavai: „Es selbst lässt uns für seine Auslegung vollständig im Stich" (v. ö. Lehrb. II. 38.).

A vaspályán, vasuton kívül a törvény az **ezekhez tartozó tárgyakat** is említi. Ezeknek taxatív felsorolása lehetetlen, de felesleges is, mert nyilván minden oly dolog, szerkezet stb. ideértendő, mely a vaspályán, vasuton a forgalom lebonyolítása vagy biztonsága szempontjából jelentőséghez jut. Ilyen mindenesetre a törvény által is említett *vaspályavonat,* az ú. n. szerelvény s ennek részei, a mozdony, általában a vontató készülék, az erőt szolgáltató vagy áttevő gép, a vasuti kocsi, az áruszállításra rendelt tartály, a sínek s annak alkatrészei (sínszegek: Bjt. 31. k. 386. l.), a drótkötél, az ú. n. csille, — a vasuti jelző tárcsa (Bjt. 58. k. 139. l.), lámpák, jelző zászlók, a távíró vagy távbeszélő készülék (de ekkor Btk. 439—441. §-ok is figyelembe jönnek), a váltó, a sorompó (Bjt. 38. k. 317., 47. k. 349.), a töltés, híd stb.

Tevékenységi tárgyak még a vaspályavonaton, azaz a szállító készüléken s az annak közelében levő *személyek és áruk* Ily személyek azok is, kik azon csak szolgálati kötelességük teljesítése céljából tartózkodnak. Áru az a dolog, melyet a szóbanforgó készülék rendeltetésénél fogva szállít (tehát pl. a szén a csillén, a postaküldemények, levelek a mozgópostakocsiban). A *közelében* szó értelmére a konkrét körülmények irányadók; az állomási területen vagy a pálya mentén szolgálatuknál fogva vagy bármi más célból ott-tartózkodó személyek, a feladásra kikészített, a raktárban levő csomagok stb. mindenesetre közelben vannak.

2. Sorra véve az e tárgyakon elkövetett közveszélyű cselekményeket, ezek a következők:

a) **A közveszélyű megrongálás bűntette;** ezt elköveti: **aki a vaspályának ... vagy ehhez tartozó tárgynak szándékos megrongálása által a vasuton levő személyeket vagy árukat veszélynek teszi ki** (Btk. 434. §.).

Elkövetője e bűntettnek bárki lehet, a vasuti hivatalnok, illetve a kérdéses közlekedési eszköz alkalmazottja is, — mindazonáltal, ha ez utóbbiak nem megrongálás útján idézik fel a veszélyt, úgy a Btk. 438. §-a alapján *(Curia:* Bjogi dtár 5. k. 307. l.), ha pedig a szabályszerű jelzés elmulasztásával idézik azt elő, úgy szándék esetében a 436., gondatlanság esetében pedig a 437. §. alapján büntetendők.

A tevékenység: szándékos *megrongálás,* azaz oly cselekvés, mely a tárgyak állagának megsértését idézi elő (v. ö. fent 23. l.). Ideesik: a *megsemmisítés* és illetőleg az *eltávolítás* is (így midőn vádlott a tárcsát ellopta s megsemmisítette, a *Curia* a 434. §-t alkalmazta), valamint *az akadály-teremtés* (pl. köveknek, gerendának a sínekre helyezése), de ha ez utóbbi két esetben a megrongálás nem következik be: csupán kísérlet forog fenn (így a *Curia,* Bjogi dtár 7. k. 173.; több törvényhozási munkálat, így a német btk. 315. §-a külön felemlíti az akadályteremtést is, ezek szerint ezzel megrongálás hiányában is bevégzettség állapítandó meg).

Eredményt is kíván a törvény; nem éri be ugyanis — mint a gyujtogatásnál — a közveszély fikciójával, hanem csak akkor büntet, ha a rongálás folytán a tettes **a vasuton levő személyeket vagy árukat veszélynek teszi ki** (tényleges sérülés, illetőleg — mint a vízáradás-okozásnál: károsodás bekövetkezése nem

szükséges). Nyilvánvaló tehát, hogy mihelyt a veszély bekövetkezésének lehetősége fennforog (mi mindig csak in concreto állapítható meg), a cselekmény már a megrongálással befejezést nyert (a létező veszély fokozása is elég; így a német Reichsgericht E. 53. k. 212.). Bár a törvény itt — mint a 436. §-ban — nem említi, hogy a közelben levő személyek vagy áruk veszélyeztetése is elég, mindazonáltal a 434. §. is így olvasandó.

A kisérlet és befejezés kérdésében jelentős a *Curiának* 23. számú *döntvénye,* melynek értelmében: A közveszélyű megrongálás bűntettének a Btk. 434. §-ában meghatározott tényálladéka a megrongálás tényleges bekövetkezése nélkül nem állapítható meg: ellenben mindazon szándékos cselekedet, mely által a vaspályatestnek vagy a mozdonynak, illetőleg azok valamely alkatrészének, az ebből származható veszély tudatával eszközölt rosszabbá tétele, közvetlenül foganatosíttatni megkezdetik, avagy mely által — habár az állag, illetőleg a minőség közvetlenül nem is rontatik meg, de a megrongálás az előrelátott más fizikai hatóerőnek hozzájárulásával, mint azon cselekedet és ezen hatóerő együttes okozata rendszerint okoztatik, föltéve, hogy az eredmény a tettes akaratán kívül eső körülmény következtében elmaradt; a Btk. 437. §-ában meghatározott közveszélyű megrongálás bűntettének kísérletét állapítja meg (Bjogi Hat. Tára I. 76.); a közveszélyű megrongálás bűntettének elkövetési cselekménye a — rongálás következményeként — veszély előidézése; a veszély beálltával a szándékolt bűntett nem csupán megkezdetett, de be is végeztetett; a beállott veszély kisebb foka annak büntetőjogi beállottságát nem csökkenti és a büntetőjogi felelősséget meg nem szünteti (Bjogi dtár 23. k. 45.), a vonat kisiklatására alkalmas éknek a sínre erősítése által a vaspálya már tettleg megrongáltatott, mert a vasuti sín használhatósága csökkent és a vasuton levő személyek és áruk a veszélynek voltak kitéve, minélfogva bevégzett bűntett forog fenn (Bjogi dtár 26. k. 3.).

A közveszély lehetőségének *teljes hiánya* még a kísérlet megállapítását is kizárja, de ilyenkor nincs akadálya a Btk. 418. s köv. §-ai alapján való felelősségre vonásnak.

Így a *Curia* szerint a robogó vasuti vonat ablakainak ködobás által betörése és az ezzel okozott testi sértés nem állapítják meg a 434. §. tényálladékát, hanem a 418. és 310. §§. anyagi halmazatát; Bjt. 58. k. 138.).

A **szándékot** illetően elég, ha a tettes tudatában meg volt a veszélylehetőség képzete; enélkül a cselekmény többnyire csak mint ingó vagy ingatlanrongálás büntethető (fiatalkorúaknál többnyire hiányzik a veszélytudat, minélfogva a 434. §. alapján alig vonhatók felelősségre).

Idevágólag jelentős a *Curiának* következő itélete: A Btk. 434. §-ában meghatározott közveszélyű megrongálás tényálladékának megállapítása szempontjából közömbös, hogy a tettesnek a vasuti baleset előidézése, illetőleg annak általa vélt megakadályozása által (pl a merénylet felfedezésének bejelentésével állásában való véglegesítése) mi volt a távolabbi célja, vagyis, hogy a merénylet tervének kieszelése és foganatosítása által mit óhajtott elérni. A vaspálya használhatóságának a vasuti sín tettleges megrongálásával való csökkentése és így a vasuton levő személyek és áruk kitétele a veszélynek, a közveszélyű megrongálás bűntettét megvalósítja (*Ávédik,* 82. l.).

E bűntett *büntetése* **öt évig terjedhető fegyház** (Btk. 434. §.), de ha a **bűntett következtében súlyos testi sértés történt: a tettes öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal, ha pedig valakinek halála okoztatott, amennyiben gyilkosság nem forog fenn: életfogytig tartó fegyházzal büntetendő** (Btk. 435. §.).

A 435. §-ban a *tettes* kifejezés természetesen nem technikus értelemben, hanem úgy értendő, a *cselekményre* meghatározott büntetési keret 5—10 évi fegyház stb.

A minősítést egyfelől a *súlyos testi sértés* (nyolc napot meghaladó gyógyulási időtartam; a könnyű testi sértés beleolvad az alapcselekménybe), másfelől a *halál okozása* állapítja meg. E két minősítő körülménynek a közveszélyű rongálás bűntettét megvalósító tevékenységgel okozati összefüggésben kell lennie; ez szükséges, de elég is; nem kell ez eredményekre irányuló szándék, de még gondatlanság sem, nem kell tehát az sem, hogy a cselekvő ez eredmények bekövetkezését előreláthatta. Ha a tettest a halálokozás tekintetében előre megfontolt szándék vezette, úgy — még ha nem is meghatározott személyt vagy személyeket akart megölni: gyilkosság bűntette állapítandó meg anyagi halmazatban a közveszélyű rongálás büntettével.

Ha a közveszélyű rongálás bűntettének elkövetésénél a tettes robbanó anyagot használt, de csak a kísérletig jutott el (pl. a hidat felrobbantani akarta, a bomba fel is robbant, de a híd sértetlenül maradt és más — a vaspályához tartozó — tárgy sem rongálódott meg): a büntetés tíz évig terjedhető fegyház (1924:XV. t.-c. 1. §. 3. bek. első ford.), amennyiben súlyos testi sértés is történt, úgy nézetem szerint anyagi halmazatba foglalandó a Btk. 435. §. első fordulata az 1924:XV. t.-c. 1. §. 3. bek. első fordulatával; ellenkező esetben nem esnék értékelés alá a robbantásos elkövetés minősítő ereje, azaz a büntetés: akár robbantással, akár anélkül követtetett el a cselekmény, ugyanazt a keretet adná kézre (csak a minimumban mutatkoznék különbség: ott öt év, itt két év lévén az alsó határ, a maximum viszont mindenkép tíz év lenne); következésképp természe-

tesen akkor is anyagi halmazat állapítandó meg, ha a 434. §-ban meghatározott, robbantó szerrel elkövetett bűntett kísérlete (1924:XV. t.-c. 1. §. 3. bek. 1. fordulat) során valakinek halála állott be (Btk. 435. §. 2. ford.), valamint akkor is, amikor robbantó szerrel elkövetett bevégzett közveszélyű rongálás bűntette (1924:XV. t.-c. 1. §. 3. bek. 2. ford.) oly halálokozással kapcsolatos, mely gyilkosságnak nem minősíthető (Btk. 435. §. 2. ford.), mely utóbbi esetben a kiszabott büntetés (az életfogytiglani fegyház is) összbüntetésként szabandó ki.

Amennyiben a közveszélyű megrongálásnak akár típusos, akár minősített bűntettével más jogtárgyat sértő bűncselekmény találkozik: az anyagi halmazat megállapításához nem fér szó.

Így a *Curia* a sínszegek kiszedése és ellopása esetében anyagi halmazatba foglalta a Btk. 434. és 333. §-aiba ütköző bűncselekményeket (Bjt. 31. k. 386.), szintúgy anyagi halmazatot állapított meg, midőn a tettest a közveszélyű megrongálás bűntette és személyeket vagy árukat veszélynek ki nem tevő vagyonrongálás vétsége (Btk. 421. §.) terhelte (Bjt. 34. k. 285.).

b) **A közveszélyű cselekmény** (kevésbbé szabatos megjelölés) **bűntettét követi el, aki a vaspályán vagy annak közelében levő személyeket vagy árukat a szabályszerű jelzés szándékos elmulasztása vagy szándékos hamis jelzés által veszélynek teszi ki** (Btk. 436. §.).

Elkövetője a bűntettnek *bárki* lehet; mulasztás esetében látszólag csak vasuti hivatalnok vagy alkalmazott (így *Illés* III. 544., *Balás* 506., *Schadl* 361., de azzal a megjegyzéssel, hogy „rendszerint"); nézetem szerint nincs kizárva a más részéről való elkövetés sem (pl. a vasuti őr mást bíz meg a jelzés eszközlésével s ez mulaszt, vagy valaki a vasuti őrt lerészegiti azért, hogy ez az előírt jelzést ne tegye meg: közvetett tettesség; helyesen, de megokolás nélkül *Finkey* 775., *Isaák* 301., *Irk* 459.).

A **tevékenység:** vagy a szabályszerű jelzés (sorompó levagy le nem eresztése is jelzés) *szándékos elmulasztásában,* vagy *szándékos hamis jelzésben* áll. A szabályszerűség és illetőleg a hamisság a vonatkozó szabályzatokra figyelemmel állapítandó meg. Ha utasításra történt a hamis jelzés stb., tettes az utasító közeg, de ha a jelzést foganatosító vagy mulasztó tud a szabályszerűtlenségről s a veszélyeztető jellegről, úgy ő a tettes s az utasító felbujtó.

E bűntett csak **szándékosan** — tehát a veszélylehetőség tudatával — elkövetve büntetendő.

Eredmény itt kifejezetten *a vaspályán vagy annak közelében levő személyek vagy áruk veszélynek kitétele.* A vaspályán szó alatt a vasút, még helyesebben a vonat, szállító szerkezet is értendő. Ha nincs eredmény (veszély), úgy eshetőleg *kísérlet* állapítandó meg *(Illés* szerint kísérlet alig képzelhető, III. 545., — nézetem szerint nincs kizárva; pl. valaki a veszély beállta előtt a mulasztást pótolja, a hamis jelzést kiigazítja).

A **büntetés** a típusos esetben itt is **öt évig,** súlyos testi sértés esetében **öttől tíz évig,** halálokozás esetében pedig (amennyiben gyilkosság nem forog fenn) **életfogytig tartó fegyház** (Btk. 436. §.).

c) **A gondatlanságból elkövetett közveszélyű cselekmény** törvényes fogalmának elemei mindenben megegyeznek a Btk. 434. és 436. §-aiban meghatározott bűntett elemeivel; egyetlen eltérés, hogy itt nem a szándékos, hanem a *gondatlan* veszélyelőidézés büntetendő. A törvényes fogalom szóhangzata egyébként a következő: **aki a 434. és 436. §-okban megjelölt valamely cselekményt vagy mulasztást gondatlanságból követi el, vétség miatt ... büntetendő** (Btk. 437. §.).

Elkövető ugyan lehet bárki, de ha vasuti hivatalnok vagy szolga gondatlanságból, szolgálati kötelességét szegve tettese a cselekménynek, úgy nem a 437., hanem a 438. §. súlya alá esik.

De ha — úgymond a *Curia* — a 438. §. szerinti tényálladék azért nem állapítható meg, mert az elkövető a kötelességszegést nem alkalmazása minőségének megfelelő szolgálatban követte el: a 437. §. alkalmazandó (Bjt. 33. k. 205.).

A **gondatlanságot** illetően hangsúlyozom, hogy annak a veszélyeztetéssel kapcsolatban kell meglennie; a tevékenység lehet szándékos is s mégis csak a 437. §. alkalmazandó, ha a tettes pl. nem ismerte fel szándékos cselekményének veszélyeztető minőségét (v. ö. *Binding* II. 46., *Hälschner* II. 648., *Frank* 732., *Liszt—Schmidt* 714., *Meves,* Ger. Saal 26. k. 245., *Supper* 48., *Eger* II. 169., *Oetker* Ger. Saal 64. k. 104., *Gerland* 457., *Hippel* 384., nálunk *Isaák* 301.).

Helyesen alkalmazta a *Curia* a Btk. 437. §-át, midőn vádlott a vasuti pályatesten áthajtott és a sorompót megrongálta (Bjt. 63. k. 138., Bjogi tár 3. k. 126., a sorompók lezárása körüli gondatlanság általában a 437.

§. alá esik, Bjt. 31. k. 333., 38. k. 317.), midőn a vasuti távíróoszlopokon levő áramszigetelő csészékre célba dobált (Bjt. 59. k. 33. l.); a gondatlanságot illetően figyelemreméltó a Curiának két következő kijelentése: a tettes büntetőjogi felelősségét nem szünteti meg az a körülmény, ha az eredmény bekövetkezésére a vasuti alkalmazottak gondatlansága is közrehatott, sőt az sem, ha ezeknek állítólagos gondatlansága nélkül a jogsértő eredmény egyáltalán nem is állott volna elő; mindenki önállóan felel a saját gondatlan cselekményéért (*Ávédik* 83.); a villanyos kocsivezetőt, teljes figyelmet igénylő szolgálatában az utasoknak még megszólítással sem szabad zavarniok; annál inkább tartózkodniok kell attól, hogy lökdösés, hozzáütődés által zavarják szolgálata teljesítésében; az e szabállyal ellenkező magatartás, megfelelő esetben — így a kocsivezető lábára való lépés, az utast a bűnvádi felelősségre vonásnak teszi ki (*Ávédik* 83.).

Ha a rongálás nem következett be, úgy bár volt is veszély, a 437. §. nem alkalmazható, de amennyiben ilyenkor sérülés, halál vagy másnemű jogsértő eredmény létesült, nincs akadálya annak, hogy a tettes erre az eredményre figyelemmel másnemű (pl. a Btk. 310. vagy 290. §-aiba ütköző) bűncselekmény címén vonassék felelősségre.

Helyesen mellőzte tehát a *Curia* a Btk. 437. §-át, midőn a vasúthoz tartozó tárgyak megrongálása nem állapíttatott meg, de büntetett kizárólag a 290. §. alapján, mert a gondatlanság abban állott, hogy a tettes a pályatesten vigyázatlanul áthajtott, minek folytán a vonat a kocsit elütötte s halál és súlyos sérülés állott be (Bjt. 58. k. 143.), ugyanígy egy másik esetben, amikor egyedül a 310. §. alkalmaztatott (u. o. 63. k. 137.), viszont rongálás *és* halálokozás esetében a 437. és 290. §-ok figyelembevétele mellett anyagi halmazat állapíttatott meg (u. o. 58. k. 139.); nem helyeslem azonban a *Curiának* azt az ítéletét, melyben vádlottnak cselekményét (áthajtás a vaspályatesten a kellő gondosság elmulasztása mellett) a 437. §. szerint minősítette azon az okon, mert vádlott nyilvánvaló gondatlansága által nemcsak megszegte az életbiztonság oltalma végett általában fennálló, s ott, ahol sorompók nincsenek, figyelmeztető táblákon is kiadott rendeletet, mely szerint a vaspályán áthaladók a vonatok közlekedésére vigyázni kötelesek, hanem egyszersmind a vaspályán a veszély tekintetében *a pálya megrongálásával egyenlő oly helyzetet teremtett*, mely a vaspályán volt személyeket és árukat veszélynek tette ki (Bjt. 65. k. 119.), ez az ítélet nem egyéb, mint a büntetőjogban meg nem engedett analogia in peius alkalmazása (helyesen *Degré* u. o.). Ha a 437. §. nem alkalmazható, figyelembe jöhetnek a Kbtk. 111., 112. és 114. §-ai.

A *büntetés:* **egy évig terjedhető fogház, ... ha pedig a megjelölt cselekmény vagy mulasztás által halál okoztatott, öt évig terjedhető fogház** (Btk. 437. §.).

Eltérően a 435. §-tól, a 437. §-ban a törvény csak a halálokozás címén minősít, minélfogva kétségtelen, hogy a súlyos testi sértés külön értékelendő, azaz a 437. §. első fordulatával anyagi halmazatba foglalandó (ugyanígy a *Curia, Ávédik* 83.).

Téves azonban a *Curiának* az a határozata, melyben — mert nem a vasúton levő, hanem a pályatesten áthajtó s a váltót összetörő vádlott kocsiján volt sértett halála következett be — a 437. §. 1. tétele szerinti vétséggel eszmei halmazatban levő s a 290. §. alapján minősülő gondatlan emberölést állapított meg (Bjt. 58. k. 142.); nézetem szerint a 437. §. 2. tétele alá kellett volna vonni a cselekményt, mert a törvény minden megkülönböztetés nélkül arra az esetre vonatkoztatja a 437. §. 2. tételét, amidőn „a megjelölt cselekmény vagy mulasztás által halál okoztatott", tehát nem szorítja a minősítést arra az esetre, amikor a *vasúton levő* személy pusztult el; abból viszont, hogy a 437. §. visszahivatkozik a 434. §-ra, s ebben csakugyan csak a *vasúton* levő személyek *veszélyeztetéséről* esik szó, éppenséggel nem következik, hogy a halálokozás is csak ebben az esetben minősít, annál kevésbbé, mert mint említettem (v. ö. fent 38. l.) a *„vasúton levő"* kifejezés is a 436. §. szellemében, azaz úgy értendő, hogy *„a vaspályán"* (vasúton, vonaton stb.) *vagy annak közelében levő* személyek veszélyeztetése és illetőleg halálokozása esik a 434. §. és tehát a 437. §. 2. tétele alá.

Legutóbb kimondotta a *Curia,* hogy, ha a gondatlanságból elkövetett közveszélyű cselekmény következtében a veszélyben volt személyek egyike meghalt, másika pedig súlyosan megsebesült: a Btk. 437. §-ában meghatározott bűncselekménnyel a súlyos testi sértés anyagi halmazatban van (Bjt. 83. k. 87., v. ö. idevágólag: *Földy Miklós:* (A minősítési jogi egység synthézise, Magyar Jogi Szemle XII. évf. 314—316., amely tanulmányban kifejezésre jutó nézetet meggyőző megokolásánál fogva annyival is inkább helyeslem, mert az teljességgel megegyezik az egység tárgyában elfoglalt régi álláspontommal).

d) **Szolgálati kötelesség megszegésével elkövetett veszélyeztetés** vétségének tényálladékát megvalósítja **azon vasuti hivatalnok vagy szolga, aki bármely szolgálati kötelességének megszegése által, a vaspályavonaton, vagy annak közelében levő személyeket vagy árukat a vaspálya által való megsérülés vagy megrongálás veszélyének teszi ki** (Btk. 438. §.).

Elkövetője e vétségnek tettesi minőségben csak *vasuti hivatalnok vagy szolga lehet* (ilyenek a vasuti őr, a váltókezelő, az üzemvezető, a forgalmi tiszt, a mozdonyvezető, a villamos vasut vezetője stb., de a vasuti váltókezeléssel megbízott napidíjas munkás is, Bjt. 61. k. 79.), felbujtóként extraneus is szerepelhet, sőt aki a vasuti hivatalnokot vagy szolgát kötelességének teljesítésében akadályozza: közvetett tettesként felel, mégis ha e cselekmény rongálást idézett elő, úgy az akadályozó a 434. §-ba ütköző bűntettben mondandó ki bűnösnek. A felsőbbség kötelező parancsa menti a vasuti hivatalnokot, de eshetőleg az utasítást kiadó felel.

A **tevékenység** a szolgálati kötelességnek megszegésében áll. Tekintettel arra, hogy a törvény „bármely" szolgálati kötelesség megszegését említi, a *Curia* helyes kijelentése szerint: a hivatali állásból folyó minden kötelesség ideesik, még az is, mely helyi szokásban bírja alapját (Bjt. 64. k. 108.). A megszegés lehet tevés vagy mulasztás.

A *Curia* büntetett, midőn a vasuti őr a sorompók lezárása után a sorompó mellett elaludt, s ezalatt valaki a sorompót kinyitotta és a robogó vonat a pályatestre felhajtott kocsit megrongálta (Bjt. 47. k. 349., Bjogi dtár 3. k. 169.), midőn a váltóőr az állomáson helytelenül állította a váltót, amiből baleset származott (Bjt. 16. k. 308.), midőn a vasuti hivatalnok a kellő intézkedéseket elmulasztotta s a védjelzőt helytelenül állította (u. o.), midőn a vonatösszeállításnál a fékező nélkül elindított kocsikkal való összeütközés folytán testi sértés állott elő (Bjt. 58. k. 136.); midőn a villamosvezető az útkeresztezésnél a feltételes megálló mellett rendes gyorsasággal haladt, miáltal a mellékutcából kihajtó bérkocsit elütötte (*Grill*, 11. k. 451.); midőn a villamos vasuti kocsivezető a sinpárról elnézett és ennek folytán testi sértést okozott (Bjt. 61. k. 207.), midőn a vasuti üzemvezető előírás ellenére elnézte a vonatoknak a sötétség beálltával parancsoló szükség nélkül való közlekedését és emellett az óvóintézkedések megtételét ellenőrizni elmulasztotta, minekfolytán a vonaton volt személyeket a megsérülés veszélyének tette ki (Bjogi dtár 8. k. 93.), midőn vádlott abbeli kötelességét, hogy a megálló helyen az általa vezényelt (villanyos) vonatot megállítsa, vétkesen megszegte s ezzel a bekövetkezett szerencsétlenség okául szolgált (u. o. 1. k. 99., 21.), midőn vádlott mint szolgálatban levő forgalmi tiszt, a vonat megérkezése előtt nem ellenőrizte a váltók helyes beállítását s nem jelent meg a vonat fogadására, s vádlott-társa, a váltóőr sem volt a helyén a vonat áthaladása előtt 15 perccel a váltónál s azt be nem állította, már pedig ez a két vádlottnak kötelessége lévén, nyilvánvaló, hogy mindkét vádlott szolgálati kötelességét szegte meg, amikor a reábízott teendőket el nem látta (u. o. 3. k. 19.); *a szolgálati kötelesség* tárgyában jelentősek a *Curiának* következő megnyilatkozásai: vasuti alkalmazottaknak az állásukból kifolyó általános és elsőrendű kötelessége a kellő körültekintés abban az irányban, hogy a vaspályán és annak közelében levő személyek élete és testi épsége a vasuti forgalommal többé-kevésbbé mindenkor vele járó veszélytől lehetőleg megóvassanak; ennélfogva nem szolgál mentségül az a körülmény, hogy a veszélyeztető mulasztás nem ütközik a kiadott szabályzatokba vagy utasításokba (Bjogi dtár 7. k. 101.), vasuti alkalmazottnak már magából a szolgálat természetéből folyó elsőrendű szolgálati kötelessége a vaspályán és annak közelében levő személyek testi épségére ügyelni és a lehetőség szerint elkerülni, hogy a vasuti forgalom ama személyek testi épségében kárt okozzon (Bjogi dtár 8. k. 96.); a Btk. 438. §-a alá eső vétségnek a szolgálati kötelesség megszegése tényálladéki eleme, ha a vasuti alkalmazott gondatlanságot tanusít, ami valakinek sérülését idézi elő, de nem szegte meg sem az üzletszabályzat vagy a szolgálati utasítás rendelkezését, sem pedig az alkalmi rendeletet, a Btk. 310. §-a alapján bűnös (u. o. 8. k. 95., de v. ö. Bjt. 58. k. 131., 133.); ha a tettes nem alkalmazása minőségének megfelelő szolgálatban követte el a kötelességszegést, de egyéb minőségű szolgálatban jár el gondatlanul, a 437. §. alapján büntetendő (Bjt. 67. k. 73.).

A kötelességszegés lehet szándékos vagy gondatlan (*Frank* 733., *Curia*, Bjt. 58. k. 131., 133., Bjogi dtár 6. k. 6.), sőt elég a vigyázatlanság is, — viszont aki a szabályokat megtartotta s azok megtartására (pl. kimerültség okából) képtelen volt: nem büntetendő. Kulpák kompenzációja itt sem fog helyt.

Így a *Curia:* vigyázatlanság szolgálat közben a Btk. 438. §-a szempontjából már szolgálati kötelesség megszegése (Bjogi dtár 8. k. 96., Bjt. 66. k. 197.); szabályok megtartása mellett bekövetkezett baleset esetén a mozdonyvezető felmentetett (Bjt. 39. k. 234.); midőn a kötelességmulasztás oka a túlterheltség folytán beállott álom, a *Curia* felmentett (Bjt. 9. k. 236.); felmentés, midőn vádlott vasuti kocsirendező az ott dolgozó munkásokat a tolatásra figyelmeztette ugyan, de mulasztása a bekövetkezett szerencsétlenséggel nem volt okozati összefüggésben (Bjt. 58. k. 134.); a 438. §. szempontjából közömbös, hogy az eredmény létrejöttéhez a sértett vigyázatlansága is hozzájárult (Bjt. 67. k. 229., 69. k. 319.), ez a körülmény a vádlott bűnösségét legfeljebb csökkentheti, de meg nem szünteti (Bjogi dtár 3. k. 19.); a 438. §. szerinti vétség fennforgását nem zárja ki, hogy vádlott a fenálló szabályokkal ellentétben kifejlődött, bár a forgalom jobb lebonyolítását célzó gyakorlatnak megfelelően járt el (Bjt. 65. k. 281.).

Ha a kötelességszegés szándékos vagy gondatlan megrongálást von maga után, vagy mint a szabályszerű jelzés szándékos vagy gondatlan elmulasztása jelentkezik, úgy a Btk. 434—437. §-ai nyernek alkalmazást.

A büntetendőség alapja *a potenciális veszélyt magában rejtő kötelességszegés* lévén, ha nincs veszély, úgy a 438. §. alkalmazhatósága ki van zárva, de a fegyelmi fenyítéken kívül a Kbtk. 111. §-a alapján kihágás címén is kiszabható a büntetés (így elvi éllel a *Curia*, Bjogi Hat. Tára 3. k. 2.).

A *büntetés* **két évtől öt évig terjedhető fogház** és pedig — mert itt a törvény minősítő körülményeket nem említ — még akkor is, ha súlyos sérülés vagy halál okoztatott (v. ö. *Degré Lajos*, Bjt. 63. k. 133. l. és ma már állandó gyakorlat: Bjt. 58. k. 123., 63. k. 133., Bjogi Hat. Tára 7. k. 794., *Grill*, 19. k. 385.), e cselekmények (290., 310. §§.) a 438. §-ba ütköző vétséggel tehát anyagi halmazatba foglalandók (*Curia*, Bjt. 77. k. 155., 156.).

A büntetés kiszabásánál enyhítő körülményként vétetett, hogy a villamos vasuttársaság nagyfokú gondatlanságot tanusított azáltal, hogy rosszminőségű kocsiajtókat alkalmazott és „megtelt" jelzésű táblát nem illesztett a kocsira (Jogt. Közl. 95. évf. 42.).

A Btk. 442. §-a különleges **mellékbüntetést** határoz a vasuti hivatalnok és szolga ellenében, midőn elrendeli, hogy **a 438. §-ban megjelölt személyek a jelen fejezet előbbi szakaszaiban meghatározott büntetendő cselekmények miatt megállapított büntetéseken felül egyszersmind hivataluktól illetőleg szolgálatuktól való elmozdításra ítélendők.**

E mellékbüntetés, mely lényegileg a viselt hivatal vagy állás elvesztésével egyezik, csak az állami vagy magánvasutaknál alkalmazott egyénekkel szemben, de ezeknek akár szándékos, akár gondatlan cselekményei esetében alkalmazandó. Megjegyzendő, hogy a Bn. 36. §-a értelmében — szemben a *Curiának* 42. számú döntvényével (Bjt. 47. k. 174.) — e mellékbüntetés kimondása mellőzhető, ha főbüntetésül hat hónapot meg nem haladó fogház vagy csupán pénzbüntetés mondatott ki.

Hatálya e mellékbüntetésnek *csak az elmozdításra* vonatkozik; szankciója e rendelkezésnek a 443. §., melynek értelmében: **azon vaspályai intézetnek igazgatója, aki a hivatalától vagy szolgálatától való elmozdításra ítélt egyént nem bocsájtja el azonnal, mihelyt a jogerőre emelkedett ítélet vele közöltetett, vétség miatt pénzbüntetéssel büntetendő.**

Az elbocsátott személynek — akár nyomban történt — visszafogadása tehát nem tiltott s nem is esik büntetés alá. A Min. Javaslat úgy rendelkezett, hogy az ily egyén „sem vaspálya, sem gőzhajózási vagy távirdai intézetnél nem alkalmazható", mi ugyan túlszigorú intézkedés lett volna figyelemmel arra, hogy a hivatalvesztés is csak bizonyos időre szól, de viszont így meg nincs jelentősége e mellékbüntetésnek, miért is de lege ferenda időhatár volna megállapítandó.

25. §. A hajók ellen elkövetett bűncselekmények.

I. Vázlatos jogösszehasonlítás.

Mellőzöm ehelyütt azoknak a törvényhelyeknek ismertetését, melyek a vizi utak s tartozékaik közveszélyes rongálását büntetik (pl a német btk. 321., a holland btk. 162., 163., a norvég btk. 150., stb. §-ai, illetve art.-ai), mert hazai jogunkban az ilyenmű bűncselekmények ismeretlenek (néhány szórványos s legföllebb kihágást statuáló rendelkezést vagy közigazgatási szabályt találunk az 1885:XXIII., 1913:XVIII., 1923:XIV., 1925:

VII. t.-cikkek megfelelő helyein) s az ismertetésnek csupán de lege ferenda volna jelentősége.

1. A *francia jogban* büntetés alá esik a hajók (navires, bateaux) felgyujtása, felrobbantása s az e cselekmények elkövetésével való fenyegetés (Code Pénal 434. art., az 1863. máj. 13-i törvény szövegezésében és a 435., 436. art.-ok, az 1892. évi ápr. 2-i törvény szövegezésében; más természetű bűntettek a hadi hajók stb. ellen elkövetett bűncselekmények, v. ö. Code 93., 95., 96. art.-ok).

2. Az *1851. évi osztrák btk.*-nek ugyanazok a határozmányai védik a hajókat, mint a vasutakat (v. ö. fent 132. l.). Az 1912. évi javaslat szintén egybefoglalja a hajókat a vasutakkal (v. ö. u. o.), de külön fejezetben foglalkozik a tengerhajózás körében elkövetett bűncselekményekkel, és pedig három csoportban (tengeri rablás vagy kalózkodás: 442. §., a tengeri kár okozás, az ú. n. Verproviantierung elmulasztása, a tengerhajózás veszélyeztetése stb. 443—449. §-ok, a tengeri hajón elkövetett lázadás 450—452. §-ok).

3. Az *1866-iki portugál btk.* a gyujtogatás és kártétel fejezetében (463. s köv. art.-ok) nyujt védelmet a hajóknak.

4. Az *1866. évi dán btk.* már részletesen foglalkozik e cselekményekkel; bünteti a tévútra vezetés vagy károkozás céljából elkövetett hamis jelzést (285. §.), és az emberi életet veszélyeztető hajótörés vagy másnemű hajókár előidézését (286. §.).

5. A *német btk.* 322. §-a a hajóközlekedés biztonságát veszélyeztető jezőkészülék rongálást, hamis jelzést stb. bünteti; hajótörés vagy éppen emberhalál okozása esetében a büntetés súlyosbodik; a 323. §. a hajótörés vagy hajóelsüllyedés szándékos előidézését vonja büntetés alá, amennyiben ez emberéletet veszélybe sodor; halálos eredmény esetében a büntetés itt is súlyosabb (az újabb javaslatok egyszerűsítenek, így az 1930. évi jav. 230. §-a egybefoglalja a vasut, hajó s léghajó közlekedés veszélyeztetését; v. ö. még a 240. §-t).

6. A *hollandi btk.* 166. s 167. art.-ai büntetik a hajóközlekedés biztonsága céljából alkalmazott jelzések szándékos és gondatlan megzavarását, rongálását, eltávolítását, hatásuk megszüntetését (zijne werking verijdelt) is a hamis jelzést; a 168. s 169. art.-ok pedig a jármű (a törvény csak „vaartuig" = Fahrzeug kifejezést használja) szándékos és jogellenes, valamint gondatlan elsüllyesztését, megfeneklését előidéző, azokat rongáló, használhatatlanná tevő cselekményeket bünteti; az előbbi esetekben a büntetés aszerint súlyosbodik, amint a cselekmény a közlekedés biztonságát veszélyezteti, vagy ezenfelül a hajó elsüllyedését okozta, vagy még emberéletet is követelt, a második esetben: amint életveszéllyel járt és ha emberhalál volt a következménye.

7. A *finn btk.* 34. fejezetének 13. §-a abban az esetben súlyosabban bünteti a hajótörés stb. szándékos előidézését, ha azt abból a célból követte el a tettes, hogy mások életét vagy egészségét veszélyeztesse, ily célzat hiányában a büntetés enyhébb, s még enyhébb a büntetés, ha gondatlanság forog fenn; a 14. §. — szintén ily megkülönböztetéssel — a jelzések körüli visszaéléseket vonja büntetés alá.

8. A *bulgár btk.* 410. art.-a a hajóelsüllyedést stb. előidéző szándékos cselekményt bünteti, amennyiben az mások életét vagy vagyonát veszélyezteti (halál, testi sérülés esetén a büntetés súlyosabb), a 411. art. e cselekménynek gondatlan elkövetését, a 412. §. a szándékos és gondatlan jelzésrongálást, hamis jelzést bünteti.

9. A *norvég btk.* 148. §-a a hajótörés stb. okozását egy vonalra helyezi a gyujtogatással, vízáradás okozással, vasuti szerencsétlenség előidézésével; tényálladéki elem: hogy abból könnyen emberélet vagy nagyobbmérvű vagyon pusztulása állhat elő (v. ö. még 149. §-t és a 151. §-t, mely a gondatlan elkövetést bünteti).

10. A *japán btk.* 11. fejezetében a vasuti kölekedés biztonságának veszélyeztetésével együtt szól a hajóközlekedés veszélyeztetéséről (125. § külön kiemelve a hajó elsüllyesztést a 127. §-ban; a gondatlansági esetek a 129. §-ban).

11. Az *1908. évi siami btk.* 193. art.-ában a hajótörés stb. (l'échouage ou naufrage) előidézését bünteti (ugyanitt szól a hamis stb. jelzésről); figyelemreméltó a 194. art. a túlterhelést vagy alkalmatlan hajó használatát vonja büntetés alá („Celui qui fait sciemment usage, pour le transport du public, d'un bateau surchargé ou impropre à ce service...").

12. Az *1915. évi svájci javaslat* IX. fejezete összefoglalóan tárgyalja a közforgalom elleni bűncselekményeket (v. ö. fent 133. l.).

13. Az *1924. évi görög javaslat*-nak szintén egybefoglaló a rendelkezése (19. fejezet, v. ö. fent 134. l.).

14. A *cseh-szlovák javaslat* álláspontja hasonlókép egybefoglaló (v. ö. fent 134. l.).

15. Az *1926. évi török btk.* 377. §-a szerint büntetendő, ki hajót vagy más vízen úszó járművet felgyujt, feléget vagy szándékosan elsüllyeszt; állami hajókon elkövetve súlyosabban büntetendő a cselekmény (378. §.); a 379. §. a hamis jelzést stb. bünteti, ha ebből a hajó elsüllyedésének veszélye származott.

16. A *chinai btk.* 197. s 198. art.-ai együtt szólnak a vasuti s hajóközlekedés veszélyeztetéséről (v. ö. fent 134. l.).

17. Az *1930. évi olasz codice* 428. art.-a Naufragio, sommersione o disastro aviatorio címen egybefoglalva vonja büntetés alá azt, ki hajónak vagy más úszó építménynek elsüllyedését okozza („Chiunque cagiona il naufragio o la sommersione di una nave o di un altro edificio natante") a légijárómű lezuhanását előidéző cselekmény elkövetőjével; büntetendő a hamis jelzés stb. is; büntetendő a saját hajó elsüllyesztése is: „se dal fatto deriva pericolo per la incolumità publica"; a 429. art. értelmében büntetendő a hajónak veszélythozó („se dal fatto deriva pericolo di naufragio...") rongálása.

18. Az *angol jogban* büntetés alá esik a hamis jelzés stb., hajóösszeütközés, hajótörés előidézése (24., 25. Vict. c. 97., sect. 42., 47.).

II. Dogmatika.

1. A közveszélyű cselekmények e csoportjának közös **tevékenységi tárgya: a gőz- vagy más hajó** (Btk. 434. §.), illetve általában: **valamely hajó** (Btk. 444., 445. §§.), melyen a vizi közlekedésre rendelt és személy vagy áruszállításra szolgáló mindennemű jármű értendő. A fogalomnál nem annyira az elnevezés, mint a közveszélyesség szempontja döntő (*így a Curia,* Bjogi dtár 21. k. 46.). Kérdéses lehet, vajjon idetartozik-e a *légijárómű* is? Nézetem szerint igen; mert bár a Btk. ezekre még nem gondolt, de mert ezeknek „megrongálása" (Btk. 434. §.), „összezúzatásának okozása" (Btk. 444. §.) még fokozottabb veszélyt teremt, mint a vizijárműveké: a büntetlenül hagyás nem volna helyes; viszont a büntetés alá vonás a Btk. 1. §-ának sérelme nélkül történhetik, mert végelemzésben a légijárómű sem más, mint hajó, s amikor a biróság erre az álláspontra helyezkedik, hasonlóan jár el, mint eljárt akkor, amikor az 1907: III. t.-c. életbelépése előtt a villamos áramot dolognak minősítette (u. ő, *Kézikönyvem* 10. k. 24—25. l.). De ha a *hidroplan* hajóminősége nem vonható kétségbe, mert útja vízen kezdődik s vízen végződik, úgy csak a formalizmus mondhat ellent az *aeroplan* vagy éppen *léghajó* hajóminősítésének. Mindenesetre itt lenne már az ideje, hogy a légi közlekedést veszélyeztető cselekmények kifejezetten s a mai jogbizonytalanságot eloszlatva büntetés alá vonassanak (v. ö. az 1922. évi aug. 1-én kelt német törvényt).

Egyebekben közömbös, hogy a kérdéses jármű egy vagy több személy befogadására alkalmas-e, hogy azt emberi, állati vagy mechanikai erő hajtja-e, hogy az kisebb vagy nagyobb-e. Idetartozik tehát a gőzhajó, a benzin- vagy villamos erővel hajtott hajó, a csónak (*Curia* ellenkezően; *Ávédik* 83.), dereglye (*Curia,* Bjogi dtár 21. k. 46.), komp, tutaj, szandolin (ellenk. *Illés* III. 541.).

Tevékenységi tárgyak még: **a hajóhoz tartozó tárgyak** (Btk. 434. §.), így a gép, evezők, kötelek, kerekek, kormány, mentőcsónak, mentőkészülékek, kikötőhidak, vasmacska stb.; nézetem szerint a kikötőhelyen levő készülékek, tárgyak is, melyek a kikötésnél szerepelnek, tehát pl. az a duc, melyhez a kötelet erősítik, a törvény ugyanis nem a haj*ón* levő, hanem a haj*óhoz* tartozó tárgyakról beszél.

2. Az egyes cselekmények a következők:

a) **A közveszélyű megrongálás bűntette,** melyet az követ el, **aki a gőz- vagy más hajónak, vagy ezekhez tartozó tárgynak szándékos megrongálása által a hajón levő személyeket vagy árukat veszélynek teszi ki** (Btk. 434. §.).

E bűntett tényálladéki elemeiben s a büntetési tételekben teljesen azonos a fent tárgyalt vasut ellen elkövetett bűntettel (v. ö. fent 137. l.)

A szabályszerű jelzés elmulasztásával vagy hamis jelzéssel elkövetett cselekményt a hajókkal viszonylatban a törvény nem bünteti, minek magyarázata a Min. Ind. szerint az a körülmény, hogy: „a világforgalom vizi eszközeinek veszélyeztetése a világítótorony vagy más eszközzel való jelzések által, amennyiben a visszaélés szándékosan történt, implicite bentfoglaltatvák a Btk. 444. §-ában, ha pedig gondatlanságból okoztatott a veszély, a cselekmény vagy mulasztás a Btk. 445. §-a szerint büntetendő *(Löw,* II.).

b) **A gondatlanságból elkövetett közveszélyű cselekmény** akkor valósul meg, ha valaki a Btk. **434. §-ában megjelölt valamely cselekményt gondatlanságból követi el** (Btk. 437. §.).

A részleteket tekintőleg itt is a 437. §-szal kapcsolatban kifejtettekre utalok (v. ö. fent 141. l.).

c) **Hajó megfeneklésének stb. szándékos okozása** című bűntettet az követi el: **aki szándékos cselekménye vagy mulasztása által valamely hajónak megfeneklését, elsüllyedését, vagy összezúzatását okozza, ha ezáltal másnak élete vagy vagyona veszélyeztetett** (Btk. 444. §.).

Elkövetője bárki lehet e bűntettnek, a hajó tulajdonosa is (ha a cselekmény biztosítási összeg illetéktelen felvétele céljából történt, anyagi halmazat létesül: Btk. 382. és 444. §§.).

Tevékenységi tárgy csak a hajó; az ahhoz tartozó tárgy csak az alábbi értelemben; a veszélyeztetés címén tárgy: másnak élete és vagyona.

A **tevékenység** az eredmény okozására utalással nyer megjelölést. Mindennemű (taxatíve fel sem sorolható) tevés s minden oly mulasztás, mely a hajó *megfeneklését, elsüllyedését* vagy *összezúzatását* okozza, idetartozik. Tehát mindenesetre a *megrongálás* (és pedig itt a hajóhoz tartozó, a hajó közlekedésének

biztonságát szolgáló tárgy megrongálása is; ám ez a rongálás, ha nem állott be még veszély sem, a Btk. 418., ha veszélyeztetés az eredmény a 434., s ha a hajó megfeneklése az eredmény, a 444. §-ba ütközik), de ily cselekmény lehet a szabályszerű *jelzés elmulasztása,* a szándékos *hamis jelzés* (több btk. ezt itt is külön bűncselekménnyé minősíti), a *hajó megfúrása, zátonyra vezetése* és hasonlók (felgyujtás esetében a 422. §. 2. pontja, felrobbantás esetében pedig az 1924:XV. t.-c. jön alkalmazásba). Az *összeütközés* előidézése az összezúzatás fogalma alá esik *(Curia,* Bjt. 22. k. 45. l.).

A tevékenység s eredmény közötti *okozati összefüggés* mindig megállapítandó (elég az ú. n. negatív kauzalitás is; pl. veszély esetében a kormányos megakadályozása hivatásának teljesítésében.

Az **eredmény** kettős és pedig konjunktíve. Kell: 1. *megfeneklés* (a hajónak a víz alatt levő talajon fennakadása), vagy *elsüllyedés* (a hajónak annyira történt víz alá merülése, hogy az tovább nem haladhat; teljes elmerülés nem szükséges; *Olshausen* 1800., *Frank* 738., a német *Reichsgericht* E. 35. k. 399.), vagy *összezúzatás* (a hajónak szilárd tárgyhoz ütődése, mely sérülést s ebből folyólag súlyos következményeket: víz benyomulása, gépek felrobbantása stb. idéz elő), és 2. *a másnak életét* vagy *vagyonát* fenyegető *veszély* (a testi épséget vagy egészséget érő veszély nem elég, — viszont elég, hacsak egy ember élete forgott veszélyben s itt úgy, mint a vagyoni veszélynél nem kell, hogy az az ember illetve vagyon a hajón volt, így: *Olshausen* 1801., *Gerland* 461., *Frank* 738., ellenk. *Rosenberg* 4., *Schwartz* 2.; *Binding* II. 63. szerint kell, hogy a veszélyeztetett személy legalább a hajóhoz tartozzék; vagyon alatt nem maga a hajó, annak berendezése vagy alkotórésze, hanem az azon — esetleg a kikötőben levő — idegen vagyon értendő; v. ö. *Illés* III. 557., *Isaák,* 305.).

A megfeneklés stb. elmaradása esetében **kisérlet** állapítandó meg, még ha előállott is a most említett veszély (de itt nagyon kell ügyelni a kísérlet s bevégzés határvonalára; aki veszélyt előidézve megrongálja a hajót, ha szándéka nem irányult az elsüllyesztésre: a 434. §-ba ütköző bevégzett bűntettben bűnös, — ha ellenben szándéka az elsüllyesztést fogta át: a 444. §-ban meghatározott bűntett kísérletéért felel). A veszélyt

illetően elég annak potencialitása; ha még ez sem állapítható meg, s a hajó sem süllyedt el, akkor többnyire csak a Btk. 418. §-a forog fenn.

Szándék kell, de elég, ha a tettes az akaratlagos tevékenységet az elsüllyedés stb. és a veszély lehetőség képzetével hajtotta végre s e képzet nem tartotta őt vissza a cselekménytől, vagy éppen erre indította (e tudat hiányában legföllebb a Btk. 445., vagy a 434., esetleg a 418. §-a jöhet alkalmazásba).

A *büntetés* **öt évtől tíz évig terjedhető fegyház,** de bizonyos — bár praeter intentionem bekövetkezett — eredmények esetében (mikor is még az előreláthatóság sem bizonyítandó), a büntetés fokozatosan emelkedik; így a tettes: **ha azon cselekménye vagy mulasztása következtében súlyos testi sértés történt: tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal, ha pedig ezáltal valaki életét vesztette, amennyiben gyilkosság nem forog fenn: életfogytig tartó fegyházzal büntetendő** (Btk. 444. §.).

d) **A hajó megfeneklésének stb. gondatlan okozása** névvel illethető vétség akkor létesül, **ha a hajó megfeneklését, elsüllyedését vagy összezúzatását okozó cselekmény vagy mulasztás gondatlanságból követtetett el és ezáltal másnak élete vagy vagyona veszélyeztetett** (Btk. 445. §.).

Ez a vétség a törvényes fogalom tárgyi elemeit illetően mindenben megegyezik a 444. §-ban meghatározott bűntett tárgyi elemeivel, a különbség csak az alanyi oldalon mutatkozik; ott szándék kell, itt elég a gondatlanság, mely abban áll, hogy a tettesnek, midőn azt a tevékenységet elkövette, melyből az eredmény (megfeneklést stb.) előállott s amely életet vagy vagyont veszélyeztetett: volt ugyan képzete ezekről az eredményekről, de bízott azok elmaradásában (tudatos culpa) vagy nem volt ugyan azokról képzete, de kellett volna, hogy legyen (nem tudatos culpa). Pl. a kormányos az utat megrövidítendő veszélyes szirtek között vezeti a hajót, mely léket kap s elsüllyed, — a jacht-tulajdonos viharos időben gyermekre bízza a vitorlakezelést s a jacht sziklán összezúzódik stb.

A vétség *büntetése:* **egy évig terjedhető fogház és ha halál okoztatott, öt évig terjedhető fogház** (Btk. 445. §.). Ha súlyos testi sértés az eredmény — amennyiben ez ad culpam róható a tettes terhére — a Btk. 310. és 445. §-aiban meghatározott vétségek anyagi halmazatba foglalandók.

3. E négyrendbeli bűncselekménnyel kapcsolatban kérdéses, vajjon alkalmazható-e *a hivataltól, illetve szolgálattól való eltiltás,* mint mellékbüntetés, ha a tettes hajózási hivatalnok vagy szolga? A Btk. 442. §-a ellene szól az igenlő feleletnek, mert e szakasz csak a 438. (és 441.) §-ban említett személyek, tehát a vasuti hivatalnok vagy szolga ellenében írja elő e mellékbüntetések kiszabását; ám ezzel szemben a 443. §. nemcsak a vaspályai, hanem azon *gőzhajózási* intézetnek igazgató hivatalnokát is büntetni rendeli, ki a hivatalától vagy szolgálatától való elmozdításra ítélt egyént nem bocsájtja el azonnal, mihelyt a jogerőre emelkedett ítélet vele közöltetett. *Részemről* úgy vélem, hogy — mert a törvény (442. §.) a fejezet *előbbi* szakaszaiban meghatározott büntetendő cselekmények miatt rendeli e mellékbüntetés kiszabását: a 434. és 435. §-ok eseteiben a kiszabás helyt foghat, de nem szabható ki az utóbb meghatározott 444. és 445. §-ok eseteiben, mert különben ellentétbe jutnánk a Btk. 1. §. 2. bek.-ével.

26. §. A távirda és egyéb hasonló berendezések ellen elkövetett cselekmények.

I. Vázlatos jogösszehasonlítás.

A részletekbemenő ismertetés ehelyütt annál kevésbbé szükséges, mert amely törvényhozási munkálatok figyelme e bűncselekményre kiterjed, azok legtöbbje csekély eltéréssel ugyanazokat a cselekményeket (rongálás, használhatóság félbeszakítása, szolgálati kötelesség megszegése) büntetik, úgy hogy csupán a jelentősebb eltérések közlésére szorítkozom.

A *francia jogban* a Destructions fogalmi körébe (434. s köv. art.) esnek e deliktumok; ugyanígy a *portugál btk.* 472. art. 5. §., a *dán* btk. 295. §., a *norvég btk.* 292., 391. §§-ai, *japán btk.* 261. §.

Az *osztrák btk.* 89. §-a vonatkozik ide, mely egyebeken kívül bünteti a „jeder vorsätzliche Missbrauch dieser Staatsanstalt" (v. ö. még az 1924. júl. 18-iki Telegraphengesetz rendelkezéseit, v. ö. *Altmann* 270. s köv. l., ideesik a rádió is).

A *német btk.* 317. és 318. §-ai a típusos cselekményeket büntetik, a 318. a. §. (1891. máj. 13-iki törvény) a védelmet kiterjeszti a csőpostára (zu öffentlichen Zwecken dienenden Rohrpostanlagen) s a telefont is idevonja (v. ö. még egyéb visszaélésekre pl. a rádióval kapcsolatos „Schwarzhöher" cselekményére 1928. jan. 1. törv.).

A *hollandi btk.* 162. és 163. art.-ai, melyek a közforgalom céljait szolgáló berendezések („eenig werk dienende voor het openbaar verkeer") rongálóira szabnak büntetést látszólag ide is vonatkoznak, de *Wettstein*

(v. ö. Das Telegraphenstrafrecht, 1903. 24.) kimutatja, hogy e rendelkezések — figyelemmel a súlyos büntetésekre — nem terjednek ki a távirdára annál kevésbbé, mert ennek (s a telefonnak) sérelmére elkövetett cselekményeket a 351. §. minősített dologrongálásként bünteti (v. ö. még *Schmidt* III. 40.).

A *finn btk.* 34. fej. 12. §-a általában mindennemű a használatot zavaró vagy akadályozó cselekményt büntet (v. ö. még az újabb törvények közül az 1919., 1921., 1926., 1927. és 1928. évben hozottakat, melyek a rádiót is védik; v. ö. *Sundström*, Suomen Rikoslaki, 1933. 52. l.).

A *bulgár btk.* 408. art.-a típusosan rendelkezik, de súlyosabb büntetést mér az állomás erőszakos elfoglalójára s arra az esetre, ha a cselekmény lázadás idején követtetett el. Csekély eltéréssel így a *török btk.* 390. §-a.

A *siami btk.* 196. art.-a kissé részletesebben szól („qui dégrade un appareil, fil, câble, véhicule ou autre objet servant à l'exploitation du service des Postes, Télégraphes et Téléphones).

Egyszerű s összefoglaló az 1915. évi *svájci javaslat* 207. art.-ának álláspontja: „Celui qui aura entravé ou troublé l'exploitation d'un service de communications publiques, notamment l'exploitation des chemins de fer, des postes, des télégraphes ou des téléphones". Csekély eltéréssel így az *1924. évi görög javaslat* 237. art.-a, valamint az *1925. évi cseh-szlovák jav.* 293. §-a, továbbá az *1928. évi chinai btk.* 202. art.-a.

II. Dogmatika.

1. A **távirda ellen elkövetett bűncselekmények** több alakját ismeri a törvény, melyeknek közös **tevékenységi tárgya:** *a távirda,* illetőleg annak valamely *tartozéka.*

Távirdán oly berendezés, illetőleg készülék értendő, melynek segítségével tudósítások *jelek útján* egyik helyről a másikra közölhetők anélkül, hogy maguk a tudósítást inkorporáló jelek áttétetnének *(Frank* 733.). Idetartoznak úgy a villamos erőre berendezett távírókészülékek, mint az ú. n. optikai jelközlő berendezések; de nem esik ide pl. a csőposta, mert az magát a tudósítást megtestesítő iratot közvetíti (a német btk. 318. a. §-a külön felemlíti a Rohrpostanlage-t), nem a telefon s egyéb villamos jelzők (de ezekre v. ö. alább 157. l.). Egyébként közömbös, vajjon e készülékek föld felett, föld alatt, tenger alatt (a tengeralatti kábelokról v. ö. alább 159. l.), vezeték útján vagy anélkül (drót nélküli távíró) közvetítik a tudósításokat, amint-hogy az is közömbös, vajjon állami vagy magánkezelésben áll-e a távirda *(Balás* 510., szerint a magántávirdák nem vonhatók ide, ámde a törvény ily megszorítást nem tesz); a magántávirda mindazonáltal csak akkor részesül védelemben, ha közcélokat szolgál, azaz a közönség használatára szól, vagy állami, illetőleg más közösségi érdek céljaira van rendelve, bár nem is használható mindenki részéről (pl. a tűzőrségi távirda).

Távirda tartozéka a táviróberendezés minden oly része, mely a távírás szemszögéből nélkülözhetetlen (pl. a táviróoszlopok, sodronyok, szigetelők, villamostelep, csengőszerkezet stb.).

2. A törvény által meghatározott egyes cselekmények a következők:

a) **A távirda rongálás és távirdaüzem akadályozásának vétsége,** melyet az követ el: **aki a távirdát vagy annak valamely tartozékát szándékosan megrongálja** (Btk. 439. §. első tétel).

Elkövetője e vétségnek bárki lehet *(Illés* III. 551. l., szerint a táviróhivatalnok vagy szolga gondatlanságából származó vétség esetében a 441. §. súlyosabb büntetése alkalmazandó, mi nyilván elvétésen nyugvó állítás, mert a 441. §. büntetési tétele enyhébb, mint a 439. §-é, de különben is a 441. §. a rongálást nem említi).

Tevékenység *a)* a **megrongálás** (tehát állagsértés, v. ö. fent (23. l.), vagy *b)* bármiféle más **oly cselekmény vagy mulasztás, mely által a távirda használhatósága félbeszakíttatik vagy gátoltatik** (Btk. 439. §. 2. tétel). Rongálás esetében nem kell a most említett eredmény (a „megrongálja" szó után vessző van, de különben is a „mely által" csak az „oly cselekményt..." kifejezésre vonatkozik vissza); ugyanígy a *Curia* (Bjt. 26. k. 174.). A más cselekmény lehet pl. a távíró személyzet letartóztatása *(Min. Ind.,* v. ö. *Löw* II. 847.); a távirat kikézbesítésének megakadályozása nem esik ide.

A *rongálás* esetében az állagsérelem beálltával, *más cselekmény vagy mulasztás* esetében a használhatóság félbeszakítottságával (a készülék rövidebb-hosszabb ideig tartó megakadályozása) vagy gátoltságával (a készülék üzembevétele körüli akadályok támasztása) van e vétség **bevégezve.** *Kisérlet* képzelhető, de nem büntetendő (a *Curia* felmentette vádlottat, ki dobált a távirda porcelláncsészéire, de nem talált; Bjt. 26. k. 174.).

A 439. §-ban meghatározott vétség csak **szándékosan** elkövetve büntetendő. A szándék tekintetében az általános szabályok jönnek figyelembe, mégis azzal, hogy a tettesnek cselekménye jelentőségét fel kell ismernie; ennek hiányában (többnyire fiatalkorúaknál forog fenn) csak a Btk. 418. §-a nyerhet alkalmazást.

A *Curia* egy esetben a fiatalkorú vádlottak terhére a Btk. 439. §-a alapján állapította meg a bűnösséget, mert midőn a távirdaoszlopokon levő porcelláncsészéket kődobálással összetörték, iskolai képzettségüknél fogva tudniok kellett, hogy egy porcellántárgynak kővel való megdobálása annak eltörését eredményezi (Bjt. 69. k. 35.), mely itéleti megokolás akkor lett volna teljesen kifogástalan, ha a *Curia* arra is rámutatott volna, hogy vádlottaknak azt is kellett képzettségüknél fogva tudniok, hogy hírforgalmi zavart idézhetnek elő.

Curia: aki a távirdahuzalt abból a célból vágja el, hogy azt ellopja, a 439. §-ban meghatározott cselekménnyel anyagi halmazatban lopásban is bűnös (Bjt. 77. k. 156.).

A *büntetés* **két évig terjedhető fogház.**

b) **A távirdarongálás és távirdaüzem akadályozás bűntette** akkor létesül, ha a tettes a 439. §-ban meghatározott cselekményt **háború idején** követi el (1912:LXIII. t.-c. 21. §-a), mikor is **öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.** Ebben az esetben a kisérlet is büntetés alá esik.

c) **A távirdaüzem gondatlan megakadályozásának vétsége,** melyért az büntetendő, **aki gondatlanságból követ el oly cselekmény vagy mulasztást, mely által a távirda használhatósága félbeszakíttatik** (Btk. 440. §.).

Ez a vétség csak alanyi oldalán különbözik a Btk. 439. §-ában meghatározott vétségtől (van ugyan egy tárgyi jellegű eltérés is: a 440. §. nem említi a gátoltságot); gondatlanság kell tehát, melynek tárgyában az általános szabályok irányadók.

A *büntetés:* **három hónapig terjedhető fogház** (Btk. 440. §.).

d) **Szolgálati kötelesség megszegésével elkövetett távirdaüzemakadályozás vétsége,** melyben bűnös **a távirdai vagy távírászattal megbízott hivatalnok, a felügyelő vagy szolgaszemélyzet azon tagja, aki a távirda használhatóságának félbeszakítását szolgálati kötelességének megszegése által okozta** (Btk. 441. §.).

Elkövetője e vétségnek a törvényben említett *hivatalnok, felügyelő* vagy *szolga.*

A **tevékenység** a szolgálati kötelesség megszegésében áll, mely eredhet szándékosságból éppúgy, mint gondatlanságból (itt is, mint a 438. §. esetében: a szolgálati kötelesség megszegése az, ami a gondatlansággal egyértelmű). Ha a kötelességszegés szándékos és egyúttal szándékos megrongálást vagy a távirda

használhatóságának szándékos félbeszakítását vagy gátolását eredményezte, úgy a Btk. 439. §-a alkalmazandó.

A *büntetés:* **hat hónapig terjedhető fogház** (Btk. 441. §.).

e) Ugyan ez a vétség, ha **háború idején** követtetik el (1912: LXIII. t.-c. 21. §.) **két évig terjedhető fogházzal büntetendő.**

3. A most tárgyalt bűncselekmények eseteiben a **441. §-ban megjelölt személyek ... egyszersmind hivataluktól, illetőleg szolgálatuktól való elmozdításra ítélendők** (Btk. 442. §.). A részletekre a már kifejtettek irányadók (v. ö. fent 146. l.) azzal az eltéréssel, hogy ide a 443. §-ban meghatározott szankció nem terjed ki.

III. A távbeszélők és egyéb villamos jelzők ellen elkövetett bűncselekmények.

Az 1888:XXXI. t.-c. 12. §-a elrendeli, hogy: **azon büntetőhatározatok, melyek a távirdák megrongálói ellen a közbiztonság szempontjából a büntetőtörvényekben alkottattak s érvényben fennállanak, a távbeszélő és villamos jelzők megrongálóival szemben is érvényesek, illetve ezekre is kiterjesztetnek.**

A törvény ugyan kifejezetten csak a megrongálást említi, mégis — tekintettel arra, hogy itt nyilván teljesen *azonos* védelem alá helyezés volt a cél, nézetem szerint — a hivatkozott rendelkezések a távbeszélő üzem *akadályozására* s e cselekményeknek *gondatlanságból elkövetésére* stb. is kiterjednek. Hogy ez a törvény célja, kitünik az 1912:LXIII. t.-c. 21. §-ához fűzött indokolásból („a távirda és távbeszélő oly fontos intézmény a háborúban, hogy annak az a védelme, melyet a Btk. az eddigi rendelkezésekben nyujt, háború idején nem elegendő"; „a 21. §. azokra állapít meg nagyobb büntetést, kik a távirdát vagy távbeszélőt háború idején rongálják, azt használhatatlanná teszik, használhatóságát félbeszakítják vagy gátolják").

Távbeszélőn az élőszóval való távolbaközlekedést biztosító készülékek s az ezekhez tartozó tárgyak értendők. Hogy azok államiak-e vagy magánkezelésben állók, ehelyütt is közömbös, de ez utóbbi esetben mégis csak akkor részesülnek védelemben, ha közhasználatban vannak, vagy közérdeket szolgálnak. A *Curia* helyesen a telefonhírmondót is idevonja (Bjt. 47. k. 316.), amint nézetem szerint a *rádió* is idetartozik.

Villamos jelzők oly készülékek, melyek nem jelek átvitelével, vagy a hang továbbadásával, hanem olyatén módon értesítenek, hogy villamos erő útján halló- vagy látószerveinkkel észlelhető jeleket adnak egyik helyről a másikra (ilyen a villamos csengő, számkiugró stb.). A csupán magánhasználatra szolgáló ilynemű berendezések nem részesülnek e védelemben (megrongálásuk azonban a Btk. 418. §-a alá eshetik), ha azonban állami és illetőleg bár magánkezelésben álló, de közhasználatnak átadott vagy közérdekű célokra szolgáló készülékek, úgy ideesnek. Ilyenek a villamos tűzjelző, a közhivatalnok szobájából kivezető villamos csengő, de már a szállodai villamos csengő nem.

A Btk. 442. §-ában említett *mellékbüntetés* a távbeszélők s egyéb villamos jelzők üzeménél alkalmazott egyénekkel szemben kiszabható; a 443. §. azonban már nem hatályos s így e mellékbüntetésnek a fegyelmit kivéve nincs szankciója.

Kiegészítésül ideiktatom még az 1931:XVI. t.-c. 61. §-át, melynek értelmében: **azok a büntető rendelkezések, melyeket a büntetőtörvények —ideértve az 1912:LXIII. t.-c. 21. §-át is — a távirdák vagy tartozékaik megrongálására, használhatóságuk félbeszakítására vagy gátlására megállapítanak, kiterjesztetnek a villamos energia fejlesztésére, vezetésére vagy elosztására szolgáló berendezéseknek vagy tartozékainak megrongálására, használhatóságuk félbeszakítására vagy gátlására is.** (1. bek.)

Kimondja továbbá e törvény, hogy: **Aki közhasználatú villamosműben rendelkezésre jogosított vagy ott szolgálatot teljesít, az a Btk. 441. és 442. §-ai értelmében büntetendő, ha kötelességének megszegése által a villamos energia fejlesztésére, vezetésére vagy elosztására szolgáló berendezés használhatóságának félbeszakítását okozza.** (3. bek.)

Vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő, aki villamos energiát külföldre vagy külföldről engedély (57. §.) nélkül vezet (62. §.).

IV. Az ásványolajfélék és földgázak kiaknázása vagy vezetése céljából létesített berendezések ellen elkövetett bűncselekmények tárgyában az 1911:VI. t.-c. 19. §-a elrendeli, hogy: azok a büntetőhatározatok, amelyeket a büntetőtörvények a távirdák vagy tartozékaik megrongálására megállapítanak, e most említett **berendezések megrongálására is kiterjesztetnek.**

A törvény ugyan csak a megrongálást említi, de nézetem szerint az üzem félbeszakítása s gátlása is büntetendő, szóval alkalmazást nyernek a Btk. 439—442. §-ai, mert a megrongálás szó az 1911:VI. t.-c.-ben nyilván generikus kifejezés. Az üzemnél alkalmazott egyénekkel szemben a 442. §-ban említett elmozdítás mellékbüntetése is alkalmazható, de ismét szankció hiányában, mert a 443. §. itt nem hatályos.

Ha e cselekmény (megrongálás, üzemgátlás: Btk. 439. §.) háború idején követtetett el, az 1912:LXIII. t.-c. 21. §-a alapján szabandó ki a büntetés.

V. **A tengeralatti kábelek ellen elkövetett bűncselekmények** külön rendelkezések alá esnek (v. ö. az 1888:X. t.-cikkel beiktatott nemzetközi egyezmény XII. cikkének végrehajtásaként hozott *a tengeralatti kábelek védelméről szóló 1888:XII t.-c.).* E bűncselekmények súlyosabbak a távirdák ellenieknél s ép azért a törvény minden — a használhatóságot félbeszakító szándékos és gondatlan — cselekményt büntetés alá von, sőt a szándékost már akkor, ha annak folytán a használhatóság félbeszakításának vagy gátolásának csak a lehetősége is fennforog.

Elkövető bárki lehet; **tevékenységi tárgy:** a tengeralatti kábel és pedig tekintet nélkül arra, vajjon nyilt tengeren vagy valamelyik államhoz tartozó tengeren van elhelyezve.

A törvényben meghatározott cselekmények egyik csoportja csak kihágás (id. törv. 2—4. §-ok), de már vétség **a szándékos kábelrongálás,** melyet az követ el, **aki a tengeralatti kábelt szándékosan megrongálja vagy szándékosan olyan cselekményt vagy mulasztást követ el, mely által a tengeralatti kábel használhatósága félbeszakíttathatik vagy gátoltathatik** (id. trv. 6. §.).

A **tevékenység** vagy *megrongálás* (állagsértés), vagy *bármilyen más tevékenység,* mely elő*idézheti* a kábel használhatóságának félbeszakítását, illetve gátolását; elég tehát a veszély.

A *büntetés:* **két évig terjedhető fogház** (id. trv. 6. §.).

Enyhébb vétség: **a kábel használhatóságának gondatlan félbeszakítása,** melyben az bűnös, **aki gondatlanságból követ el oly cselekményt vagy mulasztást, amely által a tengeralatti kábel használhatósága félbeszakíttatik** (id. trv. 5. §.). Itt tényálladéki elem a félbeszakítottság; amennyiben a rongálás oly természetű, hogy a távirdai összeköttetést egészben vagy részben csak félbe*szakíthatja* vagy gátol*hatja,* a cselekmény kihágás (id. trv. 4. §.).

A gondatlanságból elkövetett vétség *büntetése:* **három hónapig terjedhető fogház** (id. trv. 5. §.).

A Btk. 442. §-ában említett *mellékbüntetés* — távirdáról lévén szó — nézetem szerint az alkalmazottak ellenében kiszabható.

Az 1888:XII. t.-c. 7. §-a **végszükségben** elkövetettség címén büntetlenséget biztosít, kimondván, hogy: **az 5. és 6. §-okban foglalt határozatok nem alkalmaztatnak, ha a tettesek a tényleg beállott szükség által kényszeríttettek arra, hogy a tengeralatti kábelt saját életüknek vagy vizi járművük biztonságának megvédése végett elszakítsák vagy megrongálják, továbbá ha a szakítás, rongálás vagy használatban való gátlás valamely kábel kijavítása alkalmából véletlenül vagy szükségszerűleg okoztatott, dacára annak, hogy a szakítás, rongálás vagy használatban való gátlás céljából a megkívántató elővigyázati intézkedések megtétettek** (v. ö. 1888:XI. t.-c.-kel beiktatott kiegészítő nyilatkozat). A törvény itt a Btk. 80. §-án túlmenve, a *vagyoni végszükség* helyzetet is értékeli.

27. §. A keleti marhavész behurcolása ellen megállapított rendszabályok megszegése.

1. Eredetileg a Btk. 446. §-a, majd az ennek helyébe lépett 1888:VII. t.-c. 146. §-a, ezidőszerint pedig az állategészségügyről szóló 1928:XIX. t.-c. 98. §-a szabályozza e vétséget, melyet több külföldi törvény is büntetés alá von (így: *német btk.* 328. §., 1869. ápr. 7-iki és 1909. jún. 26-iki német törvény; az 1880. febr. 29-iki, 1909. aug. 9-iki *osztrák törvény;* az 1881. júl. 21-iki „la police sanitaire des animaux" című *francia törvény;* a *norvég btk.* 357. §-a, *görög jav.* 228. art.; *cseh-szlovák jav.* 295. art.).

A hivatkozott 98. §. értelmében elköveti e bűncselekményt, **aki a keleti marhavész behurcolása és terjedése ellen megállapított rendszabályokat szándékosan megszegi vagy kijátssza.**

A büntethetőség feltétele, hogy a vonatkozó rendszabályok tényleg kiadattak s hogy azokat az elkövető ismerte. A szabályok nem tudása esetében ténytévedés címén (Btk. 82. §.) felmentő itélet hozandó.

Minthogy a törvény a betegségnek eddigi „marhavész" elnevezését „keleti marhavész" elnevezésre helyesbíti, a kört szűkebbre szorítja: más állatbetegségekre vonatkozással kiadott szabályok megszegése nem esik e 98. §. alá (azelőtt más betegségeket is idevont a birói gyakorlat, pl. a száj- és körömfájást, ami az akkor érvényben volt jogszabályok szerint nem volt törvényellenes; v. ö. Bjt. 9. k. 302., 20. k. 333.).

A **tevékenység** a rendszabályok *megszegésében* vagy kijátszásában áll (a veszélyeztetés nem tényálladéki elem; lényegileg itt is a veszély fikciója szerepel). A **kisérlet** büntetendő (id. trv. 98. §. 3. bek.). Egyébként a cselekmény csak **szándékosan** elkövetve büntetendő.

A *büntetés:* **három hónapig terjedhető fogház,** de **ha a cselekmény folytán valamely kérődző a keleti marhavészbe esett: egy évig terjedhető fogház** (id. trv. 98. §. 1. és 2. bek.).

28. §. A fehér vagy sárga foszforral való gyujtógyártás eltiltásáról szóló törvénybe ütköző vétség.

1. Az 1911:V. t.-c. 1. §-a első bekezdésében tiltó normát állít fel mondván: „Fehér vagy sárga foszfort gyujtóáru készítéséhez használni tilos", mely tilalom kibocsátására azért volt szükség, mert a gyufagyárak berendezése és felszerelése iparegészségügyi szempontból sok kívánnivalót hagyott hátra. A foszfornekrózisban szenvedő betegek száma igen nagy volt, így állami feladattá vált nemcsak a munkaerő megóvása, de egyenesen a munkások megmentése a pusztulástól (v. ö. *Min. Ind.;* 1910. okt. 21. 56. sz. képv. irományok és képviselőház munkaügyi bizottságának jelentése; 1910. 56. sz.).

E norma büntetőjogi szankcióját adja a törvény 4. §-a, melynek értelmében: **vétséget követ el és amennyiben a cselekmény súlyosabb beszámítás alá nem esik, pénzbüntetéssel, visszaesés esetében pedig, ha a büntetés kiállása óta két év még nem telt el, ezenfelül két hónapig terjedhető fogházzal büntetendő és emellett ipartelepe üzemének egy évig terjedhető megszüntetésével is sújtható az, aki a jelen törvényben megállapított tiltó rendelkezések ellenére gyujtóáruk készítésénél fehér vagy sárga foszfort vagy a 2. §. alapján kibocsátandó miniszteri rendeletben eltiltott más anyagot használ.**

Figyelemreméltó e szövegezésből: 1. hogy már az *egyszeri visszaesés minősít,* s hogy a visszaesés *elévülési ideje két év,*

2. hogy a törvény egy eddig nem ismert *mellékbüntetést* (ipartelep üzemének megszüntetése) állít be, de nem imperatív rendelkezéssel, hanem fakultatíve.

E vétség **elkövetője** egyebekben nem az a munkás, ki a tiltott anyagot használja (hisz' a törvény a munkások egészségének védelmére alkottatott), hanem az az *üzemtulajdonos,* illetőleg az üzemnek az a vezetője, kinek rendeletére ezek az anyagok használtatnak.

A törvény 1. §-ában foglalt tilalom: a bányákban használt biztonsági lámpák meggyujtására szolgáló gyujtózsinórokra alkalmazást nem nyernek (id. trv. 1. §. ut. bek.).

A FOGLYOK MEGSZÖKTETÉSE

(BTK. MÁSODIK RÉSZ, XL. FEJEZET, 447., 448. §-OK)

HATÁSKÖR: 447. §., 448. §. 1. BEK. TÖRVÉNYSZÉK TANÁCSA, — 448. 2. BEK. JÁRÁSBÍRÓSÁG.

29. §. Bevezetés.

Büntetőtörvénykönyvünk a fogolyszöktetésben közveszélyű bűncselekményt lát. Kifejezi e nézetét a rendszerbeli elhelyezéssel: az „egyéb közveszélyű cselekmények" című fejezet utáni fejezetben határozván meg annak egyes alakjait, — de félreérthetetlenül nyilatkozik a Min. Ind. is, mondván: „A megszöktetett fogolynak szabadon léte folytonos veszélyeztetése lévén a polgárok személy- és vagyonbiztonságának — mert a gonosztevők ellenőrizhetetlen kiszabadulásával kiszámíthatatlan bűntettek elkövetésére nyujtatik alkalom —, az a cselekmény, mely ezt eszközli, méltán tekinthető közveszélyű bűntettnek" *(Löw,* II. 820—821. l.). A veszélyesség mozzanata *eshetőleg* csakugyan meg van e bűncselekményben, annak *közvetlen jogtárgya azonban az államnak fogvatartásra irányuló joga (Binding,* II. 584. szerint az ú. n. Haftrecht) s így a fogolyszöktetés rendszertanilag az állam különleges jogai ellen irányuló bűncselekmények csoportjába sorozandó (többen a bűnpártoláshoz hozzák közel, így *Beling,* Vergl. Darst. Bes. Teil VII. 30. s köv. l., *Sauer,* Kriminalsoziologie II. 311., a hatóság elleni erőszak, lázadás után: egyéb államhatalom elleni bűncselekmények közé veszi fel azt *Hippel,* Lehrbuch, 306., csekély eltéréssel így *Liszt—Schmidt* 796.; egyenesen a személyi bűnpártolás önálló és súlyosabb esetének minősíti azt *Finkey,* 875., ugyanígy *Irk* 431., egyedül *Werner* 738. és *Illés* III. 558., utalják azt a közveszélyű cselekmények közé; *Fayer* II. 519. a zártöréssel és bűnpártolással hozza rokonságba, egyébként vegyes természetű bűntettnek minősíti).

A két szakaszból álló fejezet egyébként különtartja a *magánszemély* (447. §.) és a *hatósági közeg* (448. §.) által elkövetett fogolyszöktetést, minélfogva a *történeti vázlat* s *jogösszehasonlítás* előrebocsátása után a most említett sorrendben vetem elemzés alá e két bűncselekményt.

30. §. Jogtörténeti vázlat.

A fogolyszöktetés cselekményének büntetés alá vonása ugyan régi keletű, de nem mai jellegében, mert a szabadságvesztésbüntetés sokáig ismeretlen volt; büntetés alá esett azonban a rabszolgák, az eljárás sikere érdekében letartóztatottaknak, a büntetés végrehajthatósága végett őrizetbe vett egyének kiszabadítása.

I. 1. *Hammurabi* törvényei szerint: Ha valaki akár a palota rabszolgáját vagy rabszolganőjét, akár a felszabadított rabszolgáját vagy rabszolganőjét a kapun kihozza, ölessék meg (IV. 15. §.), ha pedig valaki a megszököttet házában elrejti: az illető ház gazdája ölessék meg (IV. 16. §., v. ö. *Kmoskó* i. m. 31., *Weiss* i. m. 33. l.).

2. A *római jogban* már találunk adalékokat arra, hogy a letartóztatottak kiszabadítása (effractio carceris: D. 47. 18. fr. 1. pr., — 49. 16. fr. 3. §. 5., — 48. 19. fr. 38. §. 11. — 483. fr. 13.) bűncselekmény (v. ö. *Mommsen* 297. s köv. l.), s mint a felségjog megsértése esik büntetés alá. A császári jog büntette a letartóztatottat is, ha megszökött s különös szigorral lépett fel azzal a felügyelővel (commentariensis) szemben, ki a szökést elősegítette (a szöktetőt a talio elve alapján ugyanaz a büntetés érte, melyet a letartóztatottnak kellett volna kiállania (v. ö. *Wächter*, 481.).

3. A *Carolina* 180. art.-a, melynek címe: „So eyn hütter der peinlichen gefengknuss eynem gefangen ausshilfft" imígyen rendelkezik: „Item so eyn hütter der peinlichen gefencknuss eynem der peinlich traff verwinkt hat, ausshilfft, der hat die selbig peinlich straff an statt des übelthätters, den er also aussgelassen, verwirkt." Ugyanitt büntetés alá esik a gondatlanság is: „Kem aber der gefangen durch bemelts hütters vnfleinn auss gefengknuss, solcher vnfleiss ist nach gestalt der sachen vnnd radt so an den orten, als hernach gemelt wirdet, zu stoffen".

4. A *későbbi német jogban* a talio elve egy ideig még érvényesült (Kurpfalz 1582., Hamburg 1603., Porosz ország 1685.) s a megszökött is büntetés alá vonatott, de utóbb *Kress* (v. ö. Comm. in C. C. C. 180. §. 3.) kezdeményezésére ki a megszökött részére büntetlenséget vagy legalább is büntetésenyhítést kíván, mert a letartóztatott „fecit id, ad quod communis natura humana omnes impellit", mindinkább megerősödik a nézet, mely nem helyesli a szökésért is büntetni (*Boehmer:* Medit. in C. C. C. art. 180. §. 5. szerint még az erőszakos kitörés sem büntetendő, bár ennek ellene szól az „auctoritas et obligatio legum, causam aliter definientium", de végre is az idegen — római — jogból eredő szabályokkal szemben a természetjog erősebb). A XVI. és XVII. század törvénykönyveiben a talio-szerű büntetést már felváltja az arbitrárius büntetés s maga a szökés nem esik büntetés alá. A *legújabbkori jogfejlődés* már teljesen ebben a szellemben oldja meg a fogolyszöktetés bűncselekményének kérdését.

II. 1. Régi *hazai jogunkban* sem ismeretlen a crimen liberationis captivi. Az 1468. évi 38. t.-c. (Furem et latronem captum dimittentis poena) szerint: ki tolvajt, latrot vagy bármely más nyilvános gonosztevőt elfogott és azt fogságából szándékosan el hagyja menni („et eundem de captivitate

sua voluntarie abire permiserit"): az legyen köteles és tartozzék a vármegyei ispán részére annak a gonosztevőnek a díját, a sérelmesek részére pedig az okozott kárt megfizetni (v. ö. 1492:LXXX. t.-c. ugyanígy azzal, hogy: ha a vármegye ispánja hagyná elmenni a gonosztevőt, úgy ő tartozik a gonosztevő díját annak részére, aki neki azt átadta, megfizetni és a sérelmeseknek káraikra nézve eleget tenni). Az 1495:XIX. t.-c. már a gondatlan (4. §.: „per injuriam") elbocsátást is bünteti s a bűnös ispán, szolgabíró a törvény parancsából: tisztségüket és hivatalukat is veszítsék s többé ne alkalmaztassanak („et insuper honore et officio suo destituti habeantur, nunquam ad tale, vel simile officium admittendi" (v. ö. még 1514:XXXVII. t.-c., Hk. III. 32. cím 3. §., mely kimondja: „dimittendi tamen illos, non habent facultatem"). Az 1655:XXXVIII., 1659:XVI. t.-c. szintén büntetik a dimissores-eket. A fizetendő fejváltság kétharmada az eljáró bíróságnak, egyharmada a sértett félnek jutott (1495:XIX. t.-c. 4. §.). Akik a fenyítőhatalmat kir. kiváltságnál fogva gyakorolták, a kártérítésen felül ezt elvesztették (Hk. II. 12. §. 1.: „quia princeps malefactores non dimittendi, sed juxta eorum demerita feriendi mulctandique praestitit authoritatem", v. ö. még 1715:XLVIII. t.-c.). A későbbi jogfejlődés során a biró bölcs belátása szerint kimért szabadságvesztés büntetés érte a fogolyszöktetőt (v. ö. *Pauler* II. 78.).

2. A *régi büntetőjogi irodalom* mesterei közül különös figyelmet érdemel *Vuchetich* kifejtése, melynek során a cselekmény veszélyes jellegét hangsúlyozva, azt a bűnpártolás előtt tárgyalja s lényegileg az igazságügyi felségjog megsértésének minősíti. „Liberatio incarceratorum, seu malefactorum dimissio est ille actus, quo quis praehensas, aut incarceratos reos propria auctoritate dimittit. Gravitas huius delicti elucet ex eo, quod talis, qui malefactorem in libertatem asserit, eundem subtrahat iustitiae vindicativae, in summum securitatis publicae detrimentum, et in una involvat in iura Maiestatica, nempe in potestatem iudiciariam Imperantis Civilis; salus enim Civitatis deposcit, ut Cives comminatione poenae a ponendis delictis cohibeantur, et reus promeritam poenam patiatur, non vero, ut iura suorum concivium impune laedat" (v. ö. Institutiones, 1819. 224. l.; a „civis privatus, reum variis modis iustitiae vindicativae subtrahere potest" és pedig: I. Dimittendo malefactorem comprehensum, v. ö. u. o. 225—226. l.).

3. Javaslataink közül az *1792. évi* a Pars Secunda „De violatione custodiae publicae" című VIII. Art.-ában szól nagy részletességgel e bűncselekményről (a szökés is büntetendő „ad exemplum aliorum"). Jellemző a 4. §. következő rendelkezése: „Ad quorum omnium delicti gravitatem determinandam, gravitas etiam delicti, per dimissum delinquentem commissi, in consideratinem sumenda erit" (v. ö. még Art. IX.).

Az *1843. évi javaslat* LII. fejezetében szól: „A rabszöktetésről". A 470. §. szerint öt évi rabságig terjedhet büntetése annak „aki valamely elfogott vagy elitélt személyt, szándékosan és jogtalanul, de minden erőszak vagy erőszakkali fenyegetés nélkül a törvényhatóság hatalmából kiszabadít, vagy a börtönből elszöktet". Jellemző a motivum figyelembevétele a 471. §-ban, melynek értelmében a büntetés hat havi fogságot meg nem haladhat, ha kitünik, „hogy a tettes egyedül szánakodásból s minden bér és haszon

nélkül követte el a cselekményt", s még enyhébb a büntetés, ha a tettes az elfogott vagy elitélt személlyel hozzátartozói viszonyban (72. §.) állott (472. §.), — viszont súlyosabb a büntetés, ha a kiszabadítás „a felsőség tisztviselői vagy szolgái ellen használt erőszakkal, fenyegetésekkel" történt (473. §.); a hozzátartozói viszony itt is enyhít; bevégzett a cselekmény, „midőn az elfogott vagy elitélt személy valósággal megszabadult vagy megszökött, habár később újra elfogatott is" (474. §.).

31. §. Jogösszehasonlítás.

1. Az *1810. évi francia code pénal* a „Résistance, désobéissance et autres manquements envers l'autorité publique" című IV. Section: „*Évasion de détenus, recèlement* de criminels című 4. §-ában szól a fogolyszöktetésről. A 238. art. (1863. évi máj. 13-iki trv. szövege) szerint büntetendők a felsorolt felügyeleti személyek (en cas de négligence enyhébben, en cas de connivence súlyosabban) és mások, kik „auront procuré ou facilité son évasion" (ha büntett miatt volt letartóztatva vagy elitélve a megszöktetett, a büntetés súlyosabb: 239., 240. art.); a 241. art. szerint büntetendők, kik erőszak alkalmazása mellett történt kiszökésnél segítettek vagy eszközöket adtak kézbe, a 242. art. szerint: kik az őröket megvesztegették (v. ö. 243. art. is); a 245. art. értelmében a megszökött fogoly is büntetendő: „A l'égard des détenus qui se seront évadés ou qui auront tenté de s'évader par bris de prison ou par violence, ils seront, pour ce seul fait punit de six mois à un an d'emprisonnement, et subiront cette peine immèdiatement après l'expiration de celle qu'ils auront encourve perve le crime au délit à raison duquel ils étaient détenus..."; érdekes a 247. art., melynek értelmében az őr stb. nem büntetendő, ha csak gondatlanság terheli, amennyiben a megszököttet négy hónapon belül elfogják.

2. Az *1851. évi osztrák btk.* 26. fejezetében („Von dem Verbrechern geleisteten Vorschube") a 217. §-ban (harmadik esetként) rendeli büntetni azt, ki „einem wegen eines Verbrechens Verhafteten die Gelegenheit zum Entweichen durch List oder Gewalt erleichtert, oder der nachforschenden Obrigkeit in Wiedereinbringung des Entweichenen Hindernis legt" (a vétségért vagy kihágásért elitéltnek megszöktetése a 307. §. szerint csak kihágás). A cselekményt az osztrák irodalom igazságszolgáltatás elleni delikturnnak minősíti (v. ö. *Lammasch—Rittler* 163., *Altmann* 643.); a megszökött nem büntetendő, még akkor sem, ha a veleszököttnek segítséget nyujt, de büntetendő a letartóztatott is, ha másnak segít, de maga nem szökik.

Az *1912. évi osztrák Regierungs-Entwurf* az igazságszolgáltatás és közigazgatás ellen elkövetett bűncselekmények közé iktatja be a fogolyszöktetést, melyet az követ el, ki a hatóságilag letartóztatottat (ideesik a javítóintézetben, elmegyógynitézetben, dologházban letartóztatott is) szökésre reábírja, ebben segít vagy „ihn der Obhut der Anstaltsbeamten entzieht"; büntetendő a megszökött elrejtője is, hacsak nem hozzátartozó az elrejtő. A 200. §. *Meuterei* címen bünteti azokat a letartóztatottakat, kik összebeszélnek s szövetkeznek, hogy egyesült erővel kiszökjenek.

3. Az *1866. évi portugál btk.* a közrend s közbéke elleni bűncselekmények közé sorozza e deliktumot, melyről nagy részletességgel szól. A

190. art. bünteti azt, ki erőszakkal, fenyegetéssel vagy csalárdsággal valamely letartóztatottat az őrző személyek őrizetéből vagy *bárkinek akinek a letartóztatás hatalmában van*, ebből megszöktet vagy elvon; a 191. art. értelmében a letartóztatott, ha jogerős itélet előtt szökött meg, fegyelmileg büntetendő; — a jogerős itélet utáni szökés súlyosító körülmény (?); a 193—195. art.-ok az őrök, felügyelők, valamint azok büntetését határozzák meg, kik az erőszakos szökésnél segítenek, eszközt vagy fegyvert adnak kézre. A 196. art. szerint: ha a jogerősen elitélt, mielőtt büntetését kitöltötte volna megszökik, az itéletben meghatározott büntetés kétszeresével büntetendő.

4. Az *1866. évi dán btk.* szintén a közhatalom és közrend elleni bűncselekmények (12. fej.) közé veszi fel a fogolyszöktetést s a 108. §. értelmében bünteti a szöktetőt s azt, aki a szökéshez alkalmat teremt vagy eszközt nyujt; súlyosabb a büntetés, ha erőszak vagy fenyegetés lett alkalmazva az őrök ellen. Büntetendő az is, ki a tettenkapottat kiszabadítja („paargreben eller anholdt").

5. Az *1871. évi német btk.* a „Widerstand gegen die Staatsgewalt" című VI. fejezetben tárgyalja e cselekményt. A 120. §. szóhangzata a következő: „Wer einen Gefangenen aus der Gefangenanstalt oder aus der Gewalt der bewaffneten Macht des Beamten oder desjenigen, unter dessen Beaufsichtigung, Begleitung oder Bewachung er sich befindet, vorsätzlich befreit, oder ihm zur Selbstbefreiung vorsätzlich behilflich ist..." büntetendő; a 121. §. azután büntetni rendeli azt, ki a felügyelettel vagy bekíséréssel megbízva szándékosan vagy gondatlanul szökni engedi vagy szabadulásában segíti a letartóztatottat; ha e cselekményt a felügyelettel, bekíséréssel vagy őrizettel megbízott közhivatalnok követi el, a cselekmény a 347. §. értelmében közhivatali bűntettként (gondatlanságból elkövetve is) büntetendő. A 122. §. bünteti még a Gefangenenmeuterei (fogolylázadás) bűntettét.

Az *újabb német javaslatok* nagyobbára hasonló keretben határozzák meg e bűncselekményeket (v. ö. az 1930. jav. 154. §-át: Meuterei von Gefangenen, — 155. §.: Ausbrechen von Gefangenen, — 156. §.: Befreiung von Gefangenen — itt súlyosabb a büntetés, ha a tettes a cselekményt „in oder bei Ausübung eines Amtes handelt", — a 157. §. a gondatlanságot is bünteti, de e §-t a német-osztrák konferencia törölte).

6. Igen egyszerűen rendelkezik az *1881. évi holland btk.*, melynek 191. art.-a értelmében büntetendő, ki közhatóság részéről vagy birói itélet vagy határozat rendeletéből letartóztatottat: szabaddá tesz vagy szökésében segít („bevrijdt of bij zijne zelfbevrijding behulpszaam is"). A felügyelettel megbízott közhivatalnok által elkövetve (gondatlanságból is) a cselekmény hivatali bűntett (367. art.).

7. Figyelemreméltó összefoglalást nyujt az *1889. évi finn btk.*, melynek a felsőbbség és közrend elleni cselekmények (Rikoksista jukista vikanomaista ja yleistä järjestystä vastaan") című fejezetében sorakoznak egymás után a következő deliktumok: 10. §.: szándékos szöktetés és segélynyujtás (a hozzátartozó büntetése enyhébb), — 11. §.: ugyanez a cselekmény a felügyelettel megbízott személy által elkövetve (gondatlanság is büntetendő), — 12. §.: fogolyzendülés (v. ö. az 1921., 1924., 1932. évi újabb rendelkezésekre v. ö. *Sundström*, Suomen. Rikoslaki, 1933. 25—26. l.).

8. Az *1896. évi bulgár btk.* államhatalom elleni bűncselekménynek minősíti a fogolyszöktetést (152. art.); közhatósági személy által elkövetve a cselekmény közhivatali bűntett (439. art.); büntetendő a fogolyzendülés is (153. art.).

9. Az *1902. évi norvég btk.* államhatalom ellen irányuló cselekményként (XII. fej.) bünteti a fogolyszöktetést, melyet a 131. §. értelmében az követ el, ki közreműködik abban, hogy bűncselekmény miatt elitélt vagy vádolt minőségben szabadságától jogszerűen megfosztott egyén: törvényellenesen szabaduljon vagy a letartóztatásból megszökjék („ulovlig slippes los, eller undviger fra de Rum, hvor han holdes forvaret, eller fra den, under hvis Bevogtning han befinder sig"); súlyosabb a büntetés, ha a megszökött életfogytiglani fegyházzal büntetendő cselekmény miatt volt elitélve vagy vádolva; ha közhivatalnok követi el e cselekmény kötelességellenes magatartással („ved pligtstridigt Forhold"): közhivatali deliktumban bűnös (119. §.).

10. Az *1908. évi siami btk.* külön fejezetet (XIII. Évasion de prisonniers) szentel e bűncselekménynek s ezt a hamis tanuzás után sorozza. A 163. art. szerint büntetendő, aki megszökik (erőszak, fenyegetés esetében a büntetés súlyosabb: 164. art.). A további rendelkezések értelmében büntetendő a szöktető (165. art.: „qui délivre un prisonnier ... ou facilite son évasion"; a halálbüntetésre vagy 15 évi, illetve hosszabb vegyházra itélt szöktetése súlyosabb büntetés alá esik), súlyosabban büntetendő az erőszakkal vagy fenyegetéssel szöktető (166. art.), a hozzátartozó büntetése enyhébb (167. art.); különtartja a törvény a közhivatalnokot, ki őrzéssel, felügyelettel van megbízva (168. art., ez esetben a gondatlanság is büntetendő). Jellemző a 171. art.: „En appliquant les peines prévues par ce chapitre, le Tribunal tiendra compte de la durée de la peine que le delinquant doit encore subir, et de la gravité du délit dont il a été inculpé".

11. Az *1915. évi svájci javaslat* 270. art.-ában bünteti (a bűnpártolás után) a Libération des détenus című bűncselekményt, melyet elkövet, ki valamely letartóztatottat, vagy hivatali rendeletre intézetben őrzött egyént („une personne arrêtée, détenue, ou internée dans un établissement par décision de l'autorité): erőszakkal, fenyegetéssel vagy csalárdsággal kiszabadít, vagy szökésében segít; súlyosabb a büntetés, ha azt csoport, s még súlyosabb, ha ez azt személyek vagy dolgok elleni erőszakkal követi el; a 271. art. értelmében büntetendő a fogolyzendülés (Mutinerie de détenus); a szökést elősegítő közhivatalnok hivatali bűntettben bűnös (283. art.).

12. Az *1924. évi görög javaslat* az államhatalom elleni bűncselekmények közé veszi fel a szöktetést (141. art.), mely gondatlanságból elkövetve is büntetendő, ha a tettes kötelezve volt az őrzésre; egyedül álló rendelkezés, hogy ez esetben büntetlenség áll be, ha a gondatlanul eljárónak közbenjárására a megszöktetettet nyolc napon belül elfogják; a 142. art. bünteti a fogolyzendülést; a hivatalnok közhivatali deliktumért felel (153. art.).

13. Az *1925. évi cseh-szlovák javaslat* a közhatalom és ennek szervei ellen elkövetett bűncselekmények (VIII. fej.) közé veszi fel — a bűnpártolás után — a fogolyszöktetést; az idevonatkozó 200. §. szerint büntetendő: ki a letartóztatottnak a szökéshez vagy a szökésben segélyt nyujt (1. bek.), az a közhatalom szerve, ki hivatalának gyakorlása közben fogolyt szökni enged, vagy ennek a szökéshez vagy a szökésben segélyt nyujt (2. bek.), büntetendő e cselekmény, ha a közhivatalnokot durva gondatlanság terheli (3. bek.); a 4. bek. végül szabatosan meghatározza a fogoly fogalmát; a 204. §. a fogolyzendülésben résztvevőkre mér büntetést.

14. Nagy részletességgel, külön fejezetben (IV. rész 7. fej.) ad szabályokat az *1926. évi török btk.*; a 298. §. bünteti mindenekelőtt magát a letartóztatottat, ha személy elleni erőszak alkalmazásával, vagy ablakok, ajtók kitörése, falbontás útján megszökik; súlyosabb büntetést szenvedőre súlyosabb büntetés vár (a büntetés egy harmaddal meghosszabbítandó, az életfogytiglani fegyházra ítélt két évet magánzárkában tölt: 299. §.); az erőszak alkalmazása nélkül megszökött, ha 15 napon belül önként visszatér, egy hatoddal mérsékelt büntetésre ítélendő (300. §.); a szökésben segítő büntetése azon büntetéshez arányosítandó, melyet a megszököttnek ki kellett volna töltenie; ha hozzátartozó a tettes, egy harmad mérséklés áll be (301. §.); a 302. §. a felügyelettel megbízott, szöktetésben közreműködő személy büntetését állapítja meg (az arányosítás elve itt is érvényesül); a 303. §. a gondatlanságot is bünteti; a 304. §-ban a fogolyzendülésről szól a törvény; a 305. és 306. §. szerint büntetendő az illetéktelen vagy gondatlan engedély adás időleges kimenetelre.

15. Az *1928. évi chinai btk.* is külön fejezetbe (VIII.) veszi fel az „Infractions d'évasion de prisonniers" bűncselekményét; büntetendő maga a letartóztatott is a szökésért, súlyosabb a büntetés, ha erőszakot vagy fenyegetést alkalmazott, vagy ha három vagy több személy szövetségben szökött meg (170. art.), büntetendő a segítséget nyujtó magánszemély (171. art.) és súlyosabban a közhivatalnok (172. art.).

16. Az *1930. évi olasz codice* az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények körében felállít egy külön csoportot: a birói határozatok hatályossága elleni bűncselekmények (III. tit. II. capo: Dei delitti contro l'autorità delle decisioni giudiziarie) s bünteti: a letartóztatottat, ki megszökik; erőszak, többek részvétele, fegyverhasználat súlyosít, visszatérés enyhít (385. art.: evasione), — a segélynyujtást („chiunque procura o agevole l'evasione..."); erőszak stb. itt is súlyosít, de enyhül a büntetés, ha a tettes hozzátartozó, vagy ha három hónapon belül visszaszállítja a megszököttet (386. art.); büntetendő a felügyeleti személy gondatlanságért, de büntetlen, ha ily esetben három hónapon belül elfogja a megszököttet (387. art.); v. ö. még a 391. art.-t (procurata inosservanza di misure di sicurezza detentive).

32. §. Fogolyszöktetés magánszemély által.

1. A Btk. 447. §-ának meghatározása szerint bűntettet követ el: **aki valamely fogolynak a fogságból vagy a hatósági őrizetből való megszökésére segélyt nyujt.**

2. **Elkövetője** e bűntettnek *bárki* lehet, kivéve a letartóztatott felügyeletével megbízott *őr, felügyelő, vagy hatósági kö-*

zeg, kinek ilynemű cselekménye — ha a fogoly megszökött — a Btk. 448. §-ába ütköző befejezett bűntettként, ha pedig a fogoly nem szökött meg, annak kisérleteként minősül.

A megszökött vagy a szökést megkisérelt fogoly nem követ el bűncselekményt, mert „fecit id, ad quod communis natura humana omnes impellit" (v. ö. fent 166. l.); a szökéshez segélynyujtás — alapbűncselekmény híján — tehát bűnrészességként nem büntethető (v. ö. *Geyer,* Holtz. Hb. IV. 171., *Hälschner* II. 961.); ép ezért alkotott abból a törvény sui generis deliktumot. Ám itt felmerülhet a kérdés: ha a segélynyujtás önálló bűncselekmény, és tehát az ehhez járuló részesség bűnrészesség: nem büntethető-e a fogoly is felbujtás vagy bűnsegély címén annálfogva, mert mikor a szöktetésre harmadik személyt reábír, a 447. §-ban meghatározott bűntett elkövetésére bújtott fel s amikor a segítséget igénybevéve megszökött, szökésével előmozdította a 447. §-ban leírt bűntett tényálladékának megvalósulását? az igenlő felelet megkerülését jelentené annak a tételnek, mely szerint a szökésért nem jár büntetés, minélfogva csak az ellenkező nézet helyeselhető (v. ö. idevágólag *Binding* II. 540.). Más az eset, amikor a fogoly anélkül, hogy megszökött vagy a szökést megkisérelte volna, más fogolynak nyujt segélyt a szökésre; ilyenkor nem fogoly minősége jön figyelembe és tehát büntetendő (így a *Curia* is, bár a tételt félreérthetően fejezi ki, mert a „fogolytársaknak egymást segítő *együttes* szökéséről" beszél, Bjogi dtár 27. k. 119.).

Kérdéses lehet, vajjon a *kölcsönös segélynyujtás* esetében alkalmazható-e a 447. §? Nézetem szerint nem, mert aki szökése során fogolytársának segít: a maga büntetlen cselekményét mozdítja elő (ugyanígy *Gerland* 347., *Illés* III. 559., *Fayer* II. 520., ellenkezőleg *Schnierer* 603.; megjegyzendő, hogy a külföldi törvényhozási munkálatok nagy száma által büntetendőnek minősített fogolyzendülést — így a német btk. 122. §-ában meghatározott *Meuterei* deliktumát — törvényünk nem ismeri, így az eshetőleg csak mint hatóság elleni erőszak eshetik büntetés alá).

3. A *fogoly,* kinek megszökésére a tettes segélyt nyujt: *minden törvényesen letartóztatott személy,* közelebbről oly személy, kit magyar hatóság személyes szabadságának korlátozása végett közérdekből hatalmában tart *(Isaák,* 306.). A Min. Ind. szerint: „a fogoly alatt a hatósági fogságban vagy a hatósági őrizete alatt levő, letartóztatott egyének egyáltalán értetnek" *(Löw,* II. 853.). Exemplikatív felsorolást adva a fogoly fogalma alá esnek: a fegyencek, rabok, a fogház és államfogház büntetésüket töltők, tehát a szoros értelemben vett foglyok s államfoglyok, — az előzetes letartóztatásban s vizsgálati fogságban és házi fogságban (Bp. 153. §.) levők; a birói határozat következtében gyermekmenhelyben, javítóintézetben levő, a fiatalkorúak fogházában büntetésüket töltő, valamint az ú. n. birói őrizetbe (1913:VII. t.-c. 21. és 23. §. 3. pont) fogott fiatalkorúak (ellenkezően *Liszt—Schmidt* 796., *Binding* II. 585. l. i., helyesen *Irk,* 432., v. ö. még *Olshausen* 567., *Frank* 304., kik szerint az a körülmény dönti el a kérdést, vajjon a fiatalkorú őrizetbe vétele, intézetbe utaltsága meghaladja-e az iskolai fegyelmi jog gyakorlásának s céljának mértékét; ahhoz nem fér kétség, hogy az iskolai ú. n. bezárás alatt levő nem fogoly); fogoly természetesen a dologházban s szigorított dologházban letartóztatott egyén (1913:XXI. t.-c. 10., — 1928:X. t.-c. 36. §.) és a katonai biróság által szabadságvesztésre elitélt. — A tolonc, a hadifogoly is a fogoly fogalma alá esik, de ez utóbbinak megszöktetése eshetőleg a Hvm. 11. §-a szerint büntetendő (a hadifogoly idevonása csak kiterjesztő értelmezés eredménye; ma a hadifogoly megszöktetése az 1930:III. t.-c. 81. §-ába ütközik, sőt ha a cselekmény abból a célból követtetett el, hogy a hadifogoly az ellenséges hadsereghez csatlakozzék, úgy e t.-c. 59. §-a alkalmazandó). Az előállítás végett rendőrileg bekisért egyén nem fogoly *(Curia,* Bjt. 37. k. 14. l.), de a nyomozólevél, elővezetési vagy elfogató parancs alapján elfogott már az *(Balás* 516. l.). Fogoly: az elmeállapotának megvizsgálása végett intézetbe utalt egyén (Bp. 246. §.), továbbá az a közveszélyes elmebeteg, kinek intézetben való elhelyezését hatóság rendelte el, de nem a merőben gyógyítás céljából elhelyezett beteg (így a *Curia,* v. ö. Bjt. 86. k. 154. s itt *Balogh István* megbeszélését). A *Min. Ind.* szerint azok is foglyok, „akik nem őriztetnek bezárt vagy bekerített helyiségben, hanem mint munkások őrizet alatt a szabadban vagy továbbszállítás végett az úton vannak" *(Löw* II. 853.); a közvetítő intézetben levők tehát foglyok.

A *birói gyakorlat* szerint fogoly: a községi fogházban levő (Bjt. 8. k. 183.), a tolonc (u. o. 9. k. 61, 11. k. 217, 23. k. 300., 36. k. 28., 56. k. 226.), a hadifogoly (u. o. 68. k. 301., 69. k. 179., 228., 353., 70. k. 92.), a javítónevelés végett szeretetházba hatóságilag beutalt fiatalkorú (Bjogi dtár 23. k. 47.), egyebekben kimondotta a *Curia,* hogy e büntettnek nem feltétele

a letartóztatás törvényessége, hanem csak az, hogy az az arra jogosult hatósági közeg által eszközöltetett legyen (Bjt. 66. k. 90.); előállítás céljából a rendőr által bekisért egyén nem fogoly (u. o. 37. k. 14.).

4. A **tevékenység** abban áll, hogy a tettes *segélyt nyujt* a fogolynak a fogságból vagy hatósági őrizetből való megszökésére. Ez a segélynyujtás *nemcsak fizikai cselekvésben* (pl. már az élelemmel ellátás, *Curia* Bjt. 70. k. 94., 175.), de *értelmi közreműködésben* (tanácsadás, terv megbeszélése) is állhat *(Frank* 305., a német Reichsgericht E. 25. k. 65., *Irk* 432., a budapesti btő trvszék: bűnös, ki valamely fogolynak oly adatokat mond el, melyek alapján fondorlattal elbocsáttatását kieszközölte, Bjt. 57. k. 320., v. ö. még Bjt. 69. k. 353.; *Fayer* II. 513., *Finkey* 876. l. szerint csak a fizikai segélynyujtás esik ide). Hogy a segélynyujtás a fogoly felhivására, annak beleegyezésével vagy tudtán kívül a tettes kezdeményezésére történt-e: közömbös.

A segélynyujtásnak arra kell irányulnia, hogy a letartóztatottnak a fogságból vagy hatósági őrizetből való *megszöktetése* tétessék lehetővé.

5. Csak a **szándékos** segélynyujtás esik a Btk. 447. §-a alá (Btk. 75. §.) A gondatlanság oly személy részéről, ki nem tartozik az őrizettel megbizott személyek közé, alig is képzelhető, de semmiesetre sem büntetendő.

6. Kérdés, vajjon az egymagában álló segélynyujtás is megállapítja-e már a felelősséget, avagy kell, hogy a büntetlen alapcselekmény (a szökés) mint befejezett vagy legalább megkisérelt cselekmény elkövettessék. Hazai irodalmunkban uralkodó felfogás, hogy a szökésnek *kisérlete* az a minimum, mely — segélynyujtás büntethetőségéhez szükséges. A *Curia* szerint a fogolyszöktetés befejezett büntette tényálladékának teljességéhez csupán a szökés elősegítőjének és a fogolynak akarategysége és egymást kiegészítő tevékenysége szükséges; amennyiben az meg van, azzal a Btk. 447. §-ában meghatározott bűntett be lett fejezve, habár a fogoly tényleg nem szökött meg *(Ávédik* 84.). Részemről büntetnék — és pedig befejezettség címén már akkor is, ha a fogoly a szökésre előkészületeket tett, illetőleg — értelmi segély esetén — ha a tanácsot elfogadta, azaz más szavakkal: csak akkor nem büntetnék befejezettségért, amikor a fogoly a segítséget visszautasította, a tanácsot nem fogadta el, szóval a szökést illetően elutasító álláspontra helyezkedett (kisérletet azonban ilyenkor is megállapítanék). A törvény ugyanis

„segélyt nyujt" kifejezést használ s bár igaz, hogy a bűnsegéd (Btk. 69. §. 2. p.) büntethetőségének feltétele a büntetendő alapcselekménynek legalább kisérlet formájában létrejötte, ámde ehelyütt a törvény egyáltalán *kiemelte* a sui generis deliktummá tett segélyt a bűnrészesség köréből s így nem a bűnrészesség tanainak elvei szerint, hanem mint önállósult bűncselekményt kell azt vizsgálnunk. De akkor csak a fenti tételhez juthatunk, mert a közéleti nyelvhasználat szerint — melytől eltérni pedig nincs okunk — segítségről beszélünk attól az időponttól fogva, midőn a másik már tett valamit abból, amihez segítettünk, illetve nemcsak fontolóra vette, hanem magáévá is tette a tanácsokban rejlő irányítást, útbaigazítást, szóval a segélyt. Csak annak nem segítettünk, ki elutasította segítő célból felajánlott vagy foganatosítani meg is kezdett segítségünket, ki tehát sem nyiltan, sem per facta concludentia nem nyilatkozott az elfogadás tárgyában, ily esetben nem sikerült a segélynyujtás, melyet azonban megkezdettünk, minélfogva **kisérlet** létesül, mely tekintettel arra, hogy a fogolyszöktetés bűntett: büntetendő (v. ö. e kérdésre *Binding* II. 590., *Frank* 305., *Liszt—Schmidt* 798., *Olshausen* 569.).

7. A segélynyujtásnak a szökés *előtt* vagy *alatt* kell kifejtetnie. A megszököttnek a menekülésben, elrejtőzésben segítése már nem „megszökésre" segítés, hanem eshetőleg személyi bűnpártolás (Btk. 374. §.).

8. A cselekmény **büntetése: két évig terjedhető börtön** (Btk. 447. §. 1. bek.).

Minősített a bűntett s **három évig terjedhető börtönnel büntetendő,** ha a tettes **a megszöktetés céljából a fogolynak fegyvert, kulcsot vagy bármiféle más eszközt ad** (Btk. 447. §. 2. bek.) A bármiféle eszközön a fegyverhez, kulcshoz hasonló eszközök (véső, reszelő, feszítővas stb.) értendők, tehát oly dolgok, melyeknek segítségével le lehet győzni a szökés akadályait *(Illés,* III. 561., *Isaák* 308.); az ellenkező felfogás odavezet, hogy eszköznyujtás esetében mindig a második bekezdés volna alkalmazandó s az első bekezdés csupán az értelmi segélyre vonatkoznék.

9. A **halmazatot** illetően kérdéses lehet, vajjon nem forog-e fenn minden esetben személyi bűnpártolás is annálfogva, mert a (bűntett vagy vétség miatt elitélt) fogoly megszöktetése lényegileg az elitélt büntetlenül maradására irányul, illetve ezt ered-

ményezi. A német irodalomban uralkodó nézet, hogy halmazat forog fenn (mégis ellenkezően: *M. E. Mayer,* Befreiung von Gefangenen, 1906. 33., *Bar,* Gesetz und Schuld III. 541.). Részemről *Illés* (III. 560. l.) nézetéhez csatlakozva csupán fogolyszöktetést látok fennforogni annálfogva, mert itt a lex specialis (Btk. 447. §.) találkozik a lex generalis-szal (Btk. 374. §.), mikor is kizárólag az előbbi alkalmazandó. A hozzátartozó részéről nyujtott segély tehát büntetendő, azaz a Btk. 378. §-ának analogiájára büntetlenség nem adható (ugyanígy *Fayer* II. 561. l., *Finkey* 876. l.).

A fogolyszöktetésnek más bűncselekménnyel (hatóság ellení erőszak, vagyonrongálás, testi sértés stb.) találkozása esetében mindig anyagi halmazta állapítandó meg (a *Curia* régebben eszmei halmazatot vett fel; Bjt. 23. k. 390.; két fogoly szöktetése anyagi halmazat, Bjogi dtár 11. k. 34.).

33. §. Fogolyszöktetés hatósági közeg által.

1. A Btk. 448. §-ának fogalommeghatározása szerint bűntettet követ el: **azon őr, felügyelő vagy hatósági közeg, aki a felügyeletére bízott foglyot szándékosan megszökteti.**

2. E bűntett **elkövetője** csak a törvényben meghatározott személyek valamelyike, tehát *őr, felügyelő* vagy *hatósági közeg* lehet, kinek a megszökött fogoly felügyeletére volt bízva. E megbizásnak *hivatalos jellegűnek* kell lennie; hogy meghatározott és illetőleg rövidebb vagy hosszabb időre szól-e az, az közömbös.

Kérdéses, vajjon 448. §. alá esik-e az a hatósági közeg, ki saját jogán (Bp. 141. §. 1. p.) tartóztat le valakit s ezt utóbb (pl. elegendő ok nélkül, törvény ellenére) szabadonbocsátja? *Nézetem szerint* a 448. §. alkalmazhatóságának nincs akadálya, mert mihelyt a letartóztatás hatósági közeg részéről a törvényes keretben megtörtént: a reábízottság a törvénynél vagy más jogszabálynál fogva meg van s így illetéktelen vagy törvényellenes szabadonbocsátás vagy megszöktetés esetében a hatósági közeg felügyeletére bízott foglyot szöktetett meg.

Ha *magánszemély* fogott el tettenkapottat a Bp. 142. §. 2. bekezdésében biztosított jogán s ezt ismét szabadonbocsátja, nem követi el a 448. §-ban meghatározott bűntettet, mert nem tartozik az ebben felsorolt személyek közé.

3. Az **elkövetési tevékenység** a *megszöktetés,* mely cselekményt meghatározó kifejezés *eredményre utaló lévén,* nyilvánvaló, hogy e bűntett csak akkor van **befejezve,** *ha a fogoly* (kin ugyanazok értendők, mint a 447. §-ban, v. ö. fent 173. l.) *megszökött (Curia,* Bjt. 56. k. 226.). Amennyiben a fogoly a szökést csak megkisérelte: a 448. §-ban meghatározott bűntett **kisérlete** forog fenn. De kisérlet állapítandó meg akkor is, ha a fogoly egyáltalában nem vette igénybe a segélyt (helyesen *Finkey* 876., *Irk* 432.). *Illés* a Min. Ind. nyomán *(Löw* II. 854.) ily esetben a Btk. 471. §-ában meghatározott hivatali visszaélés deliktumát állapítaná meg (v. ö. *Komm.* III. 564. l.).

A megszöktetés rendszerint *segélynyujtásban* áll, mely lehet *mulasztás* is (pl. ajtó nyitva hagyása, a felügyelet mellőzése, a szökés cselekménye megkezdésének észlelésekor a megfelelő gátló közbelépéstől való tartózkodás). Megszöktetés a szabályellenes szabadonbocsátás is (ellenk. *Illés* III. 564. és egy esetben a *Curia* is: Bjt. 3. k. 364.).

A *birói gyakorlatban* ezek a tételek legnagyobbrészt elismerésre találtak; így megállapította a *Curia* e bűntettet, midőn a községi biró a szökésben levő s a községben megszállt hadifoglyok tovább szökésének megakadályozása iránt nem intézkedett (Bjt. 69. k. 353.).

4. A cselekmény nemcsak **szándékosan,** de **gondatlanságból** elkövetve is büntetendő.

Gondatlanságot állapított meg a *Curia,* midőn a fogházőr az elitéltet szabályellenesen házi teendők végzésére használta és a zárka szabályszerű megvizsgálását mellőzte, minek következtében a fogoly a szökésnél használt kötelet megszerezhette (Bjt. 60. k. 68.), midőn az őr a felügyeletére bízott toloncot az őrszobába kisérte, de ott lefeküdvén elaludt, minek folytán a tolonc megszökött (u. o. 9. k. 61.), midőn az őr az átkisérés végett reábízott toloncnak megengedte, hogy útközben rokonait meglátogassa s az megszökött (u. o. 13. k. 264.), midőn a toloncok átkisérésével megbízott őr útközben a patakon átgázolni nem akart s emiatt a toloncok elöle megszöktek (u. o. 14. k. 77.), midőn a tolonckisérő a vasuton a toloncot a vonatvezetőnek adta át, ki azt szabadon eresztette (u. o. 36. k. 28. l.), — viszont *felmentő* ítéletet hozott a *Curia* a következő esetekben: a vizsgálati fogoly betegséget színlelve nagy jajgatást vitt véghez; a fogházőr nem volt otthon és neje a fogoly állapotáról tudomást szerzendő, elővette a kulcsokat, melyeket férje az őrszobában hagyott és kinyitotta a fogház ajtaját; a fogoly az ajtó elé ugrott, félretaszította az asszonyt és megszökött; a felmentő ítélet indokolása: miután vádlott a jogsértő eredményt előre nem láthatta: büntetőjogilag nem felelős (Bjt. V. 391.); felmentés, midőn a női- és férfiterem felügyeletével megbizott őr a férfimunkateremből történt

távozása után a kulcsot az ajtóban hagyta, minek folytán két fogoly megszökött, mert az illető egymaga elégtelen volt a fogházőri és munkafelügyeleti kötelesség teljesítésére és mert a kulcsot máskor is bent szokták hagyni a zárban (u. o. VI. k. 166.); nézetem szerint helytelen az az itélet, mely felmentette a tolonckisérőt, ki a toloncot egy 13 éves fiúra bízta, minekfolytán az megszökött s nem látott e cselekményben gondatlanságot (u. o. VII. 198.).

5. **A büntetés** szándékosság és tehát bűntett esetében: **öt évig terjedhető fegyház** (Btk. 448. §. 1. bek.), **ha pedig** a tettes **gondatlanságból okozta a felügyeletére bízott fogolynak megszökését, úgy vétség miatt hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő** (Btk. 448. §. 2. bek.).

A Btk. 448. §. 3. bek. értelmében: **ezen szakasz mindkét esetében a szabadságvesztésbüntetésen felül a hivatalvesztés is kimondandó.**

Valahogy teljesen értelmetlen a *Curiának* — valószínűleg téves szövegben közölt — az a kijelentése, mely szerint: a Btk. 448. §-a értelmében a megállapított bűntett esetében kiszabandó hivatalvesztés és *a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése (?!)* akkor is alkalmazandó, ha a Btk. 92. és 20. §-ai értelmében a cselekmény vétséggé minősíttetik (Bjogi dtár 27. k. 10. l.), hisz' a Btk. 348. §-ában politikai jogvesztésről nincs szó, viszont a hivatalvesztés a törvény rendeletéből amúgy is kimondandó úgy a bűntett, mint a vétség esetében.

6. **Halmazat** a Btk. 448. §-ában meghatározott fogolyszöktetés és Btk. 478. §-ában meghatározott hivatali bűnpártolás között a specialitásra való tekintettel (v. ö. fent 176. l.) ehelyütt sem állapítandó meg.

Más bűncselekménnyel való találkozás esetében többség forog fenn.

Igy fogolyszöktetés és megvesztegetés (Btk. 467. §.) eszmei halmazatát állapította meg a Curia, midőn a községi kisbíró a csendőrök által reábízott letartóztatott egyéneket három forint lefizetése mellett szökni engedte (Bjt. 23. k. 301.; helyesen anyagi halmazatot kellett volna megállapítani).

3000 -

Büntetőjog